

Sri Jagannatha
Ratha-yatra

śrī śrī guru-gaurāṅgau jayataḥ

Sri Jagannatha Ratha-yatra

Een verslag van de oorsprong van Ratha-yātrā en een
beschrijving van de vertrouwelijke stemmingen
van Śrī Caitanya Mahāprabhu

In het Engels vertaald uit de Hindi uitgave van

ŚRĪ ŚRĪMAD

BHAKTIVEDĀNTA NĀRĀYAṆA GOŚVĀMĪ MAHĀRĀJA

ŚRĪ JAGANNĀTHA RATHA-YĀTRĀ

Auteur: Sri Srimad Bhaktivedanta Narayana Gosvami Maharaja, 1921
1ste druk 2015 Gaudiya Vedanta Publications – Delhi, India

Nederlandse titel: Sri Jagannātha Ratha-yatra
Nederlandse vertaling: 2023 Indira dasi

Schilderij Sri Caitanya Mahaprabhu met Rupa Gosvami door Syamarani dasi is
courtoisie van © Bhaktivedanta Book Trust International, Inc.,
www.Krishna.com. Gebruikt met toestemming.

Omslag: Pabitra Chakraborty, Alamy Stock Photo
Vector art: Freepik.com; Freevectors.com, Vecteezy.com

Pro Deo Uitgever Jaya Radhe: <https://purebhakti.com/jayaradhe.nl>
Email: banyantree@duck.com

Druk: www.pumbo.nl
Papier: HVO biotop

Paperback: www.boekenbestellen.nl/boek/rathayatra
Alle Nederlandse titels van deze auteur op één pagina:
www.boekenbestellen.nl - Zoekterm: BV Narayana Maharaja

Kosteloos Nederlandse titels in digitaal formaat: jayaradhe.nl/boeken.html
purebhakti.com/resources/ebooks-magazines/bhakti-books/dutch

Nederlandse vertalingen van de literaire nalatenschap van Sri Srimad Bhaktive-
danta Narayana Gosvami Maharaja worden als Nederlands cultureel erfgoed
fysiek en digitaal geconserveerd door de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag en
het World Book Archive in Vrindavan.

Gaudiya Vedanta Filosofie; Caitanya; Vaisnavisme; Ratha-yatra
NUR: 718 Oosterse religies

AUTEURSRECHT 2023 © I.H.M. GOOSEN – ENKELE RECHTEN VOORBEHOUDEN

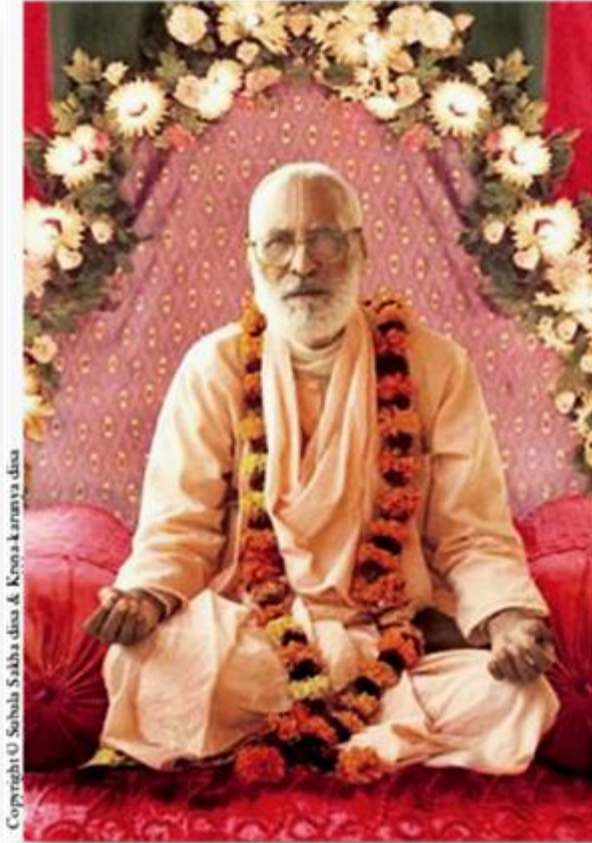
BEHALVE WAAR ANDERS VERMELD VALT ALLEEN DE TEKST (NIET OPMAAK,
FOTO'S EN KUNST) IN DIT BOEK ONDER CREATIVE COMMONS NAAMSVER-
MELDING-GEENAFGELEIDWERKEN 4.0 INTERNATIONALE PUBLIEKE LICENTIE.

Overzicht licentie: <https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/legalcode.nl>

Inhoud

Inleiding	i
Voorwoord	vii
<i>Hoofdstuk Een</i>	1
Gebeden ter Aanroeping en een korte inleiding op Ratha-yatra	
<i>Hoofdstuk Twee</i>	5
De bekende geschiedenis van de Verschijning van Sri Jagannatha en Ratha-yatra	
<i>Hoofdstuk Drie</i>	29
Het eerste geheim achter de manifestatie van de godsbeelden in een onvoltooide staat	
<i>Hoofdstuk Vier</i>	57
Het tweede geheim achter de manifestatie van de godsbeelden in een onvoltooide staat	
<i>Hoofdstuk Vijf</i>	67
De geschiedenis van Koning Purusottama Jana en de veronachtzaming van Koning Prataparudra door Sriman Mahaprabhu	
<i>Hoofdstuk Zes</i>	79
De schoonmaak van de Gundica Tempel	
<i>Hoofdstuk Zeven</i>	105
Het verhaal van Ratha-yatra	
<i>Hoofdstuk Acht</i>	121
De gevoelens van Sriman Mahaprabhu tijdens Ratha-yatra	

<i>Hoofdstuk Negen</i>	161
Sriman Mahaprabhu proeft de conversatie tussen de gopis en Sri Krsna in Kuruksetra	
<i>Hoofdstuk Tien</i>	177
Hera-pancami	
<i>Hoofdstuk Elf</i>	207
De instructies van Sriman Mahaprabhu	
Epiloog	223
Het verdriet van Sriman Mahaprabhu in afgescheidenheid van Sri Krsna	
Glossarium	233

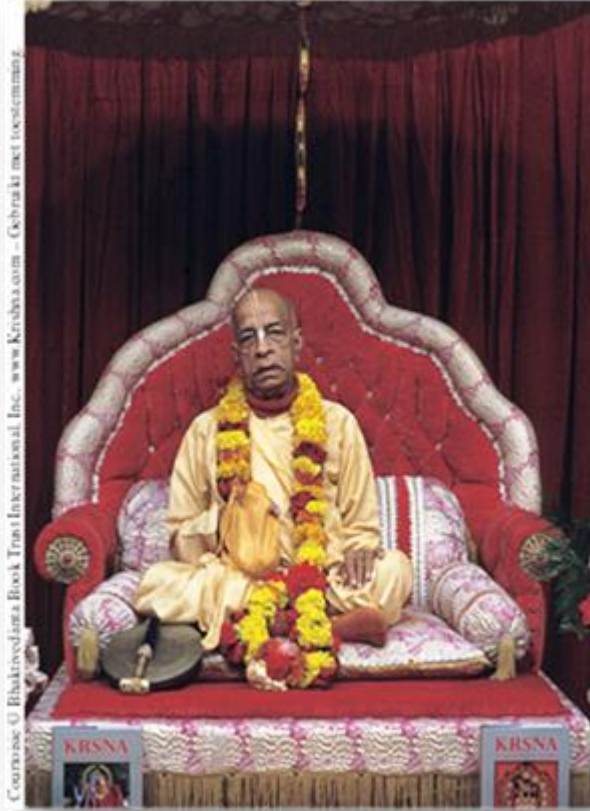
ŚRĪ ŚRĪMAD

BHAKTIVEDĀNTA NĀRĀYAṆA GOŚVĀMĪ MAHĀRĀJA

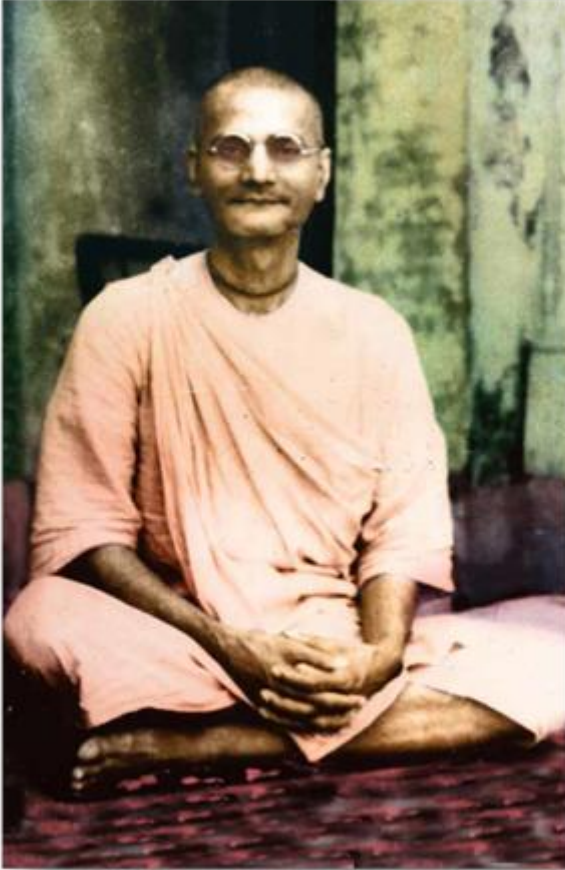
ŚRĪ ŚRĪMAD

BHAKTIVEDĀNTA VAMANA GOSVĀMĪ MAHĀRĀJA

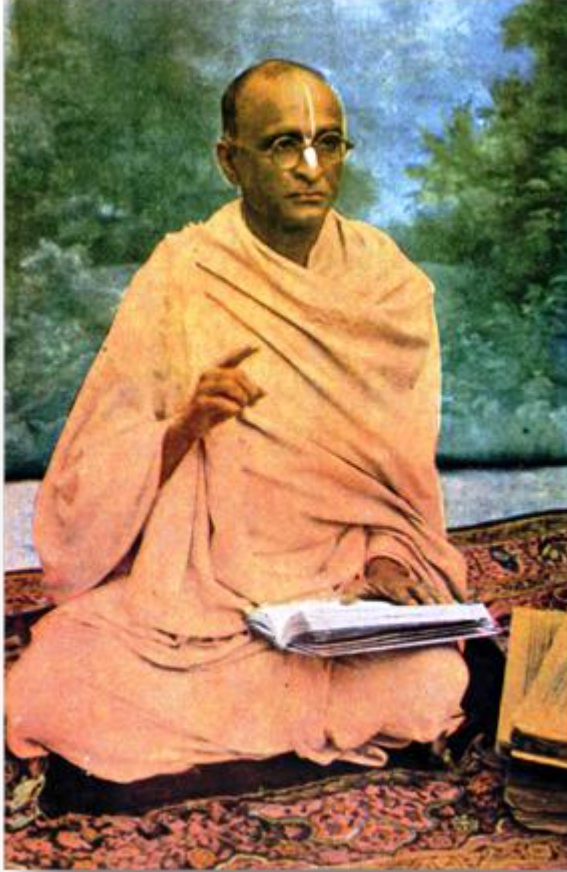
ŚRĪ ŚRĪMAD

BHAKTIVEDANTA SVĀMĪ MAHĀRĀJA

ŚRĪ ŚRĪMAD

BHAKTI PRAJÑĀNA KEŚAVA GOSVĀMĪ MAHĀRĀJA

ŚRĪ ŚRĪMAD

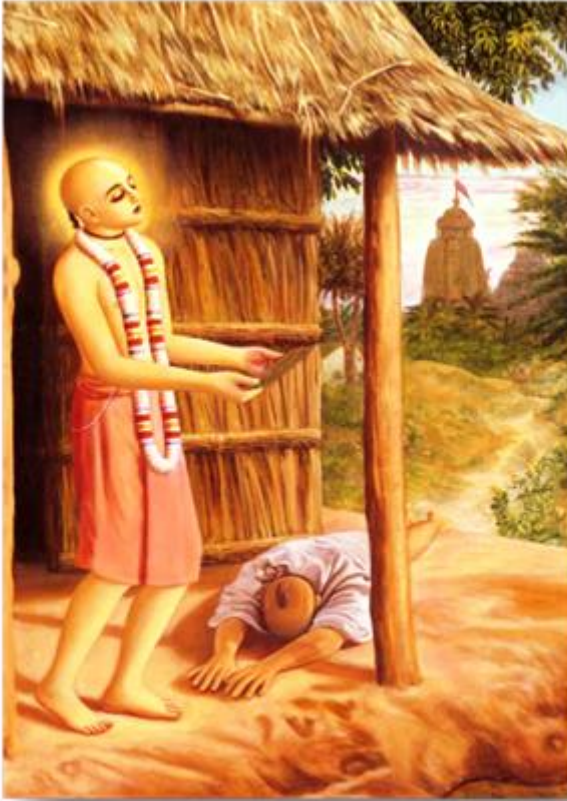
BHAKTISIDDHĀNTA SARASVATĪ ṬHĀKURA PRABHUPĀDA

ŚRĪLA GAURA KIŚORA DĀSA BĀBĀJĪ

ŚRĪLA BHAKTIVINODA ṬHĀKURA

MAHĀPRABHU ZEGENT ŚRĪLA RŪPA GOSVĀMĪ

ŚRĪ BALADEVA, ŚRĪMATĪ SUBHADRĀ,

ŚRĪ JAGANNĀTHA

ŚRĪ JAGANNĀTHA MANDIRA, PURĪ

ŚRĪ JAGANNĀTHA RATHA-YĀTRĀ

ŚRĪ GUṄḌICĀ MANDIRA

Opgedragen

Gepubliceerd naar inspiratie van *śrī guru-pāda-padma*,
nitya-lilā-pravista om viṣṇupāda aṣṭottara-śata-śrī
Śrīmad Bhakti Prajñāna Keśava Gosvāmī Mahārāja,

die hoogst *rasika* dichter, die zijn toevlucht uitsluitend tot Śrī Rūpa Gosvāmī heeft genomen, die Śrī Ratha-yātrā in Śrī Navadvīpa-dhāma heeft geïnaugureerd, die – door *bhāva* overweldigd – de gevoelens van afgescheidenheid van Vraja, die tijdens Ratha-yātrā werden geproefd door Śrīman Mahāprabhu, verheerlijkt.

Ofschoon deze publicatie hem reeds toebehoort,
bieden we haar in zijn lotushanden aan.

Verlangend naar de dienstverlening aan
Śrī Hari, Guru en Vaisnava's,

Śrī Bhaktivedānta Nārāyaṇa

Inleiding

Voor de eerste Hindi uitgave

D OOR HET GRONDELOZE MEDEDOGEN EN DE inspiratie van mijn meest vererenswaardige *śrī guru-pāda-padma, nitya-lilā praviṣṭa om viṣṇupāda aṣṭottara-śata śrī Śrīmad Bhakti Prajñāna Keśava Gosvāmī Mahārāja*, wordt om hem een plezier te doen *Śrī Jagannātha Ratha-yātrā* aan de Hindi sprekende lezers aangeboden. Dit ervaar ik als een grenzeloze voldoening.

Het feest van Ratha-yātrā wordt ieder jaar in Śrī Puruṣotama-dhāma, Śrī Jagannātha Purī, gehouden vanaf de tweede dag van de wassende maan (*dviīya-tithi*) tot en met de elfde dag van de wassende maan (*ekādaśī-tithi*) in de maand Āṣaḍha (juni-juli). Dat zijn in totaal negen dagen. Op de eerste dag van dit festival vertrekken de wagens van Śrī Jagannātha, Śrī Baladeva en Śrī Subhadrājī uit Nīlacala [Dvārakā] Śrī Jagannātha Mandira en rijden naar Sundarācala [Vṛndāvana] Guṇḍicā Mandira. Śrī Jagannātha, Śrī Baladeva en Śrī Subhadrājī verblijven ongeveer zeven dagen in Guṇḍicā Mandira. Op de negende dag, de dag van *śukla Ekādaśī* (Ekādaśī tijdens de wassende maan) worden de wagens van Śrī Guṇḍicā Mandira weer teruggebracht naar Śrī Jagannātha Mandira.

Śrī Caitanya Mahāprabhu heeft ingesteld om de dag vóór Ratha-yātrā de Guṇḍicā Mandira een schoonmaakbeurt te geven, waarmee het feest tien dagen duurt. In die periode

worden festivals, zoals Netrotsava (of Aṅga-rāgotsava¹), Pāṇḍu-vijaya², Ratha-gamana³, Herā-pañcamī⁴ en andere feestelijkheden gecelebreerd.

Śrīla Kṛṣṇadāsa Kavirāja Gosvāmī heeft al deze feesten uitgebreid beschreven alsmede de manier, waarop Śrī Caitanya Mahāprabhu en Zijn metgezellen ze hebben gevierd.

Ofschoon het festival van Ratha-yātrā sinds de Oudheid wordt gevierd en hoewel veel verschillende *sampradāyas* – zelfs de *māyāvādīs* – het bijwonen, is niettemin praktisch niemand behalve de Śrī Gauḍiḥya *bhaktas* op de hoogte met de manier, waarop Śrī Caitanya Mahāprabhu de verbazingwekkende en diepgaande geheimen ervan heeft geopenbaard.

Śrīla Kṛṣṇadāsa Kavirāja Gosvāmī heeft voor het hoogste welzijn van de wereldbevolking een uiterst bewogen verslag in zijn *Śrī Caitanya-caritāmṛta* vastgelegd van de gevoelens en mysteriën in verband met Ratha-yātrā. Hij heeft dat gedaan

¹ Na Snāna-yātrā, de grote badceremonie van Jagannāthā, Baladeva en Subhadrā, worden ze vijftien dagen ‘ziek’. In die periode kan niemand *darśana* van hen krijgen. De dag, waarop ze weer hun *darśana* geven, wordt Netrotsava genoemd (het feest van Jagannāthā, die Zijn ogen opent) of Aṅga-rāgotsava (het feest van het beschilderen van het lichaam van Jagannāthā). Dit heeft plaats op de nieuwe maan, twee dagen vóór Ratha-yātrā. (-red.)

² De traditie van het overbrengen van de godsbeelden vanuit de tempel naar hun respectievelijke wagens. (-red.)

³ De reis van de wagens van Śrī Jagannāthā Mandira naar Guṇḍicā Mandira. (-red.)

⁴ Lakṣmī-devī’s vertrek na vijf dagen Ratha-yātrā om op zoek te gaan naar Jagannāthā. Dit wordt ook Śrī Lakṣmī-vijayotsava genoemd, de overwinning van Lakṣmī-devī. (-red.)

op basis van het dagboek van Śrīla Svarūpa Dāmodara Gosvāmī – een eeuwige metgezel van Śrī Caitanya Mahāprabhu, die van al Zijn spel rechtstreeks getuige is geweest – en op basis van vertellingen, die voortvloeiden van de lotuslippen van Śrīla Raghunātha dāsa Gosvāmī.

In de eerste jaren van mijn geestelijke leven had ik het grote geluk om over de diepe geheimen van Sri Ratha-yātrā te horen vertellen over de lippen van mijn meest vererenswaardige *guru-pāda-padma*, *nitya-līlā praviṣṭa om̐ viṣṇupāda Śrī Bhakti Prajñāna Keśava Gosvāmī Mahārāja*, en van de vele vertrouwelijke discipelen van Śrī Śrīla Prabhupāda Bhaktisiddhānta Sarasvatī Thākura, tot wie hij zijn volkomen toevlucht had genomen.

Op basis van de vertellingen van Śrīla Kṛṣṇadāsa Kavirāja Gosvāmī, die de goddelijke, vertrouwelijke stemmingen beschrijft, die door Śrīman Mahāprabhu werden ervaren, alsmede de *hari-kathā* voortvloeiend uit de lotusmond van degenen in onze *guru-varga*, heb ik in lezingen, die ik heb gegeven in Nederland in 1997; in Engeland in 1998; in Frankrijk, Engeland en Nederland in 1999; in Wales in 2000 en in Engeland in 2001 en 2002, doorverwezen naar enkele verzen gesproken door Śrīman Mahāprabhu tijdens Ratha-yātrā.

Śyāmarāṇī dāsī heeft met de hulp van andere toegewijden de bandopnamen van deze lezingen verzameld en de transcripties ervan in het Engels als boek laten drukken. Dochter Vṛndā (Vandanā), dochter Dr. Premamayī en haar moeder, Brajabālā-devī, zagen hoe populair dat boek was geworden en hebben de belangrijkste delen in het Hindi vertaald. Ik heb dat concept overgedragen aan Śrīman Gokulapati dāsa Adhi-

kāri voor het aanbrengen van de nodige correcties en verbeteringen. Hij heeft dit werk met grote inzet en toewijding volbracht. Toen heb ik nog enkele nadere correcties en verbeteringen aangebracht en het boek in de vorm gegoten, zoals het zich nu onder ogen van de lezers bevindt.

Ik bid aan de voeten van Śrīman Mahāprabhu Śacīnandana Gauraharī en Śrī Jagannātha, Śrī Baladeva en Śrī Subhadrādevī, dat Ze Hun zegen rijkelijk rondspreken over al degenen, die hebben bijgedragen aan de publicatie van dit boek.

Alleen door de diepe gevoelens van Śrī Jagannātha Ratha-yātrā te begrijpen kunnen we op de juiste wijze de betekenis te weten komen van de neerdaling van Śrī Caitanya Mahāprabhu, die beschikt over de gemoedsgesteldheden en de uitstraling van Śrī Rādhā, waarmee we nader kunnen inzien, wat Hij aan de bewoners van deze wereld wilde overdragen.

Dit boek met de drie geschiedenissen over de manifestatie van Śrī Jagannātha, de vertelling van Śrī Jagannātha-deva's tentoonspreiding van genegenheid voor Zijn toegewijden (*bhakta-vātsalya*), de grote schoonmaak van de Guṇḍicā tempel, het festival van Ratha-yātrā zelf, de gevoelens van Śrīman Mahāprabhu tijdens Ratha-yātrā en Herā-pañcamī, het onderrecht van Śrīman Mahāprabhu en de epiloog voorziet in diverse overwegingen, die bruikbaar zijn voor *bhajana-sādhana*.

Ik heb het volste vertrouwen, dat het hart van de lezer, die de onderwerpen in dit boek voortdurend bestudeert onder leiding van zuivere *bhagavad-bhaktas*, zal worden bezielde met *vraja-bhakti*. Nadat de lezer de glorie heeft ingezien van de met liefde overlade gedaanten van Śrī Jagannātha, Śrī Baladeva en Śrī Subhadrājī, zal hij in staat zijn de kwalificatie te

krijgen om de *prema-dharma* van Śrī Caitanya Mahāprabhu binnen te gaan.

Mogen de spiritueel genegen lezers, nadat ze de essentie van dit boek hebben aanvaard, ons door hun eigen goedheid vergeven en zo welwillend zijn om typfouten, die hen opvallen, te corrigeren. Mijn enige gebed is, dat de trouwhartige personen, die – nadat ze dit boek hebben bestudeerd en *kīrtana* (het herhalen van de inhoud) hebben uitgevoerd – de wens koesteren om het hoogste transcendente doel (*param-ārtha*) te bereiken, zich naar het hoogste doel zullen ontwikkelen.

Alam-iti-vistāreṇa – Alles, dat moest worden gezegd, is hiermee tot uitdrukking gebracht.

Śrī Nityānanda Trayodaśī
522 Śrī Caitanyābda
7 februari 2009

Biddend voor een sprankje genade van
Śrī Guru en de Vaiṣṇava's,
Śrī Bhaktivedānta Nārāyaṇa

Voorwoord

WE BIEDEN ONZE HARTGEMEENDE EERBE-
tuiging aan de goddelijke lotusvoeten van onze
meest vererenswaardige Śrīla Gurudeva, *nitya-
līlā-praviṣṭa om viṣṇupāda aṣṭottara-śata śrī* Śrīmad Bhaktive-
dānta Nārāyaṇa Gosvāmī Mahārāja. Door zijn grondeloze
genade en inspiratie zijn wij in staat hem deze Engelse verta-
ling van zijn Hindi uitgave van *Śrī Jagannātha Ratha-yātrā* aan
te bieden.

Tussen 1997 en 2002 gaf Śrīla Gurudeva tijdens zijn reizen
door de wereld ieder jaar Engelse lezingen over Ratha-yātrā,
die samenvielen met de periode van het festival in Purī. Deze
lezingen zijn getranscribeerd en gepubliceerd in een boek
getiteld *The Origin of Ratha-yātrā* (De oorsprong van Ratha-
yātrā).

Zoals beschreven in de Inleiding van 2009 had Śrīla Guru-
deva *The Origin of Ratha-yātrā* in Hindi vertaald. Hij heeft
toen de tekst aangepast om de aandacht meer te richten op de
stemmingen en concepten van Śrīman Mahāprabhu tijdens
Ratha-yātrā. Aan sommige secties van de vertaling uit het
Engels voegde hij tekst toe en verwijderde tekst uit andere
secties en publiceerde de nieuwe uitgave onder de titel *Śrī
Jagannātha Ratha-yātrā*. Het boek, dat nu voor u ligt, is een
vertaling van die Hindi uitgave.

Bij de presentatie van dit boek in het Engels hebben we
onze oorspronkelijke tekst van *The Origin of Ratha-yātrā* ver-

geleken met *Śrī Jagannātha Rāthā-yātrā* in Hindi. Waar de Engelse en Hindi tekst gelijkkluidend waren is een betrouwbaarheidscontrole uitgevoerd en werd de Engelse tekst bijgewerkt. Waar grote delen tekst waren toegevoegd, was een vertaling noodzakelijk. De voetnoten zijn geschreven door Śrī Srimad Bhaktivedānta Nārāyaṇa Gosvāmī Mahārāja behalve, waar nader aangegeven.

Śrīla Gurudeva heeft op basis van *Śrī Caitanya-caritāmṛta* aangetoond, dat het begrijpen van Ratha-yātrā in zijn diepste betekenis onze aspiratie om dienstverlening aan de lotusvoeten van Śrī Śrī Rādhā-Kṛṣṇa te krijgen volkomen voedt en ons hart verrijkt met een begrip van de schoonheid, die inherent is aan de gevoelens van afgescheidenheid van Śrī Kṛṣṇa.

We bidden aan zijn lotusvoeten, dat we deze lessen op zekere dag zullen omhelzen.

Aspirerend naar de dienstverlening aan
Śrī Guru en de Vaiṣṇava's

16 juni 2015, Amavāsya
Nava-kalevara festival van Śrī Jagannātha en
de Verdwijningsdag van Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura
en Śrī Gadādhara Paṇḍita

Het Engelstalige Uitgeversteam:

Vertaling: Madhukāra dāsa

Controle: Amit Gupta, Madhukāra dāsa

Vertaaladviezen: Amala-kṛṣṇa dāsa, Atula-kṛṣṇa dāsa

Redactie: Vaijayanti-māla dāsī

Boekredactie: Śyāmārāṇī dāsī, Rṣabhadeva dāsa, Sanātana dāsa

Proeflezing: Jānakī dāsī, Sulata dāsī, Kānta dāsī

Opmaak: Jānakī dāsī

Omslagontwerp: Nilāmbarī dāsī, Kuñja-kalikā dāsī

Dankzegging: Uttama-kṛṣṇa dāsa, Rasika-mohana dāsa, Gaura-gopāla dāsa, Janārdana dāsa

HOOFDSTUK EEN

Gebeden ter Aanroeping en een korte inleiding op Ratha-yatra

*(om) ajñāna-timirāndhasya jñānāñjana-salakayā
caksur unmilitaṁ yena tasmai śrī gurave namaḥ*

IK WERD VERBLIND DOOR DE DUISTER-
nis van onwetendheid, maar *śrī guru* heeft op gena-
devolle wijze mijn ogen geopend door ze te balse-
men met de zalf van goddelijke kennis. Aan die *śrī gurudeva*
bied ik mijn eerbetuiging.

*vāñcha-kalpa-tarubhyaś ca kṛpā-sindhubhya eva ca
patitānāṁ pāvanebhyo vaiṣṇavebhyo namo namaḥ*

Keer op keer bied ik eerbetuigingen aan de Vaiṣṇava's, de
redders van de gevallenen. Ze zijn als wensbomen en ze zijn
een oceaan van genade.

*namo mahā-vadānyāya kṛṣṇa-prema-pradāya te
kṛṣṇāya kṛṣṇa-caitanya-nāmne gaura-tviṣe namaḥ*

Ik bied mijn *praṇāma* aan die uiterst vrijgevege Meester, die
kṛṣṇa-prema schenkt. Hij is Kṛṣṇa Zelf, die een gouden li-

chaamskleur heeft aangenomen en de naam Śrī Kṛṣṇa Caitanya heeft aanvaard.

*guruve gauracandrāya rādhikāyai tadālaye
kṛṣṇāya kṛṣṇa bhaktāya tad-bhaktāya namo namaḥ*

Ik bied mijn eerbetuiging aan *śrī gurudeva*, Śrī Gauracandra, Śrīmatī Rādhikā en Haar metgezellen, Śrī Kṛṣṇa en Zijn toegewijden en de toegewijden van die toegewijden.

*bhaktyā vihīnā aparādha-lakṣaiḥ
kṣiptās ca kāmādi-taraṅga-madhye
kṛpāmayi! tvām śaraṇaṁ prapannā
vṛnde! namas te caraṇāravindam*

O genadevolle godin, O Vṛndā, we bieden onze eerbetuigingen aan jouw lotusvoeten. We gaan in gebreke van *hari-bhakti* en daarom worden we wegens honderdduizenden overtredingen in de golven van de verschrikkelijke oceaan van wellust, woede, enzovoort gesmeten. Om deze reden nemen we onze toevlucht tot jou.

*tavaivāsmi tavaivāsmi na jīvāmi tvayā vinā
iti vijñāya devī (rādhē) tvaṁ naya mām caraṇāntikam
Vilāpa-kusumāñjali (96)*

O Svāminī Śrī Rādhē, Ik ben de Jouwe, Ik ben de Jouwe! Ik kan niet leven zonder Jou. Wees zo goed, nu Je dit weet, me de toevlucht van Jouw lotusvoeten te schenken.

*śrī-kṛṣṇa-caitanya prabhu-nityānanda
śrī-advaita gadādhara śrīvāsādi-gaura-bhakta-vṛnda
hare kṛṣṇa hare kṛṣṇa kṛṣṇa kṛṣṇa hare hare
hare rāma hare rāma rāma rāma hare hare*

Ieder jaar wordt in de meest heilige stad, Śrī Jagannātha Purī gelegen aan de oostkust van Orissa, het Ratha-yātrā festival van Bhagavān Śrī Jagannātha georganiseerd naar traditioneel gebruik met grote pracht en praal. Voor deze gelegenheid halen de tempeldienaren de godsbeelden van Śrī Jagannātha, Śrī Baladeva en Hun zuster Śrī Subhadrā uit de tempel en plaatsen hen ieder op kolossale karren. Toegewijden trekken deze karren en brengen ze naar Guṇḍicā Mandira, waar Śrī Jagannātha, Śrī Baladeva en Śrī Subhadrā een week rust nemen. Daarna brengen ze hen terug naar Śrī Jagannātha Mandira.

DE EXTERNE EN VERTROUWELIJKE REDENEN VOOR
ŚRĪ JAGANNATHA RATHA-YĀTRĀ

De uitvoering van Ratha-yātrā is sinds Satya-yuga een toonaangevend gebruik geweest. Vertellingen over Ratha-yātrā staan beschreven in de *Skanda Purāṇa*, *Padma Purāṇa*, *Puruṣottama-māhātmya*, *Śrī Jagannātha's Diary*, *Śrī Bṛhadbhāgavatāmṛta* door Śrī Sanātana Gosvāmī en in de boeken van onze andere Gosvāmī's. Het doel van deze Ratha-yātrā is groot geluk te schenken aan degenen, die gedurende het jaar niet in staat zijn de tempel te betreden, door hen de gelegenheid te geven om *darśana* van Bhagavān te krijgen. Maar dit is slechts de externe reden. Śrī Caitanya Mahāprabhu heeft het diepe geheim achter Ratha-yātrā geopenbaard. Śrī Jagannātha Mandira is zoals Dvārakā of Kurukṣetra en Guṇḍicā Mandira vertegenwoordigt Vṛndāvana.

Śrī Kṛṣṇa woonde vanaf Zijn geboorte, totdat Hij elf jaar was, in Vraja, waar Hij de Vrajavāsī's met Zijn uitermate zoe-

te spel en vermaak in verrukking bracht. Daarna is Hij met Akrūra naar Mathurā vertrokken. Daar heeft Hij Kamsa omgebracht, waarmee Hij Śrī Vasudeva en Devakijī had bevrijd van de gruweldaden van Kamsa. Wegens herhaalde aanvallen op Mathurā door Jarāsandha heeft Kṛṣṇa de inwoners midden in de nacht naar Dvārakā overgebracht om hen te beschermen.

Na het vertrek van Śrī Kṛṣṇa uit Vraja raakten de Vrajavāsī's diep bedroefd in afgescheidenheid van Hem. Na vele jaren werden de Vrajavāsī's tijdens een zonsverduistering met Śrī Kṛṣṇa in Kurukṣetra herenigd. Nadat de *gopīs* Hem hadden ontmoet, nam hun pijn van afgescheidenheid enigszins af, maar door Kṛṣṇa daar te zien in een koninklijk costume te midden van een koninklijke entourage ervoer hun hart niet hetzelfde wonderbaarlijke plezier, dat ze gewend waren te voelen, toen ze met Hem omgingen in Zijn koehedersdracht in Vṛndāvana. Tijdens hun hereniging in Kurukṣetra zei Śrīmatī Rādhārāṇī, de beste der *gopīs*, "O Kṛṣṇa, onze gedachten zijn Vṛndāvana. Je bent gestationeerd op de wagen van ons hart, kom met ons mee naar dat Vṛndāvana, waar Jouw meest zoete, liefdevolle spel en vermaak met ons heeft plaats gehad." Śrī Kṛṣṇa Caitanya Mahāprabhu was diep geroerd door de *bhāvas* van Śrī Rādhājī en manifesteerde deze *bhāvas* tijdens de Ratha-yātrā.

HOOFDSTUK TWEE

De bekende geschiedenis van de Verschijning van Śrī Jagannātha en Ratha-yātra

DE ALLEREERSTE GESCHIEDENIS VAN DE verschijning van Śrī Jagannātha en Ratha-yātrā is afkomstig uit Satya-yuga. De beschrijving in dit hoofdstuk komt uit de Skanda Purāṇa en Puruṣottama-māhātmya. Ofschoon er kleine verschillen zijn in de details van deze twee beschrijvingen, is de grote lijn van de geschiedenis hetzelfde.

In Satya-yuga regeerde in de oude stad, Avantī Nagari in Ujjain gelegen in Centraal-India, een koning genaamd Indradyumna Mahārāja. De naam van zijn koningin was Guṇḍicā. De koning en de koningin waren *uttama-bhaktas* (beste klasse toegewijden) en daardoor zeer religieus. Ook al waren ze kinderloos, ze treurden er niet om; integendeel, ze hadden het aanvaard als de zegen van God. Hun rijkdom en luxe waren gigantisch, maar toch bleven ze volkomen onverschillig voor wereldse genoegens en hielden zich constant bezig met dienstverlening aan Bhagavān. In hun hart hadden ze het

sterke verlangen om directe *darśana* van Bhagavān te krijgen en brachten hun leven door met als enige wens Zijn genade te krijgen. Ze baden in hun hart altijd, “Wanneer komt de dag, dat we rechtstreekse *darśana* krijgen van onze Godheid?”

Koning Indradyumna ontving persoonlijk pelgrims uit heel India en daarbuiten en liet hen logeren in de gastenverblijven van het paleis. Op een nacht kwamen daar pelgrims aan om rust te nemen. Ze kwamen juist van een verheven heilige plaats, waar ze *darśana* hadden genomen van de uitermate mooie, vierarmige Nīla-mādhava en zaten onder elkaar de glorie van die godheid te bespreken. Een *brāhmaṇa* luisterde hun gesprek af en lichtte de minister van de koning in, die op zijn beurt tegen Koning Indradyumna zei, “O Mahārāja, in de nacht van gisteren bezong een paar pelgrims de glorie van een godheid, die een ieder, die Zijn *darśana* krijgt, uit dit miserebele materiële bestaan bevrijdt. Zo iemand hoeft nooit meer naar deze materiële wereld terug te keren, maar krijgt een vierarmige gedaante en wordt een metgezel van Nārāyaṇa in Vaikuṅṭha. Afgezien van het hebben van *darśana* van deze godheid, zelfs iemand, die het voornemen maakt ‘Morgen ga ik naar de tempel van deze godheid om *darśana* van Hem te krijgen’ en diezelfde nacht overlijdt, krijgt desondanks een vierarmige gedaante en gaat naar Vaikuṅṭha.”

De koning was overgelukkig met de woorden van zijn minister en vroeg, “Wat is de naam van deze godheid en waar bevindt Hij Zich? Ik wil er met mijn vrouw en onderdanen ook naartoe om van Hem *darśana* te krijgen.”

De minister antwoordde, “De naam van dit godsbeeld van Bhagavān is Śrī Nīla-mādhava, maar ik weet niet waar Hij Zich bevindt.”

Nadat de koning de wonderbaarlijke glorie van Bhagavān Śrī Nīla-mādhava over de lippen van zijn minister had gehoord, werd in zijn hart een intense gretigheid wakker om *darśana* van Hem te krijgen. Hij dacht, “Hoe kan ik *darśana* van Śrī Nīla-mādhava krijgen? Waar staat Hij ergens? Zouden die pelgrims ons iets willen vertellen over Śrī Nīla-mādhava?” Al deze gedachten maakten Koning Indradyumna onrustig.

Koning Indradyumna zei, “Ga snel naar die pelgrims toe en probeer van hen meer over die godheid te weten te komen.”

Toen de minister in het verblijf van de pelgrims was aangekomen, hoorde hij van andere pelgrims, die in een vertrek ernaast hadden gezeten, dat ze die nacht reeds waren vertrokken. Hij ging naar de koning om hem alles te vertellen. Nadat de koning het verslag over de lippen van zijn minister had gehoord, raakte de koning helemaal van slag en besloot persoonlijk naar het godsbeeld van Bhagavān Śrī Nīla-mādhava op zoek te gaan.

DE POGING OM NAAR BHAGAVĀN
ŚRĪ NĪLA-MĀDHAVA OP ZOEK TE GAAN

Koning Indradyumna riep Vidyāpati, de zeer intelligente zoon van zijn priester, en zijn hoogwaardigheidsbekleders en commandanten bij zich en gaf hen de opdracht om in diverse richtingen naar de godheid te zoeken, “Sommigen van jullie gaan naar het Oosten, anderen naar het Westen, anderen naar het

Zuiden en jullie zoeken overal naar Bhagavān Śrī Nīlāmādhava. Het zou uitstekend zijn, als een van jullie iets over de godheid te weten zou komen, maar als dat niet lukt, moeten jullie allemaal binnen drie maanden terug zijn. Degene, die met inlichtingen over de godheid terugkomt, geef ik grote rijkdom en een belangrijke positie.” Nadat Koning Indradyumna had gesproken, gingen de hoogwaardigheidsbekleders enthousiast in alle richtingen op pad. Vidyāpati, die jong en knap was en over alle goede kwaliteiten beschikte, vertrok naar het Oosten.

Alle hoogwaardigheidsbekleders en commandanten keerden na drie maanden onverrichter zaken terug, maar Vidyāpati bleef uit. De koning werd geteisterd door angst. Er was niets over Bhagavān Śrī Nīlāmādhava bekend en er kwam geen enkel bericht over Vidyāpati. Er was zelfs niemand beschikbaar, die hierover enige informatie kon verstrekken.

In die tussentijd was Vidyāpati gearriveerd bij de Indische Oceaan aan de oostkust van India, waar hij onafgebroken en naarstig naar de godheid liep te zoeken. Op zekere dag zag hij bij de kust een zeer liefdallig dorp aan de voet van een weelderig begroeide berg, die vol stond met bloeiende bomen en bloemen. De inwoners van die plaats waren zeer beschaafd. Aangezien de avond viel, besloot Vidyāpati om in dat dorp te overnachten. Hij zei tegen de bewoners, “Ik zou hier vannacht graag willen slapen. Is er voor mij een geschikte plek om te logeren?”

De dorpelingen antwoordden, “Viśvāvasu is de vooraanstaande leider van de gemeenschap. Ondanks dat hij een *śābara* is (uit een lagere kaste afkomstig), is hij zeer gekwalifi-

ceerd, religieus ingesteld, intelligent, bescheiden en vrijgevig. Als hier een reiziger of een gast arriveert, brengt hij een bezoek aan het huis van Viśvāvasu, dus aarzel niet om hem te gaan zien.”

Toen Vidyāpati bij het huis van Viśvāvasu kwam, klopte hij op de deur. Viśvāvasu's prachtige, zestien jaar oude dochter, Lalitā, deed open en zei, “Mijn vader is even weg, maar zodra hij terugkomt, gaat hij alles voor uw verblijf regelen. Wilt u zo goed zijn om buiten te wachten?”

Even later kwam Viśvāvasu eraan. Zijn lichaam verspreidde een zoete geur en hij droeg een mooie, aromatische *tilaka*. Toen hij zag, dat zijn gast buiten stond te wachten, schaamde hij zich en zei tegen hem, “Neemt u me niet kwalijk, dat ik zo laat ben teruggekomen. Komt u alstublieft binnen.” Hij bracht samen met zijn dochter hun gast naar binnen. Bij het zien van de prachtige gedaante en het zachtmoedige karakter van Vidyāpati werd Viśvāvasu van binnen blij en zei tegen hem, “U kunt, als u wilt, hier een paar dagen vertoeven.” Tegen zijn dochter zei hij, “Zorg jij voor deze *brāhmaṇa*. Zorg dat hij goed eet, te drinken krijgt en verder wordt voorzien van alles, dat hij nodig heeft. Het mag hem aan niets ontbreken.”

Na zijn maaltijd ging Vidyāpati rusten. Toen hij eerder buiten op Viśvāvasu had zitten wachten, kwam uit het huis een betoverende geur, die sterker werd, toen Viśvāvasu was thuis gekomen. Vidyāpati dacht bij zichzelf, “Waar komt die betoverende geur vandaan? Ik heb zoiets nog nooit in mijn leven geroken. Ik moet hier een paar dagen blijven. Misschien kom ik iets te weten over Nīla-mādhava.” Dus hij bleef daar een

poosje logeren en zocht in allerlei nabijgelegen plaatsen naar Nila-mādhava.

Nadat Lalitā enkele dagen regelmatig dienst had verleend aan Vidyāpati, raakte ze aan hem gehecht. De gevoelens van Vidyāpati voor haar begonnen zich ook te ontwikkelen en er groeide langzaam een intieme liefde voor elkaar. Ofschoon hij reeds getrouwd was, had hij voor Lalitā een grote genegenheid en vroeg Viśvāvasu toestemming om met haar te trouwen. Viśvāvasu stemde toe en in dat dorp verbond hij hen in de echt.

Viśvāvasu had de gewoonte om iedere dag van huis te gaan. Wanneer hij 's avonds terugkwam, was hij in een jubelstemming en dan kwam die buitengewone geur uit zijn lichaam. Op zekere dag zei Vidyāpati onder vier ogen tegen zijn vrouw, “Liefste, je bent nu mijn vrouw en ik heb in jou volkomen vertrouwen. Kun jij me vertellen, waar jouw vader iedere dag naartoe gaat om een eredienst uit te voeren en waar die verbazingwekkende geur vandaan komt?”

Lalitā antwoordde, “Dat kan ik niet zeggen. Mijn vader heeft me opgedragen er met niemand over te spreken. Het is zeer vertrouwelijk.”

Vidyāpati zei, “Kun je dat zelfs niet aan mij vertellen? Je bent mijn wederhelft en niet-verschillend van mij. Ik ben jouw echtgenoot, dus er mogen geen geheimen tussen ons bestaan.”

Lalitā zei, “Dan moet je beloven, dat je er met niemand over spreekt.”

Vidyāpati antwoordde, “Een echtgenote mag niet twijfelen aan haar echtgenoot. Ik weet, dat je zeer kuis bent, dus je zal het me zeker vertellen.”

Toen zweeg hij.

“Goed. Mijn vader vereert een godsbeeld van Bhagavān.”

“Welk godsbeeld?” vroeg Vidyāpati.

“Ik heb mijn vader beloofd om dat niet te zeggen, maar ik vertel het aan jou, want je bent mijn echtgenoot. Mijn vader vereert Nīla-mādhava.”

Toen hij dit hoorde, werd Vidyāpati ontzettend blij. “Na zo een lange tijd,” dacht hij, “hoor ik eindelijk de hoogst zoete naam van Nīla-mādhava. Hij moet ergens in de buurt zijn.”

Vidyāpati toonde zijn vrouw veel genegenheid en Lalitā vertelde hem uiteindelijk allerlei dingen over Nīla-mādhava. Vidyāpati zei op tedere toon, “O liefste, vraag aan jouw vader om me een keer mee te nemen.”

“Ik ga jou daarmee zeker helpen,” zei ze.

Nadat haar vader in de avond was teruggekeerd van de eredienst en *prasādam* had genomen, kwam Lalitā naar hem toe en zei met veel liefde en genegenheid, “O eerbiedwaardige Vader, mag ik u om een gunst vragen?”

“Dochter, wat wil je hebben?”

“Ik wil iets heel speciaals hebben. Ik weet, dat u aarzelt om het me te geven, maar u moet het me geven.”

“Wat wil je?” vroeg haar vader.

“O Vader, mijn man zou heel graag Nīla-mādhava willen zien. Ik wil, dat u hem een keer meeneemt.”

Viśvāvasu werd heel ernstig en overwoog, of het juist was om hem mee te nemen. Hij wist, dat Bhagavān zou verdwijnen, als hij bij Hem zou komen aanzetten met iemand, die niet gekwalificeerd was. Omdat hij dit vreesde, raakte Viśvāvasu in de war. Lalitā merkte, dat hij niet bijster bereidwillig

was en zei, “Als u mijn man niet voor *darśana* meeneemt naar Nīla-mādhava, neem ik vergif in en geef ik mijn leven op. Uw bezwaar betekent, dat u me niet dierbaar genoeg acht.” Nadat ze dit had gezegd, ging ze zich voorbereiden om vergif in te nemen.

Dit zijn de sterkste wapens van een vrouw, “Ik ga dood,” “Ik neem vergif in,” “Ik ga zelfmoord plegen.” Wat kan een echtgenoot of een vader daarop zeggen? Natuurlijk zegt hij, “Zoals je wil, zo gebeurt het.”

Viśvāvasu zonk af in de grote angst, dat hij zichzelf nooit zou kunnen vergeven, als Nīla-mādhava op de een of andere manier zou verdwijnen, als hij een ongekwalficeerd persoon zou meenemen om Hem te zien. Hij zat in een dilemma: enerzijds was het de liefde voor zijn dochter en anderzijds was het de angst voor het verlies van Nīla-mādhava. Na ampel beraad zei hij, “O dochter, ik wil niet, dat je jouw leven opgeeft. Ik zal jouw echtgenoot zeker meenemen voor *darśana* van Nīla-mādhava, maar alleen onder één voorwaarde. Wanneer we gaan, krijgt hij een zwarte blinddoek voor, die ik wegneem, wanneer we zijn gearriveerd, zodat hij *darśana* kan krijgen. Na *darśana* gaat hij weer geblinddoekt mee terug. Op die manier kan hij *darśana* krijgen, maar hij blijft onkundig van de lokatie van Nīla-mādhava.”

Lalitā ging naar Vidyāpati en zei, “Vader heeft erin toegestemd om jou voor *darśana* naar Nīla-mādhava te brengen, maar onder voorwaarde, dat hij jou een zwarte blinddoek voorzet, zodat je niet kunt weten, waar Nīla-mādhava zich bevindt. Het lijkt me, dat dit geen probleem is, want je was

geïnteresseerd in *darśana* van Nīla-mādhava en niet in de route er naartoe.”

Bij het horen van de woorden van Lalitā was Vidyāpati overgelukkig en was bereid te worden geblinddoekt. Maar 's avonds zei hij tegen Lalitā, “Liefste, kun je een plan bedenken om mij nog eens *darśana* van Nīla-mādhava te laten nemen, maar dan alleen?”

“Ik zal erover nadenken,” zei Lalitā. “Als ik een goed idee krijg, zal ik het zeker tegen jou zeggen.”

VIDYĀPATI'S DARŚANA VAN NĪLA-MĀDHAVA

De volgende ochtend gaf Lalitā stiekem een klein zakje mosterdzaden mee aan Vidyāpati en fluisterde tegen hem, “Neem dit ongezien mee. Gooi onderweg een voor een een zaadje op de grond. Omdat het regentijd is, zullen ze ontkiemen en volwassen worden met mooie gele bloemen. Dan kun je het spoor van de bloemen volgen en later zelf naar Nīla-mādhava gaan. En dan hoeft je de weg niet aan mijn vader te vragen.” Hij was blij met de intelligentie van Lalitā en toonde haar een grote genegenheid.

De dag, dat Viśvāvasu vertrok voor de eredienst van Nīla-mādhava, zei Lalitā tegen hem, “Vader, wilt u alstublieft mijn echtgenoot blinddoeken en hem vandaag met u meenemen?” Viśvāvasu zette Vidyāpati op de ossenwagen en bedekte zijn ogen met een zwarte doek. Viśvāvasu nam Vidyāpati mee over een zigzag route. Vidyāpati liet de zaadjes een voor een vallen, zonder dat Viśvāvasu het in de gaten had. Toen ze bij de voet van de berg aankwamen, liet Viśvāvasu de ossenwagen achter. Hij nam Vidyāpati bij de hand en leidde hem naar

de tempel van Nīla-mādhava op de top van de berg. Zodra ze de tempel binnentraden, nam Viśvāvasu de blinddoek af, zodat Vidyāpati Nīla-mādhava kon aanschouwen.

Het godsbeeld van Bhagavān Śrī Nīla-mādhava had vier armen. In Zijn handen had hij de *śaṅkha* (schelphoorn), de *cakra* (werpschijf), de *gada* (knots) en de *padma* (lotus) en Zijn gedaante was buitengewoon aantrekkelijk, zoals die van Nārāyaṇa.

Vidyāpati was overgelukkig en begon te huilen. “Ik heb zolang, een aantal maanden, lopen zoeken en vandaag heb ik *darśana* ontvangen van Śrī Nīla-mādhava. Ik ben geheel volstaan. Mijn leven is nu een succes geworden.”

Viśvāvasu zei tegen Vidyāpati, “Je moet hier even wachten. Ik ga naar het bos om een paar bloemen en andere accessoires te halen. Dan ga ik *candana* en andere artikelen offeren en *arcana* doen. Daarna gaan we weer naar huis.” Toen liep Viśvāvasu het bos in.

Terwijl Vidyāpati op Viśvāvasu zat te wachten, merkte hij een geweldig mooi meer met lotusbloemen op, dat tegen de tempel aanlag. De bloemen werden bezocht door zoemende bijen en in de toppen van de bomen zongen vogels hun zoete lied. De takken van een mangoboom op de oever van het meer hingen over het water heen. Op een van die takken zat een zwarte kraai te slapen. Terwijl Vidyāpati ernaar keek, viel de kraai in het water. Op het moment, dat de kraai in het water viel, verliet hij zijn lichaam en nam vóór de ogen van Vidyāpati een schitterende, vierarmige gedaante aan. Vidyāpati zag, dat op dat moment Garuḍa, het arend draagdier van Śrī

Viṣṇu, daar verscheen en die majestueuze, vierarmige persoonlijkheid op zijn rug nam en naar Vaikuṅṭha vloog.

“Oh!” dacht Vidyāpati, “Zonder ooit *bhakti* te hebben uitgevoerd is deze kraai moeiteloos naar Vaikuṅṭha-loka gegaan. Hij heeft nog nooit een gunstige daad verricht. Als een gewone kraai, een uitermate onzuivere vogel, heeft hij vlees en andere abominabele dingen gegeten. Door desondanks eenvoudig in deze vijver te vallen heeft hij de hoogste bestemming bereikt. Waarom zou ik daarom dit lichaam hier niet opgeven en ook naar Vaikuṅṭha gaan?” Met deze gedachten krom hij in de boom en stond op het punt om in het meer te springen, toen een stem uit de hemel hem riep, “Pleeg geen zelfmoord om eenvoudig te worden bevrijd en naar Vaikuṅṭha te gaan. Je hebt voor het welzijn van de wereld nog vele belangrijke diensten te verrichten. Wees geduldig. Zodra de tijd aanbreekt, ben je in staat om alles te bereiken. Ga onmiddellijk terug naar Mahārāja Indradyumna en licht hem in, dat Nīla-mādhava hier is.”

In die tussentijd kwam Viśvāvasu terug met allerlei bloemen en andere parafernalia. Tijdens de *pūjā* riep hij Vidyāpati bij zich. Vidyāpati maakte geen melding van de gebeurtenissen, die hadden plaats gehad, toen Viśvāvasu in het bos was. Viśvāvasu bereidde de *candana* en andere ingrediënten voor en bleef de hele dag druk met devotionele bezigheden, zoals verering en het opzenden van gebeden in dienst van Nīla-mādhava. Aangezien Vidyāpati eerst over de glorie van Śrī Nīla-mādhava had gehoord, had hij het verlangen om *darśana* van Hem te krijgen. En hij werd helemaal opgetogen, nu hij rechtstreeks de glorie van Bhagavāns woonplaats had gezien.

Bij het gadeslaan van de liefdevolle dienstverlening van zijn schoonvader aan Nīla-mādhava bloeide zijn hart op van vreugde.

Na het afronden van de *pūjā* bond Viśvāvasu weer een zwarte blinddoek over de ogen van Vidyāpati en toen gingen ze terug naar huis. Na een paar uur zigzaggen met de ossenwagen kwamen ze weer thuis. In die nacht zei Nīla-mādhava in een droom tegen Viśvāvasu, “O Viśvāvasu, je hebt Me nu zo lang gediend en Ik ben uiterst tevreden met jou. Nu wil Ik de groot-koninklijke dienstverlening ontvangen van een hoge klasse toegewijde genaamd Indradyumna Mahārāja. Maak je geen zorgen en word niet verdrietig.”

Toen de droom van Viśvāvasu afbrak, werd hij echter nerveus en dacht, “Gaat Bhagavān Śrī Nīla-mādhava nu naar Mahārāja Indradyumna? Ik kan me helemaal niet voorstellen, dat ik van Hem verwijderd ben. Nīla-mādhava zei, dat ik me geen zorgen mocht maken, maar hoe is dat mogelijk?” Viśvāvasu zat in zijn hart constant over deze kwestie na te denken, maar hij heeft de woorden van Nīla-mādhava in zijn droom nooit aan iemand onthuld.

Enkele dagen later kondigde Vidyāpati aan, dat hij naar Avantī Nagarī zou gaan. Viśvāvasu dacht bij zichzelf, “Waarom zou Vidyāpati opeens naar Avantī Nagarī willen gaan? Misschien gaat hij alles over Śrī Nīla-mādhava aan Mahārāja Indradyumna vertellen en dan komt Mahārāja Indradyumna hier naartoe om het godsbeeld onder dwang met zich mee te nemen. Nīla-mādhava vertelde me, dat Hij de groot-koninklijke dienstverlening van Mahārāja Indradyumna wilde aanvaarden, maar ik kan me niet voorstellen, hoe ik verder

moet leven zonder Nila-mādhava. Wat moet ik doen? Wat is mijn plicht?”

Viśvāvasu zat op deze manier te prakkiseren en besloot, “Waarom zou ik Vidyāpati niet nu meteen tegenhouden? Als hij niet naar Mahārāja Indradyumna kan gaan om hem te vertellen over Nila-mādhava, kan Mahārāja Indradyumna niets over Hem te weten komen. Ik zal Vidyāpati gevangen houden en zolang mogelijk hier vasthouden.” Met deze gedachten sloot Viśvāvasu Vidyāpati op in een van de kamers van zijn huis.

Vidyāpati zat nu aan huis gekluisterd en zei tegen Lalitā, “Mijn liefste, help me alsjeblieft. Ik wil snel naar mijn koninkrijk terugkeren. Ik heb Koning Indradyumna beloofd, dat ik zo snel mogelijk zou terugkomen, als ik iets te weten zou komen over Bhagavān Nila-mādhava. Als je me bevrijdt, haal ik meteen de koning met zijn familie op en dan blijf ik weer bij jou.”

Lalitā stemde toe te helpen. “Ik ga nu meteen met mijn vader praten,” zei ze.

“Als u mijn man uit deze gevangenis niet vrijlaat,” zei Lalitā tegen haar vader, “pleeg ik onmiddellijk zelfmoord,” en ze ging meteen voorbereidingen maken om haar leven op te geven. Viśvāvasu zwichtte onder de liefde voor zijn dochter en liet Vidyāpati vrij.

Nu Vidyāpati bevrijd was, verzekerde hij zijn vrouw, “Maak je geen zorgen, ik kom heel snel terug.” Hij vertrok in allerijl en ging op weg naar het koninkrijk van Indradyumna.

DE VERDWIJNING VAN ŚRĪ NĪLA-MĀDHAVA

Vidyāpati bleef onafgebroken lopen zonder te rusten, totdat hij eindelijk na zes maanden terug was in Avanti Nagari. Hij vertoonde zich aan Mahārāja Indradyumna en informeerde hem, “Ik heb Nila-mādhava gevonden. Komt u alstublieft met me mee.”

Toen Mahārāja Indradyumna dit hoorde, kende zijn vreugde geen grenzen. Met de intentie om Nila-mādhava voor de rest van zijn leven te dienen vertrok de koning met zijn vrouw, zijn rijkdom, pracht en praal, zijn onderdanen en soldaten. Het was zijn plan om Nila-mādhava op te halen en naar zijn koninkrijk over te brengen. Hij reisde door Ujjain en bereikte het dorp, waar het huis van Viśvāvasu stond, ongeveer honderdzig kilometer ten zuiden van Purī. De mosterdplanten waren gegroeid en hun gele bloemen waren in bloei geweest. Door middel van het pad, dat door die planten werd gemarkeerd, kon Vidyāpati Koning Indradyumna naar de tempel van Nila-mādhava brengen. Koning Indradyumna dacht, dat Viśvāvasu het godsbeeld van Bhagavān Nila-mādhava vast en zeker ergens in het dorp zou hebben verstopt. Hij omsingelde het dorp aan alle zijden met soldaten en sloot alle *śabara* mensen op, inclusief Viśvāvasu.¹

¹ De details van deze geschiedenissen verschillen volgens uiteenlopende tijdperken (*kalpas*) en worden daarom soms anders verteld. Verder, toen Koning Indradyumna de *śabara* gemeenschap omsingelde, wilde hij ervan verzekerd zijn, dat hij *darśana* van het godsbeeld van Nila-mādhava zou krijgen. Hij wilde, dat ook anderen deze *darśana* zouden krijgen, hetgeen later duidelijk wordt bij zijn constructie van de Jagannātha en Guṇḍicā Mandira's. (-red.)

De koning voelde zich gedeprimeerd en begon te huilen. Hij ging op een mat van *kusa* gras zitten met zijn gezicht naar de zee. “Ik eet niet eerder, dan dat ik *darśana* van Nīla-mādhava heb gehad,” besloot hij. “Als ik van Hem geen *darśana* kan krijgen, geef ik mijn leven op. Ik ben met mijn hele koninkrijk, weelde, vrouw en familie hier naartoe gekomen om *darśana* van Nīla-mādhava te krijgen, maar ik heb het niet gekregen. Ik zou mijn leven moeten opgeven.” Hij mediteerde op Bhagavān en begon luid te roepen, “*Hā* Nīla-mādhava! *Hā* Nīla-mādhava! *Hā* Nīla-mādhava!”

Juist op dat moment richtte een stem uit de hemel zich tot hem, “O Koning, laat de *śabara* bevolking vrij. In deze wereld geef Ik jou geen *darśana* in de gedaante van Nīla-mādhava, maar Ik zal Me manifesteren in vier gedaanten: Jagannātha, Baladeva, Subhadrā en Sudarśana *cakra*. Wacht bij Bāṅki-mūhāṇa,² een plaats bij de zee. Ik kom in zee daar naartoe in de vorm van *dāru-brahma* (God in de gedaante van hout). Ik manifesteer Me in de vorm van een zeer groot, geurend, roodachtig blok hout, dat overal is gemarkeerd met tekenen van de schelphoorn, de discus, de knots en de lotus (attributen van Bhagavān). Nadat Mijn gedaante van *dāru-brahma* uit zee is gehaald, dienen er vier godsbeelden van dat blok hout te worden gemaakt. Plaats ze daarna in een tempel en voer voor hen eredienst uit.”

Na het horen van deze instructies liet de koning een enorm grote, prachtige tempel bouwen voor de installatie van de godsbeelden van Śrī Jagannātha, Śrī Baladeva, Śrī Subhadrā

² Deze plaats is tegenwoordig bekend als Cakra-tīrtha.

en Sudarśanajī. Boven op de tempel stond een waterpot (*kalāśa*), waarop een discus (*cakra*) was geïnstalleerd.

Mahārāja Indradyumna ging daarna naar Brahma-loka (de woonplaats van Śrī Brahmā, de schepper van het universum) met de wens, dat Śrī Brahmā de installatie van de tempel zou uitvoeren, maar hij moest een zeer lange tijd op Śrī Brahmā wachten. Toen hij eindelijk *darśana* van Brahmājī kreeg, stelde de koning zich aan hem voor en vertelde hem tevens over de stem uit de hemel. Mahārāja Indradyumna bad, “O Prabhu, Śrī Jagannātha kan zich ieder moment manifesteren, dus ik wil u verzoeken om zo goed te zijn zo snel mogelijk met me mee te gaan en de installatie van de tempel uit te voeren.”

Brahmājī stemde toe met het voorstel van Indradyumna Mahārāja en zei, “Mahārāja, we moeten naar de specifieke plaats gaan, die Bhagavān heeft aangewezen, en daar op Hem wachten.”

DE MANIFESTATIE VAN DE GODSBEELDEN

Toen Mahārāja Indradyumna bij Śrī Brahmā op bezoek ging, raakte die enorme tempel, die hij had gebouwd, helemaal bedolven onder het zand.

Een andere koning genaamd Gāla-mādhava kwam eens langs die plek. Toen zijn paard er overheen galloppeerde, trapte het op iets scherp en viel, hetgeen ook de koning verwondde. Hij droeg zijn soldaten op, “Zoeken jullie uit, wat hieronder begraven ligt.” De soldaten volgden de opdracht van de koning en groeven het zand weg en zagen de piek van een tempel tevoorschijn komen. Toen Koning Gāla-mādhava dit te weten kwam, was hij dolblij en gaf zijn massa arbeiders

opdracht om al het zand van die plek op te ruimen en de tempel te reinigen. Ondanks dat ze allemaal met veel moeite de tempel hadden schoon gemaakt en het zand hadden weggegraven, zag de tempel eruit als een ruïne. Koning Gāla-mādhava heeft toen de tempel gerestaureerd en heeft verklaard, “Deze tempel werd door mij gebouwd.”

Welnu, toen Mahārāja Indradyumna naar de Aarde terugkeerde, waren duizenden jaren verstreken [omdat de tijd in Brahma-loka veel trager verstrijkt dan op Aarde] en alles was veranderd. Toen hij bij de tempel arriveerde, kwam hij te weten, dat een of andere koning volkomen bezit van de tempel had opgeëist. Mahārāja Indradyumna ging naar Koning Gāla-mādhava toe en vertelde hem, “Deze tempel behoort jou niet toe. Ik ben degene, die hem heeft gebouwd.” Toen Koning Gāla-mādhava om bewijsvoering vroeg, verklaarde een kraai genaamd Kākabhuṣaṇḍī, die daar tijdens de constructie aanwezig was geweest, dat dit juist was.

Brahmājī steunde dit ook. “Mahārāja Indradyumna heeft deze tempel inderdaad gebouwd,” zei hij, “Jij hebt hem alleen gerestaureerd.”

Toen Koning Gāla-mādhava de woorden vernam van dergelijke gezagdragende bronnen, accepteerde hij de eis van Mahārāja Indradyumna en gaf hem zijn eigendomsrecht terug.

Door Kṛṣṇa’s genade bevond de koningin van Koning Indradyumna, Guṇḍicā, zich nog op Aarde. Mahārāja Indradyumna, zijn koningin Guṇḍicā en zijn onderdanen zaten aan

de kust bij Bānki-mūhāṇa te wachten. Op zekere dag werd eindelijk een roodachtige boomstronk gemarkeerd met de tekenen van de schelphoorn, discus, knots en lotus zichtbaar. Met de hulp van zijn soldaten en olifanten probeerde Mahārāja Indradyumna de boomstam uit het water te trekken, maar dat lukte niet. Zijn talloze olifanten, sterke mannen en het complete leger waren gezamenlijk niet in staat om hem uit het water te halen.

Wederom hoorden ze een stem uit de hemel, “Haal Mijn oude dienaar Dayitāpati Viśvāvasu, zijn dochter en zijn schoonzoon, Vidyāpati. Viśvāvasu zal Me aan de ene zijde dragen en de *brāhmaṇa*, Vidyāpati, en zijn vrouw, Lalitā, zullen Me aan de andere zijde dragen. Haal een gouden koets voor Me. Ik kom gemakkelijk uit het water. Maak vervolgens de godsbeelden en installeer Hen.”

Door de wil en de macht van Nīla-mādhava waren Viśvāvasu, Lalitā en Vidyāpati ook nog in leven. Ze werden er op eerbiedige wijze naartoe gebracht. Mahārāja Indradyumna had een gouden koets gebouwd. Hij verzocht Viśvāvasu, Vidyāpati en Lalitā om het water in te gaan en de boomstam eruit te halen. Ze dachten alle drie, dat ze die boomstam nooit zouden kunnen optillen en begonnen met een stem vol verdriet te bidden, “Jaya Jagannātha! Jaya Jagannātha! Jaya Nīla-mādhava! Jaya Nīla-mādhava! O, schenk ons alstublieft Uw mededogen en kom genadevol op onze wagen zitten.”

Door de genade van Bhagavān Nīla-mādhava konden ze met hun drieën de boomstam optillen en hem op de gouden koets neerzetten. Daarna werd hij van Bānki-mūhāṇa naar een plek gebracht op een kleine afstand van de huidige tem-

pel van Śrī Jagannātha. De koning plaatste de boomstam in een groot vertrek en riep alle beroemde beeldhouwers uit Orissa bij elkaar. Hij zei tegen hen, “Degene, die van deze boomstam godsbeelden maakt, krijgt recht op een onuitputtelijke hoeveelheid rijkdom en luxe.”

Vermaarde beeldhouwers boden aan om het godsbeeld te maken, maar zodra hun gewone ijzeren beitels het hout aanraakte, viel hun gereedschap uit elkaar, want het hout was harder dan ijzer. Toen kwam een oudere, maar schitterende *brāhmaṇa* naar voren. Hij had ook een paar stukken gereedschap bij zich. Hij zei, “Mijn naam is Mahārāṇā. Ik ben een ervaren beeldhouwer en ik kan er zeker godsbeelden van maken.” In werkelijkheid was Nīla-mādhava – of Jagannāthadeva Zelf – in de gedaante van die oudere *brāhmaṇa* verschenen. “Ik ga die godsbeelden in eenentwintig dagen uitbeitelen,” zei hij, “maar u moet beloven, dat gedurende die periode de deur van dit vertrek gesloten blijft. Ik alleen blijf met mijn gereedschap binnen. Na eenentwintig dagen zal ik de deur openen en dan kunt u allemaal *darśana* van de godsbeelden krijgen en hen installeren in de tempel, waar u hen kunt dienen en vereren. Als iemand vóór die tijd de deur opent, laat ik het werk onmiddellijk onvoltooid achter.”

Toen de koning dit hoorde, antwoordde hij, “Ja, ik zal zeker uw opdracht nakomen.”

De *brāhmaṇa* nam zijn gereedschap mee, ging het vertrek binnen en sloot de deur van binnen af. Gedurende veertien dagen kwam er geen geluid uit die kamer. Indradyumna Mahārāja begon zich zorgen te maken. “De *brāhmaṇa* heeft veertien dagen niets gegeten of gedronken, zelfs geen druppel

water,” dacht hij. “Zou het leven hem misschien hebben verlaten?”

De eerste minister van de koning adviseerde hem, “O Mahārāja, open die deur niet nu, alstublieft. Hiervoor moet zeker een mysterieuze reden bestaan. U dient de deur pas te openen, nadat er eenentwintig dagen zijn verstreken.”

De vrouw van de koning daarentegen drong aan, “Als hij sterft, omdat jij de deur niet hebt geopend, zijn wij schuldig aan *brahma-hatyā* (het doden van een *brāhmaṇa*). Maak hem alsjeblieft onmiddellijk open.”

Ofschoon Mahārāja Indradyumna bevreesd was om een opdracht van een *brāhmaṇa* te negeren, liet hij, omdat zijn koningin er voortdurend op aandrong, de deur door zijn soldaten met geweld openen en ging het vertrek binnen.

Toen hij naar binnen trad, was hij met stomheid geslagen, want hij kon de *brāhmaṇa* nergens meer zien. De vier godsbeelden – Jagannātha, Baladeva, Subhadrā en Sudarśana *cakra* – stonden daar, maar ze bevonden zich in een onvoltooide staat. Hun ogen en neus waren slechts ronde vormen, hun armen waren half zo lang en hun handen en voeten waren niet compleet.

Volgens een ander verslag, dat misschien plaats had in een ander universum, zag de koning, dat de *brāhmaṇa* wel aanwezig was in het vertrek, toen hij de deur had geopend. De *brāhmaṇa* had gezegd, “Er zijn slechts veertien dagen verstreken. Waarom hebt u op dit moment de deur geopend? Ik heb nog zeven dagen nodig om de godsbeelden te voltooien. Welnu, het moet de wil zijn geweest van Bhagavān Śrī Jagannātha-deva Zelf, anders had u niet kunnen binnenkomen en dan

was ik in staat geweest om de godsbeelden zonder onderbreking te voltooiën.” Daarna was de brahmaanse beeldhouwer verdwenen.

Op dat moment realiseerden de koning en zijn onderdanen zich, dat deze *brāhmaṇa* geen gewone beeldhouwer was, maar Śrī Jagannātha-deva Zelf. Bij het zien van de onvoltooide godsbeelden van Bhagavān begon Mahārāja Indradyumna te huilen en stortte zijn hart uit bij zijn eerste minister. “Door mijn belofte te breken heb ik een verschrikkelijke overtreding begaan. Het enige, dat mij nog te doen staat, is mijn leven op te geven.”

Juist op dat moment gaf Bhagavān instructies aan de koning door middel van Zijn stem uit de hemel, “Maak je niet ongerust. Ik wilde Me persoonlijk in deze gedaante manifesteren en hiervoor bestaat een diepe en mysterieuze reden. Installeer deze godsbeelden precies in deze vorm in de tempel. De zonen van de brahmaanse vrouw van Vidyāpati gaan de uitvoering van Mijn verering onder elkaar verdelen en de zonen van zijn *śabara* vrouw gaan allerlei soorten voorbereidingen treffen. De *dayitās* uit het dorp van Viśvāvasu en zijn dynastie gaan Me diensten verlenen tijdens de tien dagen van het Rādhā-yātrā festival. Die *dayitās* alleen zullen Śrī Baladeva, Subhadrā-devī en Mij op onze respectievelijke wagens zetten en ons naar de Guṇḍicā tempel brengen. Maak ieder jaar tijdens de dagen van Ratha-yātrā grootschalige regelingen voor Herā-pañcamī en andere feesten.”

In overeenstemming met de opdracht van Śrī Jagannātha bracht de koning de godsbeelden naar de tempel en bad aan Śrī Brahmā, “O Brahmā, voert u alstublieft zonder uitstel de

installatie uit van Bhagavān en Bhagavans tempel, zodat we met regelmaat *arcana* en *pūjā* (verering) volgens de voorschriften van *śāstra* kunnen uitvoeren.”

Brahmā zei, “Ik heb niet het vermogen om godsbeelden van Bhagavān te installeren, die zichzelf hebben gemanifesteerd, maar ik kan wel een wimpel op de top van de tempel installeren. Een ieder, die deze wimpel ziet en zijn eerbetuingen aanbiedt, ook al is het op grote afstand, krijgt onmiddellijk en gemakkelijk verlossing.” Nadat hij dit had gezegd, bevestigde Śrī Brahmā de vlag aan de punt van de *cakra* op de tempel. Daarna nam de routinematige verering van Śrī Jagannātha, Śrī Baladeva, Śrī Subhadrā en Śrī Sudarśana een aanvang.

Op een dag zei Mahārāja Indradyumna tegen Śrī Jagannātha-deva, “O Bhagavān, mag ik U om een gunst vragen? Ik zou graag willen, dat de deuren van Uw tempel slechts gedurende één *prahara* (drie uren) gesloten blijven, zodat iedereen zo lang mogelijk *darśana* van U kan krijgen.”

Bhagavān Śrī Jagannātha was zo slim om te antwoorden, “Dan moet er altijd op ieder moment iets voor Me te eten zijn om niet in slaap te vallen.”

Zodra Mahārāja Indradyumna dit hoorde, brak zijn stem en hij zei, “*Aho bhāgya, aho bhāgya!* – Oh, wat heb ik een geluk, wat heb ik een geluk! O Heer, ik beloof, dat U de hele dag door allerlei soorten gerechten krijgt geserveerd. Uw lo-tushanden zullen nimmer droog zijn.”

Toen bood Bhagavān Śrī Jagannātha Mahārāja Indradyumna een godsgeschenk aan, “Doe wat jou goed dunkt. Ik maak geen bezwaar. Maar met deze gunst heb je een verzoek

ingediend voor het welzijn van de hele wereldbevolking. Ik wil, dat je een gunst voor jezelf aanneemt.”

De koning zei, “Opdat geen enkel individu Uw tempel als zijn schatkist kan opeisen, vraag ik om de gunst, dat ik zonder dynastie existeer. Als ik nageslacht heb, gaan ze, nadat ik uit deze wereld ben vertrokken, onder elkaar over mijn rijkdom vechten en hebben ze geen belangstelling meer om U te dienen. Ze zien zichzelf als eigenaar van de vermogens, die bijeen zijn gebracht voor Uw dienstverlening. Ik wil, dat niemand van mijn dynastie zal denken, ‘Deze tempel is mijn schatkamer. Śrī Jagannātha, Śrī Baladeva en Śrī Subhadrā staan onder mijn gezag. De vermogens uit schenkingen aan de tempel zijn bedoeld voor mijn plezier.’ Een ieder, die de rijkdom misbruikt, die werd verkregen ten behoeve van de dienst van Bhagavān, gaat onherroepelijk naar de hel. Tempelpresidenten dienen hun taak uit te voeren met een gevoel van dienstverlening en ze moeten begrijpen, dat het vermogen, dat ze aan Bhagavān dienen te besteden, slechts door hen in bewaring wordt gesteld.”

Dit hele spel [van de manifestatie van de wonderbaarlijke gedaanten van Śrī Jagannātha] was het resultaat van de gebeden van Koningin Guṇḍicā. Om deze reden is de naam van de tempel, waarin Śrī Jagannātha, Śrī Baladeva en Śrī Subhadrāji tijdens Ratha-yātrā een week rust nemen, Guṇḍicā Mandira. In opdracht van Śrī Jagannātha-deva wordt op deze manier ieder jaar een grootschalig Ratha-yātrā festival georganiseerd.

Tijdens Ratha-yātrā halen de *dayitās* uit het dorp van Viśvāvasu de godsbeelden uit de tempel, zetten ze op de karren en verlenen hen diensten gedurende de tien dagen van het

festival. De nakomelingen van Lalitā heten *supakāras*. Of-schoon ze geboren zijn in families van lagere kasten, heeft Śrī Jagannātha hen de verantwoording toevertrouwd voor het toebereiden van de *bhoga*. Deze *supakāras* kunnen zo goed koken, dat ze honderd *manas*³ rijst, *dal* en andere gerechten in een minimum van tijd kunnen toebereiden.

Met Candana-yātrā wordt het lichaam van Śrī Jagannātha ingesmeerd met sandelhoutpasta. De *vijaya-vigraha* (kleiner godsbeeld, dat tijdens festivals in processies wordt meege-dragen), die Śrī Mādana-mohana wordt genoemd, voert op dat moment bootavonturen uit. Daarna wordt met Snāna-yātrā uit alle heilige plaatsen van India water in duizenden waterkan-nen bijeengebracht. Dit water wordt gebruikt om *abhiṣeka* (grote badceremonie) van de drie godsbeelden uit te voeren. Omdat Bhagavān met zoveel water wordt gebed, speelt Hij het spel van ziek worden. Dan neemt Lakṣmī-devī Bhagavān mee naar haar paleis en sluit de deuren gedurende vijftien dagen af om Hem te verjongen.

In de boven beschreven geschiedenis van de verschijning van Śrī Jagannātha-deva is het nog steeds niet duidelijk, waarom Hij wilde verschijnen in een onvoltooid godsbeeld. Dit mysterie zal worden beschreven in de volgende hoofd-stukken.

³ Een *māna* (de Anglicaanse naam is ‘maund’) is een traditionele eenheid in volume, die in gebruik was in Brits India. Het is ongeveer 37 kilogram of 82 Engelse ponden. (-red.)

HOOFDSTUK DRIE

*Het eerste geheim
achter de manifestatie van de godsbeelden
in een onvoltooide staat*

DE GOSVĀMĪ'S IN DE OPVOLGING VAN ŚRĪ Caitanya Mahāprabhu hebben in hun respectievelijke geschriften de reden beschreven achter de manifestatie van Bhagavān Śrī Jagannātha-deva in een onvoltooide gedaante. Een volledig gedocumenteerde beschrijving hiervan is nergens beschikbaar. Het manifesteert zich alleen in het hart van de beste toegewijden (*uttama bhaktas*), degenen die de zegen ontvangen van Śrī Caitanya Mahāprabhu. Śrīla Sanātana Gosvāmī heeft in zijn *Bṛhad-bhāgavatāmṛta* een gedeeltelijke beschrijving gegeven van de reden van Jagannātha's manifestatie in een onvoltooide staat. Een verslag ervan wordt hieronder gegeven.

Śrī Kṛṣṇa werd geboren in Gokula als de zoon van Śrī Nanda en Śrīmatī Yaśodā. In Mathurā manifesteerde Hij Zich voor Devakī en Vasudeva als een jongen van zestien jaar; Hij werd daar niet als baby geboren. Hij droeg op Zijn lichaam

een gouden *pitāmbara*. Hij was gedecoreerd met sprankelend gouden ornamenten, op Zijn hoofd glimsterde een gouden kroon en Zijn haar was golvend en lang. En omdat Hij in Zijn vierarmige gedaante verscheen, hield Hij in zijn lotushanden een schelphoorn, een werpschijf, een knots en een lotus.

In Gokula daarentegen werd Hij geboren uit Yaśodā als een baby met twee armen samen met Zijn jongere zuster. Hij is helemaal de zoon van niemand anders dan Nanda Bābā en Yaśodā. In de geschriften wordt op diverse plaatsen geschreven, dat Śrī Kṛṣṇa de zoon van Vasudeva en Devakī is, maar de Vrajavāsī's wijzen dit idee af. Kṛṣṇa werd in Vraja geboren en de navelstreng werd daar doorgeknipt, dus hoe zouden de Vrajavāsī's ooit kunnen denken, dat Hij in Mathurā werd geboren? Het wordt wel aanvaard, dat Hij in Mathurā is verschenen [maar niet, dat Hij daar werd geboren].

Op het moment, dat Śrī Kṛṣṇa in Vraja werd geboren, straalden de Vrajavāsī's van vreugde en kwamen bijeen in Nanda Bhavana. De stroom inwoners, die geluk kwam wensen, was ononderbroken zonder dat er een eind aan kwam. Nanda Bābā voelde zich gezegend met de geboorte van Śrī Kṛṣṇa en deelde koeien uit en kleding, ornamenten, rijkdommen en granen in dermate grote hoeveelheden, dat zelfs Kuvera, de presiderende halfgod van rijkdom, zoveel niet had kunnen weggeven. Desondanks nam de rijkdom van Nanda Bābā niet af.

Moeder Yaśodā en Nanda Bābā brachten Śrī Kṛṣṇa met veel liefde en tederheid groot. In Vraja had veel zoet spel en vermaak plaats, zoals het stelen van boter door Kṛṣṇa, het vastbinden van Kṛṣṇa aan de vijzel, het hoeden van koeien,

spelen met de *sakhās*, het optillen van Govardhana Heuvel en het uitvoeren van de *rāsa* dans. Hij heeft daar Tṛṇāvarta, Ag-hāsura, Bakāsura en zoveel andere demonen omgebracht.

Na verloop van tijd kwam Akrūra naar Vṛndāvana en zei tegen Śrī Kṛṣṇa en Baladevajī, “Kaṁsa heeft Jouw vader en moeder, Vasudeva en Devakī, gevangen gezet en hij wil hen vermoorden. Kom daarom met me mee naar Mathurā om hen te beschermen.”

Kṛṣṇa antwoordde, “Mijn moeder en vader zijn Yaśodā Maiyā en Nanda Bābā, maar Vasudevajī is niettemin een vriend van Mijn vader, dus het is Mijn plicht om hen te beschermen.”

Śrī Kṛṣṇa en Śrī Balarāma gingen met Akrūra naar Mathurā en daar hebben Ze Kaṁsa omgebracht, Devakī en Śrī Vasudeva uit de gevangenis gehaald en de troon van Mathurā aan Ugrasena teruggegeven. Devakī en Vasudeva beschouwden Śrī Kṛṣṇa en Balarāma als hun zonen. Kaṁsa had Devakī en Vasudeva jaren lang gevangen gehouden en gefolterd. Met de intentie om Devakī en Vasudeva blijdschap te geven zijn Śrī Kṛṣṇa en Balarāma in Mathurā gaan wonen.

Vanwege de aanhoudende aanvallen op Mathurā door Jarāsandha hebben Śrī Kṛṣṇa en Balarāma alle inwoners van Mathurā in één nacht naar Dvārakā overgebracht. Daar is Śrī Kṛṣṇa met 16.108 prinsessen getrouwd en heeft hen tot Zijn koninginnen gemaakt. Iedere koningin kreeg tien zonen en één dochter.

ŚRĪ NĀRADA BELICHT DE GLORIE VAN DE GOPĪS

Śrī Nāradaji was eens aan het rondreizen door allerlei gebieden, omdat hij wilde weten, wie de beste toegewijde van Śrī Kṛṣṇa was. Onderweg kwam hij in Dvārakā aan. Daarvóór had hij op succesvolle wijze een bezoek gebracht aan Indra, Brahmā, Śivajī, Prahlāda en Hanumān en daarna kwam hij bij de Pāṇḍava's in Indraprastha. De Pāṇḍava's vertelden hem, dat zelfs zij Śrī Kṛṣṇa niet zo dierbaar zijn als de inwoners van Dvārakā. De inwoners van Dvārakā zijn Kṛṣṇa's eigen bloedverwanten, sommigen zijn Zijn vader, sommigen zijn Zijn moeder, sommigen zijn Zijn broers en sommigen zijn Zijn zonen en andere verwanten. Nadat Śrī Nārada dit van de Pāṇḍava's had vernomen, ging hij naar Dvārakā. Hij ging eerst naar het paleis van Rukmiṇī-devī. Daar zag hij Rukmiṇī, Satyabhāmā, Jāmbavatī, Mitravindā en Nāgnajiti samen met praktisch alle andere koninginnen van Śrī Kṛṣṇa. Śrī Nārada richtte zich tot hen en zei, "Jullie zijn allemaal zeer fortuinlijk, want jullie hebben de gelegenheid om Śrī Kṛṣṇa dienst te verlenen. Jullie zijn de beste geliefden van Śrī Kṛṣṇa, Zijn koninginnen. Jullie zijn de meest lofwaardige personen van de hele wereld. Ik bied jullie mijn *praṇāma* aan."

Bij het horen van de woorden van Śrī Nārada werden Rukmiṇī en Satyabhāmā somber en zeiden, "O beste der *munis*, waarom drijft u de spot met ons? Uw lofprijzing is zinloos, want we weten, dat we zelfs na een huwelijk van vijftig jaar niet in staat zijn om Śrī Kṛṣṇa een plezier te doen. Ook al zijn we grote schoonheden en deskundig in alle vormen van kunst, zijn we niet in staat Hem voldoening te geven."

Rukmiṇī zei, “Śrī Kṛṣṇa denkt alleen aan de *gopīs*. Wanneer Hij in mijn kamer op mijn bed ligt, is Hij constant aan het huilen. In Zijn droom huilt Hij soms en grijpt mijn sluier vast en zegt, ‘O Rādhikā, waar ben Je? Ik kan zonder Jou niet in leven blijven! O Lalitā, waar ben je?’ Soms denkt Hij aan Yaśodā. Dan huilt Hij meelijwekkend en roept, ‘Waar ben je, Maiyā? Ik heb honger. Zet Me op schoot en geef Me *mākhan-miśrī* (verse boter met kandij) te eten.’ Soms roept Hij Zijn *sakhās*, ‘O Śrīdāma! Madhumaṅgala! Waar zijn jullie? Ik kan zonder jullie niet leven. Het is tijd om de koeien te hoeden. Kom snel!’ En soms herinnert Hij Zich Zijn koeien en roept, ‘O Śyāmālī, O Dhāvalī, O Kālindī, O Gaṅgā, O Piśaṅgī! Waar zijn jullie allemaal?’ Op deze manier treurt Hij de hele nacht door en het bed wordt nat van Zijn tranen. Dit is niet één keer gebeurd. Zo gaat het iedere dag. Wie wij zijn of waar we zijn komt in Zijn herinnering niet eens aan de orde. Wij zijn Zijn koninginnen in naam alleen. Zijn hart blijft in Vraja. Daarom voelen we ons altijd buitengewoon terneergeslagen, want we zijn nog nooit, niet één keer, in staat geweest om Hem werkelijk dierbaar te zijn. Indien dat wel het geval zou zijn geweest, had Hij ook de namen, ‘Rukmiṇī, Satyabhāmā!’ enzovoort uitgeroepen, zoals Hij dat doet met de *gopīs*. Maar op deze manier denkt Hij nooit aan ons.”

Satyabhāmā zei, “O *sakhī*, het is waar, wat je zegt. Gisterennacht lag Hij te huilen en trok aan mijn *sāri* en zei, ‘O Rādhā, O Rādhā!’ en raakte bewusteloos. Ik wist niet, hoe ik Hem kon troosten. We zijn Zijn echtgenoten, dus welk mysterie schuilt hierachter? Zelfs al zijn we prachtig mooi en bedreven in alle kunstvormen, kunnen we Hem geen plezier

doen. Ik zou willen weten, hoe we Hem tevreden kunnen stellen.”

Op dat moment kwam Śrī Rohiṇī-devī, de moeder van Śrī Baladeva Prabhu, de kamer binnen. Ofschoon ze de vrouw was van Vasudeva, had ze uit angst voor Kāṁsa in Vraja gewoond, zelfs nog voordat Baladeva was geboren, en ze was in Vraja blijven wonen, totdat Kāṁsa uit de weg was geruimd. Ze had samen met Moeder Yaśodā Śrī Kṛṣṇa en Śrī Baladeva liefdevol grootgebracht en ze had de liefde van de Vrajavāsi's voor Śrī Kṛṣṇa rechtstreeks ervaren. Toen ze binnenkwam, stonden de koninginnen op, boden haar met veel eerbied *praṇāma* aan en gaven haar een zitplaats.

Toen ze op die zitplaats had plaats genomen, kwamen de koninginnen om haar heen zitten en vroegen, “O Moeder, we weten, dat u sinds de kinderjaren van Śrī Kṛṣṇa en Baladeva in Vraja hebt gewoond. U kent de *gopīs* erg goed. Hoe hebben de *gopīs*, Moeder Yaśodā en de andere Vrajavāsi's Śrī Kṛṣṇa zodanig kunnen liefhebben, dat Hij zelfs nu nog door hun liefde wordt beheerst? We willen weten, wat de glorie van Vraja behelst. We willen de diepte van de *prema* voor Kṛṣṇa van de Vrajavāsi's begrijpen, waardoor Hij hen nooit meer kan vergeten. Hoewel we Hem vijftig jaar onafgebroken hebben gediend, is onze liefde niet in staat Hem te beheersen. Hij roept altijd de *gopīs* aan en zegt dan, ‘Rādhe, Rādhe! Viśākhe, Viśākhe! Lalite, Lalite!’ maar Hij informeert op geen enkele manier naar ons. Hij weet niet eens, dat Hij in Dvārakā woont met Rukmiṇī en Satyabhāmā. Hoe komt dat? Wat is de specialiteit van de *gopīs*? Hun rijkdom is niet gelijk aan die van ons, ze dragen ook niet dezelfde ornamenten als wij, die

bezet zijn met goud, diamanten en parels. Ze dragen alleen sierraden van bloemen. In Vraja nam Śrī Kṛṣṇa de koeien persoonlijk mee om te grazen, maar in Dvārakā is Hij de koning der koningen. Waarom denkt Hij dan altijd aan de Vrajavāsī's en aan niemand anders. Waarom heeft Hij Zijn hart aan de *gopīs* verpand? Kennen ze een *mantra* om Hem onder controle te houden? Wat is zo bijzonder in de *gopīs*, waardoor ze als enigen bezit hebben genomen van het hart van Śrī Kṛṣṇa? U moet zeker de glorie van de liefde van de *gopīs* en Vrajavāsī's kennen, wilt u ons er iets over vertellen?"

Zodra Rohiṇī zich haar *sakhī* Yaśodā en de Vrajavāsī's herinnerde, werd ze ontroerd en begon te huilen. Ze bleef enige tijd huilen. Toen haar hart iets lichter voelde, maar ze nog steeds een ernstig gevoel had, begon ze het spel van Śrī Kṛṣṇa in Vraja te beschrijven.

Kaṁsa's moeder, Padmāvatī, kwam vervolgens binnen. Ze was over de honderd jaar oud, ze had een kromme rug en ze kon alleen met een wandelstok vooruit komen. Zodra ze over de *gopīs* hoorde spreken, zei ze op een boze toon, "Ieder gesprek over de *gopīs* en *gopīs* is zinloos. Ze zijn buitengewoon verdorven, wreed en gierig. Om Kṛṣṇa tegen Kaṁsa te beschermen, heeft Vasudeva Kṛṣṇa aan de zorg van Nanda in Gokula overgedragen. Daar werden Kṛṣṇa en Baladeva niet goed opgevoed. Yaśodā dacht over Kṛṣṇa alleen als het kind van iemand anders en om die reden heeft ze Kṛṣṇa nooit voldoende melk gegeven om Zijn maag te vullen. Wanneer Hij honger had, was Hij genoodzaakt om boter uit het huis van anderen te stelen. Als Hij werd betrapt, bond die hardvochtige Yaśodā Hem met touwen vast en maakte Hem bang door

Hem een stok te laten zien. Als Hij dan doodsbang was, huilde Hij en riep, ‘Sla Me niet!’

“Toen Hij vijf jaar oud was en alle jongens naar de *gurukula* worden gebracht om een opleiding te krijgen, stuurden Nanda en Yaśodā Kṛṣṇa en Baladeva het bos in om koeien te hoeden. Tot overmaat van ramp kregen Ze niet eens schoenen aan om Hun voeten tegen doornen en stenen op de bospaden te beschermen. Ze kregen ook geen parasol mee om Zich tegen de zon en de regen te beschermen. Zeven jaar lang van zonsopgang tot zonsondergang hebben Ze koeien gehoed en wat kregen Ze ervoor terug? Het enige, dat Ze kregen, waren een paar kleren. Volgens mij moeten we Gargācārya erbij halen en hem laten uitrekenen, hoeveel ze Kṛṣṇa en Baladeva hadden moeten uitbetalen voor het hoeden van die koeien en tevens hoeveel geld Nanda in werkelijkheid aan Hen heeft besteed. Als Nanda meer geld heeft besteed, zal mijn goedgevige echtgenoot het dubbele bedrag aan Nanda uitbetalen, plus de rente. En als Nanda niet voldoende heeft besteed en wij krijgen een bedrag van hem, zijn wij zo mededogend door tegen hem te zeggen, ‘Je hoeft ons niets te geven.’”

Nadat ze Padmāvati’s woorden had aangehoord, werd Roḥiṇī woedend, “Ik weet hoe kuis je bent.¹ Jij zal nooit, maar

¹ Hoewel Padmāvati de vrouw van Ugrasena was, was Kaṁsa niet de zoon van Ugrasena. Toen Padmāvati jong was en met haar vriendinnen aan de oevers van de Yamunā aan het spelen was, werd ze verleid door een demoon genaamd Kāmuka Drumila, hetgeen resulteerde in de geboorte van Kaṁsa. Om op de een of andere manier van Padmā-

dan ook nooit, in staat zijn om de glorie van de *prema* van de Vrajavāsī's alleen maar beginnen te begrijpen.” Padmāvati had een vertrokken gezicht van woede en verliet de plek.

ROHIṆĪ'S BESCHRIJVING VAN ŚRĪ KṚṢṆA'S
SPEL EN VERMAAK IN VRAJA

Rohiṇī gaf toen Subhadrā de opdracht om bij de deur te gaan zitten en niemand anders meer toe te laten. Op ernstige toon vertelde ze de koninginnen van Dvārakā over de gevoelens (*bhāvas*) van de Vrajavāsī's. “De Vrajavāsī's beschikken over een dermate diepe *prema* voor Kṛṣṇa, dat ze zonder Hem hun leven niet in stand kunnen houden. Voor hen is slechts een ogenblik in afgescheidenheid van Kṛṣṇa gelijk aan de duur van een *yuga*. Toen Pūtanā de zes dagen oude Kṛṣṇa meenam en de lucht invloog, had Yaśodā het gevoel, dat haar leven met Kṛṣṇa verloren ging, en ze viel bewusteloos. Pas door Kṛṣṇa's aanraking kwam ze weer bij haar positieven. De oudere *gopīs* hielden zelfs meer van Kṛṣṇa dan van hun eigen zonen. Om niet te spreken van de *gopīs*, zelfs de koeien van Vraja wilden hun kalf geen melk geven, zonder dat ze Kṛṣṇa konden zien. De bomen en de heesters, de wormen en insecten, zoogdieren en vogels en zelfs de rivieren, de meren en de bergen hielden van Kṛṣṇa.

“Onder voorwendsel van het stelen van verse boter (*mākhan*) in de woningen van de *gopīs* ging Śrī Kṛṣṇa in werkelijkheid hun hart stelen. De *gopīs* zetten buiten zoete boter

vati, die Yaśodā aan het beledigen was, af te komen werd Moeder Rohiṇī boos en herinnerde haar aan dit incident.

neer en stonden gretig te wachten op het moment, dat Hij naar hun huis kwam en hun boter ging stelen. Dan gingen ze onder voorwendsel van het indienen van een klacht naar Yaśodā om haar te vertellen over Kṛṣṇa's vermaak van het stelen van boter. Op zekere dag stal Kṛṣṇa de boter in Zijn eigen huis en Yaśodā betrapte Hem op heterdaad. 'Kanhaiyā! Heb Jij boter gegeten?' vroeg ze.

"Kṛṣṇa zei zonder omhaal, '*Maiyā, māi nahī mākhana khāyo* – Moeder, Ik heb geen boter gegeten.'

"Toen Yaśodā dit hoorde, zei ze, 'Hoe komt al die boter dan op Jouw gezicht?'

"Mijn vrienden hebben Me helemaal met boter ingesmeerd. Ik ben van zonsopgang tot zonsondergang de koeien aan het hoeden. Waar haal Ik de tijd vandaan om boter te stelen? En jij noemt Mij een dief, alleen omdat Ik jouw zoon niet ben. Ik ga ergens anders wonen.'

"Yaśodā's hart brak en ze huilde smartelijk. Ze nam Kṛṣṇa meteen aan haar boezem en doorweekte Hem met haar tranen. Uit haar borsten begon de melk te stromen en ze bleef huilen en zei, 'O Kanhaiyā, Je hebt de boter niet gegeten.'

"Kṛṣṇa droogde Yaśodā's tranen en zei met een glimlach, '*Maiyā, māine hī mākhana khāyo* – Moeder, Ik heb wel boter gegeten.'"

Terwijl Rohiṇijī de *vraja-līlā* van Śrī Kṛṣṇa beschreef, zat Śrī Kṛṣṇa in Zijn Sudharmā Vergaderzaal om met Mahārāja Ugrasena, Vasudeva, Balarāma en Zijn ministers staatszaken te bespreken. Śrī Kṛṣṇa weet alles (*sarvajña*) en daarom wist Hij, dat Rohiṇī-devī op dat moment over Zijn spel en vermaak in Vraja aan het vertellen was.

Aangezien Śrī Kṛṣṇa's zoete spel in Vraja in het paleis van Rukmiṇī werd besproken, kon Hij natuurlijk niet uitblijven. Hij verliet de Sudharmā zaal en ging snel naar de poort van Rukmi-ṇī's paleis. Balarāma begreep de gevoelens van Kṛṣṇa en ging snel achter Hem aan. Subhadrā bewaakte de deur en om de vertellingen niet te onderbreken hield ze haar twee broers bij de deur tegen. Śrī Kṛṣṇa en Balarāma samen met Subhadrā drukten hun oor tegen de deur en proefden de vertellingen vol *rasa*, die daarbinnen werden besproken. Rohiṇī-devī zei, “Op zekere dag zeiden Kṛṣṇa en Balarāma tegen Yaśodā, ‘Moeder, we willen de koeien uit grazen nemen. Wij zijn *gopas* en dit is ons werk, dus geeft u ons alstublieft toestemming om te gaan.’

“Moeder Yaśodā zei, ‘We hebben een groot aantal bedienden in ons paleis en zij kunnen de koeien op adequate wijze hoeden. Bovendien, Kānhā, Jouw voeten zijn zo zacht, dat Je niet over dat doornige bospad vol stenen kan wandelen. En Jouw lichaam is zo zacht als boter, dus hoe kun Je de stekende hitte van de zon verdragen? Blijf gewoon thuis en wees gelukkig.’

“Kṛṣṇa en Balarāma smeekten haar herhaaldelijk om haar toestemming en uiteindelijk zei ze, ‘Goed, Jullie kunnen de kalveren meenemen om te grazen, maar alleen in Vṛndāvana. Jullie moeten na een korte tijd weer naar huis terugkomen.’

“Toen haalde Yaśodā mooie schoenen en parasols voor Hen, maar Kṛṣṇa zei, ‘Voor Ons zijn deze kalveren vererenswaardig. Alleen vanwege de kalveren geven de koeien melk. Als je Ons schoenen wilt geven, maak dan alsjeblieft eerst vier schoenen voor ieder kalf. En geef dan ook voor ieder kalf een

parasol mee. Dan alleen kan Ik schoenen en een parasol aanvaarden. Ik wil niet de meester van de koeien en kalveren zijn. Ik ben een *gopa* en Ik wil alleen hun dienaar zijn.’

“Toen Kṛṣṇa, Balarāma en de *sakhās* de kalveren naar het bos begonnen mee te nemen, liepen Moeder Yaśodā en Nanda Bābā achter Hen aan. In afzondering van hun kinderen voelden ze zich in hun hart bezorgd, omdat ze vreesden, dat Ze aan letsel ten prooi zouden vallen. Kṛṣṇa zei hen keer op keer naar huis terug te keren en dan hielden ze even hun pas in om Hen toch weer te volgen. Kṛṣṇa ging hen dan troosten door te zeggen, ‘Moeder, maak je niet ongerust. Er liggen geen doornen of stenen meer op die paden, want ze zijn door de staarten van de *camarī* koeien (yaks) in het hele bos schoongeveegd. Ik ga alleen in de schaduw van dichtbegroeide bomen zitten aan de oever van de Yamunā en sla de grazende koeien gade. En wanneer het tijd is om naar huis terug te keren, speel Ik op mijn *veṇu* (fluit) om ze bij elkaar te roepen. Dit is voor Mij helemaal niet moeilijk, in tegendeel, het zal Me heel gelukkig maken.’

“Maar zelfs nadat Kṛṣṇa dit had gezegd, bleven Nanda Bābā en Moeder Yaśodā achter Hen aanwandelen. Dan zei Kṛṣṇa, ‘Ik beloof jullie, dat ik snel terugkom.’ Toen ze dit hoorden, bleven Nanda en Yaśodā daar stilstaan en zagen Kṛṣṇa het bos inlopen. Toen Kṛṣṇa uit hun gezichtsveld was verdwenen, keerden ze vol wanhoop terug naar Nanda Bhavan, zoals iemand, die berooid is, waarbij hij alle rijkdom, die hij had verzameld, heeft verloren.”

Rohiṇī-devī vervolgde, “Kṛṣṇa ging dan met Zijn *sakhās* in het bos spelen onder voorwendsel de kalveren te hoeden. Als

Kṛṣṇa op de *sakhās* vooruit liep, renden ze achter Hem aan om Hem in te halen en renden om het hardst om te zien, wie Hem het eerst kon aanraken. Rond het middaguur ging Kṛṣṇa voor de lunch op de grond zitten temidden van de *sakhās*, die in kringen om Hem heen gingen zitten. Ze maakten hun lunchpakketjes open en de jongens kwamen Hem dan de lekkerste hapjes brengen. ‘O Kānhā, moet Je dit eens eten en dan moet Je proeven, welke lekkere dingen mijn moeder heeft gemaakt.’ De *sakhās* gaven op die manier hun restanten aan Kṛṣṇa en Kṛṣṇa proefde ze met grote liefde.

“In Dvārakā,” zei Rohiṇī tegen de koninginnen, “zien jullie Kṛṣṇa als de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods, Bhagavān. Jullie krijgen soms zelfs *darśana* van Zijn vierarmige gedaante, maar de Vrajavāsī’s beschouwen Kṛṣṇa nooit, helemaal nooit, als Bhagavān. Ze zien Hem als hun zoon, hun vriend of geliefde, als een eenvoudige, onschuldige koeherdersjongen. In Vraja draagt Kṛṣṇa de kleding van een *gopa*, een pauwen-oogveer tooit Zijn tulband (*pagadī*) en om Zijn hals draagt Hij een *vaijayanti-mālā*, een bloemenslinger van vijf kleuren bosbloemen. Wanneer Hij de fluit aan Zijn lippen zet en een zoete melodie aanslaat, vergeten de Vrajavāsī’s al hun bezigheden en verliezen zich in de zoete, musikale klanken van de *veṇu* (fluit). De natuur van alle bewegende wezens – vogels en zoogdieren, wormen en insecten, en mensen – verandert evenals de natuur van niet-bewegende wezens. Rivieren stoppen met stromen en stenen beginnen te smelten. De klank van de *veṇu* heeft een onbeschrijflijk effect op de *gopīs*.”

DE GLORIE VAN DE PREMA VAN DE GOPĪS

(De verheerlijking van de *prema* van de *vraja-gopīs* door Moeder Rohiṇī is beknopt ingesloten in de vertelling van *Śrī Bṛhad-bhāgavatāmṛta* door Śrīla Sanātana Gosvāmī. Hieronder wordt een meer complete uitleg in detail gegeven om de gevoelens te beschrijven, die Śrīman Mahāprabhu ervoer tijdens Ratha-yātrā.)

Rādhā, Lalitā, Vishakha, Candrāvalī en de andere meisjes van Vraja hebben dezelfde leeftijd als Kṛṣṇa en ze hadden sinds hun kindertijd op een onbevungen manier met Hem gespeeld. Om deze reden hebben Kṛṣṇa en de *gopīs* een grote genegenheid (*anurāga*) voor elkaar. In hun kindertijd konden de *gopīs* geen moment zonder Kṛṣṇa zijn, maar naarmate ze ouder werden, begon zich een gevoel van schaamte enzovoort bij hen te manifesteren. Door hun huwelijk met iemand anders dan Kṛṣṇa werden ze bovendien de vrouw van iemand anders (*para-vadhu*) en voor hen werd Kṛṣṇa een paramour (*para-puruṣa*).

Ondanks de toenemende liefde tussen de *gopīs* en Kṛṣṇa in hun jeugd werden hun ontmoetingen zeldzaam. Aanvankelijk spreidden de *gopīs* hun gevoelens niet tentoon, omdat ze vreesden voor ontering van hun familie en van de ouderen en ze waren beducht voor publieke schande. Bij het horen van de klanken van Kṛṣṇa's fluit echter vergaten ze deze gebondenheden en konden niet langer de diepe *anurāga* in hun hart verbergen. Ze kwamen bij elkaar en gingen de liefvalligheid van Kṛṣṇa's *venu* bespreken. En wanneer ze Zijn prachtige, drievoudig gebogen gedaante, Zijn gedraaide bewegingen, Zijn scheve blik, Zijn zachte glimlach, enzovoort gingen be-

spreken, kwam plotseling een visioen van Hem in hun hart tot uitbarsting en werden ze meegevoerd in de extase van *prema*.

Sommige *gopīs*, die dachten, dat hun *sakhī* Kṛṣṇa was, omhelsde haar en werd ondergedompeld in de zegenrijke oceaan van een ontmoeting met Kṛṣṇa. Vanwege de intrinsiek onverzadigbare aard van *prema* bleven de *gopīs*, die beschikten over *mahābhāva*, onafgebroken rusteloos om Kṛṣṇa te zien, maar schaamte had hun voeten geketend en het was voor hen niet mogelijk geweest om Hem te ontmoeten. Toen de *gopīs* niet in staat waren geweest om na de ervaring van de sterke impuls van emoties hun hart te kalmeren, verhulden ze hun innerlijke gevoelens, terwijl ze Kṛṣṇa's *mādhurī* (lieflijkheid) als volgt aan elkaar beschreven, “*akṣaṇvatām phalam idaṁ na param vidāmaḥ ...* – O dierbare *sakhīs*, jullie worden allemaal gebonden door de ketenen van jullie huis, waar jullie ogen en andere zintuigen, die de schepper heeft gegeven, zinloos zijn. Verlaat de gevangenis van jullie huis zo snel mogelijk en laten we naar Vṛndāvana gaan. Door daar *darśana* te krijgen van iets, dat onbeschrijflijk en hoogst wonderbaarlijk is, maken jullie je leven, evenals jullie ogen en alle andere zintuigen, tot een succes.”

Iedereen, van wie de meisjes van Vraja hadden gezien, dat ze zelfs maar een geringe relatie met Kṛṣṇa hadden, beschouwden ze als uiterst fortuinlijk en in hun bescheidenheid zagen ze zichzelf als uiterst onfortuinlijk. Daarom zeiden ze dan het volgende,

*dhanyāḥ sma mūḍha-gatayo 'pi hariṇya etā
yā nanda-nandanam upāta-vicitra-veśam*

*ākarnya veṇu-raṇitam saha-kṛṣṇa-sārāḥ
pūjām dadhur viracitām praṇayāvalokaiḥ*

Śrīmad-Bhāgavatam (10.21.11)

O *sakhī*, wanneer Nanda-nandana Śyāmasundara, die schitterende, veelkleurige kleding draagt, een zoete melodie op Zijn *veṇu* speelt, rennen zelfs de hinden, die zo dom zijn om te worden geboren uit dieren in onwetendheid, naar Hem toe samen met hun echtgenoten – de *kṛṣṇa-sāra* [herten met een zwarte kleur] – en gaan met hun grote ogen vol liefde naar Hem staan staren. Ze staren niet alleen, *sakhī*, maar ze vereeren Hem met scheve, zijdelingse blikken vanuit hun grote lotusogen en Hij aanvaardt hun verering met Zijn eigen liefdevolle, zijdelingse blik. Het leven van deze herten is echt gezegend. *Sakhī*, hoewel wij *gopīs* van Vṛndāvana zijn, zijn we niet in staat om onzelf op deze manier te offeren. Onze familieleden beperken ons op diverse manieren. Hoe frustrerend! Alas, waarom geven we dit lichaam niet op en nemen we een geboorte als een hinde, zodat we ongehinderd *darśana* van Śrī Kṛṣṇa kunnen krijgen.

Śrī Rohiṇī vervolgde, “De liefde van de *gopīs* voor Śrī Kṛṣṇa is niet gebaseerd op een of andere maatschappelijke relatie, maar is vrij van iedere oorzaak en is volkomen natuurlijk. Vanaf kindsbeen hebben de *gopīs* hun hart en de rest aan Kṛṣṇa’s voeten geofferd. Ze verwachten geen rijkdom, juwelen, onderkomens, of andere materiële objecten. Hun liefde voor Kṛṣṇa is vrij van iedere zelfzuchtige motivatie. Ze verlenen constant diensten aan Hem alleen om Hem gelukkig te maken. Als de meisjes van Vraja zich optutten, doen ze dat alleen om Kṛṣṇa een plezier te doen. Śrīmatī Rādhikā’s gevoel is zodanig, dat Ze denkt, ‘Als Ik voor Kṛṣṇa’s plezier onbe-

perkt lijden moet ondergaan, zou dat lijden Mijn hoogste genoegen zijn.”

“Hier in Dvārakā zijn jullie allemaal de vrouw van Kṛṣṇa, niet Zijn geliefde. Jullie verwachten mooie kleding, juwelen en andere cadeau’s van Hem. Bovendien is jullie liefde over vele hoofden verdeeld; jullie houden niet alleen van Kṛṣṇa. Aangezien ieder van jullie tien zonen en een dochter heeft, is jullie liefde in twaalf delen verdeeld. Maar de liefde van de *gopīs* voor Kṛṣṇa is onverdeeld (*akhaṇḍa*). Ze hebben hun echtgenoot opgegeven, ze hebben geen kinderen en zelfs bij het uitvoeren van hun huishoudelijke taken denken ze constant alleen aan Kṛṣṇa. Als ze staan te koken, als ze boter karnen, de koeien melken, het huis aanvegen, of andere bezigheden uitvoeren, denken ze alleen aan de bekoorlijkheid van Kṛṣṇa’s prachtige gedaante en tijdverdrijf en dan zingen ze, ‘Govinda Dāmodara Mādhaveti, Govinda Dāmodara Mādhaveti.’ Op die manier is de toewijding van de *gopīs* aan Kṛṣṇa en hun liefde voor Hem onverdeeld en compleet.”

De liefde van Kṛṣṇa Zelf is ook verdeeld in vele onderdelen. Hoewel Kṛṣṇa voor Zijn Vrajavāsī’s speciale *prema* koestert, kan Hij Zijn toegewijden in Mathurā, Dvārakā en andere delen van de wereld niet opgeven. Als iemand met liefde aan Kṛṣṇa denkt of Hem met liefde en verdriet aanroept, gaat Hij naar die persoon toe. Śrī Kṛṣṇa denkt altijd aan Zijn toegewijden en Hij ervaart afgescheidenheid, wanneer Hij van hen verwijderd is. Op die manier is de liefde van Kṛṣṇa ook over vele hoofden verdeeld, maar de liefde van de *gopīs* is onverdeeld. Om die reden denkt Hij voor altijd aan hen en voelt acute pijn in afgescheidenheid.

Rohiṇī vervolgde, “Eens op een dag van de volle maan in het najaar (*śarada-pūrṇimā*) kwam aan het begin van de nacht de maan op aan de oostelijke horizon. De bomen stonden vol zacht groen blad en bloeiende bloesems. Door de ongekende schoonheid en geur van Vṛndāvana verscheen in het hart van Kṛṣṇa de wens om met de meisjes van Vraja in *rasa* te spelen en Hij begon een zoete melodie op Zijn *veṇu* te spelen, die de *kāma* (bovenzinnelijke verliefdheid) in het hart van de *gopīs* aanwakkerde. Op dat moment was de ene *gopī* een koe aan het melken, een andere *gopī* stond aan het fornuis melk in te koken, weer een andere *gopī* stond *roṭīs* te bakken, een ander serveerde een maaltijd aan familieleden, een ander bediende haar echtgenoot en weer een andere *gopī* was haar kind melk aan het voeden. Ongeacht wat ze aan het doen waren, ze lieten terstond alles liggen en renden naar Kṛṣṇa.

“Eén *gopī* was zich aan het opmaken en had op één oog *kājjala* (oogzwart) aangebracht, maar toen ze de klank van de fluit hoorde, vergat ze het andere oog op te maken en rende er vandoor. Een andere *gopī* was zich aan het aankleden en trok haar bovenkleding onder aan en haar onderkleding boven en snelde er vandoor. Zelfs een ogenblik uitstel was voor hen onverdraaglijk. Hun echtgenoot, schoonvader en schoonmoeder vroegen, ‘Waar ga je naartoe?’ Maar de klank van Kṛṣṇa’s *veṇu* had het domein van hun oren overgenomen en ze konden hun woorden niet waarnemen. Het was, alsof ze doof waren, en gingen onmiddellijk op pad om snel bij Kṛṣṇa te zijn.

“Toen begon de *rasa* dans. In deze *rasa* dansten en zongen de *gopīs* met Kṛṣṇa. Als Kṛṣṇa met een lieve stem begon te

zingen, zong een *gopī* in samenzang met Hem en zelfs nog hoger dan Hij. Dan prees Kṛṣṇa die *gopī* en zei, ‘*Sādhu, sādhu!* – Uitstekend, uitstekend!’ Als een andere *gopī* dezelfde melodie zong in [de zangstijl genaamd] *dhrupad*, prees Kṛṣṇa haar en zei, ‘Heel mooi! Ik zou dat niet kunnen zingen.’ Wanneer de *gopīs* moe werden, nadat ze hadden gespeeld, gezongen en lange tijd hadden gedanst, veegde Śrī Kṛṣṇa met Zijn zachte, geurende, prachtige lotushanden de druppels transpiratie van hun gezicht en de *gopīs* eerden Kṛṣṇa met hun verleidelijke, zijdelingse blik en lieve glimlachjes.”

Vanwege hun onbaatzuchtige liefde voor Kṛṣṇa offerden de *gopīs* alles aan Kṛṣṇa op. Ze gingen zelfs zover, dat ze de conventionele normen van de samenleving, hun verlegenheid (die voor een dame zeer moeilijk is op te geven) en fatsoenlijk gedrag opgaven. Daarom zei Śrī Kṛṣṇa Zelf in de context van de *rasa-līlā* tegen de *gopīs* het volgende,

*na pāraye ‘haṁ niravadya-saṁyujāṁ
sva-sādhu-kṛtyaṁ vibudhāyusāpi vaḥ
yā mābhajan durjara-geha-śṛṅkhalāḥ
saṁvṛścya tad vaḥ pratiyātu sādhunā*

Śrīmad-Bhāgavatam (10.32.22)

Mijn lieve *gopīs*, jullie ontmoeting met Mij is smetteloos en in ieder opzicht zuiver. Jullie hebben zelfs geen enkel verlangen naar jullie eigen geluk en jullie zijn vol uiterst zuivere liefde. Jullie hebben de sterke band van het gezinsleven opgegeven en de zedelijke normen van deze wereld overschreden en op liefdevolle wijze hebben jullie Mij gediend. Zelfs al zou Ik een levensduur krijgen als die van de goden, zou Ik niet in staat zijn een druppel van jullie liefde, opoffering en dienstverlening te vereffenen. Jullie mogen Me allemaal door jullie eigen

zachtmoedige natuur eenvoudig van Mijn schuld vrijwaren,
maar Ik blijf voor altijd de schuldenaar van jullie *prema*.

De *rati* (aanhankelijkheid) van de *gopīs* heet *samartha-rati*, omdat de *gopīs* met hun *prema* in staat zijn Śrī Kṛṣṇa te beheersen. Hun liefde is niet afhankelijk van enige maatschappelijke relatie met Hem. De *rati* van de koninginnen van Dvārakā wordt *samanjasā* genoemd vanwege hun echtelijke relatie met Kṛṣṇa. Hun *prema* kan Hem niet beheersen. De diverse stadia van liefde worden in geschriften over *rasa* als volgt beschreven: *prema, sneha, māna, praṇaya, rāga, anurāga, rūḍha, adhirūḍha, bhāva, mahābhāva, modana, mohana* en *mādana*. De *prema* van de koninginnen van Dvārakā reiken tot het stadium van *anurāga*. Soms bereiken deze koninginnen een schaduw van *mahābhāva* en soms ervaren ze *divyonmāda* en *citra-jalpa*² in hele lichte mate. De *aṣṭa-sāttvika-bhāvas* van de koninginnen kunnen het stadium van *pradīpta* [ook bekend als *uddīpta*] niet bereiken. Over het algemeen kan hun *bhāva* alleen het stadium van *dīpta* bereiken. Hun *bhāva* bereikt een stadium, waarin de vlam van *prema* niet wordt afgedekt door rook. Niettemin kan de vlam, die in dat stadium van de liefde van de koninginnen ontsteekt, niet zo hoog opvlammen als die

² *Divyonmāda* en *citra-jalpa* zijn extatische symptomen van achtereenvolgens totale verwarring en gevarieerd taalgebruik. Ze verschijnen in *mohana-mahābhāva*, die zich alleen ten volle manifesteert in Śrī Rādhā. (-red.)

van de *gopīs*. De steekvlam van de liefde van de *gopīs* is ongetwijfeld zonder rook en bereikt de grootste omvang.³

DE HOOGSTE EXCELLENTIE VAN ŚRĪ RĀDHĀ

Rohiṇī-devī ging de glorie van Śrīmatī Rādhikā's *prema* beschrijven. “Kṛṣṇa was eens buiten Zijn duizenden koeien aan het hoeden samen met Dāma, Śrīdāma, Madhumaṅgala en duizenden andere *sakhās*. Sommige koeien waren wit, sommige zwart en sommige waren goud en het leek, alsof de rivieren Gaṅgā, Yamunā en Sarasvatī zich hadden vermengd en zich daarna weer hadden gescheiden. Kilometers ver waren alleen de hoofden en lichamen van koeien te zien. De Vrajavāsī's kwamen hun huis uit en gingen langs de weg staan om een

³ Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura verheldert de stadia van *aṣṭa-sātvika-bhāvas* – *dīpta*, *uddīpta* en *suddīpta* – in zijn *Gītā-mālā* (Song 24, verse 1),

sādhāraṇī dhūmayitā, samañjasā sadā dīptā
rūḍhe tathoddīptā samarthāya
suddīptā-śrī-rādhā-prema, jeno ujjalita hema
modanādi bhāve sadā tāya

De spirituele extase (*sātvika-bhāva*) van *sādhāraṇī* geliefden [zoals Kubjā] is *dhūmayitā* (vol rook). De spirituele extase van *samañjasā* geliefden [de koninginnen van Dvārakā] is altijd *dīpta* (brandend). De spirituele extase van *samarthā* geliefden [de *gopīs*] in *rūḍha-bhāva* is *uddīpta* (helder brandend). De spirituele extase van Śrī Rādhā is *suddīpta* (laaiend) en glinstert als goud. In die liefde zijn *modana* en de andere *bhāvas* altijd manifest. (-red.)

glimp van Kṛṣṇa op te vangen. Nanda Bābā en Moeder Yaśodā liepen achter Hem aan. De meisjes van Vraja, die uit vrees voor hun ouders hun huis niet durfden uitkomen, gluurden door de ramen en de deuren. Kṛṣṇa keek door een raam met tralis en zag Śrī Rādhājī met Haar zijdelingse blikken *arcana* van Hem uitvoeren, die Hij liefdevol aanvaardde.

“Door Rādhārāṇī’s blik,” zei Rohiṇī, “gleed de *vaṁśī* fluit uit Kṛṣṇa’s hand, Zijn kroon van pauwenveren viel van Zijn hoofd, Zijn *pītāmbara* raakte door de war en Hij ging juist flauw vallen, toen Madhumaṅgala Hem opving en zei, terwijl hij Hem door elkaar schudde, ‘Wat doe Jij nou?! Bābā en Maiyā (Vader en Moeder) zijn bij ons!’ Omdat Hij Madhumaṅgala op die manier hoorde spreken, kwam Kṛṣṇa weer bij zijn positieven.

“Rādhā en Kṛṣṇa omringd door Lalitā en de andere *sakhīs* waren eens verzonken in liefdevol speels vermaak. Rādhārāṇī zat op schoot bij Kṛṣṇa. Op dat moment vloog een hommel hier en daar en om Haar lotusvoeten heen. Hij dacht, dat Haar voeten een lotusbloem waren en bleef om Haar voeten heen vliegen op zoek naar nectar. Rādhikā werd bang en probeerde de hommel weg te jagen, maar hij bleef terugkomen en om Haar voeten heen vliegen. Madhumaṅgala zag, dat Rādhārāṇī zo bang was en joeg die hommel met zijn stok een heel eind weg. Toen hij terugkwam, zei hij tegen Rādhājī, ‘Ik heb die *madhusūdana* heel ver van hier verjaagd. Hij is er vandoor gegaan en komt niet meer terug.’

“Toen Rādhikā dit hoorde, dacht Ze, dat Madhusūdana (Kṛṣṇa) Haar had verlaten, terwijl Ze op schoot zat bij Kṛṣṇa. Ze had niet begrepen, dat *madhusūdana* een andere naam

voor een hommel is en al treurend raakte Ze verdrietig in afgescheidenheid van Hem. Ze hilde herhaaldelijk, “O Prāṇanātha, waar ben Je naartoe gegaan, O Prāṇanātha, waar ben Je naartoe gegaan?!”

“Bij het zien van Rādhikā’s verbazingwekkende *bhāva* van *prema-vaicittya* vergat Kṛṣṇa ook, dat Zij, Zijn grootste geliefde, op Zijn schoot zat. Hij begon ook te huilen, ‘O Priye, O Priye!’ Tranen vielen uit Hun ogen, het zweet droop van Hun lichaam en Ze vielen flauw. De *sakhīs*, die Hen in deze hoedanigheid zagen, vielen ook flauw. Op dat moment begon Rādhārāṇī’s vrouwtjespapegai (*sārikā*) luidkeels de naam van Śrī Rādhā te zingen en *śuka* [de mannetjespapegai] begon luidkeels de naam van Śrī Kṛṣṇa te zingen. Toen Hun namen Hun oren bereikten, kregen Rādhā en Kṛṣṇa Hun externe bewustzijn weer terug en staarden elkaar met dorstige ogen aan. Geleidelijk kwamen de *sakhīs* ook weer bij bewustzijn en riepen, ‘Jaya! Jaya!’ Hun geluk kende geen grenzen.

“Precies op die plek ging Śrī Kṛṣṇa erover nadenken, ‘Hoewel Ik dichtbij Mijn geliefde Rādhikā blijf, ben Ik niet in staat Haar angst in afgescheidenheid te kalmeren. Ze wordt voor altijd verschroeid door de hitte van een aankomende afzondering van Mij en Ik zie geen manier om Haar in een dergelijke situatie te troosten. Maar wanneer Ik ver van Haar verwijderd ben, denkt Ze constant aan Me en raakt ze geabsorbeerd in *bhāva*; dan lacht Ze en praat Ze tegen *tamāla* bomen, speelt met Haar *sakhīs* en soms vertoont Ze zelfs *māna*. Maar zelfs al ben Ik dichtbij, raakt Ze louter door een *sphūrti* (een flits) van afzondering van Mij gestresst en begint te hui-

len. Zelfs al zit Ik vlak naast Haar, kan Ik Haar niet troosten.⁴ Daarom is de enige manier om Haar te troosten door ver van Haar verwijderd te zijn, want in die staat van afgescheidenheid denkt Ze bij het zien van een tijdelijk visioen (*sphūrṭi*) van Mij of bij het zien van een *tamāla* boom, die een luister heeft gelijk aan die van Mij, “Dit is Mijn *priyatama* (grote geliefde)” en dan wordt Haar vuur van afgescheidenheid enigszins gelouterd.’ Dus Kṛṣṇa besloot in Zijn hart om ergens ver van huis te gaan wonen. Dit is dan ook de belangrijkste reden, waarom Hij Vṛndāvana verliet en in Mathurā en Dvārakā is gaan wonen.”

Śrī Kṛṣṇa is een oceaan van *rasa*; Hijzelf is *rasa* en Hij is tevens *rasika*, deskundig in het proeven van *rasa*. Hij is tegelijkertijd *eka-rasa* (één *rasa*) en *aneka-rasa* (veel *rasas*). Wanneer Hij *eka-rasa* is, is alles, dat in de drie werelden bestaat, zelfs tot in Goloka Vṛndāvana, in Hem aanwezig. Hij is *pūrṇā-tama*, meest compleet, en *sarvajña*, alwetend. Niets is Hem onbekend. Wanneer Hij *aneka-rasa* is, bestaat er enige vermenging van *rasas* en dan weet Hij een paar dingen, maar geen andere dingen. Dat wil zeggen, Hij weet iets van de *rasa*, die een toegewijde ervaart, maar Hij blijft onwetend van de zegen, die Śrīmatī Rādhikā in Haar dienstverlening aan Hem ervaart. Śrī Kṛṣṇa heeft geen ervaring van de zegen, die Śrīmatī Rādhikā ervaart bij het proeven van de bekoring van

⁴ Deze uiterst verheven *mādana-bhāva* wordt alleen gezien in Śrīmatī Rādhārāṇī. Het wordt zelfs niet gezien in Lalitā en andere *sakhīs*. In deze *mādana-bhāva* treffen allerlei soorten wederzijds tegenstrijdige *bhāvas* plaats, zoals *sambhoga* en *vipralambha*, die op een verbazingwekkende manier tegelijkertijd plaatsvinden.

Zijn gedaante (*rūpa-mādhurī*), de zoetheid van Zijn kwaliteiten (*guṇa-mādhurī*), de lieflijkheid van Zijn spel en vermaak (*līlā-mādhurī*) en de zoetheid van Zijn fluitspel (*venu-mādhurī*). Ondanks dat deze *mādhurīs* in Hem aanwezig zijn, is Hijzelf niet in staat om ze in hun geheel te ervaren. Met het doel om deze *mādhurīs* en Rādhājī's *bhāvas* te proeven neemt Śrī Kṛṣṇa de *bhāvas* van Rādhikā aan en daalt af in de gedaante van Śrī Caitanya Mahāprabhu. Aan de oevers van de Godāvārī kreeg Śrīman Mahāprabhu onderricht over *prema* van Śrī Rāmānanda Rāya, die Viśākhā-devī is in zijn gedaante van een *gopī*. In het spel van Śacīnandana Gaurahari, of Śrī Caitanya Mahāprabhu, wordt een mengvorm van zowel *eka-rasa* als *aneka-rasa* waargenomen. *Eka-rasa* is ten volle aanwezig in Kṛṣṇa en *aneka-rasa* is ten volle aanwezig in Śrī Caitanya Mahāprabhu, aangezien Hij de gecombineerde gedaante is van Rādhā en Kṛṣṇa.

DE VERSCHIJNING VAN DE GEDAANTEN VAN
ŚRĪ JAGANNATHA, ŚRĪ BALADEVA EN ŚRĪ SUBHADRĀ

Op deze manier vervolgde Moeder Rohiṇī de beschrijving van al het spel en vermaak van Kṛṣṇa in Vraja, waar de koninginnen van Dvārakā vol verwondering naar zaten te luisteren. Terwijl Moeder Rohiṇī aan het woord was, smolt haar hart. Op hetzelfde moment stond Śrī Kṛṣṇa aan de deur mee te luisteren naar de vertelling over Zijn zoete *līlās* en raakte er compleet in verzonken. Bij Zijn herinnering aan de *prema* van de Vrajavāsī's smolt Zijn hart ook. Dat niet alleen, Zijn handen en benen begonnen zich samen te trekken. Het hart van Subhadrā en Balarāmajī smolt eveneens bij het horen van de

glorie van de liefde van de *gopīs*. Bij alle drie stroomde een constante tranenvloed uit hun ogen, terwijl hun handen en voeten zich samentrokken en hun mond en ogen van verbijstering wijd open gingen staan. Langzaam maar zeker werden hun gedaanten die van Śrī Jagannatha, Śrī Baladeva en Śrī Subhadrā.

Tenslotte begon ook Moeder Rohiṇī bitter te wenen. Ze kon niet meer spreken en verloor het bewustzijn. Vanwege de onderbreking in de *kathā* kwam de natuurlijke gedaante van Śrī Kṛṣṇa langzaam weer terug en Hij liep de kamer binnen. Hij zag, dat Moeder Rohiṇī bewusteloos was en dat Śrī Nārada, die zich schuldig voelde aan hetgeen was voorgevallen, angstvallig aan één zijde stond. Bij het zien van Śrī Kṛṣṇa zei Nāradaḥ op ernstige toon, “Ik was degene, die iets heeft gezegd tegen Rukmiṇī en Satyabhāmā. Toen ze Moeder Rohiṇī zagen, hebben ze haar iets gevraagd over hetgeen ik had gezegd en toen begon ze over Vraja te vertellen. Op deze manier is dit incident voorgevallen. Ik ben er helemaal verantwoordelijk voor.”

Śrī Kṛṣṇa zei glimlachend, “Nārada, jij bent inderdaad de oorzaak van dit incident geweest en om die reden heb je Mij een groot plezier gedaan. Vanwege jou heb Ik na zoveel dagen de gelegenheid gekregen om de glorie van Vraja te horen. Ik wil jou een gunst schenken. Je kunt Me alles vragen, dat je wenst.”

Toen Nāradaḥ dit hoorde, werd hij heel blij en zei, “Ik wil, dat de *vigrahas* (godsbeelden) van de met liefde overladen gedaanten, die jullie drieën hebben gemanifesteerd bij het horen van de glorie van de Vrajavāsī’s, altijd ergens in deze

wereld aanwezig zijn, zodat het hele universum *darśana* van hen kan nemen. Die ontstellend mooie gedaante van Jou verlost de gevallen zielen en door van die gedaante *darśana* te krijgen kan de hele wereld de genegenheid in Jouw hart voor Jouw toegewijden (*bhakta-vātsalya*) begrijpen. Dergelijke godsbeelden kunnen in de hele wereld worden vereerd. Door het vernemen van hun geschiedenis rijst smetteloos zuivere liefde voor Jou in het hart van de inwoners van deze wereld en op die manier krijgen ze de hoogste voorspoed.”

Śrī Kṛṣṇa zei, “*Tathāstu* – zo is het! Nadat Ik ben verschenen in de gedaante van deze drie godsbeelden samen met Sudarśana *cakra* aan de kust in Jagannātha Purī, zal Ik hier op de top van de Nilādri Berg gaan wonen, zodat alle inwoners van deze wereld in staat zijn om *darśana* van Me te nemen.”

Waarom noemde Śrī Kṛṣṇa Sudarśana *cakra* samen met deze drie godsbeelden? De reden hiervoor is, dat *sudarśana* betekent *ati sundara darśana*, ‘een hoogst brillante visie’. Sudarśana *cakra* kan uit zichzelf ons hart zuiveren en ons transcendente visie (*divya dṛṣṭi*) geven. Op die manier worden we geschikt om *darśana* van de werkelijke gedaanten van Śrī Jagannātha, Śrī Baladeva en Śrī Subhadrā te krijgen. Anders kunnen we alleen hun houten vormen waarnemen en zijn we niet in staat om hun ware gedaanten en schoonheid te zien. Als Sudarśana *cakra* ons goddelijke visie geeft, kunnen we ons realiseren, dat Bhagavān Śrī Jagannātha-deva in feite Zelf Vrajendra-nandana Śrī Syāmasundara is.

Deze geschiedenis van de verschijning van Bhagavān Śrī Jagannātha is uitermate zoet en *vraja-prema* zal zeker ver-

schijnen in het hart van de persoon, die het met groot vertrouwen hoort.

HOOFDSTUK VIER

*Het tweede geheim
achter de manifestatie van de godsbeelden
in een onvoltooide staat*

ER IS NOG EEN ANDERE VERKLARING VOOR DE manifestatie van Bhagavān Śrī Jagannātha in Zijn onvoltooide staat. Deze oorzaak is zeer vertrouwelijk en is alleen geopenbaard geworden in het hart van Śrīman Mahāprabhu en Zijn volgelingen: Śrīla Rūpa Gosvāmī, Śrīla Sanātana Gosvāmī en andere toegewijden, die *bhajana* onder hun leiding hebben uitgevoerd.

Toen Kṛṣṇa uit Vraja vertrok en naar Mathurā ging, werd heel Vraja ondergedompeld in afgescheidenheid van Hem. Om niet te spreken van de *gopas* en de *gopīs*, zelfs de koeien wilden niet meer naar buiten om te grazen, de kalveren wilden de melk van hun moeder niet meer drinken, de vogels zongen niet meer en de bloemen aan de bomen en in de vijvers wilden niet meer bloeien. Alle lichamelijke activiteiten van de Vrajavāsī's waren gestagneerd. Ze brandden in een vuur van afgescheidenheid met tranen in hun ogen, maar op

de een of andere manier konden ze hun leven in stand houden. De conditie van de *gopīs* was uiterst meelijwekkend en van hen stond Śrīmatī Rādhikā op het punt te sterven. Ze worstelden in afgescheidenheid van Kṛṣṇa en vielen buiten bewustzijn. Dit was het enige moment, waarop ze verlichting kregen van het brandende vuur in afgescheidenheid van Hem.

In Dvārakā lag Śrī Kṛṣṇa te rollen en te draaien in afgescheidenheid van de *gopīs* en soms viel Hij flauw, als Hij constant lag te denken aan Śrī Rādhā, Lalitā, Viśākhā enzovoort. Toen Śrī Kṛṣṇa eens flauw viel, terwijl Hij aan Śrīmatī Rādhikā dacht, maakte daar iedereen zich grote zorgen. Nārada, Uddhava, Śrī Baladeva Prabhu en anderen vroegen zich af, hoe ze Hem weer bij bewustzijn konden brengen. Nārada moest van hen op zijn *vinā* spelen en Vraja, Moeder Yaśodā, de *gopīs* en alle andere Vrajavāsī's verheerlijken, maar hij maakte bezwaar. "Als ik dat doe, weten jullie dan, wat er gebeurt, als Hij weer bijkomt? Dan vertrekt Hij meteen naar Vraja en dan houdt niemand Hem meer tegen. Dan blijft Hij voor in Vraja en komt nooit meer terug naar Dvārakā. Jullie moeten de beslissing nemen na de situatie zorgvuldig in ogenschouw te hebben genomen."

Toen ze dit hoorden, kwam iedereen in een dilemma te zitten. Nadat ze over de situatie zorgvuldig overleg hadden gepleegd, besloten ze, wat ze gingen doen. Voorheen was Uddhava met een boodschap van Śrī Kṛṣṇa naar Vraja gegaan en daarom besloten ze om hem deze keer naar Vraja te laten gaan en de boodschap aan Moeder Yaśodā, Nanda Mahārāja en de *gopas* en *gopīs* te geven, dat Kṛṣṇa binnenkort terug zou komen en dat er voorbereidingen getroffen dienden te wor-

den om Hem te verwelkomen. Nadat Kṛṣṇa daar zou zijn gearriveerd, zou Uddhava een paar dagen met Hem in Vraja moeten blijven en Hem daarna op een of andere slimme manier naar Dvārakā terugbrengen.

Uddhava werd ontzettend droevig, toen hij dit voorstel hoorde. “Als ik naar Vṛndāvana ga en zeg, dat Kṛṣṇa komt, zal niemand me geloven. Dat komt, omdat ik een aantal jaren geleden tegen de Vrajavāsi’s heb gezegd, ‘Nu ga ik weg en binnenkort kom ik met Kṛṣṇa terug naar Vraja.’ Daarna heb ik Kṛṣṇa diverse keren gevraagd naar Vraja te gaan, maar dan kwam Hij met een of ander excuus en liet mijn verzoek links liggen. Dus als ik deze keer zou gaan, zullen de Vrajavāsi’s me niet meer geloven. Integendeel, ze zullen zeggen, dat de leugenaar is teruggekeerd.”

“In dat geval,” zei Nārada Muni, “kan alleen Śrī Baladeva Prabhu er naartoe gaan en de *gopas* en *gopīs* kalmeren.”

Maar het antwoord van Śrī Baladeva Prabhu was hetzelfde als dat van Uddhava, “Ik heb Kṛṣṇa zo vaak gezegd om naar Vraja te gaan en dan zei Hij altijd, ‘Ja, Ik zal gaan’, maar Hij is nooit gegaan. Tenslotte ben ik er alleen naartoe gegaan en heb daar de Vrajavāsi’s Mijn woord gegeven, dat Ik naar Dvārakā zou gaan en Kṛṣṇa mee terug zou nemen. Ik weet niet, waarom deze hardvochtige Kṛṣṇa daar niet naartoe wil gaan. Zijn hart is altijd zo zacht geweest, maar nu is het zo hard als een steen geworden. Aangezien Ik Mijn woord niet heb gehouden en Kṛṣṇa niet heb teruggebracht, heeft het geen zin, dat Ik er naartoe ga. De Vrajavāsi’s zullen Mij ook niet geloven. Kṛṣṇa moet er Zelf naartoe gaan.”

Terwijl iedereen dit aan het bespreken was, kwam Kṛṣṇa's zuster, Subhadrā, binnen, hoorde alles en zei, "Maak je geen zorgen. Ik zal naar Vṛndāvana gaan en met Moeder Yaśodā gaan praten. Ik ga bij haar op schoot zitten en tegen haar zeggen, 'Moeder, Bhaiyā Kṛṣṇa (Broer Kṛṣṇa) komt hier naartoe. Hij was met mij onderweg, maar halverwege werd Hij omringd door diverse koningen, die Hem *arcana* en allerlei cadeau's kwamen aanbieden. Daarom ben ik hier als eerste aangekomen. Bhaiyā Kṛṣṇa kan ieder moment hier zijn.' Dan ga ik naar het huis van iedere *gopī* en vertel het nieuws van Zijn aantocht. Ik zal tegen hen zeggen, dat ze voorbereidingen voor zijn verwelcoming moeten maken. Als ze dit horen, zijn hun gevoelens van afgescheidenheid verdwenen. Wanneer Bhaiyā daar een paar dagen is geweest en de Vrajavāsī's een plezier heeft gedaan, zal ik Hem met een list naar Dvārakā terugbrengen. Daarom moeten jullie snel een mooie wagen voor me regelen en Nārada moet de glorie van Vraja met zijn *viṇā* bezingen. Bij het horen van die verheerlijking komt Kṛṣṇa weer bij bewustzijn en volgt me naar Vṛndāvana."

Iedereen steunde het voorstel van Subhadrā en er werd voor haar een mooie wagen gearrangeerd. Op het moment, dat ze wilde gaan, zei Baladeva Prabhu, "Als Subhadrā en Kṛṣṇa gaan, moet Ik ook gaan. Ik wil Yaśodā Maiyā, Nanda Bābā en al Mijn *sakhās* en *gopīs* ook terugzien. Ik kan hier niet achterblijven."

ŚRĪ BALADEVA PRABHU, ŚRĪ SUBHADRĀ-DEVĪ
EN ŚRĪ KṚṢṆA VERTREKKEN NAAR VRAJA

Śrī Subhadrā zei, “Ja, we moeten allemaal samen gaan. Baladeva Bhaiyā gaat voorop en ik kom achter Hem aan.” Er werd nog een kar (*ratha*) voor Baladeva gebracht en vóór die van Sabhadra geparkeerd. Toen ze op het punt stonden te vertrekken, zei Baladeva Prabhu tegen de wagenmenner van Kṛṣṇa’s kar, Dārūka, “Haal jouw wagen op en ga klaar staan om ons te volgen. Zodra Kṛṣṇa bijkomt, zet je Hem op de wagen en breng je Hem snel naar Vṛndāvana.”

Nārada Muni begon op zijn *vinā* de zoete glorie van Vraja te bezingen. Op het moment, dat zijn lieve stem de oren van Kṛṣṇa bereikte, kwam Kṛṣṇa bij bewustzijn en dacht, “Het is ochtend en Ik ben in Vraja. Waar is Mijn dierbare *varṁsī*? Waar is Mijn kostbare *varṁsī* gebleven? Oh, Ik weet het al. De *gopīs* zijn heel slim. Zij moeten hem hebben gestolen om Me te plagen en lastig te vallen. Ik zal hen vandaag eens een lesje leren.”

Bhagavān Śrī Kṛṣṇa ging naar Zijn *varṁsī* zoeken en zei, “Lalitā moet hem hebben weggenomen. Zo niet, dan moet Rādhā hem hebben gestolen met hulp van Viśākhā.” Toen ging Hij in Zijn verleidelijke drievoudig gebogen houding staan, zoals Hij in Vraja zo vaak deed. Tot dat moment had niemand in Dvārakā die gedaante van Bhagavān ooit gezien. Toen zag Śrī Kṛṣṇa Uddhava en vroeg, “Uddhavajī, hoe ben jij naar Vraja gekomen?” Toen zag Hij Nārada en zei, “Nārada-jī, ben jij ook in Vṛndāvana?”

Nārada antwoordde, “O mijn God, Je bent niet in Vṛndāvana. Je bent in Dvārakā en dit is niet de Yamunā. Dit is de

zee bij Dvārakā Purī. Onthoud even, waar Je bent, alsjeblieft.”

Kṛṣṇa was zodanig verzonken in de gevoelens van Vraja, dat Hij totaal was vergeten, waar Hij was, maar nadat Hij de woorden van Nārada had gehoord, herinnerde Hij Zich, dat Hij eigenlijk in Dvārakā was. Precies op het moment, dat Kṛṣṇa gereed stond om naar Vṛndāvana te rennen om de *gopas* en de *gopīs* te zien, zei Uddhava, “Prabhu, Jouw wagen staat klaar. Stap alsjeblieft op de wagen. We hebben zien aankomen, dat Je wilde gaan.”

Kṛṣṇa wilde op Zijn wagen stappen, maar Hij was zo verzonken in de liefde voor Śrīmatī Rādhikā, dat Hij niet meer goed kon lopen. Allerlei mensen begonnen Hem te ondersteunen door achter Hem en vóór Hem en aan beide zijden van Hem te lopen. Zijn liefde voor Śrī Rādhā maakte Hem gek. Op de een of andere manier werd Hij op de wagen gezet. Zodra Hij goed en wel zat, reed de wagenmenner Dāruka op hoge snelheid naar Vṛndāvana. Śrī Baladeva Prabhu en Śrī Subhadrā reden voorop en Kṛṣṇa reed achter hen aan.

In die tussentijd was Rādhāji in Vṛndāvana niet langer in staat de afzondering te verdragen en stond op het punt te sterven. De Vrajavāsī’s maakten zich grote zorgen en dachten, dat Ze ieder moment Haar lichaam kon verlaten. Iedereen verdronk in een oceaan van intens verdriet en werd geabsorbeerd door gedachten over de manier, waarop ze Haar leven konden redden. Lalitā en Viśākhā deden hun best om Haar bij bewustzijn te brengen, maar er waren geen tekenen van herstel.

Terwijl dit gaande was, kwamen Candrāvālī en de andere *sakhīs*, die zich ook grote zorgen maakten, er omheen staan.

Er zijn in Vraja vier soorten *gopīs*: *svapakṣā* (behorend tot Rādhikā's eigen groep), *vipakṣā* (behorend tot de groep van Haar rivalen), *taṭastha-pakṣā* (behorend tot de groep, die neutraal jegens Haar is) en *suhṛt-pakṣā* (behorend tot de groep, die zich vriendelijk jegens Haar opstelt). Wanneer Śrī Kṛṣṇa echter om reden van Zijn *līlās* in Vraja verdween, of naar Mathurā of Dvārakā was vertrokken, bleven de *gopīs* niet langer in afzonderlijke groepen opereren. Zodra in hun hart het gevoel van afgescheidenheid verscheen, verenigden alle *gopīs* zich tot één groep en hielpen elkaar. De *vipakṣā sakhīs* onder leiding van Candrāvālī en Bhadrā kwamen erbij en gaven Śrī Rādhā troost, omdat de gevoelens van afgescheidenheid van Śrī Rādhā het meest intens waren. Iedere *gopī* had sympathie voor Śrī Rādhā en troostte Haar, omdat hun gevoelens van afgescheidenheid iets minder ernstig waren dan die van Haar. Hoewel Candrāvālī's gevoel van afgescheidenheid ook erg intens was, gaf ze desondanks troost aan Śrī Rādhā door te zeggen, "O Rādhā, huil niet. Kṛṣṇa komt heel snel."

Nadat Śrīmatī Rādhikā had gehoord, wat Candrāvālī had gezegd, zei Ze tegen Lalitā, "Als Śrī Kṛṣṇa niet uit Dvārakā terugkomt, zal Ik Hem nooit meer kunnen zien. Hij zal Mij ook nooit meer kunnen zien. Dus wat is de noodzaak om dit lichaam met veel moeite in stand te houden? Na Mijn dood, moeten jullie niet uit genegenheid proberen dit lichaam te redden. Het zal uiteindelijk opgaan in de vijf elementen. Ik bied *praṇāma* met Mijn hoofd op de grond en wil dit ene gebed aan de schepper opdragen: laat het water van dit lichaam

naar de pleziervijver van Śrī Kṛṣṇa gaan; laat het vuur van Mijn lichaam Zijn spiegel binnengaan; laat de ether van deze ledematen de ether van Zijn binnenplaats binnengaan; laat de aarde naar het pad gaan, waarover Hij komt en gaat en laat de wind Zijn waaier van palmsblad binnengaan.” Op deze manier treurde Ze en viel weer buiten bewustzijn.

Juist op dat moment liepen de drie wagens binnen in Vraja – De wagens van Śrī Baladeva en Śrī Subhadrā reden voorop en Śrī Kṛṣṇa’s wagen kwam er achteraan. Meteen toen Kṛṣṇa arriveerde, hoorde Hij, dat Rādhājī op het punt stond te sterven en dat ze ieder moment Haar lichaam kon verlaten. Hij rende snel naar Haar toe. Zodra Hij Haar zag, raakte Hij overstuur en begon hard te huilen. Naarmate Hij meer en meer verzonken raakte in *rādhā-prema*, begonnen Zijn handen en lichaam te smelten, Zijn ronde gezicht werd groter en op dat gezicht werden Zijn ogen stralend groot en rond. Toen Śrī Subhadrā en Śrī Baladeva Prabhu, die juist kwamen aanlopen, van deze scène getuige werden, konden ze zich niet langer beheersen en hun lichaam smolt evenals als dat van Kṛṣṇa.

In die tussentijd zei Lalitā in Rādhā’s oor, “O Rādhā, Kṛṣṇa is gekomen om Jou te zien. Geef Jouw leven niet op.”

Viśākhā zei in Haar andere oor, “Kṛṣṇa is gekomen om Jou te zien!”

Toen Śrī Rādhikā dit hoorde, kreeg Ze langzaam, langzaam Haar externe bewustzijn terug en opende Haar ogen, “Oh!” dacht Ze. “De grootste geliefde van Mijn leven, Śyāmasundara, is gekomen!” Toen raakte Ze dieper ondergedompeld in Haar liefde voor Śrī Kṛṣṇa. Toen Kṛṣṇa Haar in

die verstoorde staat zag, bereikte de liefde van Kṛṣṇa ook de uiterste grens. Hij verloor het bewustzijn en het gevoel van Zijn lichaam en ging over de grond liggen rollen.

Rādhikā zei tegen Viśākhā, “*Sakhī*, help Kṛṣṇa. Anders geeft Hij Zijn leven op. Viśākhā chantte toen in het oor van Kṛṣṇa, “Rādhe, Rādhe, Rādhe!” Toen Kṛṣṇa deze namen vol nectar van de lippen van Viśākhā hoorde, kreeg Hij onmiddellijk Zijn externe bewustzijn terug. Hij opende Zijn ogen en werd overweldigd door zegen. Langzaam keerde Zijn lichaam terug naar de staat van voorheen. De Vrajavāsī's, die getuige waren van de ontmoeting tussen Rādhā en Kṛṣṇa, werden helemaal extatisch.

Nārada kwam juist binnen en verzocht Kṛṣṇa, “Prabhu, manifesteer alsjeblieft voor de eeuwigheid ergens in deze wereld deze drie gedaanten (Śrī Kṛṣṇa, Śrī Baladeva en Śrī Subhadrā), die zijn gesmolten in de waanzin van de *prema*, die Je hier zojuist hebt geopenbaard. Door van deze drie gedaanten *darśana* te krijgen, komen alle levende wezens op de hoogte van Jouw met liefde overladen *svarūpa* (gedaante en karakter).”

Met een blij gezicht antwoordde Kṛṣṇa, “*Tathāstu, tathāstu, evam bhavatu* – Zo is het, zo is het. Opdat dit mag gebeuren. Ik zal altijd in deze drie gedaanten in Nīlācala (Jagannātha Purī) blijven, dat gelijk is aan Dvārakā. Daar kan iedereen naartoe komen en deze gedaante van Me zien.” Overgelukkig begon Śrī Nāradaḥ *kṛṣṇa-kīrtana* uit te voeren en danste, terwijl hij op zijn *vīṇā* speelde.

Het spel van de manifestatie van Śrī Jagannātha verschilt van *kalpa* tot *kalpa* (een dag in het leven van Śrī Brahmā).

HOOFDSTUK VIJF

*De geschiedenis van Koning Puruṣottama Jānā
en de veronachtzaming van Koning Pratāparudra
door Sriman Mahāprabhu*

ENIGE TIJD VÓÓR DE KOMST VAN MAHĀ-prabhu in Śrī Jagannātha Purī regeerde de vader van Pratāparudra Mahārāja, Puruṣottama Jānā, in Orissa. Hij was in zijn jeugd buitengewoon sterk en knap en er was sprake van, dat hij zou gaan trouwen met de prinses van Vidyānagara, dat in Zuid-India ligt. Puruṣottama Jānā had met behulp van boodschappers gecommuniceerd met de koning van Vidyānagara, waarbij hij hem te kennen gaf, dat hij naar Puruṣottama Jānā zou toekomen om hem persoonlijk te ontmoeten zonder mede te delen, wanneer hij dat zou doen. Om met eigen ogen te zien, hoe mooi, gekwalificeerd en rijk Puruṣottama Jānā was, kwam de koning van Vidyānagara met zijn familie onaangekondigd in Purī aan.

Door goddelijke regeling was het de eerste dag van Jagannātha's karfestival en Koning Puruṣottama Jānā, die gekleed was als een burger, veegde de grond aan vóór Jagannātha-

deva, zoals een gewone straatveger. Hoewel de koning van Vidyānagara zeer onder de indruk was van de jeugd en schoonheid van Puruṣottama Jānā, kon hij in zijn hart geen eerbied voor hem opbrengen. Hij dacht, “Ik ben hier naartoe gekomen met het idee, dat Puruṣottama Jānā rijk en intelligent is, maar hij is in burger gekleed en veegt vóór de kar van Jagannātha-deva als een straatveger de straat aan. Ik kan mijn dochter niet aan deze straatveger ten huwelijk geven.” De koning van Vidyānagara had besloten zijn dochter niet aan Puruṣottama Jānā uit te huwlijken en zonder dat hij hem had gesproken, keerde hij terug naar zijn koninkrijk in Zuid-India.

KONING PURUṢOTTAMA JĀNĀ IN DE STRIJD VERSLAGEN

Toen er na vele dagen geen bericht was gekomen van de koning van Vidyānagara consulteerde Puruṣottama Jānā zijn raadgever. Toen de raadgever een bericht stuurde om naar de zaak te informeren, kwam hij te weten, wat er aan de hand was. De raadgever zei tegen de koning, “O Mahārāja, de koning van Vidyānagara zag u op de dag van Ratha-yātrā vóór de kar van Śrī Jagannātha de straat vegen. Hij nam aan, dat u een gewone straatveger was en besloot zijn dochter niet aan u uit te huwlijken.”

Toen Puruṣottama Jānā dit hoorde, werd hij woedend en zei tegen zijn raadgever om onmiddellijk voorbereidingen te maken om Vidyānagara aan te vallen. In zijn gedachten vertelde Puruṣottama Jānā aan de koning van Vidyānagara, “Op dit moment bent u niet op de hoogte met de glorie van Śrī Jagannātha-deva. Alleen hierdoor ontbreekt het u aan intelligentie.”

Met assistentie van zijn leger viel de koning Vidyānagara aan.

De koning van Vidyānagara was een aanbidder van de halfgod Gaṇeśa en Gaṇeśa was hem genadevol toegenegen. Gaṇeśa vocht in de strijd persoonlijk aan de zijde van de koning van Vidyānagara en Puruṣottama Jānā moest het onderspit delven. Bij zijn terugkeer naar Purī ging Puruṣottama Jānā huilend de tempel van Śrī Jagannātha-deva binnen, “O Heer,” zei hij, “Ik ben Uw dienaar. Ik was alleen voor U aan het vegen, maar de koning van Vidyānagara dacht, dat ik een straatveger was en verloor het respect voor me. Ik had er vol vertrouwen in, dat U me in iedere situatie zou helpen, maar dat heeft U niet gedaan. De koning van Vidyānagara is een toegewijde van Gaṇeśa en met zijn bijstand heeft hij de zege behaald. Ik riep U aan om me te beschermen, maar U bent niet gekomen. Nu gaat iedereen in de wereld denken, dat Jagannātha niet de *śakti* (macht) heeft om Zijn toegewijden te beschermen en dat Zijn toegewijden ook niet over *śakti* beschikken. Wat in de wereld is een grotere schande dan dit? Daarom zal ik vanaf heden stoppen met eten en drinken en ik zal hier in Uw tempel vóór het altaar sterven.”

ŚRĪ JAGANNĀTHA HELPT DE KONING

Diezelfde nacht had Koning Puruṣottama Jānā een droom, waarin Jagannātha-deva hem het volgende vertelde, “Zonder Mij aan te roepen ben je regelrecht de strijd aangegaan en daarom was Ik niet in staat jou te helpen. Bereid je nu opnieuw op de strijd voor. Deze keer zal Ik jou zeker helpen. Baladeva en Ik zullen er persoonlijk zijn en je zal dat recht-

streeks ervaren. Wees niet bang. Je zal de koning van Vidyānagara verpletteren samen met Gaṇeśa en alle krijgers, die aan zijn zijde strijden. Maak je hierover helemaal geen zorgen.”

Puruṣottama Jānā werd helemaal uitbundig van blijdschap en ging zich voorbereiden om dat koninkrijk aan te vallen. Meteen de volgende dag riep hij zijn soldaten bij elkaar en viel Nidyānagara met grote haast aan. Voordat Koning Puruṣottama Jānā was vertrokken, hadden Jagannātha en Baladeva goed gevoede en robuuste paarden opgetuigd en reden enkele kilometers vooruit op zijn leger. Jagannātha reed op een donker paard en Śrī Baladeva reed op een paard met een gouden kleur. De aantrekkelijke, uiterst betoverende gedaanten en goed gebouwde lichamen van Kṛṣṇa en Balarāma ont-hulden Hun krijgshaftigheid. Het was zomer en verschrikkelijk heet. Onderweg zagen Ze een oudere vrouw, een melkvrouw, die op haar hoofd een aarden pot met karnemelk droeg. “Moeder,” vroegen Ze, “kunt u Ons een beetje karnemelk geven? We hebben een droge keel van de dorst.”

“Hebben Jullie het geld om ervoor te betalen?” vroeg ze. “Zo ja, kan ik Jullie karnemelk geven, anders niet.”

“We zijn soldaten van de koning,” zei Śrī Jagannātha-deva, “en We zijn onderweg naar een confrontatie. We hebben op dit moment geen geld bij Ons, maar de koning komt hier zo dadelijk met zijn soldaten langs en hij zal zeker voor de karnemelk willen betalen.”

“Als ik de koning naar het geld vraag, hoe weet hij dan, dat het voor de karnemelk van zijn eigen soldaten is en dat hij ervoor moet betalen?” vroeg de melkvrouw.

Śrī Jagannātha-deva antwoordde, “Zeg tegen hem, ‘Twee soldaten van uw leger, de ene was donker en de andere was wit, die te paard waren en wapens droegen, hebben karnemelk genomen en zijn vertrokken zonder te betalen.’ Ik geef u tevens twee ringen. Laat ze aan de koning zien en zeg, ‘De eigenaren van deze ringen hebben karnemelk van me gekregen en zijn op u vooruit gereden. Wilt u zo goed zijn ervoor te betalen?’”

Śrī Jagannātha gaf de melkvrouw de twee ringen en Hij en Baladeva dronken de hele pot karnemelk leeg, zodat Hun dorst was gelest. Voldaan gingen Ze verder.

Even later kwam Koning Puruṣottama Jānā met zijn leger langs die plek. De melkvrouw ging naar hem toe en zei, “O Koning, twee soldaten van uw leger zijn hier langs gekomen en hebben mijn karnemelk opgedronken. Ze zijn daarna weer verder gegaan. Voordat ze verder gingen, zeiden Ze, dat de koning achter Hen aanreed en mij het geld voor de melk zou geven.”

De koning zei, “Er zijn geen soldaten op ons vooruit gegaan.”

De melkvrouw liet de twee ringen zien en zei, “De eigenaren van deze ringen hebben mijn karnemelk gedronken.”

De koning zag, dat de twee gouden ringen waren gegraveerd met de namen Jagannātha Simha en Baladeva Simha. Hij had ze door een goudsmid laten maken voor Jagannātha-deva en Baladeva Prabhu en Hen aangeboden. Bij het zien van die ringen werd hij overgelukkig. “Deze keer zal ik zeker zegevieren,” dacht hij, “want Śrī Jagannātha-deva en Śrī Baladeva Prabhu Zelf zijn vooruit gegaan om me bij te staan.”

Hij doneerde aan die melkvrouw een groot stuk land en zei, “Je bent uitermate fortuinlijk, want Bhagavān Zelf, Śrī Jagannātha, samen met Balabhadra hebben de karnemelk gedronken, die je eigenhandig had gemaakt. Vanaf vandaag is al het land binnen het gezichtsveld van jou. Je kunt ermee doen, wat je wilt. Dit land zal jouw familie voor vele generaties in stand houden.” De koning ging toen met zijn soldaten verder. Tot vandaag de dag resideert de dynastie van die melkvrouw op dat landgoed.

Koning Puruṣottama Jānā viel Vidyānagara aan en versloeg het leger van Vidyānagara. Gaṇeśa vocht aan de zijde van de koning van Vidyānagara en Śrī Jagannātha-deva en Śrī Baladeva Prabhu versloegen hem en namen hem gevangen. Hoewel Gaṇeśa goed wist, dat Kṛṣṇa alleen de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods was, stond hij toch aan de kant van de vijand. Daarom hebben Śrī Jagannātha en Śrī Baladeva Prabhu hem de naam Bhaṇḍa (bedrieger) Gaṇeśa gegeven.

Koning Puruṣottama zette de koning van Vidyānagara, zijn raadgever en de prinses gevangen. Hij nam de gouden troon van de koning van Vidyānagara en het godsbeeld van Bhaṇḍa Gaṇeśa mee. Puruṣottama Jānā vroeg toestemming van het godsbeeld van Sākṣī-gopāla om Hem van Vidyānagara naar Kaṭaka over te brengen en Hem daar te installeren. Eerder was Sākṣī-gopāla uit Vṛndāvana gekomen als getuige voor een jonge *brāhmaṇa*. Hij nam ook de grote, prachtige godsbeelden van Rādhā-kānta uit Vidyānagara mee, die zelfs vandaag

nog aanwezig zijn in de Śrī Rādhā-kānta Maṭha¹, die vlakbij Śrī Jagannātha Mandira in Purī staat.

Puruṣottama Jānā liet de koning van Vidyānagara vrij met de woorden, “Ik zal niet jouw leven nemen, maar ik zal jouw dochter bij me houden.” Hij nam de prinses mee naar Purī. Toen hij Purī bereikte, besloot Koning Puruṣottama Jānā, dat hij niet met haar ging trouwen. Uit wraak voor het gebrek aan respect voor hem, wilde hij haar met een straatveger laten trouwen. Toen ze dit hoorde, werd de prinses overweldigd door verdriet en begon te huilen.

Bij het zien van het grote verdriet van de prinses kalmeerde de genadevolle raadgever van Koning Puruṣottama Jānā haar. Toen zei hij, “O Koning, handelt u niet overhaast. We zullen zorgvuldig naar een echtgenoot voor haar zoeken en haar na enige tijd laten trouwen met een lage klasse straatveger, die geen cent bezit.” De koning aanvaardde dit advies en gaf hem de verantwoording om een straatveger voor de prinses te zoeken. Met een plan in zijn hoofd verstopte de raadgever de prinses, zodat niemand haar geruime tijd kon zien en zorgde, dat ze goed werd verzorgd, zoals een vader dat doet voor een dochter.

Een jaar nadien tijdens Ratha-yātrā ging Koning Puruṣottama zoals gebruikelijk weer voor de kar van Śrī Jagannātha-deva de straat vegen. Op dat moment legde de prinses op advies van de minister, waar iedereen bij stond, een bloemen-

¹ De Rādhā-kānta Maṭha is tevens de plaats, waar Śrī Caitanya Mahāprabhu woonde, toen hij in Jagannātha Purī verbleef. Tegenwoordig is die plaats beroemd onder de naam ‘Gambhīra’.

krans om de hals van de koning en zei, “Ik ga met deze straatveger trouwen.”

De raadgever van de koning stemde toe, “Ja, ja,” zei hij. “Dit is een heel goed voorstel. De koning is slechts een arme en hopeloze straatveger. Hoewel hij koning is, heeft hij helemaal geen cent, want zijn rijkdom, volgelingen, lichaam, verstand en alles behoort uitsluitend toe aan Jagannātha. Hij heeft niets van zichzelf. We kunnen geen andere straatveger vinden, die armoediger en hopelozener is dan hij. Door een dergelijk persoon te trouwen, word je de vrouw van een straatveger en op die manier heb ik aan mijn plicht voldaan om jou aan zo iemand uit te huwlijken.”

Toen begon de prinses te huilen en het hart van Koning Puruṣottama Jānā smolt. Hun huwelijksceremonie werd volgens vedische voorschriften uitgevoerd en enige tijd later brachten ze een buitengewoon mooie zoon ter wereld. Die prins werd later Koning Pratāparudra, die tevens een van de persoonlijke metgezellen van Śrī Caitanya Mahāprabhu werd. De hoogst genadevolle Śrī Jagannātha-deva is zeker *patitāpāvana* – de redder van de gevallenen, de beschermer van degenen, die zich hebben overgegeven – en ook *bhaktavātsala*, toegenegen tot Zijn toegewijden.

ŚRĪMAN MAHĀPRABHU VERONACHTZAAMT
KONING PRATĀPARUDRA

Koning Pratāparudra was uitsluitend toegewijd aan Śrī Jagannātha, evenals zijn vader. Hij veegde ook persoonlijk de straat tijdens Ratha-yātrā. Śrīman Mahāprabhu werd zeer tevreden bij het zien van een dergelijke dienstverlening. Koning Pratā-

parudra wilde heel graag Śrīman Mahāprabhu ontmoeten, maar er bestond voor hem een zeer grote belemmering om dat te doen: hij was koning en Śrīman Mahāprabhu was *sannyāsī*.

Sannyāsīs mogen niet associëren met materialistische personen en vrouwen. Śrīman Mahāprabhu volgde Zijn *sannyāsa-dharma* vlekkeloos op. Hij associeerde nooit met een vrouw en zelfs niet met een klein meisje. Hij onderwees, dat zelfs een houten beeld van een vrouw het hoofd van een *muni* op hol kan brengen. Viśvāmitra en Nārada Muni waren grote verza-kers en kenden *tattva*, maar om de wereld te onderwijzen voerden ze spel uit, waaruit bleek, dat een *sādhaka*, die niet oplet, valt. Mannen, die met vrouwen omgaan en vrouwen, die met mannen omgaan, moeten zeer voorzichtig zijn, want een man en een vrouw zijn cupido's voor elkaar. Zodra ze bij elkaar komen, kunnen ze hun hart en zintuigen niet onder controle houden. Om deze reden waarschuwt *śāstra*, dat een man zelfs niet op dezelfde stoel moet gaan zitten als zijn eigen moeder, zuster of dochter.

Het is bekend, dat koningen normaal gesproken over een ongelimiteerde rijkdom en een overvloed aan attributen beschikken voor een leven in luxe. *Śāstra* vergelijkt ten behoeve van de *sādhakas* dergelijke materialische personen met slangen. Zelfs wanneer de slagtanden van een slang zijn verwijderd, blijft hij niettemin een slang. Als iemand dicht in de buurt komt, zal hij sissen en aanvallen. Dit was de reden, waarom Śrīman Mahāprabhu weigerde om Koning Pratāparudra te zien, ook al was de koning een gevorderde toegewijde. Dat was niet alles, want toen Śrī Nityānanda Prabhu, Śrī

Advaitācārya, Śrī Rāmānanda Rāya en Śrī Sārvabhauma Bhaṭṭācārya erop aandrongen, dat Śrīman Mahāprabhu *darśana* aan de koning moest geven, zei Śrīman Mahāprabhu, “Als jullie Me allemaal op deze manier onder druk blijven zetten, verlaat Ik Purī en ga Ik naar Alālanātha of naar een andere plaats. Dan blijf Ik hier niet langer. Jullie kunnen allemaal bij hem blijven.”

Toen Koning Pratāparudra hoorde, dat Mahāprabhu hem geen *darśana* wilde geven, werd hij wanhopig. “Als Śrī Caitanya Mahāprabhu heeft beloofd de hele wereld van *māyā* te bevrijden en iedereen *kṛṣṇa-prema* te geven behalve aan mij, doe ik ook een belofte: als Hij me Zijn *darśana* niet geeft, geef ik mijn koninkrijk, mijn vrouw en kinderen en zelfs mijn leven op.”

Sārvabhauma Bhaṭṭācārya kalmeerde de koning en zei, “O Koning, wees geduldig. Neem geen overhaaste beslissing. Wanneer de tijd rijp is, krijgt u zeker Zijn *darśana* en bent u in staat Hem dienst te verlenen. Śrīman Mahāprabhu is zeer met u ingenomen, want u hebt een simpel hart en tijdens Ratha-yātrā dient u Śrī Jagannātha-deva met het schoonvegen van de weg vóór Zijn kar. Śrīman Mahāprabhu heeft een bijzondere genegenheid voor uw zoon en om die reden heeft Hij hem omhelst en tegen hem gezegd Hem iedere dag te bezoeken. Dus in zeker opzicht hebt u middels uw zoon reeds *darśana* van Śrīman Mahāprabhu ontvangen en Zijn genade verkregen. Als u Zijn rechtstreekse *darśana* wilt hebben, is er een manier om die te krijgen. Tijdens Ratha-yātrā, nadat Śrīman Mahāprabhu vóór de kar van Śrī Jagannātha-deva heeft gedanst en waanzinnig is van *prema*, neemt Hij rust in de Ja-

gannātha-vallabha tuin, waar Hij in diepe gevoelens verzonken raakt. Gaat u op dat moment als een bedelaar naar Hem toe en draag gewone kleding [niet het costuum van een koning]. Zing dan *Gopī-gīta* en andere verzen uit *Śrīmad-Bhāgavatam*, die het spel van Kṛṣṇa en de *gopīs* beschrijven. Op die manier ontvangt u zeker de genade van de lotusvoeten van Śrīman Mahāprabhu.”

HOOFDSTUK ZES

De schoonmaak van de Guṇḍicā Tempel

DE GROTE SCHOONMAAK VAN DE GUṆḌICĀ tempel (Guṇḍicā Mandira *mārjana*) wordt één dag vóór de Ratha-yātrā van Bhagavān Śrī Jagannātha uitgevoerd. Daardoor wordt het een geschikte plaats, waar Bhagavān rust kan nemen.

DE BETEKENIS VAN DE SCHOONMAAK VAN DE GUṆḌICĀ TEMPEL

De schepper en instandhouder van dit universum, Śrī Bhagavān, is één zonder een tweede. Hij is dezelfde God voor hindoe's, islamieten, christenen, judaïsten en andere godsdiensten. Hij is dan ook bekend onder diverse namen, zoals Śrī Rāma, Śrī Kṛṣṇa, Śrī Nṛsimha, Śrī Jagannātha, Allah, Jezus Christus en Jehovah. Evenals er slechts één zon en één maan is voor de hele wereld, zo is er maar één Bhagavān, niet meer.

Bhagavān manifesteert Zijn *svarūpa* voor de toegewijde in overeenstemming met de *bhāvas* van de toegewijde. Dit kun-

nen we begrijpen door de analogie van de maan als voorbeeld te nemen. Tussen de nieuwe maan en de volle maan schijnen er vijftien verschillende manen te zijn, die allemaal hun eigen naam hebben, maar eigenlijk is er maar één maan. Op dezelfde manier is er maar één God. Wanneer Hij Zijn vermogen (*vaibhava*) en beminnelijkheid (*mādhurya*) ten volle manifesteert, kennen we Hem als Vrajendra-nandana Śrī Kṛṣṇa. Wanneer Hij aspecten van Zijn vermogens en rijkdom manifesteert in overeenstemming met plaats, tijd en ontvanger, is Zijn naam overeenkomstig. Er is slechts één Śrī Kṛṣṇa, maar Hij heeft ontelbaar veel incarnaties en al die incarnaties zijn niet-verschillend van Hem.

Wij, levende wezens (*jīvas*), zijn een onderdeelje van Bhagavān. Bhagavān Śrī Kṛṣṇa zegt,

*mamaivāṁśo jīva-loke
jīva-bhūtaḥ sanātanaḥ*

Bhāgavad-gītā (15.7)

Dit betekent, dat de *jīvas* van nature eeuwige dienaren zijn van Śrī Kṛṣṇa en manifestaties zijn van Zijn marginale vermogen (*taṭasthā-śakti*). De *jīva* is Bhagavāns eeuwige dienaar; hij kan nimmer Bhagavān worden. Tegelijkertijd zijn Bhagavān en de *jīvas* verschillend en niet-verschillend van elkaar. Zoals de zonnestralen en de hitte van de stralen tegelijkertijd verschillend en niet-verschillend van de zon zijn en zoals vuur en zijn brandend vermogen verschillend en niet-verschillend zijn, zo is het levende wezen tegelijkertijd verschillend en niet-verschillend van Bhagavān.

De *jīva* kan worden beheerst door *māyā*, terwijl Bhagavān de meester van *māyā* is. Er is dus een eeuwig verschil tussen

de *jīva* en Bhagavān. Grondrechtelijk is de *jīva* een transcendent wezen (*cit-vastu*) en Bhagavān is ook een transcendent wezen. In dit opzicht zijn Bhagavān en de *jīva* eeuwigdurend niet-verschillend.

Als we dit in ogenschouw nemen, kunnen we de conclusie trekken, dat de *jīva* tegelijkertijd verschillend (*bheda*) en niet-verschillend (*abheda*) is van *bhagavat-tattva*, met andere woorden, de *jīva* is Bhagavāns *bhedābheda-prakāśa* – een verschillende en niet-verschillende manifestatie van Bhagavān. Deze filosofische conclusie (*siddhānta*) genaamd *acintya-bhedābheda* (onbevattelijk gelijktijdig verschil en eenheid) is diepgaand uitgelegd door Śrī Caitanya Mahāprabhu.

Alle *jīvas* zijn constitutioneel (grondrechtelijk) eeuwige dienaren van Bhagavān. Dit is de absolute waarheid, ongeacht of we het aanvaarden of niet. Alleen dienaarschap aan Śrī Kṛṣṇa is de eeuwige functie (*nitya-dharma*) van het levend wezen. Maar als de *jīva* dit vergeet, wordt hij betoverd door *māyā*, keert zich af van Śrī Kṛṣṇa en valt in de kringloop van geboorte en dood in deze materiële wereld. Alleen voor het welzijn van de *jīvas* daalt Bhagavan soms persoonlijk naar deze wereld af om zuivere kennis van Zichzelf te propageren en soms stuurt Hij Zijn metgezellen.

Vanwege de aanwezigheid van wellust, woede, hebzucht, gehechtheid, bedwelmings, afgunst enzovoort in het hart van de geconditioneerde ziel, kan hij de zuivere, transcendente *svarūpa* van Bhagavān niet realiseren. Zo lang deze ongewenste eigenschappen (*anarthas*) in het hart van de *jīva* aanwezig zijn, zal Bhagavān Zich daar niet manifesteren. In een onzuiver hart wordt alleen materiële lustbevrediging ten be-

hoeve van persoonlijk plezier aangetroffen en de neiging om Śrī Kṛṣṇa dienst te verlenen is niet aanwezig.

Over het algemeen wordt dienstverlening aan Śrī Kṛṣṇa gelijk gesteld aan dienstverlening aan gewone mensen in de wereld. In dit geval zijn de *jīvas* volslagen in onwetendheid van het feit, dat het dienen van Śrī Kṛṣṇa ongelimiteerde zegen (*ānanda*) genereert. Deze *ānanda* is oneindig veel groter dan de *ānanda* (vreugde), die wordt verkregen door diensten te verlenen aan een echtgenoot, een echtgenote, kinderen en familieleden. Er bestaat een onpeilbare oceaan van *prema* in Kṛṣṇa's transcendentale woonplaats. Om die *prema* in ons hart op te wekken moeten we onze *anarthas* zien kwijt te raken en ons hart zuiveren. Guṇḍicā Mandira *mārjana* symboliseert het reinigen van het hart van de *sādhaka*.

ŚRĪMAN MAHĀPRABHU SCHROBT GUṆḌICĀ MANDIRA

Vóór de komst van Śrī Caitanya Mahāprabhu in Purī werd de Guṇḍicā Mandira door dienaren van de koning schoongemaakt, maar aangezien ze voor het verrichten van deze taak alleen geïnteresseerd waren in hun salaris, voerden ze hun werk niet naar behoren uit. Als iemand in zijn hart geen devotionele gevoelens jegens Bhagavān koestert, kan hij Śrī Jagannātha geen plezier doen. Toen Śrī Caitanya Mahāprabhu in Jagannātha Purī ging wonen, stuurde Hij een boodschap naar de koning via de *guru* van de koning, Kāśī Mīśra, “Ik verzoek u toestemming te geven om persoonlijk met Mijn metgezellen de Guṇḍicā Mandira en omliggende terreinen te reinigen. Uw dienaren zijn hierbij niet nodig. U hoeft alleen een paar bezems en aarden kruiken klaar te zetten.”

Ofschoon de koning aanvankelijk over dit verzoek verbaasd was, werd hij zeer verheugd, toen hij van de lippen van Kāśī Miśra vernam, wat de innerlijke gevoelens waren van Mahāprabhu. Hij zei tegen Kāśī Miśra, “Het is zeer verheugend, dat Śrīman Mahāprabhu en Zijn toegewijden een waardevolle les geven aan de inwoners van deze wereld door Zich persoonlijk in te zetten voor de grote schoonmaak van Guṇḍicā Mandira. Aarzel daarom niet om Hem alles te geven, dat Hij nodig mocht hebben.”

De volgende dag verzamelden de toegewijden zich 's morgens vroeg in groten getale voor de grote schoonmaak van Guṇḍicā Mandira. De toegewijden boden Śrīman Mahāprabhu bloemenslingers en *candana* aan, maar voordat ze de kans kregen iets aan te bieden, bood Śrīman Mahāprabhu hen allemaal in opperste nederigheid *praṇāma* aan en bracht *candana* aan op hun voorhoofd. Śrīman Mahāprabhu raakte de voeten aan van Śrī Nityānanda Prabhu. Hij koesterde zelfs geen spoor van het zelfbeeld (*abhimāna*) van *guru* te zijn. Hij dacht niet, “Ik ben *guru*. Iedereen dient Me te respecteren. Het is niet nodig, dat Ik anderen respecteer.”

Alle toegewijden, die met Śrīman Mahāprabhu meeliepen, voerden *kīrtana* uit en raakten elkaars voeten aan. Śrīman Mahāprabhu gaf iedere toegewijde een bezem en ze voerden *saṅkīrtana* uit vanaf de Jagannātha Mandira tot de Guṇḍicā Mandira. Bij aankomst in de Gunndica Mandira begon Śrīman Mahāprabhu de tempel van boven naar beneden met een bezem schoon te vegen. De honderden toegewijden, die bij Hem waren, gingen ook vegen. Hoewel Śrīman Mahāprabhu Zelf Śrī Kṛṣṇa is, maakte Hij de tempel eigenhandig schoon.

Om iedereen iets te leren zei Śrīman Mahāprabhu tegen Zijn metgezellen, “Onder het vegeu moeten we *kīrtana* uitvoeren, de namen van Bhagavān chanten en aan Hem denken. Alleen dan geeft Bhagavān Śrī Jagannātha ons Zijn zegen. Als we vegeu zonder de namen van Bhagavān te chanten, zoals de meeste mensen doen, is al ons werk slechts *karma*, geen *bhakti*. Met dat *karma* zullen we zeker enige *sukṛti* (spirituele verdienste) verzamelen, maar we krijgen geen toegang tot *bhagavad-bhakti* (toewijding aan de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods).” Śrīman Mahāprabhu begon Zelf de namen van Bhagavān te chanten en alle toegewijden deden Hem na en begonnen hun eigen taken uit te voeren onder het zingen van Kṛṣṇa’s namen. Als wij in ons dagelijks leven ook *kīrtana* doen van de namen van Bhagavān bij het uitvoeren van iedere bezigheid, wordt ons hart ook schoon en zijn we in staat om zuivere *bhagavad-bhakti* binnen te gaan.

Śrīman Mahāprabhu en de toegewijden gingen eerst het gras, de kiezelsteentjes en de stenen opruimen en brachten ze naar buiten. Śrīman Mahāprabhu zei, “Ik wil zien, wie het meeste gras en stof heeft verzameld. Iedereen moet gras, stenen en stof in zijn kleding verzamelen en aan Mij laten zien. Ik zal dan inspectie houden van hetgeen allemaal is verzameld; anders gaan sommige figuren de zaak bedotten door te pretenderen, dat ze vegeu.” Toen ging Śrīman Mahāprabhu naar de toegewijden en keek naar hun bergen gras, stof enzovoort. Hij prees degenen, die goed hadden geveegd en grote bergen gras en stof hadden verzameld, maar degene, die het niet zo netjes had gedaan, gaf Hij liefdevol een standje. Daarna gaf Mahāprabhu de goede schoonmakers instructie om

degenen, die het niet zo netjes hadden gedaan, te leren hoe ze moesten schoonmaken. Op die manier veegden alle toegewijden op zegenrijke wijze de tempel schoon. Op het eind zag iedereen, dat Śrīman Mahāprabhu Zelf het meeste stof van allemaal had verzameld. Hoewel de tempel helemaal was geveegd, nadat ze de eerste keer hadden schoongemaakt, was Śrīman Mahāprabhu niet tevreden en in Zijn opdracht ging iedereen de tempel nog een keer vegen. Na de tweede veegbeurt was Mahāprabhu enigszins tevreden, maar toen lagen er nog steeds kleine stofjes en vlekken, die met een bezem niet konden worden verwijderd.

Honderd mensen stonden met honderd aarden potten vol water te wachten op het startsein om te gaan dweilen. Toen Mahāprabhu de opdracht gaf om water te halen, hadden ze honderd potten water voor Hem neergezet. Honderden mensen haalden water uit het meer. Degenen, die geen plek vonden om bij de *ghāṭa* te staan, gingen water halen bij bronnen. Honderden mensen brachten honderden gevulde potten water en honderden mensen haalden honderden lege waterpotten weg. Iedereen was bezig waterpotten te vullen, de tempel te dweilen en te roepen, “Hari, Hari!” Het enige, dat kon worden gehoord, was de naam van Kṛṣṇa. Wanneer toegewijden potten aan een nader doorgaven, riepen ze, “Kṛṣṇa, Kṛṣṇa.” En wanneer ze vroegen om potten te brengen, riepen ze “Kṛṣṇa, Kṛṣṇa.”

Op deze manier vergezelde het chanten van Kṛṣṇa’s naam de uitvoering van iedere taak. Als een pot brak, hoorde je “Kṛṣṇa, Kṛṣṇa!” en werden er meteen nieuwe potten gehaald.

Op die manier werden alle zijden van Guṇḍicā Mandira met water schoon gespoeld en iedere hoek werd netjes schoongemaakt en gezuiverd. Nadat de tempel met water was schoongemaakt, was al het stof verdwenen. Śrīman Mahāprabhu zag toen, dat er een paar plekken waren met vuil en vlekken. Mahāprabhu haalde toen het vuil weg met Zijn eigen *uttariya-vastra* (het bovenkleed van de *sannyāsi*). Zo werd de Guṇḍicā Mandira even schoon en zuiver als het hart van Śrīman Mahāprabhu.

Met dit spel van Guṇḍicā Mandira *mārjana* leert Śrīman Mahāprabhu, de geestelijk leermeester van het universum, dat iedere fortuinlijke ziel, die Kṛṣṇa op de troon van zijn hart wil installeren, eerst het vuil uit zijn hart moet wegwassen. Het is noodzakelijk om het hart schoon, rustig en stralend te maken door toegewijde dienst uit te voeren. Als in het gebied van het hart hindernissen (*anarthas*) zijn in de vorm van scherp gras, stof, stenen enzovoort, gaat de hoogst vererenswaardige Bhagavān daar niet zitten. Dit is de verborgen betekenis achter Guṇḍicā Mandira *mārjana*.

DE ANARTHAS VAN JĪVAS GEBONDEN DOOR MĀYĀ

Dit vuil in het hart, dat bestaat uit een meervoud van *anarthas*, dat zich daar bevindt, is niets anders dan pogingen voor *anyābhilāṣa* (bijbedoelingen) in de vorm van *karma*, *jñāna* en *yoga*. Śrīla Rūpa Gosvāmīpāda heeft het als volgt gezegd,

*anyābhilāṣitā-śunyaṁ jñāna-karmādy-anāvṛtam
ānukulyena kṛṣṇānu-śīlanam bhaktir uttamā*

Sri Bhakti-rasāmṛta-sindhu (1.1.11)

[Dit vers brengt het volgende over.] Wanneer *bhakti*, de aangeboren tendens van de ziel, ontdaan is van alle soorten verlangens behalve *bhakti (anyābhilāṣa)* en niet wordt afgedekt door *jñāna, karma, yoga, tāpa* enzovoort, alsmede door gevoelens, die ongunstig zijn voor *bhakti*, wordt deze *bhakti uttamā-bhakti*, of *śuddha-bhakti* genoemd.

Zonder de *bhakti*, die verzadigd is van zuivere goedheid (*śuddhā-sattva*), verschijnt Śrī Kṛṣṇa niet in het hart.

Anyābhilāṣa – *Anyābhilāṣa* bekekent, ‘Zolang ik in deze wereld aanwezig ben, zal ik mijn zintuigen alleen verzadigen in lustbevrediging.’ Het doornige gras van een dergelijke absorbtie doorklieft de zachte, natuurlijke neiging voor *kevala-bhakti* (exclusieve *bhakti*), die zich in het hart van de *jīva* in zijn zuivere staat bevindt.

Karma-ceṣṭā – *Karma-ceṣṭā* betekent, ‘Door het uitvoeren van offers (*yāga-yajña*), liefdadigheid (*dāna*), boetedoening en soberheid (*tapasyā*) enzovoort, kan ik genieten van de genoemens in de hogere planetenstelsel, zoals *svarga*, evenals van de heerlijkheden in deze wereld.’ Dergelijke ondernemingen vol verlangens worden vergeleken met stof. De windhoos van vrome actie (*karma*) en het stof van verlangen (*vāsanā*) dekken de heldere en zuivere spiegel van het hart af. De ontelbaar vele stofdeeltjes in de neiging tot vrome en goddeloze actie vervuilen het hart van de *jīva* leven na leven. Daarom kunnen de *jīvas* het verlangen om *karma* uit te voeren niet volkomen uitbannen. Levende wezen, die gekeerd zijn tegen Hari, denken, dat het resultaat van *karma* alleen kan worden verdreven door het uitvoeren van *karma*. Dit idee is helemaal verkeerd. Vanwege deze foutieve redenering zijn

de *jīvas* verstoken van hun constitutionele gedaante en natuur (*svarūpa*). Evenals vuur nooit kan worden geblust met ghee, zo kan het verlangen naar baatzuchtige activiteiten nooit worden gestopt door baatzuchtige activiteiten. Alleen met *kevalā-bhakti* or *śuddha-bhakti* kan de *jīva* alle verlangens naar zijn persoonlijke geluk opheffen. Wanneer dergelijke verlangens zijn verwijderd, wordt de troon van zijn hart een geschikte rustplaats voor Śrī Bhagavān. Dit is de reden, waarom de toegewijde dichter, Śrīla Narottama dāsa Ṭhākura heeft gezegd, “*tomāra hṛdaye sadā govinda viśrāma* – Śrī Govinda rust altijd in het hart van Zijn toegewijde.”

Streven naar onpersoonlijke kennis (*nirviśeṣa-jñāna*), *yoga* en dergelijke andere ondernemingen hebben het effect van gehakte stenen, die het lichaam van Śrī Hari pijnigen in plaats van Hem dienen. Ofschoon in het eerste stadium van het streven naar het onpersoonlijke begrip van God (*nirviśeṣa-brahma*) het chanten van de heilige naam in een supplementaire capaciteit wordt aanvaard, wordt een onafhankelijk bestaan in *mukti* of de hoedanigheid, waarin iemand het foutieve idee hanteert, dat hij *brahma* (de Allerhoogte Geest) is, niet aanvaard. Om deze reden verschijnt Bhagavān niet in het hart van een dergelijke, onfortuinlijke *jīva*, die trots is op zijn bevrijding.

Met het vooruitzicht dat Bhagavān zonder problemen spoedig in de tempel zou gaan wonen, liet Śrī Gaurasundara (Śrīman Mahāprabhu) geen ongewenste zaken, zoals gras, stof en stenen in de tempel en op het terrein liggen. Hij gooide ze er persoonlijk uit.

We zien dikwijls, dat er zeer fijne stofdeeltjes achterblijven, zelfs al blijft het verlangen om *karma*, *jñāna* en andere pogingen te ondernemen ver buiten het hart van een levend wezen. Deze worden vergeleken met bedrog (*kuṭināṭī*), het verlangen naar reputatie (*pratiṣṭhāsā*), het berokkenen van schade aan levende wezens (*jīva-himsā*), ongepast gedrag (*niśiddhācāra*), werelds profijt (*lābda*), adoratie (*pūjā*) enzovoort.

Kuṭināṭī – *Kuṭināṭī* betekent bedrog, *kapaṭatā*, waarvan het gedrag van de demon Pūtanā een voorbeeld is. Pūtanā was de belichaming van *kapaṭatā*. Van buiten was ze één en al genegenheid, maar van binnen was ze giftig als een slang en vormde de directe personificatie van de dood (*kāla*). Zo lang *kapaṭatā* zich in het hart van een geestelijk beoefenaar (*sād-haka*) bevindt, kan hij het gebied van *bhagavad-bhajana* niet binnengaan. Śrī Kṛṣṇa sloeg allereerst *kapaṭatā* in de gedaante van Pūtanā neer.

Pratiṣṭhāsā – “Door solitaire *bhajana* uit te voeren zullen mensen in onwetendheid me een groot *sādhu*, een *mahātmā* noemen.” Wanneer dit materiële verlangen om als een toegewijde of een incarnatie gekend te worden iemand met een versteend hart aanzet om extatische transformaties en emoties te veinzen met het doel om prestige te oogsten, wordt het *pratiṣṭhāsā* genoemd. Wanneer bijvoorbeeld een *kaniṣṭha-bhakta* op een afgezonderde plek *bhajana* uitvoert en Śrīla Haridāsa Ṭhākura imiteert, zonder dat zijn hart overloopt van *kṛṣṇa-prema*, zoals dat van Haridāsa Ṭhākura, valt hij.

Er gingen eens een paar westerse toegewijden naar Purī. Het werd hen niet toegestaan om *darśana* van Śrī Jagannātha-

deva, Śrī Baladeva Prabhu en Śrī Subhadrā-devī in de tempel te nemen, maar ze konden wel naar de Ṭoṭā-gopinātha tempel, de *samādhi* van Śrīla Haridāsa Ṭhākura en Siddhā-bakula. In Siddhā-bakula zag een van de toegewijden het kralensnoer (*mālā*) van Śrīla Haridāsa Ṭhākura. Hij gaf de *pūjārī* duizend dollar en zei, “Geef me die *mālā*.” De *pūjārī* was gretig naar rijkdom, ging de *mālā* stelen en gaf hem aan die zogenaamde toegewijde. Toen hij de *mālā* in zijn bezit had, ging hij denken, “Door op deze *mālā* te chanten word ik ook een toegewijde, zoals Śrīla Haridāsa Ṭhākura, en dan betuigt iedereen zijn respect aan mij.”

Het is niet voldoende om eenvoudig de *mālā* van Śrīla Haridāsa Ṭhākura in bezit te hebben. Alleen door het uitvoeren van *nāma-bhajana* aan de lotusvoeten van Śrīla Haridāsa Ṭhākura en onder zijn leiding raakt het hart gezuiverd. Een ongekwalficeerde onderneming vergroot alleen de waarschijnlijkheid van ongeluk. We mogen niet proberen een toegewijde zoals Śrīla Haidasa Ṭhākura te imiteren (*anukaraṇa*); we moeten hem daarentegen oprecht volgen (*anusaraṇa*). Niemand wordt een zuivere toegewijde door eenvoudig de *mālā* van een zuivere toegewijde door middel van diefstal en bedrog te bemachtigen. Integendeel, dergelijke ondernemingen veroorzaken overtredingen.

Tegenwoordig gebruiken veel mensen een grote *mālā*, die minstens vijf kilo weegt, zelfs al kunnen ze niet op de juiste wijze chanten. Ze dragen grote *tulasī* halskralen, waarop “Rādhe, Rādhe” staat geschreven. Alles, dat je met dergelijke praktijken bereikt, is een vals-ego, dat in omvang toeneemt.

Jivā-himsā – Het algemene principe met betrekking tot geweldloosheid (*ahimsā*) is geen enkel levend wezen doden. *Himsā*, geweld, betekent niet alleen moorden met blote handen of met een wapen, maar *himsā* is ook vooral een ander persoon leed berokkenen met de tong, het verstand of het hart. Als je jouw hart wilt zuiveren en Bhagavān daar wilt installeren, mag je nooit op iemand afgunstig zijn en je moet altijd afzien van het bekritisieren van een Vaiṣṇava, want dit is ook een vorm van *himsā*. Oppervlakkig vegen, dweilen of louter spoelen met water verwijdert de vuile vlekken niet, die in de tempel van het hart zijn binnengeslopen. Deze vlekken en ongerechtigheden worden waargenomen in de vorm van overtredingen aan de lotusvoeten van Vaiṣṇava's en ongehoorzaamheid aan *gurudeva*. Van de tien soorten *nāma-aparādha* is de eerste overtreding aan de voeten van zuivere Vaiṣṇava's. De *sādhaka*, die het pad van *bhakti* wil bewandelen, moet snel moeite doen om van deze *aparādhas* vrij te worden. Om dit te onderwijzen heeft Śrīman Mahāprabhu de hele Guṇḍicā Mandira persoonlijk gedweild en geschrobd – van boven en van onderen, hier en daar – met Zijn eigen kleding. Hij heeft alles schoongemaakt zonder een enkel vlekje achter te laten.

Niṣiddhācāra – We moeten proberen te begrijpen, wat *niṣiddhācāra*, verboden activiteiten, zijn. Bijvoorbeeld, een *brahmācārī* of een *sannyāsī* dient ver uit de buurt van lust te blijven.

asat-saṅga-tyāga,—ei vaiṣṇava-ācāra
'*strī-saṅgi*'—*eka asādhu, 'kṛṣṇābhakta' ara*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 22.84)

Het meest geschikte gedrag voor Vaiṣṇava's is het opgeven van slecht gezelschap. *Avaiṣṇava* verwijst naar degenen, die op ongepaste wijze met vrouwen (*strī-saṅgi*) associëren en met degenen, die geen toegewijden van Kṛṣṇa zijn. Er zijn twee soorten associatie met vrouwen. De eerste is in overeenstemming met de gedragscodes van religie, zoals gevestigd door de principes van *varṇāśrama*. De tweede wijst op onwettige associatie met vrouwen, die indruist tegen religieuze principes. De laatste vernietigt *varṇāśrama-dharma* en stuurt je naar helse planeten. Over het algemeen geldt in de materiële wereld, dat personen, die verslaafd zijn aan het plegen van zondige daden, niet gekwalificeerd zijn om Vaiṣṇava te worden. De drie doelstellingen van religie (*dharma*), economische ontwikkeling (*artha*) en lustbevrediging (*kāma*) houdt de mens gebonden aan ongepaste associatie met vrouwen en dat gedrag past een Vaiṣṇava niet. Het vierde principe, *mokṣa* (bevrijding), komt niet voort uit onwettige associatie met vrouwen, maar is nog angstwekkender dan de associatie van vrouwen. De associatie van zowel *māyāvādīs* (impersonalisten, die bevestigen, dat alles illusie is) als *māyāvilāsīs* (degenen, die zich overgeven aan verzadiging in illusie) is de oorzaak van de destructie van vaiṣṇavisme en *śuddha-bhakti*.

Śrīla Rūpa Gosvāmī heeft deze fouten en *anarthas* in het eerste vers van zijn boek, *Śrī Upadeśāmṛta*, ook beschreven,

*vāco vegam manasaḥ krodha-vegam
jihvā-vegam udaropastha-vegam*

*etān vegān yo viśaheta dhiraḥ
sarvaṁ apimāṁ pṛthivīm sa śiṣyāt*

Een zelfbeheerst persoon, die de aandrift om te spreken, de onrust van het verstand, de aanval van woede, de aandrang van de tong, de aanvechting van de maag en de opwinding van de genitaliën kan weerstaan, kan de hele wereld onderwijzen, dat wil zeggen, iedereen wordt de discipel van de persoon, die zijn zintuigen heeft overwonnen.

De basis van de zes vormen van aandrang (*vega*) is de tong. De tong heeft geen bot en kan daarom in alle richtingen bewegen. Als de tong niet wordt beheerst, gaan de andere vijf aandringen de persoon beheersen, maar als de tong wel wordt beheerst, komen alle andere zintuigen ook onder controle. De tong heeft twee functies: spreken en eten. Als de eerst functie van de tong niet wordt ingetoomd, bestaat een groot gevaar, dat men zich in zinloos gepraat begeeft, waardoor angstwekkende problemen kunnen ontstaan, zelfs zozeer, dat het hele leven kan worden verwoest. Ik zal dit punt verhelderen door een paar voorbeelden te geven.

Het paleis van Yudhiṣṭhira Mahārāja had een dermate verbazingwekkende architectuur, dat op sommige plaatsen water en vaste grond moeilijk waren te onderscheiden. Toen Duryodhana eens in het water viel, omdat hij dacht, dat hij op vaste grond liep, moest Draupadi lachen en zei, “De zoon van een blinde is ook blind.” Deze opmerking is de aanleiding geweest van de Mahābhārata Oorlog, waarin honderdduizenden mensen zijn omgekomen.

En toen Śrī Rāma Sitā onder bescherming van Lakṣmaṇa had achtergelaten om de demoon Marica te vangen, die de

gedaante van een hert had aangenomen, imiteerde Marīca de stem van Rāma en riep Lakṣmaṇa met zoveel smart, dat het leek, alsof Rāma Zich in een gevaarlijke situatie gevond. Lakṣmaṇa begreep, dat dit een truc van Marīca was en hoewel Sītā-devī hem diverse keren smeekte om Śrī Rāma te gaan helpen, ging Lakṣmaṇa niet het bos in om Sītā niet in de steek te laten. Tenslotte zei Sītā op een boze toon tegen hem, “Lakṣmaṇa, ik weet dat je nu de destructie van Śrī Rāma wenst, zodat je mij tot vrouw kan nemen. Vanwege jouw eigenge-reidheid wil je Hem niet redden, zelfs niet na al mijn verzoeken aan jou.” Alleen vanwege haar liefde voor Rāma wilde Sītā, dat Lakṣmaṇa naar het bos ging. Maar toen Lakṣmaṇa, die door Sītā als haar zoon werd behandeld, dergelijke bittere woorden van haar hoorde, liet hij haar tegen zijn zin alleen achter met het gevolg, dat ze werd ontvoerd. Uiteindelijk is om deze reden ook een oorlog uitgebroken.

De andere functie van de tong is eten. Het eten van vlees, vis, uien, knoflook en andere verboden voedingsmiddelen alsmede bedwelmende stoffen vergroot de geardheid onwe-tendheid, waardoor het verstand en het hart niet meer onder controle kunnen worden gehouden. Door een onbeheerst verstand raken mensen verzonken in zondige activiteiten en ruïneren zichzelf.

Er is een hele simpele manier om de tong onder controle te krijgen. Nadat je voedsel aan Bhagavān hebt geofferd, neem je de *mahā-prasādam* en chant je constant de *mahā-mantra* – *hare kṛṣṇa hare kṛṣṇa kṛṣṇa kṛṣṇa hare hare, hare rāma hare rāma rāma hare hare*.

In de tweede *śloka* van *Śrī Upadeśāmṛta* heeft Śrī Rūpa Gosvāmī het volgende gezegd,

atyāhāraḥ prayāsaś ca
prajalpo niyamāgrahaḥ
jana-saṅgaś ca laulyaṁ ca
ṣaḍbhir bhaktir vinaśyati

Śrī Upadeśāmṛta (2)

Bhakti wordt vernietigd door de volgende zes gebreken, (1) teveel verzamelen en overeten, (2) ondernemingen ongunstig voor *bhakti*, (3) zinloos geklets, (4) enthousiasme voor praktijken die jouw kwalificatie niet passen en gebrek aan enthousiasme voor het volgen van essentiële reguleringen [ten behoeve van spirituele vooruitgang], (5) alledaags gezelschap en (6) hebzucht, of de onrust van het verstand om waardeloze meningen over te nemen.

Atyāhāra betekent meer eten dan noodzakelijk is, of alledaagse lustobjecten verzamelen. Bezig blijven met het verzamelen van wereldse lustobjecten en streven naar hetgeen nadelig is voor *bhakti* is *prāyasa*.

Onnodig en zinloos tijd verspillen met laster en roddel wordt *prajalpa* genoemd. Geen pogingen ondernemen om de hoogste kwalificatie te bereiken – dienstverlening aan Bhagavān – en in plaats daarvan enthousiast blijven voor regels en voorschriften, waarmee men onbeduidende doelstellingen nastreeft, zoals toegang tot de hemelse planeten, terwijl men onverschillig blijft voor de regels, die *bhakti* voeden, is *niyamāgraha*.

De associatie van zuivere toegewijden verlaten en associëren met gewone mensen wordt *jana-saṅga* genoemd. Ruste-

loosheid van het verstand omwille van onbeduidende snuisterijen en onstandvastigheid van de geest vanwege de associatie met aanhangers van allerlei andere leerscholen vormen de betekenis van *laulya*.

Zo lang deze gebreken en *anarthas* in het hart van een mens blijven bestaan, gaat Śrī Bhagavān daar geen plaats nemen. Śrī Nityānanda Prabhu en Zijn manifestatie als *śrī gurudeva* kan deze ongewenste zaken verwijderen en het hart zuiver maken. Ze zijn bekwaam om dit te doen en ze zijn bovendien grondeloos genadevol. Maar zonder dat we zelf moeite doen, is het niet mogelijk om die genade aan te nemen; wij moeten zelf die genade willen hebben. *Śrī gurudeva* geeft ons op genadevolle wijze zodanig instructies, dat succes verzekerd is, indien we er naar leven. In de *Bhāgavad-gītā* zien we het voorbeeld van Arjuna, die tegen Kṛṣṇa het volgende zei,

*kārpaṇya-doṣopahata-svabhāvaḥ
pr̥cchāmi tvām dharmā-sammūḍha-cetāḥ
yac chreyaḥ syān niścitaṁ brūhi tan me
śiṣyas te 'haṁ sādhi mām tvām prapannam*

Śrīmad Bhāgavad-gītā (2.7)

Ik word overweldigd door lafhartigheid, nu ik mijn natuurlijke heldhaftige karakter heb weggeschoven en niet meer weet, hoe ik mijn ware plicht kan bepalen. Daarom verzoek ik Jou me duidelijk te vertellen, wat voor mij het gunstigst is.

Bij het horen van de oprechte woorden van Arjuna gaf Śrī Kṛṣṇa hem diverse instructies en nam alle twijfels bij hem weg. Toen gaf Śrī Kṛṣṇa Arjuna de opdracht om de strijd aan te gaan en door dat advies te volgen behaalde Arjuna de overwinning.

Als een leerling bereid is de opdracht van *guru* te volgen, zal *guru* op precies dezelfde manier de leerling helpen. Maar als de leerling ongehoorzaam is aan *guru* of zijn onafhankelijke verlangens misbruikt, maakt hij een overtreding tegen *guru*. Het gevolg is, dat de *bhakti* van de leerling wordt vernietigd en dat zijn wens om Śrī Kṛṣṇa te dienen verdwijnt.

DE EIGENSCHAPPEN VAN EEN BONAFIDE GURU

De bonafide geestelijk leermeester (*sad guru*) brengt zijn lessen op de discipel over door middel van zijn eigen gedrag. Bijvoorbeeld, toen Śrīman Mahāprabhu de Guṇḍicā Mandira aan het schoonmaken was, kwam een jonge Gauḍīya *bhakta* met een pot water aandragen, waste de voeten van Mahāprabhu en dronk het water. Mahāprabhu was laaiend van woede en zei, “Wat doe je nou? Jagannātha is de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods Zelf en Hij staat op het punt hier te arriveren. Wij ruimen deze plek op uit eerbied voor Zijn komst. Ik ben een gewoon persoon en desondanks heb je Mijn voeten gewassen en het water gedronken. Dit is een overtreding tegen Śrī Jagannātha-deva. Het gevolg van deze overtreding zal voor ons beiden helemaal verkeerd uitpakken.”

Toen riep Śrīman Mahāprabhu Śrī Svarūpa Dāmodara bij Zich en zei tegen hem, “Prabhu, kijk nu eens hoe jouw Gauḍīya *bhakta* zich in de tempel van Ṭhākuraji gedraagt. Hij beschaamt Me. Heb je hem niet de conventie uitgelegd, die door *suddha-bhaktas* in acht wordt genomen? Leg hem alsjeblieft uit, dat in deze tempel het wassen van de voeten van een gewoon persoon, zoals Ik, en vervolgens het drinken van het water, alsof het de voeten van Bhagavān heeft gewassen (*ca-*

raṅāmṛta), een overtreding is tegen Śrī Jagannātha-deva, Śrī Baladeva Prabhu en Śrī Subhadrā-devī, omdat Jagannātha de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods is.”

Met het doel om Śrīman Mahāprabhu gerust te stellen, gaf Svarūpa Dāmodara die jongen een tik en nam hem mee naar buiten. Ofschoon Śrī Svarūpa Dāmodara in werkelijkheid heel blij met hem was, betoonde hij zijn steun aan de woede van Bhagavān om de juiste gedragscode (*dharma*) te vestigen. Toen ze buiten het gezichtsveld van Śrīman Mahāprabhu stonden, zei Svarūpa Dāmodara tegen die toegewijde, “Śrīman Mahāprabhu is Śrī Jagannātha-deva Zelf, maar Hij wil de mensen in het algemeen bijbrengen, dat we dit niet moeten doen met gewone mensen. Je hebt niets verkeerd gedaan; in tegendeel, je hebt de allerbeste actie uitgevoerd. Blijf hier even wachten. Ik zal jou weer naar binnen roepen en dan kun je Śrīman Mahāprabhu om vergeving vragen.” Toen die Bengaalse toegewijde werd teruggeroepen, ging hij naar Śrīman Mahāprabhu en zei, “O Prabhu, ik heb het verkeerd gedaan. Weest u me alstublieft genadig en vergeeft me ervoor.” Bij het horen van zijn gebed vergat Mahāprabhu alles en vergaf hem.

Śrīman Mahāprabhu speelde dit spel alleen om ons de principes van *bhakti* bij te brengen. Als iemand tegen een ander zegt hem te vereren, is dat in ieder opzicht ongepast. Pal vóór de godsbeelden mag men anderen niet openlijk toegenegen zijn, of huilen en brullen, of iemand disciplineren of onteren. Ten overstaan van godsbeelden mag men niemand anders *praṅāma* aabieden dan alleen een bonafide *guru*.

Een bonafide *guru* zal zichzelf nooit op egoïstische wijze als *guru* beschouwen, zelfs niet als een gevorderde toegewijde. Hij zal nooit stiekem hopen, “Mag mijn leerling bloemen aan mijn voeten offeren, water er overheen gieten en dat water over anderen heen gooien en mag hij die *caraṇāmṛta* drinken.” Een zuivere *guru*, of een Vaiṣṇava, blijft altijd verre van dat egoïsme. Hij denkt van nature, dat hij uitermate laag en gevallen is, terwijl hij onafgebroken gebeden aan de voeten van Bhagavān opzendt.

Śrī Caitanya Mahāprabhu, die verzonken was in het gevoel van Śrīmatī Rādhikā, de allerbeste toegewijde, had de gewoonte te zeggen, “*na prema-gandha* – Ik beschik in mijn hart niet over het minste sprankje liefde voor Śrī Kṛṣṇa” (*Śrī Caitanya-caritāmṛta, Madhya-līlā* 2.45). (Als iemand vraagt, “Waarom huil je dan bij het chanten van de naam van Śrī Kṛṣṇa?” antwoordt Śrīman Mahāprabhu,) “Als je Me in afgescheidenheid ziet huilen, moet je weten, dat Ik Mijn grote geluk eenvoudig veins. In werkelijkheid ben Ik verstoken van de *darśana* van het prachtige gezicht van Kṛṣṇa, die op Zijn fluit speelt. Ik blijf Mijn leven leiden als een insect, zonder doel. Ik heb zelfs geen sprankje *bhakti* voor Kṛṣṇa. Zelfs een vis is superieur aan Mij, want als je een vis uit het water haalt, sterft hij meteen, maar ook al heb ik geen *darśana* van Kṛṣṇa gehad, ga Ik niet dood. Ik ben uitermate verdorven.”

Als je constant *japa* wilt chanten en *kīrtana* van de namen van Śrī Kṛṣṇa wilt uitvoeren, moet je zeker de instructie van Śrīman Mahāprabhu volgen. Hij heeft gezegd,

*tṛṇād api sunicena, taror api sahiṣṇunā
amāninā mānadena, kīrtanīyaḥ sadā hariḥ*

Śrī Śikṣāṣṭaka (3)

Alleen iemand, die zichzelf lager acht dan het gras, toleranter is dan een boom, anderen altijd respecteert zonder persoonlijke eer te verlangen, kan de heilige naam van Śrī Hari gemakkelijk zonder ophouden chanten.

Iemand, die niet over de vier eigenschappen beschikt, die in dit vers worden genoemd, kan de namen van Śrī Hari niet echt chanten.

De naam van Śrī Hari is transcendent en goddelijk en daarom kan Zijn naam niet met onze materiële tong worden uitgesproken, zoals we ook geen *darśana* van Bhagavān kunnen krijgen met onze materiële ogen.

*ataḥ śrī-kṛṣṇa-nāmādi
na bhaved grāhyam indriyaiḥ
sevonmukhe hi jihvādau
svayam eva sphuraty adaḥ*

Srī Bhakti-rasāmṛta-sindhu (1.2.234)

Kṛṣṇa's naam enzovoort kan met materiële zintuigen niet worden waargenomen. In het stadium van *sevonmukha*, wanneer het verlangen verschijnt om Kṛṣṇa te dienen, manifesteren Zijn naam, gedaante, kwaliteiten, spel en vermaak enzovoort op de transcendente tong, ogen en andere zintuigen van de toegewijde.

Het chanten van de namen van Kṛṣṇa is inderdaad een dienstverlening aan Hem. Er zijn drie stadia van chanten: *nāma-aparādha*, *nāma-ābhāsa* en *śuddha-nāma*. Als we chanten met onze tong en op eigen kracht zonder bewustzijn van onze

relatie met Kṛṣṇa (*sambandha-jñāna*) of zonder vertrouwen, wordt dit *nāma-aparādha* genoemd. Wanneer de naam met enig vertrouwen wordt gechant, maar zonder *sambandha-jñāna*, wordt het *nāma-ābhāsa* genoemd. En wanneer de naam met vol vertrouwen en zelfovergave wordt gechant en beschikt over *sambandha-jñāna*, is het *śuddha-nāma*. Als *śuddha-nāma* wordt uitgesproken, danst Kṛṣṇa Zelf op de tong. Terwijl we chanten, moeten we bidden aan Kṛṣṇa, “Ik offer mezelf aan Jouw lotusvoeten en geef alle aardse verlangens op. Ik heb geen andere geliefde dan Jou. Jij bent alles voor me.”

In het beginstadium kun je geen smaak hebben voor de heilige naam, maar dit hoeft jou geen zorgen te baren. Toch moet er zeker een smaak zijn om naar *hari-kathā* te luisteren, want door het horen van *hari-kathā* van de lippen van zuivere toegewijden zal zeker een smaak voor het chanten van *hari-nāma* verschijnen. En zelfs al is er geen smaak voor het horen van *hari-kathā*, dient het keer op keer te worden aangehoord, waarbij de zuivere toegewijde, die de *kathā* spreekt, het gepaste respect dient te worden gegeven.

*satām prasāṅgān mama vīrya-saṁvido
bhavanti hṛt-karṇa-rasāyanaḥ kathāḥ
taj-joṣaṇād āśo apavarga-vartmani
śraddhā ratir bhaktir anukramiṣyati*

Śrīmad-Bhāgavatam (3.25.25)

(Bhagavān Kapila-deva zei tegen zijn moeder, Devahūti,) In het gezelschap van heilige personen geeft Mijn *kathā* ware kennis van Mijn dappere daden, die zeer plezierig zijn voor het hart en het oor. Het resultaat van het horen van deze *kat-*

hā, namelijk verlichting van onwetendheid, komt zeer snel, eerst in de vorm van *śraddhā* (sterk vertrouwen in *sādhana-bhakti*), daarna *rati* (*bhāva-bhakti*) en tenslotte het ontwaken van *prema-bhakti*.

De spreker dient *satām* te zijn, een zuivere toegewijde. We mogen niet met onze eigen intelligentie de fout begaan door een gewoon persoon te accepteren, of een toegewijde, die wordt aangezien voor een *mahā-bhāgavata*. Om te bepalen wie een *madhyama-adhikārī* en wie een *uttama-adhikārī* is dienen we alleen de opvatting van een verheven Vaiṣṇava als juist te accepteren. We kunnen dit voor onszelf bepalen, wanneer we *madhyama-adhikārī* worden door *suddha-bhakti* te praktiseren. Als we geen gepast respect betuigen aan een *mahā-bhāgavata* en als we een *kaniṣṭha* Vaiṣṇava aanzien voor een *mahā-bhāgavata*, betekent dat een overtreding jegens de ware *mahā-bhāgavata*. De *uttama-bhāgavata* houdt zijn *svarūpa* (ware natuur) verborgen. Ofschoon Śrīla Vamśī-dāsa Bābāji Mahārāja een *uttama-bhāgavata* was, maakte hij een vertoning van het roken van *gañjā*. Soms gooide hij uitgedroogde visgraten om zijn hut heen, zodat mensen zouden denken, dat hij vis at. Zijn idee was, “Als degenen, die materialistisch zijn ingesteld ver bij mij uit de buurt blijven, kan ik de naam van Śrī Kṛṣṇa eenpuntig chanten en aan Hem denken.”

Alles, dat een bonafide *guru* doet, is alleen om Śrī Kṛṣṇa, *guru* en Vaiṣṇava's een plezier te doen. Een bonafide *guru* heeft geen aardse verlangens. Door in zijn voetspoor te volgen moeten wij ook in overweging nemen, dat iedere activiteit uitgevoerd met lichaam, geest, woord, hart en gevoel alleen dient te worden volbracht om Śrī Kṛṣṇa een plezier te doen.

*yat karoṣi yad aśnāsi, yaj juhoṣi dadāsi yat
yat tapasyasi kaunteya, tat kuruṣva mad-arpanam*

Bhāgavad-gītā (9.27)

(Śrī Kṛṣṇa zei tegen Arjuna,) “O zoon van Kuntī, iedere activiteit, die je onderneemt, alles dat je eet, alles dat je opoffert of weggeeft en alle soberheden die je uitvoert, doe dat als een offer aan Mij.”

Als wij deze instructie van Bhagavān Śrī Kṛṣṇa in ons leven ook strikt volgen, wordt na enige tijd iedere activiteit, die we uitvoeren, gedaan uit liefde voor Śrī Kṛṣṇa en Zijn dierbare metgezel, *gurudeva*. Op die manier wordt ons hart langzaam gezuiverd en gaat *kṛṣṇa-prema* zich daar manifesteren. Dit is zowaar het geheim achter Guṇḍicā Mandira *mārjana*.

HOOFDSTUK ZEVEN

Het verhaal van Ratha-yātrā

VOORDAT ŚRĪMAN MAHĀPRABHU NAAR PURĪ kwam, werden tijdens Ratha-yātrā de karren van Śrī Jagannātha-deva, Śrī Baladeva Prabhu en Śrī Subhadrā-devī alleen getrokken door de dienaren en de olifanten van de koning. In de mensen verscheen geen bijzonder gevoel voor Śrī Jagannātha, omdat ze geen *kīrtana* voor Hem uitvoerden of voor Hem dansten. Maar uit Zijn grondeloze genade manifesteerde Śrīman Mahāprabhu Zijn innerlijke gevoelens door *kīrtana* uit te voeren en met Zijn metgezellen te dansen. Op die manier heeft Hij Ratha-yātrā volgeladen met de zegenrijke zoete smaken van devotie. Honderdduizenden toegewijden uit Bengalen, Orissa en andere plaatsen in India kwamen ieder jaar om deze *rasa* te ervaren. Tegenwoordig komt een miljoen mensen om deel te nemen aan het Ratha-yātrā festival.

Op de dag van Ratha-yātrā halen de nakomelingen van de *dayitās* uit het dorp van Viśvāvasu Śrī Jagannātha, Śrī Baladeva en Śrī Subhadrā-devī 's morgens uit de *mandira* en plaatsen hen op hun karren. Ze wikkelen doeken en touwen rond de

drie godsbeelden en hebben ondanks hun grote kracht veel moeite om hen op te tillen en hen naar de karren te brengen. Dit is een zware taak. De *dayitās* zijn vol genegenheid en terwijl ze Śrī Jagannātha dragen, schelden ze Hem uit, zoals de *gopīs* dat doen. Bijvoorbeeld, wanneer ze Śrī Jagannātha niet omhoog kunnen houden en Hij belandt op de grond, zeggen de *dayitās*, “We weten niet, waar Jij bent geboren of wie Jouw vader en moeder zijn. Sommigen zeggen, dat Je de zoon van Vasudeva bent en anderen zeggen, dat Je de zoon van Nanda bent, maar wie ben Je nou eigenlijk? Vertel ons dat eens.” Als ze Hem op deze manier mishandelen [soms dragen ze Jagannātha met gemak en soms met grote moeite] kan het de *dayitās* drie, vier of zes uur kosten om Śrī Jagannātha op de kar te zetten en soms neemt het zelfs de hele dag in beslag. Aan de vier zijden van de drie karren voeren toegewijden onophoudelijk *kīrtana* uit, “Jaya Jagannātha, Jaya Baladeva, Jaya Subhadrā! *Hare kṛṣṇa hare kṛṣṇa kṛṣṇa kṛṣṇa hare hare, hare rāma hare rāma rāma rāma hare hare.*”

Wanneer Śrī Jagannātha-deva, Śrī Baladeva Prabhu en Śrī Subhadrā hun nieuw gebouwde, grote karren hebben bestegen, begint op die manier de Ratha-yātrā. De wagen van Śrī Baladeva Prabhu heeft de leiding op de weg gevolgd door de kar van Śrī Subhadrā en de kar van Śrī Jagannātha komt er achteraan.

Voordat de Ratha-yātrā van Śrī Jagannātha-deva begint, veegt de koning van Orissa ieder jaar de straat, waar de kar overheen gaat rijden. Dit is een gebruik uit de Oudheid. De koning legt zijn koninklijk costuum af en draagt de kleding van een burger. Hij sprenkelt water met sandelhout vóór de

kar en veegt de straat aan met een bezem met een gouden handvat.

ŚRĪ CAITANYA-DEVA MET ZIJN METGEZELLEN
OP RATHA-YĀTRĀ

Śrī Caitanya Mahāprabhu verzamelde al Zijn toegewijden op het moment, dat de kar van Śrī Jagannātha-deva klaar stond om zich naar Guṇḍicā Mandira te begeven en met Zijn eigen lotushanden decoreerde Hij de toegewijden met bloemenslingers en sandelhoutpasta. Daarna verdeelde Hij Zijn intieme metgezellen in vier *kīrtana* groepen. Hij zorgde voor zes zangers voor ieder groep om de *kīrtana* te leiden, die werd begeleid door twee *mṛdaṅga* spelers, en gaf hen de opdracht te gaan zingen. In de eerste groep was Śrī Nityānanda Prabhu de hoofddanser; in de tweede Śrī Advaita Ācārya; in de derde Śrī Haridāsa Ṭhākura en in de vierde danste Śrī Vakreśvara Paṇḍita op een beeldschone wijze. Ze waren allemaal zeer deskundig en konden dag en nacht doordansen. Śrī Svarūpa Dāmodara, Śrīvāsa Paṇḍita, Mukunda en Govinda Ghoṣa waren de hoofdzangers in de vier achtereenvolgende groepen.

ŚRĪMAN MAHĀPRABHU MANIFESTEERT ZIJN PRACHT
TIJDENS RATHA-YĀTRĀ

Śrīman Mahāprabhu maakte daarna nog drie groepen. De eerste groep bestond uit Bengaalse gezinnen uit het dorp Kulīna-grāma. De tweede bestond uit toegewijden uit Śāntipura en de derde bestond uit toegewijden uit Śrīkhaṇḍa. De toegewijden van de eerste vier groepen zongen en dansten vóór

de kar van Śrī Jagannātha-deva. De andere drie groepen dans-ten ieder aan een zijde van de kar en achter de kar. De toegewijden van de zeven groepen voerden op die manier *kīrtana* uit met duizenden toegewijden, die achter iedere groep meeliepen.

Toen begon Śrī Caitanya Mahāprabhu Zelf te dansen. Hij had Zich in zeven gedaanten gemanifesteerd en danste en zong tegelijkertijd in iedere groep. Er stroomde onophoudelijk tranen uit Zijn ogen en Hij danste met dezelfde intense snelheid, waarop Kṛṣṇa Zijn *rāsa-līlā* danste.

Hoewel Śrīman Mahāprabhu in alle groepen tegelijkertijd aanwezig was, zagen de toegewijden in iedere groep, dat Hij alleen in hun groep was en ze zongen en dansten vol blijdschap. Śrī Kṛṣṇa geeft hetzelfde plezier aan Zijn metgezellen in Zijn spel en vermaak. Toen Śrī Kṛṣṇa in Bhāṇḍīravāṭa met Zijn *sakhās* op het gras zat om Zijn maaltijd te gebruiken, zaten Zijn vele, vele *sakhās* om Hem heen. Sommige *sakhās* zaten vóór Hem, sommigen zaten aan beide zijden van Hem, sommigen zaten achter Hem, sommigen zaten naast Hem en sommigen zaten een heel eind verderop. Desondanks ervoer iedere *sakhā*, dat hij Śrī Kṛṣṇa persoonlijk te eten gaf en dat Kṛṣṇa hem persoonlijk te eten gaf.

Tijdens de *rāsa-līlā* schenen honderden miljoenen Kṛṣṇa's met honderden miljoenen *gopīs* te dansen. Tussen iedere twee *gopīs* stond Śrī Kṛṣṇa en tussen iedere twee Kṛṣṇa's stond een *gopī*. Nu vertoonde Śrī Caitanya Mahāprabhu dat verbazingwekkende spektakel in deze *līlā*.

Iedereen zag, dat Śrī Caitanya Mahāprabhu alleen in zijn eigen groep danste, behalve Koning Pratāparudra, Kāśī Miśra

en Sārvabhauma Bhaṭṭācārya. Alleen door de genade van Śrīman Mahāprabhu zag de koning Mahāprabhu in alle zeven groepen dansen. Bij het zien van de goddelijke verhevenheid (*aiśvarya*) en genade van Śrīman Mahāprabhu stroomde een tranenvloed uit de ogen van de koning. Hij viel en rolde over de grond en Śrī Sārvabhauma Bhaṭṭācārya tilde hem weer op. De koning vroeg, “Wat zie ik? Zie ik het verkeerd? Śrīman Mahāprabhu is hier en Hij is ook daar, en daar, en daar. Hij danst in alle zeven groepen.”

Sārvabhauma Bhaṭṭācārya zei tegen de koning, “U hebt groot geluk. U hebt de genade van Śrī Caitanya Mahāprabhu gekregen en dat is de reden, waarom u *darśana* kunt hebben van een dergelijk spel van vermogen en verhevenheid.”

Terwijl Śrī Caitanya Mahāprabhu vóór Śrī Jagannāthadeva danste, vormden toegewijden drie concentrische cirkels om Hem heen om te voorkomen, dat menigten mensen te dicht bij Hem kwamen. Śrīman Nityānanda Prabhu gaf leiding aan de eerste cirkel, toegewijden onder leiding van Kāśīśvara en Govinda sloegen de handen ineen om een tweede cirkel te vormen en Koning Pratāparudra kwam met zijn persoonlijke assistenten en soldaten bij elkaar om een derde cirkel te vormen. De generaal van Pratāparudra, Haricandana, was daar met de koning aanwezig. Samen met zijn soldaten beschermde hij Mahārāja Pratāparudra en de binnenste twee cirkels tegen de menigte, die gretig was om *darśana* van het dansen van Śrī Caitanya Mahāprabhu te hebben.

Śrīman Mahāprabhu danste en was verzonken in *mahābhāva* en Śrīvāsa Paṇḍita, die Śrī Nārada Ṛṣi is, was verzonken in het schouwspel van Hem. Hij stond vóór Koning

Pratāparudra en belemmerde het zicht van de koning op Śrīman Mahāprabhu. Koning Pratāparudra hees zich op door zijn handen op de schouders van Haricandana te zetten, maar Śrīvāsa Paṇḍita werd geabsorbeerd door de *darśana* van Śrīman Mahāprabhu, waardoor zijn lichaam van links naar rechts zwaaide en het uitzicht van de koning bleef belemmeren.

Haricandana raakte Śrīvāsa Paṇḍita aan en zei, “De koning wil iets zien, wil je alsjeblieft even aan de kant gaan.” Maar Śrīvāsa Paṇḍita was zodanig verzonken, dat hij hem niet hoorde. Toen duwde Haricandana Śrīvāsa Paṇḍita aan de kant. Śrīvāsa Paṇḍita werd boos, gaf Haricandana een klap en zei hem rustig te blijven staan.

Generaal Haricandana was groot, sterk en zwaarlijvig. Hij arresteerde Śrīvāsa Paṇḍita ter plekke, maar Koning Pratāparudra hield hem tegen. “Blijf rustig,” zei de koning. “Dit zijn de metgezellen van Śrī Caitanya Mahāprabhu en Śrī Caitanya Mahāprabhu is Kṛṣṇa Zelf. Je hebt enorm veel geluk om een klap te krijgen van een dergelijke verheven Vaiṣṇava. Aanvaard dit als zijn genade.” Toen de generaal dit hoorde, zweeg hij.

Toen de wagen van Śrī Jagannātha-deva halverwege de tocht in Balaguṇḍī was aangekomen, stopte hij. Aan de rechter kant stond een bos kokospalmen en aan de linker kant lag een bloementuin, die zo mooi was als Vṛndāvana.

*sei sthale bhoga lage, āchaye niyama
koṭi bhoga jagannātha kare āsvādana*

*jagannāther choṭo-baḍo jato bhakta-gaṇa
nija nija uttam-bhoga kare samarpaṇa*

*rājā, rāj-mahiṣī-vṛnda, pātra, mitra-gaṇa
nīlācala-vāsī jato choṭo-baḍo jana*

*nānā-deśer deśī jato jātrika jana
nija-nija-bhoga tāhā kare samarpaṇa*

*āge-pāche, dui pārśve udyānera-vane
jei jāhā pāya, lāgāy,—nāhika niyame*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 1.3.196-200)

Toen Bhagavān in Balagaṇḍī arriveerde, werd Hem volgens gebruik voedsel aangeboden. Jagannātha proefde hier miljoenen gerechten. Alle toegewijden van Śrī Jagannātha – zowel groot als klein – boden hun beste toebereidingen aan in overeenstemming met hun stemming. De koning, koninginnen, ministers en vrienden en alle andere vooraanstaande en niet zo vooraanstaande inwoners van Nilācala, als ook alle pelgrims uit diverse plaatsen, boden hun uiteenlopende gerechten aan. [Er liepen zoveel mensen rond, dat het niet mogelijk was om vóór de kar van Śrī Jagannātha te staan, waardoor] iedereen zijn offer ter plekke aanbood, waar hij stond, hetzij in de tuin, of in het bos, of vóór de kar, erachter, of aan de zijkant. Er waren geen strenge regels. [Śrī Jagannātha-deva accepteerde alle gerechten louter met Zijn blik.]

Śrīman Mahāprabhu was uitgeput van het dansen en ging de tuin binnen aan de linker kant, waar Hij onder een boom ging liggen. Er stroomde een koele, aromatische bries over Hem heen. Hij herinnerde Zich het spel van Vraja, waardoor de *prema* in Hem nog sterker werd.

DE ZEGEN GESCHONKEN AAN
KONING PRATĀPARUDRA

Op advies van Śrī Sārvabhauma Bhaṭṭācārya ging Koning Pratāparudra naar Śrīman Nityānanda Prabhu, Śrī Advaitācārya, Śrī Rāmānanda Rāya en Śrī Svarūpa Dāmodara, bood zijn *praṇāma* aan en zei, “Ik ga de lotusvoeten van Śrī Caitanya Mahāprabhu dienen. Geef me alsjeblieft jullie zegeningen.” Toen trok hij zijn koninklijke kostuum uit, legde zijn ornamenten af en trok een *dhotī* aan. Toen hij bij Śrīman Mahāprabhu kwam, nam hij Zijn lotusvoeten in zijn handen en ging ze zachtjes en deskundig masseren. Ondertussen zong hij zachtjes *Gopī-gīta* uit *Rāsa-pañcādhyāyī*, de vijf hoofdstukken over *rāsa-līlā* in *Śrīmad-Bhāgavatam*,

*jayati te 'dhikaṁ janmanā vrajaḥ
śrayata indirā śaśvad atra hi
dayita dṛśyatām dikṣu tāvakās
tvayi dhṛtāsavas tvām vicinvate*

Śrīmad-Bhāgavatam (10.31.1)

[De *gopīs* zeiden,] “O dierbare geliefde, vanwege Jouw geboorte in dit land van Vraja is dit hele gebied glorieuzer geworden dan Vaikuṅṭha en andere planeten. Dit is de reden, waarom Lakṣmī, de godin van schoonheid en rijkdom, het eeuwigdurend met haar aanwezigheid decoreert. Maar, O Heer van ons leven, in dit zegenrijke land van Vraja zijn alleen Jouw geliefden – wij *gopīs* – degenen, die in afzondering van Jou een diepe beklemming ervaren. We houden ons leven louter omwille van Jou in stand. We hebben onophoudelijk in alle richtingen naar Jou gezocht en zijn nu terneergeslagen. Verschijn daarom alsjeblieft nu aan ons.

Bij het zingen van Koning Pratāparudra, die door spirituele emotie overweldigd was, nam de verzonkenheid in *bhāva* van Śrīman Mahāprabhu toe en Zijn hart smolt zelfs nog meer. Toen Hij de verzen hoorde, die de koning zachtjes zong, vroeg Hij, “Oh! Wie giet deze nectar in Mijn oren? Zing door, zing door. Ga door Me deze nectar te geven.”

De koning zong verder, totdat hij bij het volgende vers kwam,

*tava kathāṃṛtaṃ tapta-jīvanam
kavibhir īditaṃ kalmaṣāpaham
śravaṇa-maṅgalaṃ śrīmad ātataṃ
bhuvi gṛṇanti te bhūri-dā janāḥ*

Śrīmad-Bhāgavatam (10.31.9)

[O Śrī Kṛṣṇa,] ambrozijnen vertellingen over Jou zijn het hart en de ziel van degenen, die worden gefolterd door afzondering van Jou. Gerealiseerde personen, of dichters (zoals Brahmā, Śiva en de vier Kumāra’s) bezingen ze. Discussies over Jou overwinnen het hartzeer van vruchtdragende (*prārabda*) en latente (*aprārabda*) zonden. Eenvoudig het horen van die vertellingen schenkt voorspoed en ze schenken de rijkdom van *prema*. De nectar van Jouw vertellingen wordt groter gemaakt door degenen, die Jouw spel verheerlijken. Daarom is de persoon, die in deze wereld *kīrtana* van Jouw *līlā-kathā* uitvoert, de meest vrijgeveige weldoener.

Meteen toen Śrīman Mahāprabhu dit vers van de lippen van de koning hoorde, kon Hij Zich niet meer bedwingen en overweldigd door *prema* omhelsde Hij de koning, “Wie ben jij, die Me zoveel vriendelijkheid toont?” vroeg Hij.

Koning Pratāparudra antwoordde, “Ik ben een onbeduidende dienaar van Uw dienaren.”

Toen zei Śrīman Mahāprabhu het volgende,

“*tumi more dile bahu amūlya ratana
mora kichu dite nāhi, dilū āliṅgana*”

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 14.11)

“Je hebt Me vele onschatbare juwelen gegeven, maar Ik ben slechts een arme bedelaar. Aangezien Ik niet over rijkdom beschik, kan Ik jou niets teruggeven. Ik kan jou alleen Mijn omhelzing geven. Dit is Mijn enige rijkdom.”

Śrīman Mahāprabhu drukte de koning aan Zijn hart en een onophoudelijke stroom tranen liep uit hun ogen.

DE DIEPE BHĀVA VAN GOPĪ-GĪTA

Alle verzen van *Gopī-gīta* hebben toenemend mooie en esoterische betekenissen. Ieder vers heeft een verbinding met het volgende vers. *Rasika* Vaiṣṇava’s leggen de betekenis van ieder vers bovendien op één of meer manieren uit. Deze verzen openbaren de hartgemeende gevoelens van intense afgescheidenheid van Kṛṣṇa. De *gopīs* voelen deze afgescheidenheid en bidden met grote smart, “O Kṛṣṇa, kom alsjeblieft naar ons toe en geef Jouw *darśana*, anders gaan we dood.”

[In het eerste vers zeggen de *gopīs*,] *janmanā vraja* – “Je bent geboren in Vṛndāvana, in Gokula, en dat is de reden, waarom Mahālakṣmī de grond in Vṛndāvana veegt en andere diensten verleent om het mooi te maken. Vraja is de allerbeste plaats van Jouw zoete spel en vermaak.”

[Het negende vers begint met] *tava kathāmṛtam*. Voor dit vers zijn diverse betekenissen, maar hier worden alleen twee in het kort weergegeven. De eerste is de algemene betekenis en de tweede heeft een diepere betekenis.

(De eerste betekenis van het vers ‘tava kathāmṛtam’)

“De vertelling van Jouw spel is nectar voor de levende wezens. Bij degene, die over dit spel hoort, ga Je persoonlijk het hart binnen in de vorm van *hari-kathā*.”

*śṛṇvatāṁ sva-kathāḥ kṛṣṇaḥ
punya-śravaṇa-kīrtanaḥ
hṛdy antaḥ-stho hy abhadrāṇi
vidhunoti suhṛt satām*

Śrīmad-Bhāgavatam (1.2.17)

Want bij een ieder, die over dit spel en vermaak (*līlās*) hoort, gaat Śrī Kṛṣṇa persoonlijk de oren en het hart binnen en evenals een dierbare, intieme vriend neemt Hij lust, woede, verlangens naar materieel plezier en alle andere *anarthas*, die zich daar bevinden, weg. Nadat Hij deze hindernissen tot *bhakti* heeft weggenomen, maakt Hij dat hart zuiver en schoon en situeert Zich daar voor de eeuwigheid.

De levende wezens, die sinds onheuglijke tijden tegen Bhagavān gekeerd zijn geweest, zijn in de kringloop van geboorte en dood gevallen en ondergaan extreme ellende. Maar de vertellingen over het spel van Śrī Kṛṣṇa zijn nectar voor de *jīvas*, die worden verschroeid door de vlammen van deze vreeswekkende ellende. Door vol vertrouwen naar deze *līlās* te luisteren wordt de intense wanhoop van de levende wezens overwonnen.

Parīkṣit Mahārāja stond na zeven dagen op het punt te sterven aan de beet van een gifslang en niemand in deze wereld kon hem redden. Gedurende die zeven dagen gaf hij [ter voorbereiding op de dood] voedsel, vocht en slaap volkomen op en bleef aan de oever van de Gaṅgā zitten, waar hij naar de *hari-kathā* van Śukadeva Gosvāmī luisterde.

*nivṛtta-tarṣair upagīyamānād
bhavauśadhāc chrotra-mano-‘bhirāmāt
ka uttamaśloka-guṇānuvādāt
pumān virajyeta vinā paśu-ghnāt*

Śrīmad-Bhāgavatam (10.1.4)

De verheerlijking van Uttamaśloka Śrī Hari wordt uitgevoerd in de *śrauta-paramparā*¹. Met andere woorden, degene die dergelijke verheerlijking (*saṅkīrtana*) van de lippen van *śrī guru* heeft gehoord, vertelt het door aan anderen. Die glorie van Śrī Hari wordt fraai uitgelegd door bevrijde persoonlijkheden, die geen honger hebben naar iets, dat niet aan Kṛṣṇa is gerelateerd. [Voor de zoekers naar bevrijding, *mumukṣus*] is deze *saṅkīrtana* het onfeilbare medicijn tegen de aandoening van het materiële bestaan. [Voor toegewijden met smaak, *ru-ci*] is het de medicinale tonic (*rasāyana*) voor het hart en de oren. Welk intelligent persoon zou dergelijke verheerlijking van Bhagavān ophouden te horen? Alleen een slager zou dit doen, dat wil zeggen, iemand die zijn eigen zelf vermoordt.

Śrīla Śukadeva Gosvāmī had in het geheel geen wereldse verlangens. De *hari-kathā* gesproken door een dergelijke *rasika*

¹ Een lineaire neerdaling van de boodschap van God, die wordt doorgegeven van *guru* naar leerling door middel van orale overdracht. (-red.)

tattva-jñā toegewijde – een toegewijde, die volkomen op de hoogte is met de principes van bovenzinnelijke *rasa* – is het onfeilbare medicijn tegen de aandoening van het materiële bestaan. Dit komt, omdat zulke *hari-kathā* alle vormen van ziekten geneest, die achtereenvolgende resultaten zijn van de aandoening van het materiële bestaan. Wellust, woede en verlangens naar werelds plezier, die de slangenbeet van de aardse drievoudige ellende vergezellen, worden eveneens snel verwijderd.

Tava kathāmṛtam tapta-jīvanam. De *hari-kathā* uit de lotusmond van een gerealiseerde, *rasika* toegewijde, die het zoete spel van Kṛṣṇa grondig uitlegt, kalmeert de toehoorder, die een nieuw leven krijgt. Door dergelijke *hari-kathā* regelmatig te horen wordt men helemaal gelukkig, niet alleen in dit leven, maar ook in het volgende leven. Zo iemand beklimt geleidelijk de ladder van *bhakti* en bereikt de woonplaats van Bhagavān, waar hij voor altijd is verzonken in een oceaan van *ānanda* (transcendente zegen).

Kavibhir īdītam. Grote *kavis*, dichters, zoals Śrī Brahmā, Śrī Śukadeva Gosvāmī, Śrī Vālmīki en Śrī Kṛṣṇa-dvaipāyana Vyāsadeva bezingen *śrī-kṛṣṇa-kathā*, vertellingen over Śrī Kṛṣṇa.

Kalmaṣa-apaham. Door het horen en chanten van *hari-kathā* verdwijnen heel snel alle vormen van zonden en de resultaten van verleden acties.

Śravaṇa-maṅgalam. Door onophoudelijk *śrī-kṛṣṇa-kathā* te horen ontvangt men allerlei gunstige resultaten in het leven.

Śrīmad ātatam. De *śrī* (faam) van degene, die *hari-kathā* zingt, verspreidt zich door de hele wereld.

Bhūridā. De grootste weldoeners in deze wereld zijn degenen, die *kṛṣṇa-kathā* verspreiden. Dergelijke weldoeners zingen de glorie van Śrī Kṛṣṇa en verheffen de hele wereld. Zelfs als een koning zijn complete koninkrijk weggeeft, of wanneer een rijk mens zijn gehele rijkdom en luxe weggeeft, kan hen dat niet kwalificeren als *bhūridā*. De grootste weldoeners zijn degenen, die het zoete spel en vermaak van Kṛṣṇa aan anderen beschrijven – niemand anders.

(De tweede betekenis van het vers ‘tava kathāmṛtaṁ’)

Tava kathāmṛtaṁ. “In afzondering van Jou is Jouw *kathā* geen leven gevende nectar (*āmṛta*), maar *mṛta* (dodelijk vergif). De reden hiervan is, dat het vuur van afgescheidenheid nog intenser wordt in afzondering van Jou, wanneer we vertellingen over Jouw spel en vermaak horen, waarbij we worstelen in zielsangst, omdat we worden verschroeid door gloeiende vlammen.”

Tapta-jīvanam. *Gopīs* zoals Śrīmatī Rādhikā zeggen, “Wij zijn hiervan het bewijs. Voorheen waren we volmaakt gelukkig in ons familieleven, maar op het moment, dat we verliefd werden op deze Kṛṣṇa, hebben al onze problemen een aanvang genomen. Nu zijn we volslagen hulpeloos. Hij heeft van ons bedelaars gemaakt; we vinden nergens onderdak en we staan nu op het punt van sterven. Degene, die gelukkig wil blijven in het familieleven, mag nooit over het spel van Kṛṣṇa horen, want dat veroorzaakt verdriet.”

Kavibhir īḍitam. “Dichters hebben het vermogen om een paard van papier te prijzen met woorden zoals, ‘Dit paard is sterk en robuust en kan sneller lopen dan de wind of de geest,’ maar hun woorden hebben geen waarde. Ze doen ook uit-

spraken zoals, ‘Door het horen van vertellingen over Śrī Hari verschijnen allerlei vormen van groot geluk.’ Dit is eenvoudig niet waar. Kṛṣṇa heeft ons bedrogen en Zijn vertellingen hebben ons ook bedrogen. We hebben geen enkele boodschap aan die vertellingen en we willen iedereen met een aantrekkingskracht voor *kṛṣṇa-kathā*, waarschuwen om er niet naar te luisteren. Iedere dame, die deze vertellingen hoort, vergeet haar echtgenoot en kinderen en wordt uiteindelijk een vogel zonder nest. Ze zal altijd blijven treuren en maakt haar vriendinnen ook aan het huilen.

“Degenen, die blijmoedig bij hun verwanten willen blijven, mogen de beschrijvingen van die zwarte Kṛṣṇa niet horen. Als ze deze toevallig toch horen, verbreken ze alle familiebanden en worden waanzinnig. Ze roepen constant, ‘Kṛṣṇa! Kṛṣṇa! Kṛṣṇa!’ en zwerven hier en daar doelloos rond, evenals wij. Lofprijzingen bezingen van Kṛṣṇa is vergif. Dit lijdt geen twijfel.

“Iedereen, die niet op deze manier waanzinnig wil worden, moet niet naar vertellingen over Kṛṣṇa luisteren. Ze moeten bovendien nooit luisteren naar woorden uit de mond van bedriegers, die komen aanzetten met een geschrift onder de arm en mensen lokken door te zeggen, “Kom naar mij toe. Ik ben gekomen om jou mooie verhalen over Śrī Hari te vertellen. Je hoeft je geen zorgen te maken over het betalen van een honorarium. Ik doe deze *kathā* gratis. Luister er eenvoudig naar.’ Terwijl die tweehandige *kavis hari-kathā* spreken met een stem zo mooi als van een papegaai, wordt de toehoorder betoverd en raakt totaal verzonken in die *kathā*. Vervolgens geeft hij zijn gezin, familie en de rest op en wordt een bede-

laar. De spreker van dergelijke *kathā* kan worden vergeleken met een wrede jager, die een hert aantrekt met het zoete geluid van zijn fluit om het dier te slachten, zodra het naderbij komt. Deze volksverlakkers zijn immers *bhūri-dā janāḥ*, de vernietigers of moordenaars van degenen, die naar hen luisteren. Blijf voor hen op jouw hoede.

“Maar wat kunnen we doen?” vervolgen Śrī Rādhājī en Haar *sakhīs*. “We kunnen het luisteren naar en denken over de *līlā-kathā* van Kṛṣṇa nooit meer opgeven.”

Ondanks dat Śrī Rādhā en Haar *sakhīs* Śrī Kṛṣṇa willen vergeten, omdat ze worden overweldigd door *kṛṣṇa-prema*, zijn ze er op deze manier geen enkel moment toe in staat.

Een gevoel kan op twee manieren tot uitdrukking worden gebracht: rechtstreeks en indirect. Het doel van degenen, die een dergelijk gevoel uiten, is echter hetzelfde. We hebben hier beide soorten verklaringen gegeven van de voornoemde *śloka*: rechtstreeks en indirect. De diepere intentie van beide is om duidelijk te maken, dat we altijd naar discussies over het spel en vermaak van Śrī Kṛṣṇa moeten luisteren. Het resultaat zal zijn, dat alle materiële gehechtheden zeer gemakkelijk kunnen worden verbroken.

HOOFDSTUK ACHT

De gevoelens van Śrīman Mahāprabhu tijdens Ratha-yātra

TIJDENS RATHA-YĀTRĀ BOOD ŚRĪ CAITANYA Mahāprabhu, die door *bhāva* was overweldigd, Śrī Jagannātha-deva vóór Zijn wagen een gebed aan.

Śrī Caitanya Mahāprabhu zag Śrī Jagannātha-deva als Zijn *prāṇa-vallabha* (de geliefde van Zijn leven), Vrajendra-nandana Śyāmasundara. Hij heeft Hem nooit gezien als Vāsudeva-Kṛṣṇa van Dvārakā. Śrīman Mahāprabhu is immers Śrī Kṛṣṇa Zelf, die beschikt over het gevoel (*bhāva*) en de luister (*kānti*) van Śrī Rādhā. In deze *līlā* was Hij diep verzonken in de *bhāva* van Śrīmatī Rādhāji en sprak een vers uit *Śrīmad-Bhāgavatam*, omdat Hij Zich het spel en vermaak van Vraja herinnerde,

*jayati jana-nivāso devakī-janma-vādo
yadu-vara-pariṣat svair dorbhīr asyann adharmam
sthira-cara-vṛjina-ghnaḥ su-smīta-śrī-mukhena
vraja-pura-vanītānām vardhayan kāma-devam*

Śrīmad-Bhāgavatam (10.90.48)

Hij woont in het hart van alle levende wezens in de gedaante Antaryāmī (de inwonende Superziel). (Dit betekent tevens, ‘Hij leeft onder de *gopas* of Yādava’s,’ of ‘Hij is aanwezig in het hart van iedere *jīva* en is de toevlucht van allemaal.’) In werkelijkheid is het slechts een gerucht, dat Hij uit Devakī werd geboren, want Hij is ongeboren. [Tegelijkertijd] is Hij feitelijk alleen de zoon van Yaśodā-gopī. De besten van de Yadu dynastie zijn Zijn dienaren. Ofschoon Hij de destructie van het universum kan veroorzaken door het eenvoudig te willen, vernietigt Hij met de kracht van Zijn eigen armen (dit betekent tevens, ‘door toegewijden, zoals Arjuna, die Zijn armen vertegenwoordigen’) de demonen, die de religieuze principes (*dharmā*) tegenwerken. Hij neemt het materiële lijden weg van alle mobiele en immobiele levende wezens. (Dit betekent tevens, ‘In Vraja-pura neemt Hij de zielsangst weg van Zijn eigen mensen veroorzaakt door afzondering van Hem.’) Hij verhoogt de *kāma* (bovenzinnelijk verlangen) van de meisjes van Vraja-pura met Zijn licht glimlachende lotusgelaat. Mag die Śrī Kṛṣṇa zegevieren.

Als Śrī Caitanya Mahāprabhu dit gebed spreekt, is Hij verzonken in precies dezelfde stemming als die van Śrīmatī Rādhikā, toen Ze Śrī Kṛṣṇa in Kurukṣetra ontmoette.

De *gopīs*, die in Kurukṣetra aanwezig waren, namen met hun *bhāvas* Śrī Kṛṣṇa mee naar Vṛndāvana en decoreerden Hem met bloemen. Door middel van hun *bhāvas* gaven ze Hem met kracht de fluit, die Hij in Vṛndāvana bij Moeder Yaśodā had achtergelaten, evenals een pauwenveer, en fluisterden in Zijn oor, ‘Vergeet, dat Jouw vader en moeder Vasudeva en Devakī zijn. Zeg niet, dat Je uit de Yadu dynastie afkomstig bent, of dat Je een Yādava bent. Zeg gewoon, dat

Je de lieveling bent van Yaśodā Maiyā en dat Je Nanda Bābā's lieveling Kanhaiyā bent.”

Śrī Kṛṣṇa antwoordde, “Ja, Ik zal zeker doen, wat jullie zeggen.”

Śrī Sanātana Gosvāmī heeft de *śloka* hierboven ook geciteerd in zijn *Śrī Bṛhad-bhāgavatāmṛta* commentaar (2.5.152). Deze heeft vele diepe betekenissen. De hele *Śrīmad-Bhāgavatam* is in deze *śloka* samengevat.

De algemene betekenis van *jana-nivāsa* is, “Hij die Zich altijd in ieders hart bevindt als Paramātmā.” Maar Kṛṣṇa kan niet als Paramātmā in het hart van de Vrajavāsi's wonen; Hij woont daar alleen in de gedaante van Vrajendra-nandana Śyāmasundara. *Jana* betekent ook *nija-jana* (Zijn eigen dierbaren) en daarom verwijst dit naar de persoonlijke metgezellen van Śrī Kṛṣṇa. Alle Vrajavāsi's zijn Kṛṣṇa's *nija-jana*, want Hij is de *prāṇa-dhana*, de schat van het leven van Nanda Bābā, Yaśodā Maiyā, de *sakhās* en vooral de *gopīs*. Bovendien is Hij *rādhikā-jīvaner jīvan*, het leven van Śrī Rādhā's leven en Hij woont altijd in Haar hart. Deze relatie is wederzijds; de Vrajavāsi's zijn evengoed Zijn leven, als dat Hij het van hen is.

Devakī-janma-vāda. Alleen Mathurāvāsi's en mensen van deze wereld zeggen, dat Śrī Kṛṣṇa is geboren uit Moeder Devakī. In feite is Hij de zoon van Moeder Yaśodā; zij alleen is Zijn echte moeder.

Yadu-vara-pariṣat svair dorbhir. De leden van de Yadu dynastie zijn de intieme dierbaren (*nija-jana*) van Dvārakādhiśa-Kṛṣṇa, want ze zijn Zijn metgezellen. Vasudeva-Kṛṣṇa was aanwezig in de Mahābhārata Oorlog. Hij vocht met Pauṇḍra-

ka Vāsudva en sloeg talloze demonen neer. Deze *śloka* lijkt *dvārakā-lilā* te beschrijven en het lijkt, alsof Vāsudeva-Kṛṣṇa het onderwerp is, want men spreekt over Arjuna, Bhīma en andere metgezellen als de armen van Śrī Kṛṣṇa. Maar als we naar de diepere betekenis kijken, zien we, dat de *śloka* eenvoudig de glorie van Vrajendra-nandana Śrī Kṛṣṇa beschrijft. Śrī Kṛṣṇa heeft in Vṛndāvana met Zijn eigen armen Pūtanā en andere demonen vermoord. Bovendien heeft Hij in Vṛndāvana de meest angstwekkende demoon omgebracht: de gevoelens van afgescheidenheid, waaraan Śrīmatī Rādhikā en de *gopīs* onderhevig waren.

Sthira-cara-vṛjina-ghnaḥ su-smīta-śrī-mukhena vraja-puravanitānām. Śrī Kṛṣṇa nam eenvoudig met Zijn bekoorlijke, lichte glimlach en de klank van Zijn fluit alle problemen en het lijden van Vṛndāvana weg. Waaruit bestaat het lijden van de Vrajavāsī's? Voor hen bestaat het enige lijden uit afgescheidenheid van Kṛṣṇa. Afgezien hiervan hebben ze niet de minste gedachte aan enig ander lijden.

Dit vers omvat het spel en vermaak van Gokula, Vṛndāvana, Rādhā-kuṇḍa, Śyāma-kuṇḍa, *rāsa-lilā* en ander spel van Vraja.

Vardhayan kāmadevam. In dit verband wijst *kāma* niet op de wellust van deze wereld; integendeel, het verwijst naar bovenzinnelijke lust (*apṛākṛta kāma*), of onzelfzuchtige, zuivere *prema*. Die *prema* is geen gewone *prema*; dit is *prema* die toeneemt in de stadia *sneha*, *māna*, *praṇaya*, *rāga*, *anurāga* en *bhāva* tot in *mahābhāva*. De *gopīs* zeggen tegen Kṛṣṇa, “Jij bent precies die Kāmadeva, die veroorzaakt, dat transcendentale *kāma* toeneemt.” Wanneer Śrī Caitanya Mahāprabhu

wordt geabsorbeerd door de *bhava* van Śrīmatī Rādhikā en *darśana* neemt van Śrī Jagannātha-deva, ziet Hij Hem rechtstreeks als Vrajendra-nandana Śyāma-sundara. Hij biedt Zijn *praṇāma* aan en bidt tot Hem met deze ene *śloka*, die de hele *Śrīmad-Bhāgavatam* en al het spel en vermaak van Kṛṣṇa omvat.

Van al het spel en vermaak van Śrī Kṛṣṇa is het spel van Vraja het allerbeste. En van al het spel van Vraja is *rāsa-līlā* superspeciaal, want alleen in *rāsa-līlā* manifesteert Śrī Kṛṣṇa de gedaante van *manmatha-manmatha* Kāmadeva¹ en in antwoord op de *bhāvas* van de *gopīs*, die *mahābhāva* belichamen, de complete omvang van Zijn *rūpa* (schoonheid) en *mādhurya* (beminnelijke charme). Vandaar, dat Śrīman Mahāprabhu, die *vraja-pura-vanītānām vardhayan kāma-devam* had uitgesproken en was verzonken in *rādhā-bhāva*, Śrī Jagannātha-deva aanriep met de naam Gopī-bhartu,

*nāhaṁ vipro na ca nara-patir nāpi vaiśyo na sūdro
nāhaṁ varṇī na ca gr̥ha-patir no vanastho yatir vā
kintu prodyan-nikhila-paramānanda-pūrṇāmṛtābdher
gopī-bhartuḥ pada-kamalayor dāsa-dāsānudāsah*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 13.80)

Ik ben geen *brāhmaṇa*, *kṣatriya*, *vaiśya* of *sūdra*, noch ben ik een *brahmācārī*, *gr̥hastha*, *vānaprastha* of *sannyāsī*. Ik ben een dienaar van de dienaar van de dienaren van de lotusvoeten van Śrī Kṛṣṇa, de meest dierbare geliefde van de *gopīs* en een oceaan van nectar vol onverdeelde spirituele zegen.

¹ Kāmadeva - de transcendente Cupido, die de geest beroert van de Cupido van deze wereld, die ieders hoofd op hol brengt. (-red.)

DE BETEKENIS VAN GOPĪ-BHARTUḤ

De woorden *gopī-bhartuḥ* onthullen Kṛṣṇa's relatie met de *gopīs*. Het betekent, 'Hij is de *gopīs*' grootste geliefde' of 'Hij die altijd door de *gopīs* wordt beheerst'. Mahāprabhu sluit af met, "Ik wil de dienaar van de dienaar van de dienaar van die Kṛṣṇa zijn."

Tijdens Ratha-yātrā bidt Śrī Caitanya Mahāprabhu niet alleen voor Zichzelf, maar voor iedereen. Hij is de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods en Hij alleen is *gopī-bhartuḥ*, maar Hij zendt gebeden op om ons te leren, hoe we moeten bidden. Hij laat ons weten, wat onze werkelijke identiteit is. We zijn geen *brāhma-ṇas*, *kṣatriyas*, *vaiśyas* of *sūdras*, noch zijn we *brahmācārīs*, *gṛhasthas*, *vānaprasthas* of *sannyāsīs*.² Wij zijn een geestelijke ziel (*jīvātmā*) voorbij dit materiële lichaam. Onze eeuwige natuur is dienstverlening aan Śrī Kṛṣṇa. *Jīvera svarūpa haya kṛṣṇera nitya dāsa*. De *jīva* dient Kṛṣṇa volgens zijn eigen specifieke smaak (*ruci*) in een van de vijf *rasas* – *sānta* (neutraliteit); *dāsyā* (dienaarschap); *sakhya* (vriendschap); *vātsalya* (ouderlijke liefde) of *mādhurya* (amoureuze liefde). En alleen degenen met de gevoelens van de *gopīs* verlenen de allerbeste dienst aan Śrī Kṛṣṇa. Dit is de reden, waarom Śrī Caitanya Mahāprabhu refereerde aan Śrī Kṛṣṇa als Gopī-bhartu, de instandhouder van de *gopīs*, toen Hij Hem aanriep.

² Dit omvat alle levensfasen: *brāhmaṇas* – de priesterklasse en de denkers; *kṣatriyas* – bestuurders en krijgers; *vaiśyas* – boeren en kooplieden; en *sūdras* – arbeiders en handwerkslieden; evenals *brahmācārīs* – celibataire studenten; *gṛhasthas* – getrouwde burgers; *vānaprasthas* – gepensioneerden na het gezinsleven; *sannyāsīs* – degenen in de wereldverzakende levensorde. (-red.)

Wie is Gopī-bhartu? Hij is Śrī Rādhā-kānta, Śrī Rādhā-ramaṇa, of Śrī Gopīnātha, die permanent in Vṛndāvana woont. Het is voor Kṛṣṇa noodzakelijk, dat Zijn vererenswaardige *gopīs* bij Hem zijn om *gopī-bhartuḥ* te zijn. Het gevoel van Śrīman Mahāprabhu is, “Ik ben een dienaar van juist die Śrī Kṛṣṇa, die de *gopīs* vereert, maar niet van een andere Kṛṣṇa. We zijn geen dienaren van die Kṛṣṇa, die plezier maakt met Rukmiṇī en Satyabhāmā, de vierarmige Śrī Kṛṣṇa met de Sudarśana *cakra*, of van een van Zijn andere *avatāras*. Andere mensen kunnen dienaar zijn van een dergelijke Kṛṣṇa of van Zijn *avatāras*, maar wij, dat wil zegggen, Ik (Śrīman Mahāprabhu) en Mijn metgezellen, zijn alleen *śrī-rādhā-bhartuḥ pada-kamalayor dāsa-dāsānudāsaḥ – gopīs* verankerd in dienstverlening aan Rādhikā. Met andere woorden, we zijn de dienaren van de dienaren van de lotusvoeten van alleen die Śrī Kṛṣṇa, die speelt met de *gopīs* en wordt beheerst door de *gopīs*, vooral door Śrī Rādhā.” Een eenpuntige dienaar van Gopī-bhartu Śrī Kṛṣṇa is extreem zeldzaam.

Toegewijden, die in de opvolging van Śrīman Mahāprabhu zijn binnengekomen, zijn grondrechtelijk dienstmaagden (*dā-sīs*) van Śrīmatī Rādhikā. De regel, *gopī-bhartuḥ pada-kamalayor dāsa-dāsānudāsaḥ*, is alleen van toepassing op de dienaressen van Śrī Rādhā. Deze uitspraak van Śrī Caitanya Mahāprabhu verwijst naar degenen, die *bhakti* uitvoeren onder Zijn leiding en onder leiding van Śrīla Rūpa Gosvāmī, Śrīla Raghunātha dāsa Gosvāmī en onze hele *guru-paramparā*. Alleen wanneer de vruchten, de zachte blaadjes en bloemen van *prema-bhakti* aan onze *bhakti* klimplant in

bloei staan, kunnen we deze uitspraak van Śrīman Mahāprabhu realiseren. Dit is het enige doel van ons leven.

Omdat Śrī Caitanya Mahāprabhu zo diep was verzonken in *bhāva*, kon Hij de naam van Śrī Jagannātha-deva niet uitspreken. Het enige, dat Hij kon chanten, was, “Jaja gaga, Jaja gaga!” Er stroomden constant tranen uit Zijn ogen en Zijn hart smolt. Alleen een hoogst *rasika* toegewijde kan van deze conditie een realisatie hebben. Als Mahāprabhu *darśana* van Śrī Jagannātha-deva nam, zag Hij Hem als Vrajendra-nandana Śyāmasundara. Verzonken in *rādhā-bhāva* dacht Hij, “Ik stond in brand van het vuur van afgescheidenheid van de geliefde van Mijn leven en nu na een lange tijd heb Ik Hem ontmoet.” Śrī Svarūpa Dāmodara begreep de *bhāva* van Śrī Caitanya Mahāprabhu en begon een lied te zingen in overeenstemming met dat gevoel.

*sei tō' parāṇa-nātha pāinu
jahā lāgi' mādana-dahane jhuri' genu
Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 13.113)*

Ik heb die enige Heer van Mijn leven, Śrī Kṛṣṇa, verkregen,
voor wie Ik in het vuur van Kāma (Cupido) in brand stond.

DE NOODZAAK OM TOEVLUCHT TE NEMEN TOT
ŚRĪMAD-BHĀGAVATAM, KONING DER GESCHRIFTEN,
OM DE VERBORGEN GEVOELENS VAN
ŚRĪMAN MAHĀPRABHU TE BEGRIJPEN

Toen Śrīman Mahāprabhu dit lied hoorde van de lippen van Śrīla Svarūpa Dāmodara, manifesteerde zich op het scherm van Zijn geest al het Vraja spel en vermaak van Śrī Kṛṣṇa. Hij

was volkomen verzonken in *prema*, Hij raakte ondergedompeld in de gevoelens van Vraja en was Zich niet meer bewust van de externe omgeving. Śrīla Kṛṣṇadāsa Kavirāja Gosvāmī heeft in zijn *Śrī Caitanya-caritāmṛta* slechts een aanwijzing gegeven van de innerlijke conditie van Śrīman Mahāprabhu.

Om de transcendente gevoelens te begrijpen van Śrīman Mahāprabhu, die was ondergedompeld in *rādhā-bhāva*, moet men zijn toevlucht nemen tot *Śrīmad-Bhāgavatam*, want alleen daarin worden de geschiedenis en de vertrouwelijke betekenissen van Ratha-yātrā gegeven. Śrī Kṛṣṇa was nog maar elf jaar, toen Hij Vṛndāvana verliet en naar Mathurā ging. Na enige tijd heeft Hij toen om de Mathuravāsi's tegen herhaalde aanvallen van Jarāsandha te beschermen al die inwoners in één nacht overgebracht naar Dvārakā, dat pas was gebouwd door Viśvakarma, de architect van de halfgoden.

Toen Śrī Kṛṣṇa naar Mathurā was vertrokken, zonken de Vrajavāsi's af in een grote oceaan van afgescheidenheid van Hem. Yaśodā Maiyā, Nanda Bābā, de andere *gopas* en *gopīs* in ouderlijke liefde (*vātsalya-bhāva*) voor Hem, Kṛṣṇa's vrienden en Zijn geliefde *gopīs* zaten dag en nacht te huilen en aan Hem te denken. Alle koeien en kalveren, zoogdieren en vogels, de wormen en insecten van Vraja werden overwelgd door verdriet. De bomen, struiken, rivieren, meren en watervallen van Vṛndāvana vielen droog in afgescheidenheid van Hem.

ŚRĪ KṚṢṆA STUURT UDDHAVA NAAR VRAJA

In Mathurā kreeg ook Śrī Kṛṣṇa verdriet vanwege de liefde voor Zijn dierbare *gopīs* en voor Zijn moeder en vader. Hij

had in Mathurā niemand, die Hem kon troosten. In Vraja daarentegen kwamen de *gopīs* bij elkaar en konden uiting geven aan hun acute pijn in afgescheidenheid van Hem. Zij konden op die manier elkaars verdriet delen, waardoor ze enige verlichting ervoeren. Daar zei Lalitāji tegen Śrī Rādhā, “O *sakhī*, Je moet niet zo onrustig zijn. Śrī Kṛṣṇa is niet ver weg. Hij zit in Jouw hart.” Op die manier kalmeerde ze Haar, deelde Haar verdriet en hilde met Haar mee.

Maar in Mathurā was niemand met wie Kṛṣṇa kon huilen of Zijn verdriet kon delen door over de *gopīs* te spreken. Daarom overwoog Śrī Kṛṣṇa om Zijn vriend en adviseur, Uddhavajī, naar Vraja te sturen. Hij dacht, “Uddhavajī zou troost kunnen geven aan Moeder en Vader en vooral aan Mijn dierbare, geliefde *gopīs*. Met de genade van de *gopīs* kan hij iets te weten komen over de glorie van *prema*. Wanneer hij daarna terugkomt naar Mathurā, nadat hij de colleges van de *gopīs* heeft gevolgd, kan Ik bij hem Mijn hart luchten, waardoor de pijn kan worden verlicht, die Ik ervaar in afzondering van hen.”

Toen Kṛṣṇa hierover zat te denken, kwam Uddhavajī naar Hem toe. Śrī Kṛṣṇa nam zijn hand in de Zijne en zei, “O Uddhava, ga snel naar Vṛndāvana. Daar worstelen Mijn moeder, vader en alle Vrajavāsī’s in afzondering van Mij. De *gopīs* ervaren de uiterste grens van afgescheidenheid. Ga daarom alsjeblieft Mijn moeder en vader troosten en breng een boodschap over aan de *gopīs*. Mijn moeder en vader zullen troost vinden bij jouw woorden, maar de *gopīs* bevinden zich voorbij de invloed van jouw troost. Jouw pogingen zullen het vuur van afgescheidenheid alleen nog verder doen toenemen, dus

je moet hen eenvoudig Mijn boodschap geven, waardoor hun zielsangst enigszins kan afnemen.”

Toen Uddhava dit hoorde, werd hij een beetje melancholiek en zei, “Ik kan niet zo lang zonder Jou ergens anders leven. Ik kan zonder Jou geen moment in leven blijven.”

Śrī Kṛṣṇa zei, “Maak je geen zorgen. Ik ben hier in Mathurā maar een klein beetje, maar uitsluitend in Vraja ben Ik volkomen aanwezig. Slechts een klein deel van Mijn hart is in Mathurā. Wanneer je naar Vraja gaat, zal je zien, dat Ik daar compleet aanwezig ben.”

Door dit te zeggen was Śrī Kṛṣṇa Uddhavajī aan het voorbereiden om naar Vraja te gaan en regelde voor hem een gouden koets, die door Kamsa was gebruikt. Toen hing Śrī Kṛṣṇa Zijn eigen bloemenslinger en ornamenten om Uddhavajī heen, die er nu precies zo uitzag als Śrī Kṛṣṇa. Zijn donkere huidskleur, temperament, lichaam en zelfs zijn taalgebruik waren precies als die van Kṛṣṇa, evenals zijn eigenschappen.

Uddhava vertrok naar Vraja met de boodschap van Kṛṣṇa. Toen hij arriveerde was het avond en hij zag de koeien uit het bos terugkomen. De hoeven van de koeien wierpen zoveel stof op, dat de hele lucht er grijs van zag. Daarom kon niemand zien, dat Uddhavajī Vraja was binnengekomen.

In de tussentijd dacht Śrī Kṛṣṇa in Mathurā, “Uddhava gaat naar Vraja en denkt, dat Ik daar niet ben. Toen Ik in Vraja was, waren alle Vrajavāsī’s voortdurend overweldigd met liefde voor Mij. Mijn koeien, kalveren, vrienden, moeder, vader en *gopīs* bleven allemaal overgelukkig en extatisch in *prema* en de atmosfeer was verzadigd van ongekende vreug-

de. Als Ik dit niet manifesteer voor Uddhava, zal hij de betekenis van Vraja nooit bevatten.” Meteen toen Kṛṣṇa dit wensde, voerde Zijn *yogamāyā*, het vermogen dat het onmogelijke mogelijk maakt, een spel uit, waarin zich een verbazingwekkend schouwspel voor de ogen van Uddhavajī afspeelde.

Uddhava zag een ontelbaar aantal uitermate mooie witte en zwarte kalveren rondhuppelen. De uiers van de koeien waren zo vol melk, dat het leek, alsof ze de grond raakten, omdat de melk eruit druppelde. De koeien zijn Kṛṣṇa’s moeders en ze beschikken over ouderlijke liefde voor Hem. Als ze Hem niet kunnen zien, geven ze zelfs hun eigen kalf geen melk.

Aan alle vier de zijden zaten oudere *gopīs* boter te karnen, waarbij ze het spel en vermaak van Kṛṣṇa herinnerden en zongen, “Govinda Dāmodara Mādhaveti, Govinda Dāmodara Mādhavet.” Onder het karnen rinkelden hun armbanden, terwijl de karnstok in de kleipot het geluid ‘*dhik-tān, dhik-tān*’ maakte, alsof hij wilde zeggen, dat het leven is vervloekt van degenen, die geen *bhajana* voor Śrī Kṛṣṇa uitvoeren (*dhik*).

Uddhavajī zag, dat overal geurende ghee lampen stonden te branden, die een zachte gloed verspreidden, die bekoorlijk was voor de ogen. Een zeer zachte bries verspreidde in alle richtingen de zoete geur van bloemen. Zoemende hommels hingen boven de bloemen en klonken als het zoete geluid uit de schelphoorn van Cupido. Overal zongen koekoeks en andere vogels en pauwen waren aan het dansen en maakten hun ‘*ke-kā, ke-kā*’ geluid. De *sakhās* van Kṛṣṇa kwamen terug van de weidegronden en renden hier en daar rond, terwijl ze rie-

pen, “O Kanhaiyā, waar ben Je? O Kanhaiyā, waar ben Je?
Kanhaiyā kī jaya ho! Kanhaiyā ki jaya ho!”

Op die manier werd Uddhavajī heel content, want hij had een glimp opgevangen van Vraja uit de tijd, dat Śrī Kṛṣṇa daar woonde. Hij ontwikkelde het vertrouwen, dat Śrī Kṛṣṇa zelfs toen alleen in Vraja volkomen aanwezig was en dat Hij slechts deels in Mathurā aanwezig was. Hij arriveerde uiteindelijk bij de deur van Nanda-bhavan (het huis van Nanda en Yaśodā). Hij liet zijn koets daar staan en ging naar binnen.

UDDHAVA TRACHT NANDA BĀBĀ TE TROOSTEN

Toen Nanda Bābā hoorde, dat Uddhava aan de deur stond, haalde hij hem liefdevol naar binnen en bood hem een zitplaats aan. Nanda Bābā wist, dat hij een gast iets te eten moest aanbieden, maar toen hij zijn huis doorzocht, bleek, dat hij Uddhava helemaal niets kon voorzetten, zelfs geen melk en er was ook niemand aanwezig om een koe te melken. Onnodig te zeggen, dat er ook geen boter was gekarnd. Voor wie werd dit voorheen allemaal gedaan? Sinds Kṛṣṇa naar Mathurā was vertrokken, waren alle pannen en potten in Nanda-bhavan ondersteboven achtergelaten en de binnenplaats was nooit meer aangeveegd. Moeder Yaśodā zat constant te huilen en schommelde heen en weer van de pijn, dus hoe kon zij iets te eten toebereiden? Boven het fornuis hadden spinnen hun webben geweven. Voorheen was de voorraadkamer van Nanda Bābā afgeladen vol, maar sinds Kṛṣṇa naar Mathurā was vertrokken, hoefde niemand er meer naar om te kijken, want die kamer was leeg.

Om die reden had Nanda Bābā een boodschap naar een *brāhmaṇa* gestuurd, die aan het andere eind van het dorp woonde, om hem te informeren, dat Uddhava, een dierbare vriend van Kṛṣṇa, was gekomen, en vroeg hem zo aardig te zijn om iets te eten te maken, zodat hij hem dat kon aanbieden. Die *brāhmaṇa* maakte *khīr* (rijstpap van melk), maar hij had geen suiker in huis, dus hij kookte de *khīr* zonder suiker en bracht dat naar hem toe. Maar omdat Uddhavaji honger had, at hij die *khīr* met grote liefde op. Naderhand liet Nanda Bābā een van zijn bedienden de voeten van Uddhavaji masseren.

Nadat Uddhava uit een kort dutje wakker werd, wilde Nanda Bābā inlichtingen hebben over zijn lieveling, maar iedere keer, dat hij ‘Kṛṣṇa’ wilde zeggen, kneep zijn keel dicht en stroomden de tranen uit zijn ogen. Daarom bleef hij ernstig en vroeg eenvoudig, “O mijn dierbare Uddhava, mijn vriend Vasudeva is heel fortuinlijk. Hij is gelukkig en gezond, nietwaar? Kaṁsa is aan zijn eigen zonden overleden en de Yadu’s, die zich uit angst voor hem in andere koninkrijken hadden verstopt, keren nu weer terug naar Mathurā, vrij van angst, toch?”

*api smarati naḥ kṛṣṇo
mātaraṁ suhṛdaḥ sakhīn
gopān vrajaṁ cātma-nātham
gāvo vṛndāvanaṁ girim*

Śrīmad-Bhāgavatam (10.46.18)

Kan Kṛṣṇa Zich mij en Zijn moeder nog herinneren en Zijn andere dierbaren, Zijn koeherdsvrienden onder leiding van Śrīdāma en al die andere koeherders? Kan Hij Zich Vraja-

maṇḍala, dat Hij beschermd, nog herinneren, of de koeien, Vṛndāvana en Govardhana Heuvel?

Toen vroeg Nanda Bābā met grote moeite, “Kan onze lieveling Zijn moeder nog herinneren, die blind is geworden, omdat ze in afzondering van Hem onophoudelijk zit te huilen? Ze vertroetelde Hem met zoveel liefde en ze kan zonder Hem niet leven, zelfs geen moment. Yaśodā’s vriendinnen beschouwen Kṛṣṇa als hun eigen zoon en ze hielden meer van Hem dan van hun eigen zonen. Als Kṛṣṇa terugkwam met de koeien, boden ze Hem eerst *ārati* aan en zegden Hem door al Zijn ongeluk op hun eigen hoofd te nemen en pas daarna deden ze hetzelfde voor hun eigen zonen. Yaśodā’s vriendinnen riepen Kṛṣṇa bij zich thuis en voerden Hem hapjes en Hij beantwoordde daaraan met liefde. Denkt Kṛṣṇa ooit aan dergelijke weldoeners?

“Denkt Hij ooit aan die *sakhīs*, met wie Hij in Vraja speelde, soms aan de oevers van de Yamunā en soms in Govardhana?³ Kan Kṛṣṇa Zich Rādhikā, Lalitā, Viśākhā en de andere *sakhīs* herinneren, die kronkelden en draaiden van de pijn in afzondering van Hem, wanneer ze Hem een fractie van een seconde niet konden zien? Sinds hun kindertijd hebben deze *gopīs* miljoenen keren meer van Kṛṣṇa gehouden dan van hun eigen leven. O Uddhava, laat staan de Vrajavāsī’s, zelfs de koeien houden meer van Kṛṣṇa dan van hun eigen kalf. De bomen, struiken, bergen (Govardhana), rivieren, watervallen, dieren en vogels houden van Kṛṣṇa. Het totaal van Vraja is in

³ Hier verwijst Nanda Bābā naar Kṛṣṇa en de *gopīs* als kleine kinderen. (red.)

zielsnood door afzondering van Hem. Denkt Hij ooit aan dat Vraja? Uddhava, zou Kṛṣṇa ooit nog naar Vraja terugkomen?”

Uddhava zei, “Bābā, je hoeft niet te huilen. Kṛṣṇa heeft beloofd naar Vraja terug te komen en daarom zal Hij heel zeker terugkomen.”

Nanda Bābā moest zich de schoonheid van Kṛṣṇa herinneren. Huilend zei hij, “Oh, wat is Kṛṣṇa toch mooi! Wat heeft Hij een mooie neus als een sesambloem. Wat zijn Zijn zijdelingse blikken buitengewoon mooi. Wat zijn Zijn wangen bekoorlijk en lief. Wanneer Hij glimlacht, worden de kuiltjes in Zijn wangen zichtbaar, die Zijn schoonheid verder doen toenemen en de hele wereld lijkt alles aan Zijn voeten te offeren.”

Terwijl Nanda Bābā op deze manier constant aan Kṛṣṇa dacht, werd hij ongerust. Hij hilde en zijn keel kneep dicht.

Uddhava zei, “Jouw genegenheid voor Kṛṣṇa is een grote zegen. Ik heb veel mensen met genegenheid voor Kṛṣṇa gezien, maar niemand heeft de genegenheid zoals die van jou. Wees niet ongerust. Kṛṣṇa heeft beloofd, dat Hij zou terugkomen, dus er kan geen enkele twijfel bestaan over de zekerheid van Zijn terugkeer. Het kan zijn, dat er om een of andere reden oponthoud is ontstaan, maar Hij zal zeker naar Vraja terugkomen.”

Geroerd door liefde begon Nanda Bābā weer te spreken. “Ja, Kṛṣṇa beschermde ons allemaal. Als er ramspoed over Vraja kwam, beschermde Kṛṣṇa ons. Hij heeft eens een bosbrand ingeslikt om de *sakhās* en de kalveren te redden. Op Kṛṣṇa’s advies hebben we de *pūjā* van Indra gestopt en in

plaats daarvan *pūjā* van Govardhana uitgevoerd. Toen werd Indra razend van woede en gaf aan de wolken van universele destructie de opdracht om stortregens te sturen om de Vrajavāsī's en Kṛṣṇa in een zondvloed te laten verdrinken. Zeven dagen en zeven nachten lang heeft het toen gestortregend en Kṛṣṇa tilde op speelse wijze Govardhana op, alsof hij een paraplu omhoog hield en riep alle *gopas*, *gopīs*, koeien, kalveren en Vrajavāsī's op om hun toevlucht eronder te nemen. Vṛṣabhāsura heeft eens de gedaante van een stier aangenomen en is Vraja binnengekomen, maar Kṛṣṇa heeft hem toen neergeslagen. De Keśī demon, Aghāsura, Bakāsura en andere demonen zijn hier gekomen om de Vrajavāsī's om te brengen, maar Kṛṣṇa heeft ze allemaal vermoord en de Vrajavāsī's werden gered. En nu verdrinken wij, Vrajavāsī's, in de grote oceaan van afgescheidenheid van Kṛṣṇa. Als Hij nu niet terugkomt en ons redt, zal heel Vraja verdrinken in de grote oceaan van afgescheidenheid en sterven.”

Toen Nanda Bābā onophoudelijk dacht aan Śrī Kṛṣṇa's schoonheid, beminnelijkheid, betoverende glimlach, lieve woorden, verleidelijke gang, dapperheid, schittering enzovoort, stagneerden zijn zintuigen. Hij werd overweldigd door *prema* en viel flauw.

Uddhavajī dacht, “Oh! Hoe wonderbaarlijk is de *prema* van Yaśodā Maiyā en Nanda Bābā voor Śrī Kṛṣṇa. Ze weten niet, dat Śrī Kṛṣṇa Svayam Bhagavān is. Ze zijn door Hem volkomen bevangen en beschouwen Hem als hun zoon. Hoe zou ik hen mogelijkkerwijs kunnen troosten?”

Heel langzaam bracht Uddhavajī Nanda Bābā weer bij bewustzijn. Nanda Bābā zei, “Om Kṛṣṇa te vergeten ga ik naar

buiten. Maar in heel Vraja liggen Kṛṣṇa's lieve, zachte kleine voetstapjes. Hij speelde meestal aan de oevers van Yamunā en overal in Vraja. Er is geen boom, geen grot in Girirāja en geen *kuñja*, waar Hij niet heeft gespeeld. Waar ik ook naartoe ga, ik krijg alleen maar visioenen (*sphūrtis*) van Zijn spel en vermaak, waardoor herinneringen naar boven komen, waarin Hij speelt, lacht, spreekt – alles.” Nanda Bābā zat op die manier voortdurend aan Kṛṣṇa te denken, werd weer overwelddigd door *prema* en zweeg.

Uddhavajī dacht, “Ik ben hier naartoe gekomen om hem te troosten, maar in plaats daarvan bevindt hij zich in zielsangst door zijn diepe treurnis om Kṛṣṇa. In dit materiële bestaan is degene, die met een constante stroom tranen uit zijn ogen op Śrī Kṛṣṇa mediteert, uitermate gezegend. Dit is het kenmerk van *bhāva-bhakti* (wanneer het innerlijke gevoel van devotie volkomen is ontwikkeld) en dat is duidelijk aanwezig in Nanda Bābā. Hij denkt aan Śrī Kṛṣṇa en huilt om Hem. Toch moet ik hem een soort troost geven. Als iemand huilt, moet men hem kalmeren en zeggen, dat hij niet moet huilen. De ironie is, dat ik dat zelfs niet voor elkaar krijg. Hoe kan ik zeggen, ‘Nanada Bābā, je moet niet huilen om Kṛṣṇa’? Als ik dat doe, betreft het volgens *sāstra* een zondige activiteit. Śrī Kṛṣṇa zei me terug te keren, nadat ik Zijn moeder, vader en iedereen in Vraja had getroost. Maar hoe kan ik hen troosten? We kunnen iemand troosten, die verdrietig is en wanneer ons eigen gevoel enigszins met dat van hem overeenkomt en wijzelf ook moeten huilen. Maar de gevoelens van afgescheidenheid van Nanda Bābā zijn zo intens, dat niemand naast hem kan zitten zonder mee te huilen. Maar ik ben zeer onfor-

tuinlijk, want ik ben verstoken van liefde voor Kṛṣṇa in tegenstelling tot de *gopas* en de *gopīs* en daarom kan ik niet huilen. De grootste vrucht van een menselijke geboorte is te roepen, ‘Kṛṣṇa, Kṛṣṇa’ en in afgescheidenheid om Hem te huilen. Als ik tegen Nanda Bābā zou zeggen, ‘Bābā, huil maar en blij doorhuilen,’ zou ik Kṛṣṇa’s opdracht niet uitvoeren door hem niet te kalmeren. Om iemand te troosten is het noodzakelijk zijn ge-dachten af te leiden van hetgeen, waarom hij huilt, en ze ergens anders op te richten. Maar dat krijgt ik zelfs niet voor elkaar, want de gedachten van Nanda Bābā zijn uitsluitend gefixeerd op Kṛṣṇa. Hoe kan ik hem vertellen zijn gedachten aan Kṛṣṇa te stoppen en ergens anders aan te denken? Als iemand in Śrī Kṛṣṇa verzonken is geraakt, heeft hij het grootste geluk van zijn leven bereikt. In werkelijkheid is Nanda Bābā zeer groot en zijn leven is uitermate gezegend.”

Na veel denkwerk en overwegingen zei Uddhavajī tegen Nanda Bābā het volgende,

*yuvām ślāghyatamau nūnam
dehinām iha māna-da
nārāyaṇe ‘khila-gurau
yat kṛtā matir idṛśī*

Śrīmad-Bhāgavatam (10.46.30)

In deze wereld en zich uitstrekkend tot alle universa zijn jij en Yaśodā Maiyā het meest fortuinlijk en lofwaardig, want jullie hebben een vurige genegenheid voor Nārāyaṇa Śrī Kṛṣṇa, de *guru* van het universum. Geen enkel levend wezen kan in de schaduw staan van jullie geluk.

Toen Nanda Bābā dit hoorde, zei hij tegen Uddhava, “Wat zeg je nou? Wat zeg je nou? Jij noemt mij fortuinlijk? Uddha-

va, ik beklaag me over jouw intelligentie. Omdat je met Kṛṣṇa leeft, dacht ik, dat je ontzettend intelligent zou worden. Maar uit jouw woorden blijkt, dat zelfs jouw melkgebit nog niet is doorgebroken. Jij beschrijft als fortuinlijk degene, die in dit materiële bestaan het meest onfortuinlijk is. Voordat je iets gaat zeggen, moet je eerst een beetje nadenken. Je zegt, dat Kṛṣṇa Nārāyaṇa is, de geestelijke voorganger van het universum. Eerst dacht ik van Kṛṣṇa, dat Hij mijn zoon was en daarom huilde ik, geroerd als ik ben in afzondering van Hem. Ik wil, dat mijn leven stopt, maar dat doet het niet. Brahmājī heeft mijn hart zo hard als een bikkell gemaakt. De enige echte vader in deze wereld was Mahārāja Daśāratha, die zijn lichaam opgaf in afgescheidenheid van zijn zoon en riep, ‘O Rāma, O Rāma!’ Maar ik sterf niet in afzondering van mijn zoon. Ik ben een dermate onfortuinlijk persoon, dat ik Nārāyaṇa als mijn zoon kreeg, maar vanwege mijn verdorvenheid, ben ik Hem kwijtgeraakt. Bhagavān blijft alleen op plaatsen, waar iemand van Hem houdt. Het schijnt, dat in mij geen *prema* aanwezig is en om die reden heeft Kṛṣṇa me verlaten en is naar Mathurā gegaan.”

Uddhavajī dacht, “Welnu, wat zal ik doen? Degene, die door Nanda Bābā als zijn zoon wordt beschouwd, is niet zijn zoon. *Viśvasya ca bija-yonī* (*Śrīmad-Bhāgavatam* 10.46.31). Het zaad (*bija*) van het universum is de *puruṣa* en het creatieve vermogen (*prakṛti*) is de baarmoeder (*yonī*). De universele schepping vindt plaats vanwege beiden. Nanda Bābā beschouwt Śrī Kṛṣṇa, de Allerhoogste Persoon en de oorzaak van die *puruṣa* (in de vorm van zaad) en *prakṛti*, als zijn zoon. Hij is zeer bezorgd om degenen, die hij als zijn zonen be-

schouwt, Balarāma en Śrī Kṛṣṇa, die alomtegenwoordig zijn en worden gekend als de bron van het universum. Alles bevindt zich in Hen en het ontbreekt Hen aan niets. Mensen in deze wereld huilen alleen, omdat ze in begoocheling zijn beland. Begoocheling komt voort uit onwetendheid. Alleen door het opheffen van onwetendheid door middel van transcendentale kennis (*tattva-jñāna*) kan begoocheling worden opgeheven. Als Nanda Bābā de kennis krijgt, dat Śrī Kṛṣṇa Svayam Bhagavān is en alomtegenwoordig is, wordt zijn begoocheling verbroken en wordt tevens de zielsangst van afgescheidenheid opgeheven.”

Terwijl Uddhavaji zo zat te denken, zei hij, “Bābā, ‘*nārāyaṇe ‘khila-gurau – Kṛṣṇa is Nārāyaṇa, de guru van het universum’ (Śrīmad-Bhāgavatam 10.46.30)*. Iedereen is zijn nageslacht en jij huilt om Hem, omdat je denkt, dat Hij jouw zoon is. Jouw zoon is de Allerhoogste Persoon. Dit is immers de waarheid, zoals gestaafd door de Purāṇa’s en de Veda’s. Hij is de oorzaak der oorzaken en de bron van het universum. O groot persoon, O Nanda Bābā, begrijp alsjeblieft, dat er geen plek is, waar Śrī Kṛṣṇa Zich niet bevindt.”

Nanda Bābā werd ongerust en zei, “O Uddhava, noem jij Kṛṣṇa Bhagavān? Voor een beetje karnemelk (*chāch*) of *roti* en verse boter (*mākhan*) werd Hij zo onhandelbaar. Ieder moment had Kṛṣṇa zoveel honger, dat Hij boter at, die Hij had gestolen uit het huis van anderen. Hij vertelde leugens en werd ontzettend boos om de meest onbeduidende dingen. En jij noemt die Kṛṣṇa Bhagavān? Bhagavān kent geen honger of dorst, Hij bevindt Zich buiten geboorte en dood en Hij kent

geen woede, gehechtheid, afkeer en dat soort dingen. Jouw intelligentie is beklagenswaardig.”

Zodra Uddhava dit hoorde, wist hij, dat hij een fout had gemaakt. Hij had Śrī Kṛṣṇa niet Nārāyaṇa moeten noemen, want daardoor nam de pijn van afgescheidenheid van Nanda Bābā juist toe. Uddhava wist niet, hoe hij Nanda Bābā en Yaśodā Maiyā moest troosten. Het leek, alsof de *prema* van Yaśodā Maiyā en Nanda Bābā zo groot was als de bergen van de Himalaya's en door zijn hoofd op te heffen om de hoogte van de top te kunnen zien was de tulband van Uddhava (van *brahma-jñāna* – zijn kennis van Kṛṣṇa's Godheid) van zijn hoofd gevallen. Uddhava wist niet wat hij nu moest doen en zei, “Vader, wees niet zo verdrietig. ‘*Āgamiṣyaty adīrghena kālena vrajam acyutaḥ* – Acyuta komt binnenkort terug naar Vraja’ (*Śrīmad-Bhāgavatam* 10.46.34). Śrī Kṛṣṇa houdt Zich aan Zijn woord. Als Hij heeft beloofd, dat Hij terugkomt, komt Hij zeker terug. Daarom vraag ik jou om alsjeblieft geduld te hebben. Kṛṣṇa, die Yaśodā Maiyā, jou en alle Vrajavāsi's behoedt tegen verdriet, zal zeker terugkeren. Wees niet wanhopig.”

De hele nacht verstreek met praten, troosten en huilen. De andere ochtend ging Uddhava een bad nemen in een meer bij Nandagāon, dat nu Kṛṣṇa-kuṇḍa heet. Na zijn bad ging hij zitten voor zijn *āhnikā*, maar die dag kon hij zich niet concentreren. De gedaante van Nanda Bābā, die vol liefde was, en zijn gevoelens voor Kṛṣṇa bleven in zijn meditatie naar voren komen. “Ik weet niet eens, hoe ik om Kṛṣṇa moet huilen,” dacht hij, “terwijl het snikken en huilen van Yaśodā Maiyā en Nanda Bābā nooit afnemen.”

UDDHAVA'S DARŚANA VAN
DE MAHĀBHĀVA VAN DE GOPĪS

Op dat moment zag Uddhavajī door de genade van Yogamāyā in de verte een bos *kadamba* bomen. Toen hij dichterbij kwam, zag hij daar miljoenen *gopīs* zitten, die er hopeloos uitzagen. Hun gezicht was bleek. Hun kleding was vuil en nat van de tranen en vol stof van Vraja. De *gopīs* wasten hun kleding niet, want de tranen op die kleding waren geplengd voor Kṛṣṇa.

Die *gopīs* waren overweldigd in afgescheidenheid en stonden op het punt van sterven. Een *gopī* zei, “*Sakhī*, ik zag vanochtend een gouden koets staan. Weet jij, waarom die koets hier naartoe is gekomen en wie erop zat?”

Een andere *gopī* zei, “Nadat Kṛṣṇa Kamsa heeft vermoord, is Hij de Bestuurder van Mathurā (Mathurādhīśa) geworden. Hij heeft Zijn dienaar op een gouden koets gezet en hem hier naartoe gestuurd om bij Zijn vader, moeder en de Vrajavāsī's met Zijn weelde te pronken.”

Een andere *gopī* zei, “Ik weet, waarom die koets is gekomen. In Mathurā is Kamsa overleden, nietwaar? En het is vandaag de dag om hem een offergave (*pinḍa*) aan te bieden. Het kan zijn, dat daar niets voor *pinḍa* te vinden is, maar in Vraja is zoveel. De Mathurāvāsī's denken waarschijnlijk, dat wij in afzondering van Kṛṣṇa allemaal dood moeten zijn; daarom hebben ze hem hier naartoe gestuurd om ons hart als *pinḍa* aan te bieden.”

Toen Uddhavajī deze woorden van de *gopīs* hoorde, stond hij aan de grond genageld. “Ik had om hen te troosen niet in deze gouden koets hier naartoe moeten komen,” dacht hij, “O

Pr̥thvī-devī (Moeder Aarde), breek alsjeblieft open, zodat ik vol schaamte de grond in kan zakken.”

Precies op dat moment kreeg een *gopī* Uddhava, die daar stond, in de gaten. Ze wees meteen naar hem en vroeg haar *sakhī*, “Ah, wie is hij dan?”

Een *sakhī* sei, “Ik weet, dat hij een metgezel en assistent van Kṛṣṇa is, Uddhava.”

“Hoe weet je dat?” vroeg een andere *sakhī*.

“Mijn reukorgaan is feilloos. De geur van die *vaijayantī* bloemenslinger, waarmee hij hier naartoe is gekomen, draagt de buitengewoon bedwelmende geur van het lichaam van Kṛṣṇa. Daaruit kunnen we afleiden, dat Kṛṣṇa hem hier naartoe heeft gestuurd en hem Zijn eigen bloemenslinger heeft omgehangen.”

Nu de *gopīs* wisten, dat Uddhava Kṛṣṇa’s kameraad was, kwamen ze om hem heen staan. “O kameraad van Kṛṣṇa, waarom ben je hier naartoe gekomen? Er was geen reden om naar ons toe te komen. Kṛṣṇa heeft nu geen relatie meer met ons. Onze relatie met Hem bestond uit aanvaarding. Als Kṛṣṇa onze relatie aanvaardt, bestaat de relatie; en als Hij de relatie niet aanvaardt, bestaat de relatie niet. We hebben Hem altijd gezien als onze *priyatama* (dierbaarste geliefde) en Hij heeft ons ook altijd gezien als Zijn *priyatamās*. Maar nu heeft Hij alle relatie met ons afgedankt en is naar Mathurā gegaan.

“Uddhava, we willen jou een vraag stellen. *Prema* bestaat in twee soorten: zelfzuchtig en onzelfzuchtig. De relatie van een hommelmel met een bloem en een man met een dame bestaat uit zelfzuchtige liefde. Wanneer een koning niet meer in staat is zijn koninkrijk te beschermen, verlaten zijn onderdanen zijn

zijde. Vogels vertrekken uit bomen, die geen vruchten en bloemen meer dragen. Dieren vluchten meteen uit een bos, dat in brand staat. Ongeacht hoe gehecht het hart van een vrouw aan haar man is, als hij overspelig is, kijkt hij niet meer naar haar om, nadat zijn wellust is bevredigd. Maar Uddhava, wij koesterden onbaatzuchtige liefde voor Kṛṣṇa en Kṛṣṇa had onbaatzuchtige liefde voor ons. Hoe kan die liefde verbroken zijn?”

Toen Uddhava dit hoorde, moest hij even op zijn hoofd krabben.

Een andere *gopī* ging verder, “Kṛṣṇa is ons vergeten, maar het frustrerende is, dat wij Hem niet kunnen vergeten. Hij heeft nu geen relatie meer met ons. Maar hoe heeft Hij Zijn eigen moeder en vader kunnen vergeten? Die relatie kan Hij niet verbreken, want Zijn hele lichaam bestaat uit het bloed van Yaśodā Maiyā en Nanda Bābā. O Uddhava, ga daarom naar Maiyā en Bābā daarginds in Nanda Bhavana.” Toen ze zo spraken, moesten de *gopīs* constant denken aan de *līlās* van Kṛṣṇa. Ze vergaten de verlegenheid, die dames van nature hebben, en begonnen smartelijk te wenen.

Toen namen die *gopīs* Uddhavaji dieper mee het dichte *kaddamba* bos in naar een veld [Kadamba-kyāri]. Daar zag Uddhava op een bed van lotusbloemen een gouden *gopī* als een pop liggen, die eruit zag, alsof ze op het punt stond uit deze wereld te vertrekken. Haar *sakhīs* hielden een stukje katoen bij Haar neus om te zien, of Ze nog leefde. Hierdoor konden ze weten, of er nog enig leven in Haar aanwezig was. *Dhyāyantū kṛṣṇa-saṅgamam*. In die tussentijd begon die *gopī*, die daar gevloerd lag, in transcendente waanzin (*divya-*

unmād) onsamenvangende woorden te spreken. In die onbewuste conditie begon Zij, Śrī Rādhā, diep over Śrī Kṛṣṇa na te denken en hoe Hij Haar had achtergelaten om naar Mathurā te vertrekken. Omdat Ze wist, dat Hij het niet zonder een lief meisje kon uithouden, trok Ze de conclusie, dat Hij werd omringd door jongedames van Mathurā en met hen aan het spelen was. Zelfs in Haar delirium ging Ze in *māna* en begon in transcendente waanzin te oreren. Haar gepraat in deze conditie is bekend als *Bhramara-gīta*, dat een hoofdstuk beslaat in *Śrīmad-Bhāgavatam*.

*kācin madhukaram dṛṣtvā
dhyāyanti kṛṣṇa-saṅgamam
priyā-prasthāpitam dūtām
kalpayitvedam abravīt*

Śrīmad-Bhāgavatam (10.47.11)

Tegelijkertijd kwam er een zoemende hommelploeg, die dacht, dat de voeten van Śrī Rādhā een lotusbloem waren, en ging boven Haar voeten rondvliegen, waar hij gretig op zoek ging naar honing. Rādhājī dacht, dat de hommelploeg een koerier van Kṛṣṇa was, en omdat Ze Zich in *māna* bevond, zei ze, “O Madhupa! O vriend van een bedrieger! Ga weg, ga weg! Raak Mijn voeten niet aan. Jouw snor zit vol gele *kunḥuma* van de borsten van de meisjes van Mathurā, die zich tegen de slinger van bosbloemen van onze geliefde hebben aangedrukt. Laat Madhupati (Kṛṣṇa) de *māna* van die *māniṇīs* (arrogante juffrouwen) van Mathurā verdrijven. Hij die een koerier, zoals jij, stuurt, die de kenmerken van Zijn andere geliefden draagt om de jalouse woede van een *māniṇī* te verdrijven, moet in

de gemeenschap van Yādava's zeker het middelpunt van spot zijn.

“O madhukara (O hommel), Mijn geliefde schijnt jou te hebben gestuurd om Mij te troosten, want Hij heeft een overtreding begaan. Maar jouw meester is precies hetzelfde als jij. Jij drinkt de *rasa* van de ene bloem en dan vlieg je naar een andere bloem om daar de *rasa* te drinken, precies zoals Kṛṣṇa ons de nectar van Zijn lippen één keer liet drinken – ja, één keer maar – en ons *gopīs* daarna onmiddellijk achterliet en er vandoor ging. Je kunt je afvragen, ‘Als Kṛṣṇa zo corrupt is, als Je zegt, waarom dient Lakṣmī-devī dan Zijn voeten?’ Het antwoord is, dat het ons toeschijnt, dat Lakṣmī-devī heel zeker in contact is gekomen met Zijn gladde, misleidende, mierzoete woordjes.

“O honingbij, wij zijn echter niet zo naïef als Lakṣmī. Waarom verheerlijk je Kṛṣṇa in onze aanwezigheid? We kennen die oplichter heel goed. Hij zei tegen ons, dat Hij nooit in staat zou zijn om Zijn schuld voor onze onzelfzuchtige liefde aan ons te vereffenen en nadat Hij ons Zijn woord gaf, dat Hij in twee dagen terug zou zijn, is Hij nog steeds niet komen opdagen. Hoe kun je zeggen, dat Hij betrouwbaar is? Waarom probeer je ons voor de gek te houden? We zijn eenvoudig bosbewoners; we hebben niet eens een onderdak en familie. We zijn omwille van Hem bedelaars geworden. Wat hebben we jou aan te bieden? Als je naar Mathurā gaat en herhaaldelijk bedelt bij de jongedames, die daar wonen, geven ze jou de dingen, die je verlangt. Madhukara! Ga niet proberen met jouw kop Mijn voeten aan te raken. Het schijnt, dat jouw meester jou hier naartoe heeft gestuurd, nadat Hij jou goed

heeft geleerd en getraind, hoe je een *mānini* gerust moet stellen, maar het lijkt Me niet, dat er iemand is, die hoort wat je te zeggen hebt. We hebben onze echtgenoot, zonen, vrienden en andere relaties voor Kṛṣṇa verlaten, maar Hij heeft ons op ondankbare wijze het bos ingestuurd, dus hoe kunnen wij ooit vrede met Hem sluiten?

“O vriend van een bedrieger, luister naar nog een paar andere eigenschappen van jouw zwarte meester. In Treta-yuga heeft deze zwarte persoon Zich verstopt als een jager en de koning der apen, Bāli, genadeloos vermoord. Onder invloed van een vrouw heeft Hij de hulpeloze, onschuldige Śūrpaṅakhā, die met een huwlijksaanzoek bij Hem kwam, verminkt en haar neus en oren afgesneden, zodat ze niemand anders meer kon trouwen. In het huidige tijdperk (*yuga*) heeft Hij in de gedaante van een dwerg de verering aanvaard, die werd uitgevoerd door Bali Mahārāja, en nadat Hij van hem Zijn beoogde object had gekregen, heeft Hij hem met de touwen van Varuṇa vastgebonden en hem naar de onderwereld gestuurd. Dat was hetzelfde als de manier, waarop een zwarte kraai hetgeen eet, dat iemand hem heeft aangeboden, en die persoon daarna met al zijn metgezellen omsingelt om hem te mishandelen. Wat is ons belang bij jouw zwarte meester? Je kunt je afvragen, ‘Als dit werkelijk zijn aard is, waarom kunnen jullie *gopīs* Hem niet gewoon vergeten? Waarom praten jullie over Hem?’ Het antwoord is, O Madhupa, dat je gelijk hebt door te zeggen, dat we Hem beter kunnen vergeten en eigenlijk willen we dat ook. Maar ondanks dit verlangen kunnen we niet ophouden over Hem te spreken. Dit is onze frustratie.”

Nadat de hommel dit had aangehoord, vloog hij weg, maar kwam even later weer terug. Śrī Rādhā sprak wederom tegen hem, “O zachtmoedige ziel, heeft Mijn dierbare geliefde jou teruggestuurd om Me te kalmeren? Wat? Wil je ons daar naartoe meenemen? Maar Zijn echtgenote, Lakṣmī-devī, woont altijd op Zijn borst, dus hoe kunnen we daar blijven? O Madhukara, vertel ons eens, gaat het goed met de geliefde van ons leven, of niet? Denkt Hij ooit aan Zijn moeder en vader, verwanten, vrienden en koeien? Kan Hij Zich ooit nog deze dienstmaagden van Hem herinneren? Zal Hij ooit nog eens Zijn handen, die over de goddelijke geur van *aguru* beschikken, op ons hoofd leggen? Zou een dergelijke gunstige gelegenheid zich in ons leven ooit nog voordoen?”

Terwijl ze constant op deze manier sprak, verloor ze Haar gemoedsrust en begon smartelijk te huilen en klaagde als volgt,

*he nātha he ramā-nātha
vraja-nāthārti-nāśana
magnam uddhara govinda
gokulam vṛjinārṇavāt*

Śrīmad-Bhāgavatam (10.47.52)

O Nātha, O Ramānātha, O Vrajanātha, O vernietiger van alle lijden, Govinda, til Vraja-maṇḍala alsjeblijft snel uit de oeverloze oceaan van verdriet, waarin het verdrinkt. We kunnen ons leven niet langer in stand houden.

Uddhava zag, dat het leven van de *gopīs* op het punt stond hen te verlaten wegens de gevoelens van afgescheidenheid van Śrī Kṛṣṇa en daarom bracht hij de boodschap van Śrī Kṛṣṇa over aan de *gopīs* precies zoals deze was. Hierdoor werd

de zielsangst van afgescheidenheid van de *gopīs* zelfs nog intenser. Voordat Uddhava naar Vraja was gekomen, dachten de *gopīs*, dat Kṛṣṇa Zijn woord had gegeven, dat Hij naar Vraja zou terugkeren, maar na Zijn boodschap te hebben gehoord was hun klimplant van hoop tot in de wortel verdwenen en hun gevoel van afgescheidenheid nam zelfs toe.

DE PETITIE VAN UDDHAVA VOOR
DE GENADE VAN DE GOPĪS

Nadat Uddhava de liefde van de *gopīs* voor Kṛṣṇa had waargenomen, was de trots op zijn kennis verpletterd. Hij dacht, “De *prema* van de *gopīs* is zo verheven en onpeilbaar, dat ik er niet aan kan tippen. Ik kan hun glorie zelfs niet inschatten. Als ik slechts een enkel stofdeeltje van hun voeten kan bemachtigen, zou mijn leven betekenis krijgen, maar ik ben zelfs niet gekwalificeerd om dat stof aan te raken. Daarom bied ik hen *praṇāma* aan op afstand.”

Met deze gedachte ging Uddhava bidden,

*āsām aho caraṇa-reṇu-juṣām ahaṁ syāṁ
vṛndāvane kim api gulma-latauśadhinām
yā dustyajaṁ sva-janam ārya-pathaṁ ca hitvā
bhejur mukunda-padavīm śrutibhir vimṛgyām*

Śrīmad-Bhāgavatam (10.47.61)

Het beste, dat me mogelijkerwijs kan overkomen, zou zijn om in Vṛndāvana te worden geboren als een struik, een klimplant of een medicinaal kruid. *Aho!* Als ik een van hen kan worden, zou ik constant het grote geluk hebben om het stof van de lotusvoeten van deze *vraja-gopīs* te dienen en als ik me in het stof van hun voeten baad, word ik gezegend. Deze *gopīs*

zijn uiterst fortuinlijk. Kijk eens! Ze hebben dingen achtergelaten, die zeer moeilijk zijn om op te geven – relaties met familieleden en de beperkingen opgelegd door de samenleving en ouderen – deze *gopīs* hebben de hoogste liefde voor Śrī Kṛṣṇa bereikt. Wat kan ik nog meer zeggen? Zelfs de Śruti's, de vedische instructies voortkomend uit de adem van de Hoogste Godheid, zijn nog steeds aan het zoeken naar die superexcellente, met liefde overladen gedaante van Śrī Kṛṣṇa, maar ze kunnen Hem niet vinden. De *gopīs* daarentegen hebben die uitermate verheven liefde wel verkregen.

Nadat Uddhavajī het voornoemde vers had gesproken, dacht hij, “Ik zou nooit het grote geluk kunnen krijgen om in de gedaante van gras in Vraja te worden geboren en voortdurend te worden besprenkeld met het stof van de voeten van de *gopīs*.” Hij bad daarom voor slechts één stofdeeltje van de voeten van de *gopīs* en zei,

*vande nanda-vraja-strīnām
pāda-reṇum abhīkṣṇaśaḥ
yāsām hari-kathodgītām
punati bhuvana-trayam*

Śrīmad-Bhāgavatam (10.47.63)

Onophoudelijk bied ik eerbetuigingen aan het voetenstof van de *gopīs* van Nanda Bābā's Vraja. De vertellingen over het spel van Śrī Kṛṣṇa gezongen door deze *gopīs* zullen de drie werelden blijvend zuiveren.

Van welke *gopī* wilde Uddhava een stofdeeltje hebben? Śrī Rādhā. Maar hij dacht, “Daarvoor ben ik niet waardig, dus als ik een stofdeeltje kan krijgen van de voeten van een van Haar *sakhīs*, wordt mijn leven een succes.”

Śrī Kṛṣṇa had Uddhavajī naar Vraja gestuurd om naar de colleges van de *gopīs* te gaan en het onderwerp *prema* te bestuderen. Maar de *gopīs* gaven hem geen toegang en zeiden, dat hij niet gekwalificeerd was. Daarom bood Uddhavajī op afstand *praṇāma* aan dat college. Hij leerde wat hij kon leren door het van buitenaf te observeren. Nadat hij zijn best had gedaan het te begrijpen, ging hij terug naar Mathurā.

ŚRĪ KRṢṂA HERENIGT DE
VRAJAVĀSĪ'S IN KURUKṢETRA

Vele jaren nadat Śrī Kṛṣṇa Vraja had verlaten, had er een zonsverduistering plaats. Tijdens een zonsverduistering moet men volgens de geschriften drie keer een bad nemen: wanneer de verduistering begint, wanneer hij op zijn hoogtepunt is en wanneer hij eindigt. Na het derde bad moet men liefdadigheid verrichten. In de Indiase geschiedenis en in de Veda's en Upaniṣaden staat geschreven, dat sommige koningen bij het eind van een zonsverduistering hun complete rijkdom en hun eigendommen aan de *brāhmaṇas* en behoeftigen doneerden. Die vrijgevege personen gaven zoveel weg in liefdadigheid, dat er binnen de kortste keren niemand meer was, die geen donatie had ontvangen. En degenen, die donaties hadden aanvaard, gaven ook donaties aan anderen. Iedereen werd een donor en iedereen werd tevreden gesteld. Zelfs tegenwoordig zijn in India nog gulhartige personen, die met open armen liefdadigheid verrichten, maar dit aspect van de cultuur neemt in hoog tempo af, ook al is het geven van donaties zeer heilzaam voor de donor.

Ter gelegenheid van de zonsverduistering maakte Śrī Kṛṣṇa voorbereidingen om naar Kurukṣetra te gaan en in Brahma-sarovara een bad te nemen samen met Devakī en Vasudeva, Zijn 16.108 koninginnen en Zijn legeraanvoerders. Hij stuurde geen uitnodiging naar Nanda Bābā om Hem in Kurukṣetra te zien, want Hij dacht, “Vader weet, dat Ik er naartoe ga en hij krijgt het niet voor elkaar om in Vraja te blijven. Hij en de Vrajavāsī’s gaan op eigen gelegenheid daar naartoe.”

In Vṛndāvana kwam Nanda Bābā op de een of andere manier te weten, dat Śrī Kṛṣṇa naar Kurukṣetra zou gaan. Zijn vreugde kende geen grenzen en hij besloot om alle Vrajavāsī’s mee te nemen om Śrī Kṛṣṇa te ontmoeten. Toen iedereen hoorde, dat ze spoedig de kans kregen om Śrī Kṛṣṇa te zien, stroomde er een golf van zegen door Vraja. Het was voor de Vrajavāsī’s, die jaren lang door het vuur van afgescheidenheid verschroeid waren geworden, alsof Vraja door stapelwolken vol levengevende nectar werd overdekt. De Vrajavāsī’s, die praktisch dood waren, werd nieuw leven ingeblazen. Gedrenkt in zegen gingen ze zich voorbereiden om naar Kurukṣetra te gaan en verzamelden alle attributen, die Hem dierbaar waren.

Nadat Kṛṣṇa uit Vraja was vertrokken, waren de fornuizen in de keukens nooit meer aangestoken geweest. Maar nu gingen de *gopīs* de fornuizen schoonmaken en Zijn favoriete gerechten toebereiden. Iedereen trok mooie kleding aan. De *gopīs* maakten zich op en deden hun sierraden om. Daarna gingen de *gopas* en de *gopīs* op hun ossenwagens zitten en gingen op weg naar Kurukṣetra. Ze lieten Upananda en enkele andere ouderen in Vraja achter om op de spullen passen.

Onderweg dachten ze constant aan Śrī Kṛṣṇa en zongen, “Kṛṣṇa, Kṛṣṇa, Kṛṣṇa! Govinda Dāmodara Mādhaveti!”

Er waren zestig tot zeventig jaar verstreken, waarin de *gopīs* constant hadden getreurd in het verdriet van afgescheidenheid van Śrī Kṛṣṇa. Maar zelfs na al die jaren was Śrī Kṛṣṇa jong (*kiśora*) gebleven en de *gopīs* waren ook jong (*kiśorī*) gebleven. Nu kwam iedereen in Kurukṣetra bij elkaar.

Er waren duizenden en duizenden *ṛṣis*, *maharṣis*, *brahmvādīs* en gerealiseerde grote zielen, zoals Nārada Muni, Vyāsa-deva, Gautama en Yajñavalkya bij deze gelegenheid van de zonsverduistering aanwezig. Dharmarāja Śrī Yudhiṣṭira en de andere Pāṇḍava's, samen met Draupadī, Kuntī, Grootvader Bhīṣma, Droṇācārya, Duryodhana en zijn broers, Karṇa, Kaurava's uit heel India en mensen uit de rest van de wereld kwamen daar bijeen. Koningen uit de hele wereld waren naar Kurukṣetra gekomen om te gaan baden in het uiterst zuivere water van Brahma-sarovara. Meer dan tien miljoen mensen hadden zich daar verzameld. Er waren duizenden rijen tenten opgezet tot aan de horizon.

Veel bloedverwanten hadden zich verzameld op het kampeterrein van Devakī en Vasudeva met de wens om *darśana* van Śrī Kṛṣṇa te nemen. Hun tent was zo groot, dat er duizenden mensen in konden zitten.

Toen Kuntī haar broer Vasudeva tegenkwam, begon ze luidkeels te huilen en zei, “Broer, toen mijn zonen werden vergiftigd, toen ze in een vuurzee bijna omkwamen en toen hun hele koninkrijk, rijkdom en de rest afhandig werden gemaakt en wij hier en daar als bedelaars rondliepen, heb je niet voor ons gezorgd. Duryodhana had mijn zonen bedrogen. Hij

dreef hen uit hun koninkrijk en heeft getracht Draupadī uit te kleden in een bijeenkomst, waar Dhṛtarāṣṭra, Bhīṣma Pitāma-ha en andere ouderen aanwezig waren. Je bent mijn broer. Je had aan me moeten denken en me te hulp moeten schieten. Hoe kon je jouw zuster op een dergelijk moment van gevaar vergeten?” Ze hilde luidkeels en sloeg haar armen om de nek van Vasudeva en Vasudeva Mahārāja begon ook te hui-len.

Kuntī vervolgde, “Misschien, broer, was je me vergeten.”

Vasudeva antwoordde, “O zuster, huil alsjeblijft niet zo. Dit werd allemaal veroorzaakt door de tijdcyclus van Śrī Bhagavān. Mijn vrouw en ik zaten in de gevangenis van Kāṁsa. Hij heeft ons verschrikkelijk laten lijden en hij mishandelde en beledigde ons. Zijn gevangenisbewaarders hadden me aan ijzeren kettingen gelegd. Dat was niet het enige. Ze hebben onze zes zonen van onze schoot gerukt en hen vermoord, waar we bij zaten, door hen een voor een tegen een steen te slaan. Gelukkig werden Baladeva en Kṛṣṇa gespaard. Ik zat in de gevangenis en dat is de reden, waarom ik jou niet heb kunnen helpen. Niettemin heb ik altijd aan jou gedacht en het eerste, dat ik heb gedaan, toen ik uit de gevangenis werd bevrijd, was Uddhava naar jou toesturen. O zuster, alles is afhankelijk van de wens van Bhagavān. We ontmoeten elkaar en even later worden we van elkaar gescheiden. Soms ontmoeten we elkaar met verdriet en ernstig lijden en soms ervaren we het toppunt van voorspoed. Alleen de tijd doet dit allemaal. Niets is afhankelijk van de wens van een ziel. Maak je geen zorgen meer. Die tijd is nu voorbij.” Op deze manier was Vasudeva Kuntī-devī aan het troosten.

In de tussentijd arriveerden Nanda Bābā en de Vrajavāsī's vlakbij met een groot aantal ossenwagens. Alle koeherdersvrienden van Kṛṣṇa, zoals Dāma, Śrīdāmā, Sudāmā, Vasudāma, Stoka-kṛṣṇa en Madhumaṅgala, evenals Moeder Yaśodā en Nanda Bābā, alle *gopīs*, zoals Śrīmatī Rādhikā, Lalitā en Viśākhā en alle anderen wilden Hem ontzettend graag zien.

Terwijl iedereen in Kurukṣetra in het gezelschap van Kṛṣṇa was, kwam iemand naar Hem en Śrī Baladeva Prabhu toe en zei, "O Śrī Kṛṣṇa, Uw vader en moeder uit Vraja komen juist met de ossenwagen aan." Toen Kṛṣṇa dit hoorde, verliet Hij de duizenden toegewijden, die daar aanwezig waren, zoals Kaśyapa, Kavi, Havi, Antarikṣa, Nārada, Vasiṣṭha, Āgastya en Vālmīki, en rende huilend naar Yaśodā Maiyā en Nanda Bābā. Hij werd helemaal overweldigd en riep, "Oh, Moeder komt eraan! Vader komt eraan! Mijn vrienden komen eraan!" Met hartzeer riep Hij, "Moeder, Moeder, waar ben je?" Baladeva Prabhu riep ook Zijn moeder en vader, terwijl Hij naar hen toerende en onophoudelijk hilde.

ŚRĪ KṚṢṆA ONTMOET ŚRĪ NANDA EN
MOEDER YAŚODĀ IN KURUKṢETRA

De ossenwagen hield stil. Nanda Bābā en Yaśodā Maiyā stapten van de wagen af en bij het zien van Śrī Kṛṣṇa raakten ze overweldigd door emotie en begonnen te huilen.

Moeder Yaśodā nam Kṛṣṇa meteen op schoot en Baladeva Prabhu viel aan de voeten van Nanda Bābā. Door in Vraja onophoudelijk te huilen waren de tranen van Yaśodā Maiyā opgedroogd. Maar na zoveel jaren van afgescheidenheid vloeide er vandaag een stroom tranen uit haar ogen bij het

weezien van haar zoon. Ze voelde diepe moederlijke gene- genheid, waardoor de melk uit haar borsten liep. Bovendien hilde Yaśodā Maiyā op die dag, zoals ze in Vraja nog nooit had gehuild. Daar was ze een stenen beeld geworden en haar hart was uitgedroogd in afzondering van Kṛṣṇa. Ook Śrī Kṛ- ṣṇa was als droog hout of steen geworden, maar nu hilde Hij ook luidkeels. Nanda Bābā nam Baladeva Prabhu op schoot en ze begonnen beiden te huilen. Het was een hartverscheu- rend tafereel. Kṛṣṇa riep, “Maiyā, Maiyā!” Baladeva Prabhu zat op schoot bij Nanda Bābā en riep, “Bābā, Bābā!” En Nan- da Bābā streelde Hem liefdevol.

Ook Vasudevajī, Devakī en Rohiṇī Maiyā kwamen daar een korte tijd na Kṛṣṇa aan en zij waren allemaal getuige van dit ontroerende schouwspel. Rohiṇī Maiyā begon te denken, “Kṛṣṇa is altijd terughoudend geweest om iets aan Moeder Devakī te vragen. Wanneer Hij honger had, kwam Hij altijd naar mij toe, Hij ging nooit naar Moeder Devakī. Vandaag ziet Devakī die zelfde Kṛṣṇa, die nooit bij haar op schoot is gaan zitten, zelfs niet als ze erop aandrong. En nu zit Hij on- geremd en onophoudelijk te snikken bij Yaśodā op schoot.”

Moeder Devakī dacht, “Kṛṣṇa zat nooit bij mij op schoot. Hij heeft nooit naar mij geroepen, ‘Moeder, Moeder.’ Maar nu zit Hij op schoot bij Yaśodā en huilt, ‘Moeder, Moeder, Moeder!’ Yaśodā denkt, ‘Kṛṣṇa is mijn bloedeigen zoon’ en Kṛṣṇa denkt ook, ‘Yaśodā is Mijn enige moeder – niet Deva- kī.’ Yaśodā neemt natuurlijk Kṛṣṇa mee en gaat terug naar Vraja. Kṛṣṇa gaat er voor altijd naartoe en komt nooit meer terug naar Dvārakā.”

Ze wilde tegen Yaśodā zeggen, “O Yaśodā, Kṛṣṇa is jouw zoon niet. Hij is mijn zoon. Maar Hij is dit nu vergeten en beschouwt jou als Zijn moeder.” Ze wilde ook tegen Kṛṣṇa zeggen, “Je bent niet de zoon van Yaśodā. Je bent mijn zoon.”

Vanwege de sociale omgangsvormen kon ze dit allemaal niet openlijk zeggen in een gezelschap met zoveel personen en daarom zei ze heel diplomatiek, “O dierbare vriendin Yaśodā, jij hebt zoveel mededogen. Toen wij in de gevangenis van Kāmsa zaten, hebben we onze zoon in het geheim naar Gokula, naar jou, gebracht. Ofschoon je wist, dat Kṛṣṇa mijn zoon was, heb je Hem liefdevol opgevoed en grootgebracht als een kind, dat uit jouw eigen lichaam was geboren. Zoals oogleden de ogen beschermen, zo heb jij Kṛṣṇa beschermd. Daarom beschouw ik niemand in de hele wereld zo genadevol als jij. Je bent uitermate vrijgevig en ruimhartig. Je hebt Hem vanaf Zijn geboorte tot Hij elf jaar oud was met liefde grootgebracht. Daardoor denkt Hij, dat jij alleen Zijn moeder bent en dit is de reden, waarom Hij me nooit Moeder heeft genoemd.”

Moeder Rohiṇī kreeg de indruk, dat Devakī iets probeerde te zeggen, dat ongepast was, en op die manier een wig tussen Yaśodā Maiyā en Śrī Kṛṣṇa probeerde te slaan. Om enige verstoring in de ontmoeting tussen Yaśodā en Kṛṣṇa te vermijden bedacht ze een list. Ze zei spoorlags, “O Zuster Devakī, Moeder Kuntī en zoveel andere vrienden en verwanten zitten op ons te wachten. We moeten naar hen toegaan.” Op die manier loodste ze Devakī en Vasudeva Mahārāja daar op slimme wijze vandaan om elders gasten te verwelkomen.

Na een poosje kreeg Yaśodā Maiyā een beetje rust. Maar omdat ze waren overweldigd door emotie, waren zij en Kṛṣṇa niet in staat om iets te zeggen. Ze wisselden hun emoties alleen uit met hun hart. Yaśodā dacht, “Daar buiten staan vlakbij de *gopīs*, Rādhā, Lalitā en Viśākhā, te wachten. Ze kunnen Kṛṣṇa niet zien, als ik of Nanda Bābā en Baladeva hier zijn.”

Tot dan toe hadden de *gopīs* op de een of andere manier hun gevoelens kunnen bedwingen, zodat hun leven in hun lichaamaanwezig bleef. Kwamen ze eenmaal dichtbij Kṛṣṇa, zouden ze de afgescheidenheid geen moment langer meer kunnen verdragen en zouden ze op het punt komen staan hun leven op te geven. Moeder Yaśodā was heel aardig en goedgeefs en dacht, “Als ze Kṛṣṇa niet onmiddellijk zien, kunnen ze geen minuut langer leven. Ik moet iedereen met een list hier vandaan zien te loodsen, zodat de *gopīs* Hem onbevreesd kunnen ontmoeten. Als ik nog langer wacht, gaan ze allemaal dood.”

Yaśodā Maiyā pakte de hand van Baladeva Prabhu en terwijl ze Nanda Bābā aankeek, zei ze, “Wij moeten de anderen ook gaan begroeten.” Baladeva Prabhu begreep de intentie van Yaśodā Maiyā en dacht, “Zolang Ik hier ben, kunnen de *gopīs* niet komen” en Hij liep ook gehaast met Zijn ouders weg.

Yaśodā Maiyā omarmde Moeder Devakī en er ontstond een gesprek. Nanda Bābā kwam Vasudeva en anderen tegen en zij gingen elkaars geluk en verdriet bespreken.

HOOFDSTUK NEGEN

*Srīman Mahāprabhu proeft de conversatie tusschen
de gopīs en Śrī Kṛṣṇa in Kurukṣetra*

DE HERENIGING VAN DE GOPĪS MET ŚRĪ KRṢṂA

DE GOPĪS WAREN BUITENGEWOON ONRUSTIG en ongeduldig om Śrī Kṛṣṇa te zien, terwijl hun leven op het punt stond hen te verlaten. Ze hadden vele jaren hun leven met grote moeite in stand weten te houden alleen in de hoop op een ontmoeting met Hem. Naarmate ze dichter bij Hem in de buurt kwamen, leek ieder moment van uitstel op het verstrijken van verscheidene tijdperken (*yugas*). Nu echter begon hun beheersing te breken. Op het moment, dat ze Śrī Kṛṣṇa zagen, barstten ze in snikken uit. Ze hadden in afzondering van Hem nooit eerder zoveel gehuild, zelfs niet in Vraja. Na vele jaren wachten op een ontmoeting met Hem werd hun verlangen eindelijk vervuld.

*gopyāś ca kṛṣṇam upalabhya cirad abhīṣṭam
yat-prekṣane dr̥ṣiṣu pakṣma-kṛtam śapanti*

*dr̥gbhir hṛdīkṛtam alaṁ parirabhya sarvās
tad-bhāvam āpur api nitya-yujām durāpam*

Śrīmad-Bhāgavatam (10.82.39)

Wanneer de *gopīs* naar hun geliefde Śrī Kṛṣṇa stonden te starren, belemmerde het knippen van hun ogen hun *darśana* van Hem. Dan noemden ze de schepper, Śrī Brahmā, een dwaas en verweten hem met de woorden, “Waarom hebt u oogleden op onze ogen gezet?” Nu na zoveel jaren van afzondering namen de *gopīs* Śrī Kṛṣṇa in hun hart via het pad van hun ogen en omhelsden Hem stevig. Ze raakten volkomen ondergedompeld in de zegenrijke oceaan van die ontmoeting. Een dergelijke diepgang is zelfs voor de grootste *yogīs* niet mogelijk.

Nadat ze Śrī Kṛṣṇa met hun hart stevig hadden omhelst, hadden de *gopīs* en vooral Śrī Rādhā het gevoel, dat ze met Hem waren eengeworden.

Ze hadden met Śrī Kṛṣṇa willen praten, maar hun stem brak en ze konden niets zeggen. Śrī Kṛṣṇa Zelf verloor bij het zien van de *gopīs* Zijn mentale kalmte en begon te huilen. Na enige tijd kreeg Hij zijn beheersing weer terug. Hij nam Zichzelf de conditie van de *gopīs* kwalijk en zei, “O *gopīs*, Mijn vriendinnen, jullie zijn het leven van Mijn leven. Jullie hebben zoveel verdriet moeten verdragen in afgescheidenheid van Mij. Jullie hebben alles omwille van Mij opgegeven – jullie echtgenoot, huis, rijkdom en vrees voor ouderen – en jullie hebben zelfs jullie kuisheid (*ārya-dharma*) opgegeven, dat zeer moeilijk is te verzaken. Desondanks heb Ik jullie achtergelaten en ben vertrokken. Jullie moeten Me wreed en on dankbaar hebben gevonden, maar dat ben Ik in werkelijkheid niet. Ik heb altijd aan jullie gedacht en ik heb jullie zelfs geen

moment vergeten. Maar Ik heb jullie zoveel pijn aangedaan. Vergeef Me alsjeblieft.”

Toen na enige tijd het huilen van de *gopīs* afnam, zei Śrī Kṛṣṇa het volgende,

*mayī bhaktir hi bhūtānām
amṛtatvāya kalpate
diṣṭyā yad āsīn mat-sneho
bhavatīnām mad-āpanaḥ*

Śrīmad-Bhāgavatam (10.82.44)

O *gopīs*, de liefdevolle uitvoering van *bhakti* aan Mij is voor de levende wezens over het algemeen levengevende nectar, maar in jullie geval is jullie genegenheid voor Mij de enige oorzaak van onze ontmoeting. Met andere woorden, alleen jullie genegenheid is de volrijpe, hoogste staat van *bhakti*. Daarom zal jullie liefde voor Mij spoedig de oorzaak zijn voor onze volgende ontmoeting – voor altijd.

*ahaṁ hi sarva-bhūtānām
ādir anto 'ntaraṁ bahiḥ
bhautikānām yatha khaṁ vār
bhūr vāyur jyotir aṅganāḥ*

Śrīmad-Bhāgavatam (10.82.45)

Dierbare jonge meisjes, zoals de elementen – ether, water, aarde, lucht en vuur – het begin en eind vormen van alle materiële objecten en er zowel in als buiten aanwezig zijn, zo ben Ik het begin en eind van alle levende wezens en ben zowel in als buiten hen aanwezig.

Śrī Kṛṣṇa zei verder, “Mijn dierbaren, Ik ga jullie een geheim vertellen. Wisten jullie, dat Ik alleen de Allerhoogste Persoon Bhagavān ben? Ik ben de alomtegenwoordige Viṣṇu. Ik woon

in het hart van alle levende wezens. Ik woon ook in jullie hart. Ik ben overal en niemand is waar dan ook van Mij afgescheiden. Zoals een aarden pot niet van de aarde kan worden gescheiden, zo kunnen jullie niet van Mij worden gescheiden. Jullie zijn een onderdeel van Mij en uit Mij gemaakt, dus waarom ervaren jullie afzondering van Mij? Als jullie eenpuntig op Mij mediteren, zullen jullie je realiseren, dat Ik alomtegenwoordig ben en dat jullie daarom nooit van Mij zijn afgescheiden. Jullie zouden moeten begrijpen, dat jullie lichaam, geest en alles is gemaakt van *prema* voor Mij. Mediteer altijd op Mij en treur niet. Ik ben altijd bij jullie.”

De *gopīs* hadden gehoopt om een paar liefdevolle woorden van Kṛṣṇa te horen, maar toen Hij deze *tattva-jñāna* sprak, nam hun gevoel van afgescheidenheid zelfs toe en ze werden ook nog boos. Toch bleven ze hun boosheid verbergen en zeiden met een lief stemmetje tegen Kṛṣṇa, “O bedrieger, Je bent zowel van binnen als van buiten zwart. Je hebt ons altijd al bedrogen. We weten, dat Je Bhagavān niet bent. Je bent de zoon van Yasoda Maiyā. We kennen Jouw karakter vanaf onze geboorte. Je liegt aan één stuk door. Je was eens in Brahmāṇḍa-ghāṭa, waar Je klei zat te eten en toen Jouw moeder vroeg, of Je klei had gegeten, loog Je door te zeggen, ‘Ik heb geen klei gegeten’. Je ging yoghurt en verse boter stelen uit het huis van andere *gopīs* en als je op heterdaad werd betrapt, zei Je, ‘Ik heb nog nooit iets gestolen. Waarom word Ik op valse gronden beschuldigd?’ Aangezien Je liegt, steelt, kwaad wordt en honger en dorst ervaart, kun je onmogelijk Bhagavān zijn.

“Je bent ontzettend gepassioneerd. Kun Jij Je nog herinneren, dat Je ons in Vraja opriep met het zwakke geluid van Jouw fluit? Verleid door de klank van de *vaṁśī* lieten we ons huishouden achter om Jou te ontmoeten. Je danste, zong, lachte en maakte grapjes met ons. Zou Śrī Bhagavān komen dansen en zingen met dorpsmeisjes, zoals wij? Toen Śrī Rādhā in *māna* ging, legde Je om Haar te kalmeren Jouw *vaṁśī* en zelfs Jouw hoofd aan Haar voeten en Je smeekte Haar om vergeving. De halfgoden aangevoerd door Brahmā en Śiva buigen hun hoofd aan de voeten van Bhagavān, maar Bhagavān buigt Zijn hoofd voor niemand. Daarom zijn de woorden, die Je spreekt, waarmee Je Jezelf uitroept tot Bhagavān, van A tot Z gelogen. Zou de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods Zich op die manier gedragen? Je bent gewoon de liefde van ons leven – verder niet.”

Een andere *gopī*, die haar gevoelens volkomen verborgen hield, viel bij met de volgende kromme uitspraken,

*āhuś ca te nalina-nābha-padāravindam
yogeśvarair hṛdi vicintyam agādha-bodhaiḥ
saṁsāra-kūpa-patitottaraṅgāvalambam
geham juṣām api manasy udiyāt sadā naḥ*

Śrīmad-Bhāgavatam (10.82.48)

O Kamala-nābha (Jij wiens navel de vorm heeft van een lotus), grote *yogīs* met diepgaande intelligentie mediteren in hun lotushart op Jouw lotusvoeten. Your lotusvoeten zijn de enige vluchtroute voor degenen, die in de put van het materiële bestaan zijn gevallen. O Heer, geef ons alsjeblieft het godsge Geschenk, dat Jouw lotusvoeten altijd in ons hart mogen wonen en dat we ze geen moment mogen vergeten, zelfs wan-

neer we verwickeld zijn in de benardheid van ons huishouden.

Hier vertonen de *gopīs* zich uiterlijk nederig en zeggen, dat ze de lotusvoeten van Śrī Kṛṣṇa in hun hart willen zien om zich te bevrijden, alsof ze gevallen *jīvas* zijn in de put van het materiële bestaan. Maar de *gopīs* hebben alles voor Śrī Kṛṣṇa opgegeven, dus hoe kan er sprake zijn van hun materiële bestaan? Deze opmerking is daarom satirisch bedoeld.

De gevoelens in het hart van de *gopīs* gaan zeer diep. Ter gelegenheid van de Ratha-yātrā raakte Śrīman Mahāprabhu verzonken in het proeven van iedere diepe *bhāva*. Toen men Hem deze verzen uit *Śrīmad-Bhāgavatam* hoorde spreken en uitleggen, was Śrīla Svarūpa Dāmodara de enige, die het kon begrijpen. Niemand anders begreep het verband tussen deze verzen en de Ratha-yātrā van Śrī Jagannātha-deva. Śrīman Mahāprabhu verdrong in de *bhāvas* van de *gopīs* en was aan het converseren met Śrī Jagannātha-deva. Nu werd Hij een beetje boos en zei,

*nahe gopī yogeśvara,—pada-kāma tomāra,
dhyāna kôri' pāibe santoṣa
tomāra vākya-paripāṭi,—tāra madhye kuṣināṭi,
suni' gopīr āro bādhe roṣa*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 13.141)

Wij *gopīs* zijn niet zoals mystieke *yogīs*, die eenvoudig vol-doening vinden bij het mediteren op Jouw lotusvoeten. Jouw manier van spreken is dubbelzinnig. Je geeft ons instructies om op Jouw voeten te mediteren.

*deha-smṛti nāhi jāra,—saṁsār-kūpa kāhā tāra,
tāhā hôte nā cāhe uddhāra*

*viraha-samudra-jale,—kāma-timīṅgila gile,
gopī-gaṇe neha' tāra pāra*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 13.142)

Waar is de put van het materiële bestaan, waaruit iemand bevrijd zou willen worden, die niet de minste gedachte heeft aan zijn eigen lichaam? We verdrinken in de eindeloze oceaan van afgescheidenheid van Jou. In die oceaan verslindt de *timīṅgila* vis van *kāma* ons [dit betekent, het enige verlangen om Jou te dienen]. Verlos ons daarom van die oceaan van afgescheidenheid.

De rechtstreekse dienstverlening aan Śrī Kṛṣṇa is het enige leven van de *gopīs* en in hun verdriet van afgescheidenheid ligt het verlangen naar die dienstverlening. Het woord *kāma* gebruikt in relatie tot de *gopīs* wijst eenvoudig op hun bovenzinnelijke *prema*. Het verwijst niet naar de lust van vrouwen en mannen in deze materiële wereld.

De *gopīs* vervolgden,

*vṛndāvana, govardhana,—yamunā-pulina, vana,
sei kuñje rāsādika līlā
sei vrajer vraja-jana,—mātā, pitā, bandhu-gaṇa,
baḍō citra, kemône pāsārīlā*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 13.143)

Kṛṣṇa, het is voor ons verbazingwekkend, hoe Je Jouw mensen van Vraja (*vraja-jana*) hebt kunnen vergeten, Jouw moeder, vader en vrienden. Hoe kon Je Vṛndāvana, Govardhana Heuvel, de oever van de Yamunā en al die bossen, waar Je met ons hebt gespeeld, zoals de *rasa* dans, hebt kunnen vergeten?

*vidagdha, mṛdu, sad-guṇa,—suśīla, snigdha, karuṇa,
tumi, tomār nāhi doṣābhāsa*

*tabe je tomāra mana,—nāhi smare vraja-jana,
se – āmāra durdaiva-vilāsa*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 13.144)

Kṛṣṇa, Je bent beschaafd, zachtmoedig, deugdzaam, opgewekt, toegenegen en vol mededogen. Je hebt zelfs geen smet in Jou. Desondanks kun Jij Je de bewoners van Vraja niet meer herinneren. Jij bent er geen schuld aan, in tegendeel, de oorzaak van die vergetelheid is eenvoudig ons ongeluk.

Het gevoel diep van binnen in het hart van de *gopīs* echter is alsvolgt, “Jij verdrinkt Zelf in de oceaan van afgescheidenheid van ons. Hoe kan iemand, die Zelf verdrinkt, anderen redden? Integendeel, alleen wij kunnen Jou redden. Desondanks heb Je ons de instructie gegeven om op Jouw voeten te mediteren. Dit is werkelijk belachelijk. We hebben constant het verlangen gehad om Jouw voeten aan onze borsten te drukken. Die instructie kun Je daarom beter aan Brahmā, Śaṅkara en andere *yogīs* geven, maar wij hebben er totaal geen behoefte aan. Wij willen Jou liever vergeten! Alle problemen, die we in ons leven hebben gehad, zijn voortgekomen uit onze gedachten aan Jou. Als Jij ons kunt vergeten en ergens ver weg gaat zitten, willen wij Jou ook vergeten. De frustratie is, zelfs al willen we Jou vergeten, kunnen we het niet. Degenen, die Jouw naam en spel herinneren, worden bedelaars zonder onderkomen, familie, of iets dergelijks. Onze situatie is die van een vogel zonder nest, die doelloos rondzwerft.

“Wij zijn geen grote *yogīs*, zoals Brahmā, die alleen uit eigenbelang aan Jou denken. Wij willen alleen Jou gelukkig

zien. We weten, dat Jouw leven een worsteling is in afzondering van ons. Dit is de reden, waarom we hier naartoe zijn gekomen, om onze bezielende nectar van genade over Jou heen te sprenkelen en Jouw leven te bewaren. We huilen niet om Jou, maar om Jouw jammerlijke conditie. Als Je alleen bent, ben Je hulpeloos. Alleen onze *sakhī* Rādhā kan Jou redden, want alleen Zij is Jouw eigen hart en ziel.

“Als Je gelukkig wilt blijven, bestijg dan de wagen van ons hart. We brengen Jou naar de plek, waar ons hart en onze ziel wonen. We kunnen Jou hier [in Kurukṣetra] niet van dienst zijn, want Je bent met Jouw echtgenotes, zonen en dochters, leger, veel vrienden, *ṛṣis*, enzovoort. We willen Jou meenemen naar Vṛndāvana, waar Je talloze soorten beminnelijk spel en vermaak met ons hebt uitgevoerd. Daar zijn we in staat om Jou op iedere manier tevreden te stellen.”

Śrīman Mahāprabhu proefde voortdurend deze *bhāvas* van de *gopīs* en ging een vers uit een beroemd gedicht zingen.

*yaḥ kaumāra-haraḥ sa eva hi varas tā eva caitra-kṣapās
te conmīlita-mālatī-surabhayaḥ prauḍhāḥ kadambānilaḥ
sā caivāsmi tathāpi tatra surata-vyāpāra-lilā-vidhau
revā-rodhasi vetasī-taru-tale cetāḥ samutkañṭhate*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 13.121)

[Een heldin zegt tegen een van haar *sakhīs*,] Degene, die mijn jeugd heeft gestolen, is nu mijn echtgenoot. Dit zijn dezelfde maanverlichte nachten in de maand Caitra, als toen we elkaar in onze jeugd voor het eerst hebben ontmoet. Dezelfde bries uit het *kadamba* bos blaast dezelfde lichte, zoete geur van de bloeiende *mālatī* bloemen. In onze intieme relatie ben ik ook dezelfde geliefde. Niettemin verlangt mijn hart naar het

amoureuze spel vol liefde van onze eerste ontmoeting aan de voet van de *vetasī* boom aan de oever van de rivier Revā.

Niemand had het diepe gevoel begrepen achter het reciteren van dit vers door Śrīman Mahāprabhu. Maar Śrī Rūpa Gosvāmī, die zich juist bij het Ratha-yātrā festival had gevoegd en dit vers had gehoord, componeerde een ander vers¹ in overeenstemming met de *bhāva* van Śrīman Mahāprabhu.

Śrīmatī Rādhārāṇī kon in Kurukṣetra geen gunstige atmosfeer ontdekken voor het liefdesspel met Śrī Kṛṣṇa en wilde Hem meenemen naar Vṛndāvana. Śrīman Mahāprabhu, die verzonken was in de gevoelens van Śrīmatī Rādhārāṇī, zei daarom tegen Śrī Jagannātha het volgende.

*anyera hṛdaya – mana,—mora mana – vṛndāvana,
‘mane’ ‘vane’ eka kōri’ jāni
tāhā tomār pada-dvaya—karāhō jadi udaya,
tabe tomār pūrṇa kṛpā māni
Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 13.137)*

Voor mensen van deze wereld zijn hun hart en hoofd één. Maar Mijn hoofd en Vṛndāvana zijn één, want Mijn hoofd is nooit van Vṛndāvana afgescheiden. Alleen in Vṛndāvana ervaar Je het hoogste geluk. Als Je Jouw lotusvoeten daarom in het Vṛndāvana van Mijn hoofd plaatst, zou Ik dat beschouwen als Jouw volkomen genade.

“Zonder Jou kunnen we ons leven niet in stand houden. Als Je niet met ons meegaat naar Vṛndāvana, zullen de Vrajavā-

¹ Dit vers en de betekenis ervan gegeven door Śrī Śrīmad Bhaktivedānta Nārāyaṇa Gosvāmī Mahārāja worden vermeld in een eindnoot onderaan dit hoofdstuk. (-red.)

sī's evenals de koeien en de kalveren, de dieren en de vogels in afgescheidenheid van Jou niet in leven blijven en wordt heel Vraja een uitgestorven leegte.”

Na het horen van de nederige smeekbede van Śrīmatī Rādhārāṇī van de lippen van Śrīman Mahāprabhu zwol de *prema* van Śrī Jagannātha voor de Vrajavāsī's nog meer aan en Hij werd onrustig. Hij ging Zich voor hun liefde aan hen schuldig voelen en om Śrīman Mahāprabhu te troosten, die in *rādhā-bhāva* was verzonken, zei Hij het volgende,

*‘prāṇa-priye, sunô, mora e-satya-vacana
toma-sabāra smaraṇe,—jhurô muī rātri-dine,
mor duḥkha nā jāne konô jana*

*vraja-vāsī jatô jana,—māta, pitā, sakhā-gaṇa,
sabe haya mora prāṇa-sama
tāra madhye gopī-gaṇa—sākṣāt mora jīvana,
tumi – mora jīvanera jīvana*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 13.149-150)

Mijn dierbare geliefden, hoor deze ware woorden van Mij. Ik huil dag en nacht vanwege de herinnering aan jullie allemaal, Vrajavāsī's. Rukmiṇī, Satyabhāmā en zelfs Uddhava in Dvārakā kunnen het lijden van Mijn hart niet begrijpen. Ik heb niet de kracht om deze brandende pijn van verdriet diep in Mezelf te verdragen.

Mijn moeder, vader, *sakhās* en alle Vrajavāsī's zijn niet-verschillend van Mijn eigen leven. Van hen zijn de *gopīs* rechtstreeks Mijn hart en ziel. En van hen, O Rādhe, ben Jij het leven van Mijn leven.

*tomā-sabār prema-rase,—āmāke kôrilô vaśe,
āmi tomār adhīna kevala*

*tomā-sabā chāḍāiyā,—āmā dūra-dese lōiyā,
rākhiyāche durdaiva prabala
Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 13.151)*

De *prema-rasa* van jullie allemaal heeft Me onderworpen en daarom ben Ik afhankelijk van jullie alleen. Mijn ernstige ongeluk heeft Me van jullie allemaal in een veraf gelegen land afgescheiden.

*priyā priya-saṅga-nīnā,—priyā priyā-saṅga binā,
nāhi jīye,—e satya pramāṇa
mora daśā sone jabe,—tāra ei daśā habe,
ei bhaye dūhe rākhe prāṇa
sei satī – premavati,—premvān sei pati,
viyoge je vāñche priyā-hite
nā gaṇe āpana-duḥkha,—vāñche priyajana-sukha,
sei dui mile acirāte
Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 13.152-153)*

Een minnaar kan niet leven zonder zijn geliefde en een geliefde kan niet leven zonder haar minnaar – dit is de waarheid. De ene, die iets verneemt over de conditie van de ander wordt belaagd door precies dezelfde conditie. Als de een zijn leven opgeeft, is de ander niet in staat zijn leven te behouden. Vanwege deze angst houden beiden hun leven in stand.

Een dergelijke kuise vrouw en een dergelijke echtgenoot, die zelfs in afzondering van elkaar alleen elkaars welzijn wensen, zijn bezeten van liefde. Ze willen alleen het geluk van hun geliefde en zijn zich niet gewaar van hun eigen verdriet. Dergelijke geliefden zien elkaar weder zonder uitstel.

*rākhiṭe tomār jīvana,—sevi āmi nārāyaṇa,
tāra saktie āsi nīti-nīti*

*tomā-sane krīḍā kôri',—punaḥ jāi jadu-purī,
tāhā tumi mānahô mora sphūrti*

*mora bhāgya mo-viṣaye,—tomāra je prema haye,
sei prema – parama prabala*

*lukāiyā āmā āne,—saṅga karāy tomā sane,
prakateha ānibe satvara*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 13.154-155)

[Śrī Kṛṣṇa vervolgde.] Rādhe, Je bent Mijn meest dierbare geliefde. Ik weet, dat Je zonder Mij zelfs geen moment kunt blijven leven en dat is de reden, waarom Ik erediens van Śrī Nārāyaṇa uitvoer, zodat Jouw leven wordt beschermd. Door Zijn genade kom Ik iedere dag naar Vṛndavana om met Jou te spelen en keer daarna terug naar Dvārakā. Maar in Vṛndavana beschouw Jij dat als een tijdelijk visioen van Mij.

Vanwege Mijn grote geluk is Jouw liefde voor Mij bijzonder sterk. Die machtige *prema* brengt Me in het geheim naar Vṛndavana en veroorzaakt Mijn ontmoeting met Jou. Die sterke *prema* gaat nu snel Mijn rechtstreekse ontmoeting met Jou in Vṛndavana arrangeren.

*yādavera vipakṣa,—jatô duṣṭa kaṁsa-pakṣa,
tāhā āmi kailū saba kṣaya*

*āche dui-cāri jana,—tāhā māri' vṛndāvana,
āilām āmi, jānihô niścaya*

*sei śatru-gaṇa hôte,—vraja-jana rākhite,
rahi rājye udāsīna hōiyā*

*jebā strī-putra-dhane,—kôri rājya āvaraṇe,
yadu-gaṇer santoṣa lāgiyā*

*tomāra je prema-guṇa,—kare āmā ākarṣaṇa,
ānibe āmā dina daśa biśe*

*punaḥ āsi' vṛndāvane,—vraja-vādhū tomā-sane,
vilasibô rajanī-divase*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 13.156-158)

Ik heb de vijanden van de Yadu dynastie vermoord, zoals Kamsa en andere demonen. Er zijn nu nog enkele demonen overgebleven. Deze ga ik ook neerslaan en daarna kom Ik zeker terug naar Vṛndāvana.

Als Ik nu naar Vṛndāvana zou gaan, zouden die demonen problemen voor de Vrajavāsī's veroorzaken. Je kunt er zeker van zijn, dat Ik niet gehecht ben aan Mijn vrouwen, zonen en dochters, rijkdom en goederen. Ik leef in Dvārakā met een gevoel van onverschilligheid en alleen om de Yādava's tegemoet te komen.

Ik word uitsluitend door Jouw liefde beheerst. Daarom zal Ik over tien of twintig dagen de demonen ombrengen en weer naar Vṛndāvana terugkeren om met Jou dag en nacht amoureux spel en vermaak uit te voeren.

Maar de *gopīs* hadden van de woorden van Śrī Kṛṣṇa niets meegekregen; integendeel, ze hebben Hem op de wagen van hun geest gezet en Hem naar Vṛndāvana gebracht. Met exact dit gevoel heeft Śrī Caitanya Mahāprabhu Śrī Jagannāthadeva op de kar gezet en Hem van Dvārakā naar Vṛndāvana gebracht.

Eindnoot voor pagina 170

*priyaḥ so 'yaṁ kṛṣṇaḥ saḥacari kuru-kṣetra-mīlitaḥ
tathāhaṁ sā rādhā tad idam ubhayoḥ saṅgama-sukham
tathāpy antaḥ-khelan-madhura-muralī-pañcama-juṣe
mano me kālindī-pulīna-vipināya sprḥayati*

Nadat Śrī Rādhā een ontmoeting had gehad met Śrī Kṛṣṇa in Kurukṣetra, zei Ze tegen Haar *sakhī*, “Mijn beste vriendin, hier in Kurukṣetra is precies dezelfde Kṛṣṇa, die Zich met Mij in Vṛndāvana heimelijk heeft beziggehouden met amoreus spel en vermaak. Ik ben ook dezelfde Rādhā en het geluk van ons ontmoeten is nog steeds hetzelfde. Niettemin verlangt Mijn hart naar dat bos van Vṛndāvana aan de oevers van de Yamunā, waar Kṛṣṇa Zich onafgebroken bezig hield met spel en vermaak en de vijfde noot op Zijn betoverende *muralī* (fluit) speelde.

De diepere betekenis van dit vers is als volgt. “Hoewel deze Kṛṣṇa [in Kurukṣetra] precies dezelfde Kṛṣṇa is [als in Vṛndāvana], heeft Hij geen *muralī* in Zijn hand, geen pauwenveer op Zijn hoofd en Hij heeft niet het gevoel, dat Hij de zoon is van Nanda Bābā en Yaśodā Maiyā. Hier wordt Kṛṣṇa vergezeld door al Zijn vrouwen, Balarāma en andere broers, Śrī Vasudeva en Moeder Devakī, olifanten, paarden en soldaten. Ook al is Hij dezelfde Śrī Kṛṣṇa, wij ervaren niet hetzelfde geluk bij een ontmoeting met Hem, dat we ervoeren bij onze geheime ontmoetingen met Hem in Vṛndāvana.”

Dit is de reden, waarom Śrī Rādhā bidt aan Śrī Kṛṣṇa om met Haar en de andere *gopīs* naar Vṛndāvana terug te gaan. Men kan daarom veronderstellen, dat Śrī Kṛṣṇa het voorstel van Śrī Rādhā en de Vrajavāsī *gopīs* heeft aanvaard, waarna de *gopīs* Śrī Kṛṣṇa op de wagen van hun geest zetten en Hem van Kurukṣetra naar Vṛndāvana brengen. Dit was de diepe, vertrouwelijke gesteldheid van Śrī Caitanya Mahāprabhu, die Śrī Rūpa Gosvāmī had begrepen. In overeenstemming hiermee heeft Śrī Rūpa Gosvāmī dit vers gecomponeerd.

Tijdens Ratha-yātrā zetten de Gauḍīya Vaiṣṇava's, of degenen, die Śrīman Mahāprabhu volgen, Śrī Kṛṣṇa op de kar en brengen Hem van Kurukṣetra naar Vṛndāvana in trouwe navolging van deze gevoelens van de *gopīs*.

Śrī Rūpa Gosvāmī schreef dit vers op een palmsblad en schoof het [om het te laten drogen] tussen de spijlen in het dak van de hut van Śrī Haridāsa Ṭhākura en ging toen in zee een bad nemen. Śrīman Mahāprabhu kwam dagelijks naar de hut van Śrīla Haridāsa Ṭhākura om hem te zien. Op die dag zag Śrīman Mahāprabhu het palmsblad en las het. In die tussentijd kwam Śrī Rūpa Gosvāmī terug en bood Śrīman Mahāprabhu languit zijn eerbetuigingen aan. Na dat vers te hebben gelezen werd Śrīman Mahāprabhu overweldigd door *bhāva*. Zodra Mahāprabhu Śrī Rūpa Gosvāmī zag, straalde Hij van genegenheid en gaf hem liefdevol een klap. “Rūpa! Hoe wist jij, wat Ik in mijn hart voelde?” Stomverbaasd wendde Hij zich tot Śrī Svarūpa Dāmodara en vroeg, “Hoe kon Rūpa Mijn hart doorgronden?”

Śrī Svarūpa Dāmodara zei, “Aangezien Śrī Rūpa Jouw hart heeft doorgrond, is het duidelijk, dat Jij hem Jouw genade hebt geschonken.”

Śrīman Mahāprabhu zei, “Ja, Ik had Rūpa omhelst en in zijn hart had Ik al Mijn *śakti* geladen. Hij is een waardige candidaat om te beraadslagen over de vertrouwelijke *sāstras*, die handelen over *rasa*.”

HOOFDSTUK TIEN

Hera-pancami

IEDER JAAR, VOORDAT RATHA-YĀTRĀ begint, worden duizenden aarden kruiken met water uit de heilige plaatsen (*tīrthas*) van India gehaald voor het badfestival (*Snāna-yātrā*) van Śrī Jagannātha, Śrī Baladeva en Śrī Subhadrā. Omdat daarvoor een excessieve hoeveelheid water wordt gebruikt, voeren de Ṭhākuraji's het spel uit van ziek zijn. Op dat moment neemt Lakṣmī-devī hen mee naar haar paleis, waar ze vijftien dagen lang de deur op slot houdt om hen te verzorgen. Hierdoor worden ze weer beter.

Śrī Jagannātha-deva zei tegen Lakṣmījī, “Liefste, we zijn dankzij jouw zorg weer gezond geworden, maar we willen niet al die tijd in het paleis opgesloten zitten. Ik wil een paar dagen buiten rondlopen om een frisse neus te halen.”

Lakṣmījī vroeg, “Prabhu, hoe lang gaat het duren, voordat jullie terug zijn?”

“We komen zo terug,” zei Śrī Jagannātha.

Śrī Lakṣmījī legde zich neer bij het verzoek van Jagannātha-deva. Ze hoefde niet bezorgd te zijn, want Śrī Baladeva en

Subhadrājī gingen met Hem mee. Dus met toestemming van Lakṣmījī bestegen Śrī Jagannātha-deva samen met Śrī Bala-deva en Subhadrājī hun wagens en vertrokken.

DE WOEDE VAN LAKṢMĪ TENTOON GESPREID

Nadat er vijf dagen waren verstreken, begon Lakṣmījī zich af te vragen, “Waar is mijn echtgenoot gebleven? Hij zou zo terugkomen, maar er zijn dagen verstreken en ik heb Hem niet meer teruggezien.” Lakṣmījī kon de verwaarlozing door Śrī Jagannātha, die niet meer kwam opdagen, niet langer verdragen. In haar woede gaf ze opdracht aan haar dienstmeisjes om zich te voorzien van wapens. Toen ging ze als een hoofdcommandant van het leger op pad om haar echtgenoot aan te vallen. Overal zochten ze naar Śrī Jagannātha, totdat ze bij de Guṇḍicā Mandira kwamen. Daar hebben ze naar Hem gezocht (*heratī*). Dat is de reden, waarom de inwoners van Orissa (Utkalavāsī’s) deze dag ‘Hera-pañcamī’ noemen. [*Pañcamī* verwijst naar de vijfde dag van het Ratha-yātrā festival en naar de vijfde dag van de wassende en afnemende maan van de maankalender.]

DE WENS VAN ŚRĪMAN MAHĀPRABHU

OM HERA-PAÑCAMĪ TE ZIEN

Śrīman Mahāprabhu noemde Nīlacala [Jagannātha-Purī] ‘Dvārakā’ en Guṇḍicā Mandira ‘Vṛndāvana’. Zijn bedoeling was om de inwoners van de wereld te laten begrijpen, dat er een verschil bestaat tussen Dvārakā en Vṛndāvana. Daarom zei Śrīman Mahāprabhu een dag vóór Hera-pañcamī tegen Śrī

Kāśi Miśra, “Ik wil samen met Mijn toegewijden het Hera-pañcamī festival zien.”

Kāśi Miśra bracht aan Koning Pratāparudra de wens over van Śrīman Mahāprabhu en vroeg hem om Mahālakṣmī-devī¹ te decoreren met dermate ravissant gouden sierraden, dat iedereen met stomheid werd geslagen.

De koning was helemaal verrukt van deze gouden gelegenheid om een dienst aan Śrīman Mahāprabhu te verlenen. Hij zei tegen Kāśi Miśra, dat hij van de koninklijke schatkist alles mocht gebruiken, dat hij nodig had.

Op de dag van Hera-pañcamī ging Kāśi Miśra zich op dit spel voorbereiden door honderden toegewijden zich prachtig te laten aankleden en te decoreren. ’s Morgens nam Śrīman Mahāprabhu Zijn toegewijden mee en ging Guṇḍicā Mandira binnen voor *darśana* van Śrī Jagannātha-deva. Daarna nam Hij hen mee naar de Śrī Jaggannatha Mandira om het Hera-pañcamī festival bij te wonen. Kāśi Miśra behandelde Hem met grote eerbied en bood Hem een zitplaats aan op een prachtige plek naast de Simha-dvāra².

In het voorgaande hoofdstuk is beschreven, dat zowel de Vrajavāsi’s als de Dvārakāvāsi’s zoveel *prema* voor Śrī Kṛṣṇa hebben. Śrī Kṛṣṇa wordt echter alleen beheerst door de *prema* van de Vrajavāsi’s. Daarom heeft Śrīman Mahāprabhu op de

¹ Deze Mahālakṣmī-devī verwijst naar het godsbeeld van Mahālakṣmī in de Jagannātha tempel. (-red.)

² De Simha-dvāra (‘Leeuwenpoort’) is de hoofdingang van de vier poorten naar Śrī Jagannātha Mandira. Deze ingang staat op het Oosten en kijkt uit over de Baḍa-daṇḍa, ook wel bekend als de Grote Weg. (-red.)

dag van Herā-pañcamī aan Śrī Svarūpa Dāmodara een paar vragen gesteld met de bedoeling om de glorie van de *prema* van de Vrajavāsi's in de wereld te vestigen.

DE DISCUSSIE TUSSEN ŚRĪMAN MAHĀPRABHU
EN ŚRĪ SVARŪPA DĀMODARA

Met de wens om over de specialiteit van *rasa* te horen door de *rasa* van Vraja te vergelijken met de *rasa* van Vaikuṅṭha vroeg Śrīman Mahāprabhu ietwat schertsend aan Śrīla Svarūpa Dāmodara,

*“yadyapi jagannāth karen dvārakāy vihāra
sahaja prakṛta kare parama udāra*

*“tathāpi vatsara-madhye haya eka bāra
vṛndāvana dekhite tāra utkaṅṭhā apāra*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 14.117-118)

Ofschoon Śrī Jagannātha-deva de scepter zwaait in de Nilācāla Mandira, die Dvārakā-dhāma is, en Zich daar met spel en vermaak bezighoudt, waarmee Hij Zijn hoogste, natuurlijke mededogen aan de *jīvas* schenkt, raakt Hij desondanks één keer per jaar overweldigd door een onmetelijke gretigheid om Vṛndāvana te zien.

*“vṛndāvana-sama ei upavana-gaṇa
tāhā dekhibāre utkaṅṭhita haya māna*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 14.119)

[Aan beide zijden van Baḍa-dāṇḍa (Grote Weg) staan prachtige bossages. Śrīman Mahāprabhu wees naar die tuinen en zei,] “Deze tuinen zijn identiek aan Vṛndāvana; daarom blijft

Śrī Jagannātha-deva in Zijn hart uitermate gretig om ze te zien.

*“bāhira hōite kare ratha-yātrā-chala
sundarācale jāya prabhu chāḍi’ nīlācala*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 14.120)

“Uiterlijk bestijgt Śrī Jagannātha de kar onder voorwendsel een wandeling door de tuinen te maken. Op die manier verlaat Hij Nīlācala (Dvārakā) en gaat naar Sundarācala (Vṛndāvana).

*“nānā-puṣpodyāne tathā khele rātri-dine
lakṣmī-devīre saṅge nāhi laya ki kāraṇe?”*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 14.121)

“Bhagavān ravot en speelt daar dag en nacht in de verscheidene bloemen tuinen, maar waarom neemt Hij Lakṣmī-devī, de geluksgodin, niet mee?”

ALLEEN DE GOPĪS ZIJN GEKVALIFICEERD
OM RĀSA-LĪLĀ BINNEN TE GAAN

*svarūpa kahe – “sunô, prabhu, kāraṇa ihāra
vṛndāvan-kriḍāte lakṣmīr nāhi adhikāra*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 14.122)

Svarūpa Dāmodara antwoordde, “Prabhu, luister. De reden daarvoor is, dat Lakṣmī-devī, de geluksgodin, niet de juiste kwalificatie heeft om het speelse vermaak van Vṛndāvana binnen te treden.

*“vṛndāvana-līlāy kṛṣṇer sahāy gopī-gaṇa
gopī-gaṇa binā kṛṣṇer harite nāre māna”*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 14.123)

“In het zoete spel en vermaak van Vṛndāvana zijn de *gopīs* de enige assistentes van Śrī Kṛṣṇa. Maar wat hen betreft, kan niemand de aandacht van Kṛṣṇa stelen.”

In Dvārakā heeft Śrī Kṛṣṇa 16.000 koninginnen en acht voor-
aanstaande koninginnen onder leiding van Satyabhāmā en
Rukmi-ñijī. Ze zijn allemaal *lakṣmī-svarūpa*, dat wil zeggen,
ze zijn belichamingen van Lakṣmī. Als geen van deze acht
vooraanstaande koninginnen over de kwalificatie beschikt om
het spel van Śrī Kṛṣṇa in Vṛndāvana te betreden, wat kun je
dan nog zeggen van de resterende 16.000 koninginnen? De
diensten van de *gopīs* aan Śrī Kṛṣṇa in Vṛndāvana worden
verleend in *parakīyā-bhāva* (met het gevoel van de paramour,
een minnares in overspelige liefde) en de koninginnen in Dvā-
rakā verlenen Hem diensten in *svakīya-bhāva* (echtelijke lief-
de).

Prema kent twee aspecten: ontmoeting (*milana*) en schei-
ding (*viraha*). Afzondering doet de gretigheid voor de ont-
moeting toenemen en voedt die ontmoeting. Als alleen ont-
moeting plaats heeft, verrijzen de golven van de *bhāvas* van
prema niet. In Dvārakā zijn de koninginnen wettelijk ge-
trouwde vrouwen van Śrī Kṛṣṇa en er zijn geen sociale restric-
ties voor hun ontmoeting met Hem; ze kunnen Hem ontmoe-
ten, wanneer ze dat willen. Daardoor ontbreekt aan hun *pre-
ma* een telkens nieuwe frisheid. Als *prema* een oorzaak heeft
en de oorzaak vervalt, vervalt de *prema* eveneens. De *prema*
van de koninginnen van Dvārakā voor Śrī Kṛṣṇa is gebaseerd
op hun huwelijk met Hem. De *prema* van de *gopīs* voor Śrī
Kṛṣṇa daarentegen is niet afhankelijk van enige sociale ver-

bintenis. Ze zijn getrouwd met andere *gopas*, maar hun wezenlijke *prema* is gericht op Śrī Kṛṣṇa.

Verder heeft iedere koningin van Dvārakā tien zonen en een dochter, waardoor hun liefde is verdeeld. Maar de *gopīs* [die *rasa-līlā* binnengaan] hebben geen kinderen en geen relatie met hun echtgenoot. Ze koesteren een onverdeelde *prema* voor Śrī Kṛṣṇa alleen.

Toen de *gopīs* gingen trouwen, werden ze de vrouw van iemand anders (*para-vadhu*). Kṛṣṇa was daardoor een man, die niet hun echtgenoot was (*para-puruṣa*). Daardoor konden ze Hem niet op eigen gelegenheid ontmoeten. Er bestonden allerlei hindernissen om Kṛṣṇa te zien, zoals hun echtgenoot, hun schoonmoeder en schoonvader, andere familieleden en sociale conventies. De *gopīs* zochten met behulp van allerlei smoesjes en excuses voortdurend naar een gelegenheid om Hem te zien en Śrī Kṛṣṇa, die Zich verstopte voor Zijn moeder, vader en vrienden, zocht constant naar een gelegenheid om de *gopīs* te zien. Door al deze obstakels neemt de intense gretigheid voor een ontmoeting (*milana*) voortdurend toe en het plezier van de ontmoeting neemt een miljoen keer toe. Śrī Kṛṣṇa is hoogst onafhankelijk. Om dergelijke ontmoetingen te kunnen proeven voert Hij desondanks dergelijk spel uit met behulp van Zijn *yogamāyā* vermogen. De beschikking hebben over het gevoel van de *gopīs* is de enige kwalificatie om in dat Vraja spel en vermaak binnen te treden.

Nadat Lakṣmijī eens had horen spreken over de glorie van *rāsa-līlā*, kreeg zij in haar hart ook het verlangen om *rāsa-līlā* binnen te gaan. Maar aangezien ze niet beschikt over de kwalificatie om zelfs Vṛndāvana binnen te gaan, heeft ze duizen-

den jaren aan de overzijde van de Yamunā in Baelvana soberheden uitgevoerd. In die tijd kwam Śrī Kṛṣṇa daar en vroeg haar, “Waarom voer je al die zware soberheden uit?”

Lakṣmiji zei, “Ik wil van Jou de gunst krijgen om de *rāsa-līlā* binnen te gaan.”

Śrī Kṛṣṇa zei, “Op dit moment is dat voor jou niet mogelijk.”

“Waarom niet?” vroeg Lakṣmī-devī.

Śrī Kṛṣṇa zei, “Om *rāsa* binnen te gaan moet je het lichaam van een *gopī* en de identiteit (*abhimāna*) van een *gopī* hebben. Na dit leven moet je uit de baarmoeder van een *gopī* in Vṛndāvana worden geboren en met een *gopa* (koeherder) trouwen. Je zal dan alleen in staat zijn om de *rāsa-līlā* binnen te gaan, wanneer je jezelf eenmaal hebt overgegeven aan de toevlucht van de *nitya-siddhā* (eeuwig geperfectioneerde) *gopīs* en je over de zuivere *abhimāna* van een *gopī* beschikt – niet eerder.

“De *vraja-gopīs*, die kinderen hebben, komen deze *rāsa* ook niet binnen. Alleen de *gopīs*, die geen relatie met hun echtgenoot hebben, zijn in staat dat te doen. Dus hoe denk je daar binnen te komen? Hiervoor zal je jouw liefdevolle gevoelens voor Nārāyaṇa en jouw zelfbeeld van *brāhmaṇī* moeten opgeven. Je zal jouw koeherder echtgenoot moeten bedriegen en het gevoel van een overspelige vrouw aannemen. Alleen wanneer je op die manier in het gevoel van een *gopī* bent verankerd, kun je de *rāsa-līlā* binnengaan.”

Lakṣmī-devī wierp hier tegenin, “Hoe kan ik mijn echtgenoot Nārāyaṇa verlaten? Ik kan mijn kuisheid niet opgeven en Hem verlaten en dan met een koeherder gaan trouwen.”

“Totdat je bereid bent om dit allemaal wel te doen, zal je moeten wachten om de *rāsa-lilā* binnen te gaan,” vertelde Śrī Kṛṣṇa haar.

Om deze reden voert Lakṣmījī tot de dag van vandaag soberheden uit in Baelvana, maar ze heeft niet de nodige kwalificatie bereikt. Iedereen kan deze *gopī-prema* verlangen, maar het is zo extreem zeldzaam, dat zelfs Lakṣmījī, Śaṅkarājī, Brahmājī enzovoort dit niet kunnen bemachtigen, om niet te spreken van anderen.

In Vṛndāvana hebben Śrī Kṛṣṇa’s moeder en vader, vrienden en andere *gopas* en de moederlijke *gopīs* zoveel liefde voor Hem. Maar hier beschrijft Śrī Svarūpa Dāmodara alleen Zijn dierbare *gopīs*.

In *Śrīmad-Bhāgavatam* staat de volgende beschrijving,

*aho bhāgyam aho bhāgyam
nanda-gopa-vrajaukasām
yan-mītram paramānandaṁ
pūrṇam brahma sanātanam*

Śrīmad-Bhāgavatam (10.14.32)

Oh, wat zijn Nanda Mahārāja, de *gopas* en *gopīs*, de dieren, vogels en alle andere levende wezens in Vraja fortuinlijk. Er is in feite geen beperking aan hun grote geluk, want de woonplaats van *paramānanda* (hoogste zegen), de eeuwige en complete Parabrahma, is onder hen afgedaald en hun vriend geworden.

Alle *gopas* verlenen ook dienst aan Śrī Kṛṣṇa. Nanda Bābā verleent Hem diensten als Zijn vader en Gargācārya, Bhāguru Muni, Śāṅḍilya Ṛṣi en anderen bieden Hem zegeningen aan als Zijn *gurus*. Ook Sudāma, Subala, Madhumaṅgala en Śrī

Baladeva Prabhu verlenen Hem diensten in een mannelijke gedaante. Maar niemand in een mannelijk lichaam kan de soort diensten verlenen, die Śrīmatī Rādhikā verleent. Daarom zijn alle mannen verboden de plek binnen te gaan, waar Śrī Kṛṣṇa Zich amuseert met Śrīmatī Rādhikā en de *gopīs*.

Sommige *sakhās*, zoals Madhumaṅgala, Subala Sakhā, Kokila, Bhr̥ṅga en andere *priyā-narma-sakhās*, die een schijn van *mahābhāva* hebben, assisteren dit spel van Śrī Kṛṣṇa echter op afstand, want zij mogen ook de *kuñjās* niet binnentreden. De *gopīs* daarentegen kunnen allemaal de *kuñjās* binnengaan. Daarom zei Śrī Svarūpa Dāmodara, dat afgezien van de *gopīs* niemand beschikt over de bekwaamheid om Kṛṣṇa's hart te stelen en erover te beschikken. Śrī Kṛṣṇa bevestigt deze uitspraak in *Śrīmad-Bhāgavatam* (10.32.22),

*na pārāye 'ham niravadya-saṁyugāṁ
sva-sādhu-kṛtyaṁ vibudhāyusāpi vaḥ
yā mābhajan durjaya-geha-śṛṅkhalāḥ
saṁvṛścyā tad vaḥ pratiyātu sādhunā*

Mijn lieve *gopīs*, jullie ontmoeting met Mij is smetteloos en in ieder opzicht zuiver. Jullie hebben zelfs geen fractie verlangen naar jullie eigen geluk en jullie zijn vol uiterst zuivere liefde. Jullie heben de taaie banden van het gezinsleven vernietigd, jullie hebben de zedelijke normen van deze wereld overschreden en Mij liefdevol gediend. Zelfs al zou Ik een levensduur krijgen als die van de goden, zou ik niet in staat zijn om zelfs maar een druppel van jullie liefde, opoffering en dienstverlening te vereffenen. Jullie mogen Me door jullie eigen zachtaardige natuur allemaal van Mijn schuld bevrijden, maar Ik ben de schuldenaar van jullie *prema* en dat zal altijd zo blijven.

Kṛṣṇa heeft dit nooit tegen iemand gezegd, behalve tegen de *gopīs*. Dit is de reden, waarom Svarūpa Dāmodara alleen de *gopīs* heeft beschreven.

Śrī Caitanya Mahāprabhu is uitermate genereus (*mahāva-dānya*). Hij is naar dit aardse platform afgedaald om juist deze *gopī-prema* te schenken. Als in iemand het intense verlangen verschijnt om dienst te verlenen in de *rāsa-līlā* van het Goddelijk Paar, Śrī Śrī Rādhā-Kṛṣṇa, krijgt die persoon het grote geluk om deze *rāsa* binnen te gaan. Alleen voor het ontwaken van een dergelijk verlangen in de *jīvas* stuurt Śrīman Mahāprabhu zoveel grote persoonlijkheden (*mahāpuruṣas*) naar deze wereld, zoals Śrī Svarūpa Dāmodara, Śrī Rāmānanda Rāya, Śrī Rūpa Gosvāmī, Śrī Raghunātha dāsa Gosvāmī, Śrīla Kṛṣṇadāsa Kavirāja Gosvāmī, Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura en Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī Prabhupāda en zijn persoonlijke metgezellen (*parikāras*), zoals Śrīla Bhakti Prajñāna Keśava Gosvāmī.

ŚRĪMAN MAHĀPRABHU WIL DE OORZAAK WETEN
VAN DE WOEDE VAN LAKṢMĪ-DEVĪ

*prabhu kahe – “yātrā-chale kṛṣṇera gamana
subhadrā āra baladeva, saṅge dui jana*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 14.124)

Śrīman Mahāprabhu had voor Śrī Svarūpa Dāmodara nog een vraag, “Śrī Kṛṣṇa ging met Śrī Baladeva Prabhu en Śrī Subhadrā-devī onder voorwendsel van Ratha-yātrā naar Guṇḍicā Mandira (Vṛndāvana) om Yaśodā Maiyā, Nanda Bābā, de *gopas*, de *gopīs* en alle andere Vrajavāsī’s te zien. Hij nam Śrī Baladeva Prabhu en Śrī Subhadrājī mee, zodat Lakṣmījī niet

het vermoeden zou krijgen, dat Hij naar Vṛndāvana was gegaan. Śrī Baladeva Prabhu had met Śrī Kṛṣṇa tot Zijn elfde levensjaar in Vraja gewoond en Śrī Subhadrājī heeft een grote genegenheid voor de *gopīs*; daarom heeft Śrī Kṛṣṇa hen meegenomen. Hij ging eerst naar Nanda Bhavana om Zijn ouders te zien. Daarna liet Hij Baladeva en Subhadrā daar achter en is in Zijn eentje naar Zijn geliefde *gopīs* gegaan.”

Śrī Baladeva en Subhadrājī zijn niet op de hoogte met het vertrouwelijke spel en vermaak van Kṛṣṇa met de *gopīs* en ze weten ook niet, dat Hij overdag, nadat Hij met een excuus de *sakhās* achterlaat, en 's nachts, zonder dat iemand dat te weten kan komen, soms naar Vamśīvaṭa gaat, soms naar Sevākuñja, soms naar Saṅket en soms naar Rādhā-kuṇḍa om de *gopīs* in Zijn eentje te ontmoeten. Als Hij op die plekken met de *gopīs* speelt, zit Hij soms op een schommel, soms wordt Hij door hen in een wedstrijd verslagen en soms stelen de *gopīs* stiekem Zijn fluit. Soms speelt Hij met de *gopīs* in het water van Śyāma-kuṇḍa en Rādhā-kuṇḍa. Śrī Kṛṣṇa voert op die manier allerlei vertrouwelijk, liefdevol spel en vermaak met de *gopīs* uit.

*“gopī-saṅge jatô līlā haya upavane
nigūḍha kṛṣṇera bhāva kehô nāhi jāne”*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 14.125)

“Niemand kan de vertrouwelijke gevoelens van Kṛṣṇa kennen in al het spel en vermaak, dat plaats heeft met de *gopīs* in de *kuñjās*.”

Zelfs Yaśodā Maiyā weet niets af van dit vertrouwelijke spel en vermaak. Alleen Yogamāyā Paurṇamāsī-devī, Vṛndā-devī, Dhaniṣṭhā en Kundalatā enzovoort weten ervan. De *priyā-*

narma-sakhās van Śrī Kṛṣṇa, zoals Subala en Madhumaṅgala, weten er iets vanaf, maar daarmee hebben ze geen toegang tot dat spel. Śrī Subhadrā-devī en Śrī Baladeva Prabhu kunnen daarom niet weten, waarom Śrī Kṛṣṇa naar Vṛndāvana is gegaan. Lakṣmī-devī dacht, dat Śrī Jagannātha met Śrī Baladeva Prabhu en Subhadrājī een eindje ging wandelen en dat Hij weer snel naar Dvārakā zou terugkomen.

*“ataev kṛṣṇer prākāṣṭye nāhi kichu doṣa
tabe kene lakṣmī-devī kare etô roṣa?”*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 14.126)

[Toen vroeg Caitanya Mahāprabhu,] “Waarom wordt Śrī Lakṣmī zo boos op Śrī Jagannātha, als Hij geen waarneembare overtreding tegen haar heeft begaan?”

Śrī Svarūpa Dāmodara antwoordde,

*svarūpa kahe, – “prema-batīr ei tō’ svabhāva
kāntera audāsya-leśe haya krodha-bhāva”*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 14.127)

“Een meisje, dat dolgelukkig is in de liefde, wordt van nature boos op haar minnaar, die haar de minste of geringste verwaarlozing toont. Daarom was Lakṣmījī in *māna*.”

*henô-kāle, khacita jāhe vividha ratana
suvarṇera caudolā kōri’ ārohaṇa*

*chatra-cāmara-dhvajā patākāra gaṇa
nānā-vādyā-āge nāce deva-dāsī-gaṇa*

*tāmbūla-samputa, jhāri, vyajana, cāmara
sāthe dāsī sata, hāra divya bhūṣāmbara*

*aneka aiśvarya saṅge bahu-parivāra
kruddha hōiyā lakṣmī-devī āilā simha-dvāra
Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 14.128-131)*

Op dat moment zag iedereen, dat Lakṣmī-devī daar aankwam in een gouden, met edelstenen bezette draagstoel. Haar dienstmeisjes vergezelden haar en droegen parasols, *cāmaras* en vlaggen. Andere dienstbodes bespeelden diverse muziek-instrumenten en de *devadāsīs*³ waren aan het dansen. Aan alle zijden omringden honderden dienstmeisjes haar, die dozen met *pāna* (betelnoten), kleine waterkannen met een tuit om water rond te sprenkelen, waaiers en *cāmaras* bij zich hadden. Deze dienstmeisjes waren allemaal getooid met goddelijke ornamenten. Lakṣmī-devī kwam naar de Simha-dvāra met al haar metgezellen, spreidde een gigantische rijkdom tentoon en was woedend.

*jagannāther mukhya mukhya jatô bhṛtya-gaṇe
lakṣmī-devīr dāsī-gaṇa karena bandhane
bāndhiyā āniyā pāḍe lakṣmīra caraṇe
core daṇḍa kare, jenô laya nānā-dhane
acetanavat tāre karena tādane
nānā-matô gāli dena bhaṇḍa-vacane
lakṣmī-saṅge dāsī-gaṇer prāgalbhya dekhiyā
hāse mahāprabhur gaṇa mukhe hasta diyā
Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 14.132-135)*

In opdracht van Lakṣmījī grepen haar dienstmeisjes de hoofddienaren van Śrī Jagannātha vast. Ze bonden hen vast met touwen en wierpen hen aan de voeten van Lakṣmī-devī.

³ *Devadāsīs* waren de dienstmaagden van Jagannātha, die hun leven hadden gewijd aan zang en dans voor Zijn plezier. (-red.)

Ze ging verder hen te straffen, alsof ze een grote hoeveelheid rijkdom hadden gestolen. Die dienstmeisjes vielen hen aan met allerlei beledigingen en harde woorden, alsof de dienaren van Jagannātha dwazen in onwetendheid waren. Bij het zien van de vermetelheid en deskundigheid van Lakṣmī-devī en haar assistentes hielden Mahāprabhu en Zijn metgezellen hun hand voor de mond en begonnen te lachen.

LAKṢMĪJĪ VERTREKT NAAR GUṆḌICĀ MANDIRA

Hierna maakte Lakṣmījī aanstalte om met haar dienstmeisjes naar Śrī Guṇḍicā Mandira te gaan. Śrīman Mahāprabhu werd vergezeld door al Zijn toegewijden en volgde hen op de voet om de *bhāvas* van Lakṣmī-devī te kunnen zien.

*dāmodara kahe, - “aiche mānera prakāra
tri-jagate kāha dekhi, śuni nai āra*

*māninī nirutsāhe chāḍe vibhūsaṇa
bhūme bōsi’ nakhe lekhe, malīna-vadana*

*pūrve satyabhāmār śuni evaṁ-vidha māna
vraje gopī-gaṇer māna—rasera nidhāna*

*tho nija-sampatti sab prakāṣa kōriyā
priyera upara jāya sainya sājaiya”*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 14.136-139)

Śrī Svarūpa Dāmodara zei, “Nooit eerder heb ik ergens in de drie werelden een dergelijke verbazingwekkende *māna* gezien of over horen vertellen. Doorgaans wordt een vrouw in *māna* verdrietig, gooit al haar sierraden af en gaat op de grond zitten. Omdat ze vol woede en verdriet zit, ziet ze er terneergeslagen uit. Dan gaat ze iets schrijven door met haar nagels over de grond te krabben. Toen voorheen Satyabhā-

māji haar *māna* vertoonde, had zij ook deze conditie, dus wat valt te zeggen van de *māna* van de *gopīs*! Hun *māna* is de schatkist, het kroonjuweel, van *rāsa*. Maar hier in het geval van Lakṣmīji wordt precies het tegenovergestelde vertoond. Overladen met al haar rijkdom en weelde heeft zij zich met haar leger voorbereid op de aanval op haar geliefde. Welke soort *māna* is dit?”

DE MĀNA VAN DE GOPĪS

Śrīman Mahāprabhu vroeg, “Hoeveel soorten *māna* hebben de *vraja-gopīs*?”

Śrī Svarūpa Dāmodara zei, “De *gopīs* hebben honderden soorten *māna*. Er zijn allerlei soorten heldinnen volgens hun natuur en de aanleg van hun *prema*. *Māna* verschijnt in de heldin in overeenstemming met die natuur en aanleg. Het is niet mogelijk om alle verschillende soorten *māna* te beschrijven en daarom kan ik alleen een algemeen overzicht geven van een paar sub-categorieën.

“De *māna* van de *gopīs* wordt soms aangewakkerd door een oorzaak en soms is er geen oorzaak aanwezig. *Māna* is een gevorderd stadium van *prema*, dat zich manifesteert, nadat *sthāyi-bhāva* (het permanente sentiment) is bereikt. Er zijn vijf soorten *sthāyibhāva*⁴ en die veranderen nooit. Wan-

⁴ De vijf typen *sthāyibhāva* zijn de permanente gevoelens in een van de vijf belangrijkste relaties, namelijk neutraliteit (*sānta*), dienaarschap (*dāsyā*), vriendschap (*sakhya*), ouderschap (*vātsalya*) en amoureuze liefde (*mādhurya*). (-red.)

neer *vibhāva*, *anubhāva*, *sāttvika-bhāva* en *vyabhicāri-bhāva*⁵ zich met elkaar vermengen op het platform van *sthāyibhāva*, wordt *bhakti-rāsa* gegenereerd. In het hart van de *sādhaka* verschijnt eerst *rati* en na enige tijd manifesteert zich in zijn hart de permanente fundering van *prema*, *sthāyibhāva*, door de genade van een *rāgātmikā-bhakta* van Goloka Vṛndāvana.

“Wat is de aard van *prema*? Zelfs wanneer er alle reden is om *prema* te verbreken, neemt *prema* juist steeds verder toe. In *prema* bestaat niet het minste of geringste spoor van een verlangen naar het eigen geluk. Het doel van de *gopīs* is eenvoudig Kṛṣṇa een plezier doen en Kṛṣṇa’s doel is de *gopīs* een plezier doen. De wederzijdse liefde van geconditioneerde zielen van deze wereld daarentegen is niet onzelfzuchtig en wanneer er slechts een klein beetje schade aan het eigenbelang wordt toegebracht, breekt de liefdesband.

“Na *prema* komt het stadium van *sneha*, waarin het hart van de toegewijde onmiddellijk smelt bij het zien van Śrī Kṛṣṇa en er voortdurend tranen uit zijn ogen stromen. Er zijn twee soorten *sneha*: *ghṛta-sneha* en *madhu-sneha*. Śrīmatī Rādhikā en de *sakhīs* in Haar groep hebben *madhu-sneha* en Candrāvalī en de *sakhīs* in haar groep hebben *ghṛta-sneha*. De *gopīs* met *madhu-sneha* hebben het gevoel, dat Kṛṣṇa van hen is, terwijl de *gopīs* met *ghṛta-sneha* denken, ‘Ik ben van Kṛṣṇa’.

⁵ *Vibhāva* – datgene, dat veroorzaakt de relatie met Kṛṣṇa te proeven; *anubhāva* – zichtbare acties, die spirituele emoties onthullen; *sāttvika-bhāva* – acht symptomen van spirituele extase; *vyabhicāri-bhāva* - drieëndertig spirituele emoties, die voortkomen uit het permanente sentiment. (-red.)

“Na *sneha* verschijnt het gevoel van *praṇaya*, waarin de *sneha* van de *gopīs* zodanig toeneemt, dat ze zichzelf en Kṛṣṇa beschouwen als één ziel in twee lichamen.

“Na *praṇaya* komt het stadium van *māna*. Soms verschijnt *māna* vóór het stadium van *praṇaya*. De *gopīs* zijn er vast van overtuigd, dat Kṛṣṇa komt om hen gerust te stellen, wanneer ze in *māna* gaan. Dit alleen is het doel van hun *māna*.

“In Śrīmatī Rādhikā zijn een onbeperkt aantal stemmingen aanwezig. Hiervan zijn driehonderdzig prominent en daarom zijn er in beginsel driehonderdzig typen *gopīs*. Iedere *gopī* heeft een andere stemming en alle stemmingen worden belichaamd door Śrīmatī Rādhikā. Alle *gopīs* zijn Haar *kāyā-vyūhas* (rechtstreekse expansies) en hun gevoelens manifesteren zich door Haar verlangen. Lalitā is *prakharā* (vrijmoedig en uitgesproken), sommige *gopīs* zijn zachtaardig en nuchter (*dhīrā*) en sommigen zijn rusteloos (*adhirā*).”

Nadat Śrī Svarūpa Dāmodara dit allemaal had uitgelegd, zei Śrīman Mahāprabhu, “Ik wil iets horen over de *bhāvas*, die hieraan voorbij gaan.”

Śrī Svarūpa Dāmodara zei, “Wanneer de *gopīs* met het gevoel ‘Ik behoor Kṛṣṇa toe’ in *māna* zijn, spreken ze geen scherpe woorden tegen Hem, maar ze huilen alleen. Wanneer daarentegen de *gopīs* met het gevoel ‘Kṛṣṇa is van mij’ *māna* vertonen, doorboren ze Kṛṣṇa met de pijlen van hun scherpe woorden met tranen in hun ogen en vol woede.

Toen Śrī Kṛṣṇa eens naar Rādhājī ging, zaten Zijn gezicht en armen vol met zwarte en rode vlekken. Toen Rādhājī dit zag, dacht ze, dat het aanwijzingen waren van Zijn liefdesspel (*vilāsa*) met andere *gopīs*. Toen vertoonde ze *māna*. Vol sar-

casme zei Ze met een lief stemmetje, ‘Oh! Ben Je daar. Je ziet er uitgeput uit. Neem even een beetje rust.’ Ze bood Hem een zitplaats aan en vuurde een zijdelingse blik op Hem af. ‘Je ziet er prachtig uit. Je ziet er precies zo uit als Mahādeva Śaṅkarajī.’ De gelaatskleur van Nīla-rohita Rudra Śaṅkarajī is een combinatie van blauw, zwart en rood. Op die manier vergeleek Śrī Rādhājī Śrī Kṛṣṇa met Śaṅkarajī.”

Śrīman Mahāprabhu en Śrīla Svarūpa Dāmodara Gosvāmī waren zodanig verzonken geraakt in de discussie over de gevoelens van de Vrajavāsī’s, dat ze niet eens hadden gemerkt, dat de wagen van Lakṣmījī Guṇḍicā Mandira had bereikt. (Nu wordt het spel beschreven van de aankomst van Lakṣmīdevī in Guṇḍicā Mandira.)

Toen Lakṣmī zich realiseerde, dat Śrī Kṛṣṇa Nīlācala (Dvārakā) had verlaten om naar Sundarācala (Vṛndāvana) te gaan, nam haar woede plotseling toe.

*śrīvāsa hāsiyā kahe, – “śunô, dāmodara
āmāra lakṣmīra dekhô sampatti vistara*

*“vṛndāvaner sammpad dekhô, – puṣpa-kisalaya
giri-dhātu-sikhi-piccha-guñja-phala-maya”*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 14.203-204)

Śrīvāsa Ṭhākura zei lachend tegen Śrī Svarūpa Dāmodara, “Mijn beste vriend, kijk eens naar de omvang van de ongelimiteerde rijkdom van mijn Lakṣmījī. De schatkist van Vṛndāvana bestaat louter uit een paar bloemen, klimplanten, mineralen uit de heuvels, pauwenveren en *guñja* bessen.

“In Vṛndāvana heeft Śrī Kṛṣṇa niet eens een gouden kroon op Zijn hoofd. Hij heeft alleen een bamboefluit en draagt een pauwenveer, een *pītambara* en een bloemenslinger.”

*“vṛndāvana dekhibāre gelā jagannātha
suni’ lakṣmī-devīr mane hōilō āsoyātha*

*“etō sampatti chāḍi’ kene gelā vṛndāvana
tāre hāsya kōrite lakṣmī kōrilā sājana*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 14.205-206)

[Śrīvāsa Ṭhākura vervolgde,] “Het hart van mijn *svāminī*, Śrī Lakṣmī, is bedroefd geworden, toen ze hoorde, dat Śrī Jagannāthajī was vertrokken om dat Vṛndāvana te zien. ‘Waarom wil Śrī Jagannāthajī Vṛndāvana zien en laat Hij zoveel rijkdom en luxe achter?’ Om dit te bespotten heeft Lakṣmījī al haar rijkdom en weelde uitgestald.”

Toen zeiden de dienaressen van Lakṣmījī tegen de dienaren van Śrī Jagannātha-deva het volgende,

*“tomāra ṭhākur, dekhō etō sampatti chāḍi’
patra-phala-phula-lobhe gelā puṣpa-bāḍi*

*ei karma kare kāhā vidagdha-sīromaṇi?
lakṣmīr agrete nija prabhure dehō’ āni”*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 14.207-208)

“Jullie meester, Jagannātha, die de grote weelde van Lakṣmījī heeft achtergelaten, is naar de bloementuin gegaan, omdat Hij gretig is naar een paar bladeren, vruchten en bloemen. Jullie meester is het kroonjuweel van slimmerikken, waarom vertoont Hij deze dwaasheid dan? Breng jullie meester heel snel terug naar Lakṣmī-devī.”

*etō bōli’ lakṣmīra saba dāsī-gaṇe
kaṭi-vastre bāndhi’ āne prabhur nija gaṇe*

*lakṣmīra caraṇe āni' karāya praṇati
dhana-daṇḍa laya, āra karāya minati*

*rathera upare kare daṇḍera tāḍana
cora-prāya kare jagannāther sevak-gaṇa*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 14.209-211)

Toen ze dit hadden gezegd, arresteerden de dienaressen van Lakṣmī de dienaren van Jagannātha en bonden hen vast door doeken om hun middel te gooien. Daarna brachten ze hen naar Lakṣmī en lieten hen *praṇāma* aan haar voeten aanbieden. Als straf namen ze hen al hun rijkdom af en lieten hen een nederige smeebede aan haar richten. Ze sloegen zelfs met stokken op de wagen van Śrī Jagannātha. Ze behandelden de dienaren van Jagannātha als dieven.

*saba bhṛtya-gana kahe, – joḍa kōri' hāta
'kāli āni dibō tomār āge jagannātha'*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 14.212)

Tenslotte kwamen de dienaren van Śrī Jagannātha met gevouwen handen bij Lakṣmī-devī en zeiden, “We zullen Śrī Jagannātha morgen naar u terugbrengen.”

Nadat de dienaren van Śrī Jagannātha waren beboet en gestraft, liet Lakṣmī-devī hen bij het vernemen van hun belofte vrij en keerde met een gerust hart terug naar haar woning.

Śrīvāsa Paṇḍita zei tegen Śrī Svarūpa Dāmodara, “Het is niet mogelijk om de rijkdom van mijn Lakṣmīji onder woorden te brengen. Jullie *gopīs* maken ghee, yoghurt, boter enzovoort van de melk van hun koeien. Daarmee voorzien ze in hun levensonderhoud. Ze wonen in *kuñjās* (loofhutten), niet in de grote paleizen van Mathurā en Dvārakā. Ze maken hun sierraden van bosbloemen, terwijl de Dvārakāvāsī's sierraden

van goud, parels, diamant en edelstenen dragen. En mijn Ṭhākuraṇī zit op een troon bezet met edelstenen.”

Bij het horen van de woorden van Śrīvāsa Paṇḍita, die zich in de stemming van Śrī Nāradaḥ bevond, barstten de toegewijden van Śrīman Mahāprabhu in lachen uit.

*prabhu kahe, – “śrīvās, tomāte nārad-svabhāva
aiśvarya-bhāve tomāte, īśvara-prabhāva*

*“īho dāmodar-svarūpa—śuddha-vrajavāsī
aiśvarya nā jāne īho śuddha-preme bhāsi”*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 14.216-217)

Śrīman Mahāprabhu zei, “Śrīvāsa, jij hebt de natuur van Śrī Nārada. Onder invloed van Bhagavān word je alleen aange-trokken tot het gevoel van rijkdom (*aiśvarya*). Maar deze Svarūpa Dāmodara is een zuivere Vaiṣṇava. Hij heeft geen idee van *aiśvarya*. Hij blijft eenvoudig verzonken in zuivere *prema*.”

DE VERHEVENHEID VAN VṚNDĀVANA

*svarūpa kahe, – “śrīvāsa, śunô sāvadhāne
vṛndāvana-sampad tomār nahi paḍe mane?*

*vṛndāvane sāhajika je sampat-sindhu
dvāraka-vaikuṅṭha-sampat—tāra eka bindu*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 14.218-219)

Śrī Svarūpa Dāmodara zei, “Śrīvāsa, luister goed. Weet je niet, wat de transcendente rijkdom van Vṛndāvana is? De natuurlijke rijkdom van Vṛndāvana is zo uitgestrekt als een oceaan. De rijkdom van Dvārakā en Vaikuṅṭha kan zich niet meten aan zelfs maar een druppel van die oceaan.”

*śriyaḥ kāntāḥ kāntaḥ parama-puruṣaḥ kalpa-taravo
drumā bhūmiś cintāmaṇi-gaṇa-mayī toyam amṛtam
kathā gānaṁ nāṭyaṁ gamanam api vaṁśī priya-sakhī
cid-ānandaṁ jyotiḥ param api tad āsvādyam api ca*

Brahma-saṁhitā (5.56)

Zoveel rijkdom als de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods Śrī Kṛṣṇa ook heeft, deze wordt volkomen gemanifesteerd in zijn eigen woonplaats, Vṛndāvana. Daar is de aarde van *cintāmaṇi* (wensjuwelen) gemaakt en de huizen zijn van edelsteen. Zelfs de dienstmaagden daar dragen enkelbellen van *cintāmaṇi* stenen. Daar zijn alle bomen wensbomen (*kalpa-vṛkṣa*), maar de Vrajavāsī's willen alleen bloemen en vruchten van ze hebben. De ontelbaar vele koeien daar zijn allemaal wenskoeien (*kāmadhenus*), maar de Vrajavāsī's bedelen bij hen alleen om melk, geen andere vorm van rijkdom. Het alledaagse spraakgebruik van de Vrajavāsī's is een lied en hun natuurlijke wandelgang is een dans. Het water van die plaats is nectar. Die woonplaats verlicht zichzelf met zijn eigen transcendente uitstraling. De Lakṣmī's daar, dat zijn de *gopīs*, verslaan Lakṣmī van Vaikuṅṭha en Dvārakā met hun verbazingwekkende kwaliteiten. Daar voert de *vaṁśī* (fluit) van Śrī Kṛṣṇa zelf de activiteiten uit van een dierbare vriend (*priyā-sakhī*).⁶

⁶ *Brahma-saṁhitā* (56) – “In Goloka-dhāma is *vaṁśī* de meest dierbare vriend (*priyā-sakhī*), want met de geluidsgolven van haar zoete stem informeert ze eerst de geliefde *gopīs* van Śrī Kṛṣṇa over de plek, waar Śrī Kṛṣṇa blijmoedig Zijn spel uitvoert en daarna brengt ze hen naar die plek door een sterke aantrekkingskracht op hen uit te oefenen.” (-red.)

Kṛṣṇa is het kroonjuweel van de kenners van *rāsa* (*rasika śekhara*) en dat is de reden, waarom Hij de *rāsa* van *unnata-ujjvala-prema* (de hoogst verheven, stralende liefde van de *gopīs*) wil proeven. Hij is niet helemaal tevreden met enig ander sentiment van de liefde. Deze *unnata-ujjvala-rāsa* is alleen aanwezig in de *gopīs* van Vṛndāvana en daarom woont Śrī Kṛṣṇa altijd in Vṛndāvana, dat vol *mādhurya* is en laat de rijkdom tentoon gespreid in Zijn woonplaats Dvārakā achterwege.

Bij het horen over de glorie van Vṛndāvana van Śrī Svarūpa Dāmodara, transformeerde het gevoel van Śrīvāsa Paṇḍita. Hij raakte verzonken in het gevoel van Madhumaṅgala, de dierbare *sakhā* van Śrī Kṛṣṇa in Vraja. Hij werd geabsorbeerd in het gevoel van Vraja en begon te dansen en luidkeels te lachen, waarbij hij een gek geluid maakte door met een holle hand de lucht onder zijn oksel uit te slaan. Nadat Śrīman Mahāprabhu over de glorie van de zuivere *prema* van Śrī Rādhājī had gehoord, raakte Hij zelfs nog meer in *prema* verzonken. Hij begon te dansen en Śrī Svarūpa Dāmodara begon met *kīrtana*.

HET VERSCHIL TUSSEN HET GEVOEL VAN
AIŚVARYA EN MĀDHURYA

Hier rijst de vraag, waarom Śrī Kṛṣṇa naar Mathurā en Dvārakā is gegaan en de Vrajavāsī's in de brandende zielsangst van afgescheidenheid heeft achtergelaten, terwijl Hij zoveel van de Vrajavāsī's hield. De verklaring hiervoor is, dat Śrī Kṛṣṇa toegewijden niet kan veronachtzamen. Om die reden is

Hij daar naartoe gegaan – om aan de verlangens van de toegewijden in Mathurā en Dvārakā te voldoen.

Dan wordt de volgende vraag gesteld. Waarom is Hij niet teruggekeerd naar Vṛndāvana, nadat Hij de toegewijden van Mathurā en Dvārakā een plezier had gedaan? De reden hiervoor was, als Hij op dat moment naar Vṛndāvana was teruggekeerd, was Jarāsandha erachter gekomen, dat Śrī Kṛṣṇa de zoon van Nanda Bābā en Yaśodā Maiyā was. Om wraak te nemen op Śrī Kṛṣṇa als oorzaak van de dood van Kāṁsa zou hij Vraja hebben aangevallen. In Vraja is geen infrastructuur aanwezig om het tegen buitenstaanders te beschermen. Er stond ook geen fort en Nanda Bābā had geen soldaten tot zijn beschikking. Jarāsandha had heel Vraja met gemak kunnen vernietigen en Nanda Bābā en Yaśodā Maiyā gevangen kunnen nemen, zoals Kāṁsa Śrī Vasudeva en Devakī gevangen had gezet. Dit is echter de externe reden, waarom Kṛṣṇa niet naar Vraja is teruggegaan, maar hiervoor bestaan ook vertrouwelijke redenen.

Had Śrī Kṛṣṇa niet van tijd tot tijd naar Vṛndāvana kunnen gaan om de Vrajavāsī's en vooral de *gopīs* gerust te stellen, die de zielsangst van afgescheidenheid ondergingen? De reden, waarom Hij dat niet heeft gedaan, is, omdat het lichaam van de *gopīs* is gemaakt van afgescheidenheid. Toen Kṛṣṇa in Vṛndāvana was, leek een moment van afzondering voor de *gopīs* op een tijdperk. En toen Hij naar Mathurā was gegaan, werd hun gevoel van afzondering enorm geïntensiveerd. Als een druppel water op een hete plaat valt, begint hij meteen te sissen en verdampt tot stoom, terwijl de temperatuur van de plaat eerder toeneemt dan afneemt. Op dezelfde manier lijkt

de zielsangst van de *gopīs* in afzondering op een hete plaat. Als Kṛṣṇa hen voor een paar dagen zou ontmoeten, zou dat hetzelfde zijn als een druppel water op een hete plaat, die hun brand in afzondering juist zou doen intensiveren.

Dan kunnen sommigen nog de volgende vraag stellen. Śrī Kṛṣṇa bracht de slapende Mathurāvāsī's midden in de nacht naar Dvārakā, waarmee Hij liet zien, dat Hij het onmogelijke mogelijk kan maken. Waarom heeft Hij dan niet Nanda Bābā, Yaśodā Maiyā, Zijn *sakhās*, *gopīs* en andere Vrajavāsī's naar Dvārakā gebracht? Hij had in Dvārakā talloze gigantische paleizen, niet alleen voor ieder van Zijn koninginnen, maar ook voor Vāsudeva en Devakī, Akrūra, Uddhava, enzovoort. Als duizenden en miljoenen Mathurāvāsī's daar konden wonen, had Hij dan geen mooie regeling kunnen treffen om de Vrajavāsī's daar ook te huisvesten?

De reden waarom Śrī Kṛṣṇa dit niet heeft gedaan, is omdat Mathurā en Dvārakā gebieden zijn van *aiśvarya* (verhevenheid en rijkdom) en Vṛndāvana het oord van *mādhurya* (bekoring en beminnelijkheid). *Aiśvarya* en *mādhurya* kunnen niet tegelijkertijd op dezelfde plek bestaan. De gevoelens van Vṛndāvana kunnen zich nooit in Dvārakā manifesteren en de gevoelens van Dvārakā kunnen zich nooit in Vṛndāvana manifesteren. Deze twee *bhāvas* zijn tegengesteld aan elkaar en door ze bij elkaar te brengen ontstaat er *rasābhāsa*, overlapping van smaken. Om dit te begrijpen is het eerst van belang om de betekenis van *mādhurya* en *aiśvarya bhāvas* te kennen.

In Dvārakā bestaat complete verhevenheid (*vaibhava*). De Yadu dynastie beschouwt Śrī Kṛṣṇa als de volkomen Aller-

hoogste Bestuurder (Parameśvara). Śrī Kṛṣṇa neemt daar soms zelfs Zijn vierarmige gedaante aan.

In Vṛndāvana daarentegen wordt alleen *mādhurya-bhāva* vertoond. *Aiśvarya-bhāva* blijft daar afgedekt door *mādhurya-bhāva*. Śrī Kṛṣṇa is daar geboren uit de baarmoeder van Moeder Yaśodā. Als baby kon Hij Zich zonder hulp van Zijn moeder zelfs niet omdraaien. Hij had dikwijls honger en als Hij geen boter kreeg, werd Hij boos en brak aarden kruiken met yoghurt. Soms ging Hij boter stelen uit de woningen van de Vraja *gopīs*. Toen Hij eens een pot yoghurt in Zijn eigen huis had gebroken, heeft Moeder Yaśodā Hem vastgebonden aan een grote vijzel. Zij beschouwt Śrī Kṛṣṇa als haar zoon, die uit haar is geboren. Het idee, dat Hij de volkomen, Absolute (Pūrṇabrahma) is en de Allerhoogste Bestuurder (Parameśvara) komt in haar hart niet op. Dit alleen is *mādhurya-bhāva*. Als ze Śrī Kṛṣṇa zou zien als Pūrṇabrahma, had ze Hem nooit een standje kunnen geven.

Als wordt gezegd, dat Vṛndāvana het land is van *mādhurya*, moet je niet denken, dat *aiśvarya* daar ontbreekt. Goloka Vṛndāvana is de basis van alle andere gebieden. Alle *aiśvarya*, die zich in andere gebieden manifesteert, is slechts een fractie van de *aiśvarya* van Vṛndāvana. Maar in Vṛndāvana is de *mādhurya-bhāva* zo sterk, dat deze de *aiśvarya* afdekt, welke alleen wordt toegestaan zich te manifesteren, indien deze geschikt is voor *līlā*. Zelfs al bestaat er *aiśvarya-bhāva* in Vṛndāvana, voert Śrī Kṛṣṇa daar menselijk spel en vermaak uit, zoals een gewone jongen. De demon Pūtanā kwam bijvoorbeeld naar Gokula vermomd als een prachtige vrouw. Ze noemde Kṛṣṇa, die zes dagen oud was, ‘liefdevol’ haar lieve

zoon, zette Hem op haar schoot en gaf Hem de borst. Ze had dodelijk vergif op haar borsten aangebracht. Haar intentie om naar Vraja te gaan was om Hem te vermoorden. Zodra Hij haar zag, sloot Hij Zijn ogen, alsof Hij bang was voor haar en begon aan haar borst te zuigen, waarmee Hij tevens haar leven wegzoog. De pijn in haar borst was verschrikkelijk en ze schreeuwde, “Laat me los! Laat me los!” Pūtanā was zo sterk als tienduizend olifanten, maar ze kon zich niet uit de greep van Śrī Kṛṣṇa bevrijden. Om haar leven te redden transformeerde ze zich in haar ware gedaante en vloog de lucht in, maar Śrī Kṛṣṇa nam met gemak haar leven weg. Bhagavān Śrī Kṛṣṇa in de gedaante van een kleine, hulpeloze baby had een sterke heks als Pūtanā vermoord en had daarmee Zijn Goddelijkheid en verhevenheid geopenbaard.

Toen Śrī Kṛṣṇa nog maar zeven jaar oud was, tilde Hij op Zijn linker pink Govardhana Heuvel glimlachend op en hield hem zeven dagen lang omhoog met evenveel gemak, als een olifant, die met zijn slurf een lotusbloem optilt. En Kṛṣṇa bleef daar al die tijd staan in Zijn bekoorlijke, drievoudig gebogen houding. Alle koeherdersjongens hielpen mee door Govardhana met hun stokken te stutten in de overtuiging, dat zij de heuvel zelf omhoog hielden. Nanda Mahārāja bad tot zijn vererenswaardige gedaante van Bhagavān, “O Nārāyaṇa, laat deze berg alstublieft niet naar beneden komen.” En wat valt te zeggen van de *gopīs*? Zij zijn de hoogst persoonlijke *śakti* van Kṛṣṇa. Rādhājī keek naar Govardhana met een doordringende zijdelingse blik en zei, “Als je valt, word je tot as verzengd.” Op die manier bood iedereen hulp in overeenstemming met hun eigen *bhāva*, terwijl ze dachten, dat Kṛṣṇa

Govardhana zonder hun hulp in Zijn eentje niet omhoog had kunnen houden.

Zonder een gigantische vorm of een vierarmige gedaante aan te nemen heeft Śrī Kṛṣṇa Govardhana Heuvel opgetild en Zijn grote verhevenheid (*aiśvarya*) vertoond. Zelfs als in het menselijke spel van Bhagavān *aiśvarya* wordt vertoond, wordt dit spel en vermaak desondanks als volkomen *mādhurya* beschouwd. In Vṛndāvana is Kṛṣṇa de vriend van de *gopas*, Hij is de geliefde van de jonge *gopīs* en Hij is de zoon van de moederlijke *gopīs*.

Dit gevoel is in Dvārakā niet aanwezig. Daar heerst alleen het gevoel van verhevenheid en rijkdom. In Dvārakā identificeert Śrī Kṛṣṇa Zich als een *kṣatriya* en als de zoon van Vāsudeva en Devakī. In Vṛndāvana daarentegen beschouwt Hij Zichzelf als een *gopa* en als de zoon van Nanda Bābā en Yaśodā. Als de Mathurāvāsī's en de Vrajavāsī's allemaal bij elkaar zouden wonen in Dvārakā, wiens zoon zou Kṛṣṇa Zich dan moeten noemen? In Dvārakā is Śrī Kṛṣṇa koning en zou daarom niet met Zijn *sakhās* naar buiten kunnen lopen om koeien te gaan hoeden. Hij zou Zijn gouden kroon bezet met edelstenen niet kunnen opgeven en een kroon van pauwenveren kunnen opzetten. In aanwezigheid van Zijn 16.108 koninginnen zou Hij daar niet op Zijn fluit kunnen spelen om de *gopīs* naar de arena van de *rāsa* dans te roepen. Als de *gopas* en de *gopīs* naar Dvārakā zouden gaan, zou de vereniging van deze twee *bhāvas* aanleiding geven tot het defect van *rasābhāsa*, de overlapping van twee verschillende sferen.

De verheven gevoelstemming van Vṛndāvana zal in Dvārakā nooit kunnen verschijnen. In Vṛndāvana draagt Kṛṣṇa

Zijn fluit en een pauwenoogveer en Hij toont Zijn mooie, drievoudig gebogen gedaante als *manmatha-manmathaḥ*, Hij die Cupido (Kāmadeva) zelf verleidt. Kṛṣṇa's beste speeltuin, Girirāja Govardhana, evenals Śrī Vṛndā-devī, die Zijn lieflijke spel en vermaak arrangeert, zouden Vraja nimmer kunnen verlaten en naar Dvārakā kunnen gaan. Kṛṣṇa kan in Dvārakā geen *rāsa-līlā* uitvoeren, dus de *gopīs* zullen daar nooit naartoe gaan. Śrī Kṛṣṇa kan daar nooit aanwezig zijn in Zijn complete *svarūpa* (gedaante). Hij resideert daar in Zijn manifestatie van Vāsudeva, want Svayam Bhagavān Śrī Kṛṣṇa geeft Zijn *svarūpa* van Vrajendra-nandana nimmer op, dus Hij zou Vṛndāvana nooit kunnen verlaten.

HOOFDSTUK ELF

De instructies van Śrīman Mahāprabhu

ONDERSCHIED TUSSEN VAIṢṆAVA'S

HET RATHA-YĀTRĀ FESTIVAL VAN ŚRĪ JAGANNĀTHA ging negen dagen door. Śrīman Mahāprabhu verbleef met de toegewijden vlak naast Guṇḍicā Mandira in een grote bloementuin, genaamd Jagannātha Vāṭikā. Nadat Hij een bad had genomen nam Śrīman Mahāprabhu iedere dag *darśana* van Śrī Jagannātha en ging daarna een lange tijd met de toegewijden op de binnenplaats van de tempel dansen en *kīrtana* uitvoeren. Daarna nam Hij hen mee naar een nabij gelegen tuin en ging daar dansen en *kīrtana* uitvoeren. Wanneer de bomen en klimplanten van die plek *darśana* van Śrīman Mahāprabhu kregen, gingen ze volop staan bloeien met allerlei soorten bloemen. Door de zoete geur van die bloemen werden zwermen zomende honingbijen aangetrokken, die rondom die bomen

vlogen, terwijl papegaaien en koekoeks zoet kwetterden en er een zachte, aromatische bries stond.

Śrīman Mahāprabhu liep rond op die plek en voelde, dat Hij in Vṛndāvana was, waar het zoete spel en vermaak van Śrī Śrī Rādhā-Kṛṣṇa gaande was, nadat Śrī Kṛṣṇa uit Dvārakā was teruggekeerd. Met dit tijdelijke visioen in het binnenste van Zijn hart namen Zijn gevoelens van afgescheidenheid af. Hij zag Zichzelf als een dienstmeisje van Śrī Rādhājī en verzonk in een oceaan van vreugde bij de ontmoeting van Śrī Kṛṣṇa met Zijn *āśraya-vigraha*¹, Śrī Rādhājī. Terwijl Hij in die *rāsa* verdronk, zong en danste Hij met de toegewijden in de tuin. Onder iedere boom zongen Vāsudeva Datta en andere toegewijden liederen en Śrīman Mahāprabhu ging een staat van de hoogste extase binnen en danste. Soms danste Vakreśvara Paṇḍita en als Śrīman Mahāprabhu hem zag dansen, begon Hij te zingen. Op die manier voerden ze in de tuin zeer lange tijd spel uit, waarna Śrīman Mahāprabhu de toegewijden meenam naar Narendra Sarovara en met hen in het water speelde. Daarna ging Hij met de toegewijden terug naar de tuin om *prasādam* te eerbiedigen.

Nadat ze op die manier *vṛndāvana-līlā* in de Guṇḍicā Mandira hadden herdacht en verheerlijkt, begon de terugtocht van Ratha-yātrā (*ultā-ratha*)², waarbij Śrī Jagannātha doorreisde

¹ *Āśraya-vigraha* – het voertuig van de liefde voor Kṛṣṇa, de toegewijde. (-red.)

² Śrīla Bhaktivedānta Nārāyaṇa Gosvāmī Mahārāja heeft uitgelegd, dat Mahāprabhu en Zijn metgezellen ook op de terugweg dachten, dat ze vanuit Kurukṣetra naar Vraja gingen, en voerden hetzelfde spel uit als op hun reis naar Guṇḍicā. (-red.)

naar Zijn tempel. Terwijl ze zich voortbewogen, zongen en dansten ze vóór de kar van Śrī Jagannātha-deva.

Na het Ratha-yātrā festival kwamen de toegewijden uit Bengalen naar Śrīman Mahāprabhu en vroegen Hem toestemming om naar Bengalen terug te keren. Satyarāja Khān en zijn goede zoon, Rāmānanda Vasu, informeerden bij Śrīman Mahāprabhu naar het volgende,

*“grhashta viṣayī āmi, ki mora sādhanē
śrī-mukhe karena ājñā—nivedi caraṇe”*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 15.103)

“Prabhu, wij zijn een gezin en worden in beslag genomen door wereldse aangelegenheden. Ons nederige verzoek aan Uw lotusvoeten is om van Uw lotuslippen voor ons welzijn de juiste instructies te horen voor *bhakti-sādhana*.”

Ze vroegen die inlichtingen niet voor zichzelf, maar voor het welzijn van alle *jīvas*.

*prabhu kahen, – “kṛṣṇa-sevā’, ‘vaiṣṇava-sevana’
‘nirantara karô kṛṣṇa-nāma-saṅkīrtana”*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 15.104)

Śrī Caitanya Mahāprabhu antwoordde, “Dienstverlening aan Śrī Kṛṣṇa, dienstverlening aan de Vaiṣṇava’s en het onafgebroken uitvoeren van *kṛṣṇa-nāma-saṅkīrtana* zijn de enige plichten van *grhashta* Vaiṣṇava’s.”

Satyarāja Khān en Rāmānanda vonden, dat *śrī-kṛṣṇa-nāma-saṅkīrtana* en dienstverlening voor Śrī Kṛṣṇa gemakkelijk te begrijpen waren. Als iemand *kīrtana* in zijn eentje doet, wordt het *kīrtana* genoemd en wanneer veel toegewijden *kīrtana* uitvoeren onder leiding van een toegewijde, die volkomen

gerealiseerd is in zijn innerlijke spirituele gedaante en identiteit (een *svarūpa-siddhā bhakta*), wordt het *saṅkīrtana* genoemd. Het uitvoeren van diverse diensten en verering van Śrī Kṛṣṇa van 's morgens tot 's avonds, zoals het aanbieden van *ārati*, het baden van de godsbeelden, het aanbieden van *bhoga* op de juiste tijdstippen enzovoort, is *kṛṣṇa-sevā*, of dienstverlening aan Kṛṣṇa. Omdat het moeilijk is te weten, wie een Vaiṣṇava is, is het niet eenvoudig om de gelegenheid te krijgen een Vaiṣṇava te dienen.

satyarāja bale, - “*vaiṣṇav cinibô kemône?*
ke vaiṣṇava, kahô tāra sāmānya lakṣaṇe”

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 15.105)

Satyarāja Khān vroeg toen aan Śrīman Mahāprabhu, “Waar-
aan kunnen we een Vaiṣṇava herkennen? Kunt u ons alstun-
blieft vertellen, wie een Vaiṣṇava is en wat zijn algemene
kenmerken zijn?”

prabhu kahe, - “*jāra mukhe suni eka-bāra*
kṛṣṇa-nāma, sei pūjya, - śreṣṭha sabākāra”

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 15.106)

Śrī Caitanya Mahāprabhu antwoordde, “Degene, uit wiens
mond zelfs eenmaal *kṛṣṇa-nāma* wordt gehoord, is vererens-
waardig en de beste onder de menselijke wezens.”

eka kṛṣṇa-nāma kare sarva-pāpa kṣaya
nava-vidhā bhakti pūrṇa nāma hôite haya”

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 15.107)

“Het chanten van één naam van Kṛṣṇa vernietigt alle zonden.
Door eenvoudig *kṛṣṇa-nāma* te chanten wordt aan alle negen
onderdelen van *bhakti* voldaan.”

Alleen door toevlucht te nemen tot *kṛṣṇa-nāma*, nadat is afgezien van het plegen van *nāma-aparādha*, worden alle overtredingen van de *jīvas* verschoond en worden hun materiële verlangens naar plezier, die geworteld zijn in zonden en vroomheid, volkomen vernietigd. Horen over Śrī Viṣṇu (*śra-vaṇa*), het bezingen van Zijn glorie (*kīrtana*), aan Hem denken (*smaraṇa*), Zijn voeten dienen (*pada-sevana*), Hem vereeren (*arcana*), gebeden aan Hem opzenden (*vandana*), Hem dienst verlenen (*dāśya*), Zijn vriend zijn (*sakhya*) en zich volkomen aan Hem toewijden (*ātma-nivedana*) wordt *navadhā-bhakti* genoemd, negen onderdelen van *bhakti*. Alleen door *bhajana* van de heilige naam van Kṛṣṇa uit te voeren bereiken de negen onderdelen van *bhakti* hun vervulling. Śrīman Mahāprabhu vervolgde,

*“dīkṣā-puraścaryā-vidhi apekṣā nā kare
jihvā-sparṣe ācaṇḍāle sabāre uddhāre
anuṣaṅga-phale kare sarīsārera kṣaya
citta akarṣiyā karāya kṛṣṇe premodaya”*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 15.108-109)

“Men hoeft geen formele initiatie (*dīkṣā*) te ontvangen of bepaalde regulerende riten (genaamd *puraścarya*³) uit te voeren om *kṛṣṇa-nāma* te kunnen chanten. Door eenvoudig in contact te komen met de tong bevrijdt *kṛṣṇa-nāma* iedereen, inclusief zelfs de meest gedegeneerde klasse mensen.

³ De vijf onderdelen van *puraścaryā* zijn eredienst (*pūjā*), chanten (*ja-pa*), offeren van water (*tarpaṇa*), vuuroffer brengen (*homa*) en de *brāhmaṇas* voeden (*brahmaṇa bhojana*). Deze dienen dagelijks te worden uitgevoerd op de drie overgangen van de dag – ochtend, middag en avond.

“*Kṛṣṇa-nāma* is zo zoet, dat deze het hart van die *sādhaka* aantrekt en veroorzaakt, dat *kṛṣṇa-prema* in hem verschijnt. Zodoende worden de banden met dit materiële bestaan (*saṁsāra*) verbroken.”

Om dit te verifiëren citeerde Śrīman Mahāprabhu een vers uit de geschriften,

*ākṛṣṭiḥ kṛta-cetasām sumanasām uccātanam cārṁhasām
ācaṅḍālam amūka-loka-sulabho vaśyaś ca mukti-śriyaḥ
no dikṣam na ca sat-kriyām na ca puraścaryām manāg iḥṣate
mantra ‘yam rasanā-sprg eva phalati śrī-kṛṣṇa-nāmātmakaḥ*

Padhyāvalī (29)

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 15.110)

De zuivere naam van Bhagavān Śrī Kṛṣṇa trekt heilige en bevrijde personen aan. Hij vernietigt de gevolgen van zondige activiteiten en is zo genadevol, dat – te beginnen met *cāṅḍālas* – hij gemakkelijk door iedereen kan worden verkregen, afgezien van doofstommen.⁴ De heilige naam van Bhagavān Śrī

⁴ Dit verwijst naar het uitspreken van *śrī-nāma* met de mond. Om die reden werd gezegd, dat afgezien van degenen, die niet kunnen spreken, iedereen de *nāma* kan chanten. Dit wil echter niet zeggen, dat de naam van Bhagavān niet in staat is om personen, die niet kunnen spreken, te bevrijden. In *Śrī Bṛhad-bhāgavatāmṛta* (1.1.9) legt Śrī Sa-nātana Gosvāmīpāda in zijn commentaar uit, dat *śrī kṛṣṇa-nāma* bevrijding schenkt aan degenen, die hem slechts eenmaal chanten, in ieder geval met een van de vijf zintuigen. Iemand zonder tong kan zijn welzijn verzekeren door *śrī nāma* te chanten met zijn ogen door de geschreven heilige naam ergens te lezen, of door *śrī nāma* te chanten door middel van aanraking door hem op de borst of op andere lichaamsdelen te schilderen, door *śrī nāma* geschreven op papier te voelen, of door een banier met *śrī nāma* te dragen.

Kṛṣṇa schenkt bevrijding en is even krachtig als Śrī Kṛṣṇa Zelf. Zodra deze zuivere naam de tong raakt, wordt zijn transformatie onmiddellijk zichtbaar. Het chanten van deze namen is niet afhankelijk van *dikṣā*, zedelijk gedrag, of voorbereidende ritën. Deze naam is compleet in zichzelf.

*ataeva jāra mukhe eka kṛṣṇa-nāma
sei tō' vaiṣṇava, kôrihō tāhār sammāna*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 15.111)

“Iemand, die Kṛṣṇa’s naam zelfs maar een enkele keer chant, wordt beschreven als een Vaiṣṇava, daarom moet je hem het hoogste respect betonen.”

In de wetenschap, dat alleen door *śrī kṛṣṇa-nāma* alle perfectie wordt verkregen, worden personen, die de heilige naam chanten, Vaiṣṇava’s genoemd. Vertrouwen (*śraddhā*) schenkt de enige kwalificatie om een Vaiṣṇava te zijn. In de beginstadiën is *śraddhā* echter bijzonder teer (*komala*) en daardoor chanten beginners in het spirituele leven niet constant de heilige naam van Kṛṣṇa. Dit is het kenmerk van een *kaniṣṭha* Vaiṣṇava.

Satya-rāja Khān vroeg het volgende jaar na Ratha-yātrā, zoals hij eerder had gedaan, een vraag over zijn plicht,

*prabhu kahe, - “vaiṣṇava-sevā, nāma-saṅkīrtana
dvi karō, śighra pābe śrī-kṛṣṇa-caraṇa”*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 16.70)

Śrīman Mahāprabhu zei, “Door de twee bezigheden van dienst verlenen aan de Vaiṣṇava’s en *nāma-saṅkīrtana* uit te voeren zal je heel snel de lotusvoeten van Śrī Kṛṣṇa bereiken.”

*teho kahe, - “ke vaiṣṇava, ki tāra lakṣaṇa?”
tabe hāsi’ kahe prabhu jāni’ tāra māna*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 16.71)

Satyarāja Khān vroeg, “Wie is een Vaiṣṇava en wat zijn zijn symptomen?” Śrīman Mahāprabhu begreep zijn gedachte, glimlachte en zei,

*“kṛṣṇa-nāma nirantara jāhāra vadane
sei vaiṣṇava-śreṣṭha, bhaja tāhāra caraṇe”*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 16.72)

“De Vaiṣṇava, die onophoudelijk *kṛṣṇa-nāma* uitspreekt, is superieur aan een *kaniṣṭha* Vaiṣṇava met een zwak vertrouwen. Hij dient te worden gekend als een *madhyama* Vaiṣṇava. De plicht van *gṛhastha* Vaiṣṇava’s is dienst te verlenen aan de voeten van een *madhyama-adhikārī* Vaiṣṇava.”

Nirantara (‘onophoudelijk’ of ‘ononderbroken’) betekent geen interval of obstructie in het chanten van *kṛṣṇa-nāma*. Afgezien van de diensten aan Śrī Kṛṣṇa zijn andere verlangens, activiteiten, kennis of gemakzucht pauzes of obstructies. Het woord *antara* (onderbreking) dient te worden verstaan als behorend tot het lichaam (met andere woorden, bevrediging van de zintuigen), rijkdom (de poging om rijkdom te verzamelen), mensen (associatie met materialistische of verdorven personen), hebzucht (het intense verlangen om de tong te bevredigen) en atheïsme (het idee, dat de godsbeelden zijn gemaakt van materialen, zoals steen, hout, goud, messing en dergelijke; dat *śrī gurudeva* sterfelijk is; dat Vaiṣṇava’s zich onderscheiden door kaste; dat het waswater van de voeten van Śrī Viṣṇu of de Vaiṣṇava’s gewoon water is; dat de *śrī-kṛṣṇa-nāma-mantra*, die *śrī gurudeva* heeft gegeven, gelijk is

aan aardse klanken; en dat Bhagavān Śrī Kṛṣṇa gelijk is aan de halfgoden, die zijn gebonden door de drie geaardheden van *māyā*). Onthoud, dat dit de grondoorzaken zijn van alle overtredingen.

Door het onophoudelijk chanten van *kṛṣṇa-nāma* door de *madhyama-bhāgavata* wordt in zijn hart *kṛṣṇa-prema* gewekt, waardoor hij zich identificeert als een transcendente dienaar van Śrī Kṛṣṇa. Soms geeft hij genade aan de *kaniṣṭha-bhakta* door hem zijn associatie te geven en *hari-kathā* tegen hem te spreken. Hij wordt vrienden met zuivere toegewijden en geeft het gezelschap op van vijandige personen, die in gebreke gaan van genegenheid voor Śrī Kṛṣṇa.

In het derde jaar na Ratha-yātrā stelden de inwoners van Kulīna-grāma opnieuw dezelfde vraag, waarop Śrīman Mahāprabhu de kenmerken van een *uttama-bhāgavata* gaf,

“*jāhāra darsane mukhe āise kṛṣṇa-nāma
tāhare jānihô tumi ‘vaiṣṇava-pradhāna’*”

*krama kôri’ kahe prabhu ‘vaiṣṇava’-lakṣaṇa
‘vaiṣṇava’, ‘vaiṣṇavatara’, āra ‘vaiṣṇavatama’*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 16.74-75)

“Je moet weten, dat hij, die maakt, dat *kṛṣṇa-nāma* automatisch uit de mond valt van iemand anders, die hem louter ziet, wordt gekend als *vaiṣṇava-pradhāna*, de meest verheven Vaiṣṇava.”

Śrīman Mahāprabhu legde op deze manier aan de hand van hun symptomen achtereenvolgens de verschillende gradaties van Vaiṣṇava’s uit – *vaiṣṇava*, *vaiṣṇavatara* en *vaiṣṇavatama*. Het is de plicht van *gṛhastha* Vaiṣṇava’s om deze drie typen Vaiṣṇava’s diensten te verlenen.

De Vaiṣṇava, die eenvoudig door zijn *darśana* veroorzaakt, dat *kṛṣṇa-nāma* automatisch van iemands lippen komt, is een *mahā-bhāgavata*. Hij is uitgerust met kennis (*jñāna*) en realisatie (*vijñāna*) en heeft overal *darśana* van Śrī Kṛṣṇa. Behalve van Bhagavān heeft hij geen *darśana* van enig ander object en hij ziet, dat alle levende wezens diensten verlenen aan Śrī Kṛṣṇa en aan niemand anders. Hij voert door zijn lotusmond doorlopend *kīrtana* uit van zuivere *kṛṣṇa-nāma*. Aangezien hij beschikt over goddelijke visie, schenkt hij goddelijke visie aan *jīvas*, die doelloos rondzwerven in de duisternis van onwetendheid, waar ze worden gemagnetiseerd door de drievoudige geaardheden van *māyā*, bovendien is hij bekwaam om hen te betrekken in de dienstverlening aan Śrī Kṛṣṇa.

Uitspraken zoals, “*brahmāṇḍa tārīte śakti dhare jane jane* – in iedere *mahā-bhāgavata* schuilt het vermogen om het hele universum te bevrijden” en “*lohāke yāvat sparśa hema nāhi kare, tāvat sparśa maṇi keha cinīte nā pare* – totdat een toetssteen ijzer in goud verandert, is de toetssteen niet eenvoudig te herkennen,” zijn uitsluitend gedaan in relatie tot *mahā-bhāgavatas*. Wanneer een *mahā-bhāgavata*, die alle levende wezens met gelijke blik beschouwt en wiens hart vrij is van het leveren van kritiek, tevreden is met de dienstverlening van een *madhyama-adhikārī* Vaiṣṇava, krijgt die *madhyama-adhikārī* Vaiṣṇava onder invloed van de genade van die *mahā-bhāgavata* het grote geluk om een *uttama-adhikārī* te worden.

In het eerste jaar, waarin Hij de glorie van *śrī-kṛṣṇa-nāma* beschreef, had Śrīman Mahāprabhu gezegd, dat het niet nodig is om *dikṣā* te nemen om de heilige naam te kunnen chanten. Hij gaf die instructies alleen om *komala śraddhā* (teer en

kwetsbaar vertrouwen) te wekken in de achtergebleven *jīvas*, die gebonden zijn door *māyā*. Alleen wanneer dergelijke *śraddhā* verschijnt, is het levende wezen in staat om zich aan *guru* te wijden. Dus in dat eerste jaar had Śrīman Mahāprabhu gesproken over het advies om *kaniṣṭha* Vaiṣṇava's te eerbiedigen, maar in de daarop volgende jaren gaf Śrīman Mahāprabhu hen instructies over dienstverlening aan de voeten van *madhyama-* en *uttama-bhāgavatas* en over de uitvoering van *bhajana* onder hun leiding. Zonder toevlucht te nemen tot een bonafide *guru* is het niet mogelijk om op het gebied van *bhakti* vooruitgang te maken. Zelfs heeft Śrī Caitanya Mahāprabhu Zelf *dikṣā* aanvaard van Śrīpād Īśvara Purī, waardoor Hij deze instructie aan de wereld kon geven.

De geschriften laten weten, “Het proces, waarbij transcendente goddelijke kennis verrijst en zonden aan de wortel worden vernietigd, wordt door geleerde personen *dikṣā* genoemd. Zoals een man niet de kwalificatie heeft om de Veda's te lezen zonder de ceremonie van de heilige draad (*upanayana saṁskāra*) te hebben ondergaan, zo ontbeert iemand, die niet is geïnitieerd, op dezelfde manier de kwalificatie om *mantras* enzovoort te chanten. Daarom zou iedereen voor zijn hoogste welzijn *dikṣā* van een bonafide *guru* moeten aanvaarden.”

Door middel van het volgende verhaal legt Śrīman Mahāprabhu uit, wie een *guru* is. Narahari Sarakāra, Mukunda dāsa en zijn zoon, Raghunandana, waren vertrouwelijke metgezellen van Śrīman Mahāprabhu uit het dorp Śrīkhaṇḍa nabij Śrī Navadvīpa-dhāma. Na Ratha-yātrā riep Śrīman Mahāprabhu Mukunda dāsa bij Zich en vroeg hem in aanwezigheid van alle toegewijden, “Mukunda dāsa, ben jij de vader

van Raghunandana of is Raghunandana jouw vader? Ik heb enige twijfel hierover. Laat Me jouw vonnis eens weten.”

Mukunda glimlachte en zei, “Prabhu, Raghunandana is mijn vader en ik ben zijn zoon. In werkelijkheid is een vader degene, die *kṛṣṇa-bhakti* geeft. Onze hele familie heeft van Raghunandana *kṛṣṇa-bhakti* gekregen en daarom is hij niet mijn zoon, maar ben ik zijn zoon.”

Śrīman Mahāprabhu werd helemaal blij en zei, “Nu is Mijn twijfel opgelost. Iemand, die *kṛṣṇa-bhakti* wekt, is de ware *guru*. Je bent zowaar een verheven toegewijde.”

Omdat een *sādhaka* in de beginstadia van zijn geestelijke beoefening niet goed op de hoogte is met de geschriften, kan het gebeuren, dat hij *dikṣā* aanvaardt van een *guru*, die niet de kwalificatie heeft om *śrī-kṛṣṇa-prema* te geven. Maar als later onder invloed van de associatie van een zuivere toegewijde zijn *bhakti* vooruitgang maakt, verschijnt in zijn hart een gretigheid om te weten, wie een ware *guru* is.

De persoon, die iemand naar een bonafide *guru* brengt, wordt *vartma-pradarśaka guru* (geestelijke gids die het pad verlicht) genoemd. De persoon, die beschikt over *bhakti* en in gelijke mate over kennis van *tattva*, zoals die van de *dikṣā-guru*, wordt *sikṣā-guru* genoemd. Het gewicht van de *sikṣā-guru* is gelijk of zelfs groter dan dat van de *dikṣā-guru*. Als de *dikṣā-guru* competent is en de leerling krijgt tevens zijn associatie, is hij zowel *dikṣā-guru* als *sikṣā-guru* van die leerling. De *paramparā*, die door de opvolging van *dikṣā-gurus* loopt, wordt *pāñcarātrika paramparā* genoemd en de *paramparā*, die door de opvolging van *sikṣā-gurus* loopt, wordt *bhāgavata-paramparā* genoemd.

Als in de *pāñcarātrika paramparā* een gebrek heerst aan een diepe relatie tussen leerling en *guru*, kan het leiden tot verschillen in begrippen en gevoelens. Daarom stroomt de kennis, die in deze *paramparā* wordt ontvangen, niet op een zuivere manier door. Maar in de *bhāgavata-paramparā* is de relatie met *guru* zeer hecht, waardoor de *bhajana-sādhana* van de leerling eenvoudig verschijnt in overeenstemming met de *bhāvas* van de *sikṣā-guru*. Daar vloeit de stroom van *bhakti* via het medium van de *bhāgavata-paramparā* wel op een zuivere wijze door.

Dit is de reden, waarom Śrīla Bhaktivinoda Ṭhākura groter belang hechtte aan Śrīla Jagannātha dāsa Bābājī Mahārāja dan aan zijn *dikṣā-guru*, Śrī Vipina-bihāri Gosvāmī. Syāmānanda Prabhu, Narottama dāsa Ṭhākura en Śrīnivāsa Ācārya gaven ook meer gewicht aan Śrīla Jīva Gosvāmī dan aan hun respectievelijke *dikṣā-gurus*. Śrīla Kṛṣṇadāsa Kavirāja Gosvāmī gaf groter respect aan zijn *sikṣā-gurus*, Śrīla Rūpa Gosvāmī en Śrīla Raghunātha dāsa Gosvāmī, dan aan zijn *dikṣā-guru* en op het eind van ieder hoofdstuk van zijn *Śrī Caitanya-caritāmṛta* heeft hij om hun genade gesmeekt,

*śrī-rūpa-raghunātha-pade jāra āsa
caitanya-caritāmṛta kahe kṛṣṇadāsa*

Kṛṣṇadāsa verhaalt *Śrī Caitanya-caritāmṛta* met als enige wens de leiding te krijgen van de lotusvoeten van Śrī Rūpa Gosvāmī en Śrī Raghunātha dāsa Gosvāmī.

Dit is de *bhāgavata-paramparā* en als de *dikṣā-guru* zich ook in deze *bhāgavata-paramparā* bevindt, is dat het allerbeste.

De *sādhaka* dient het doel van *kṛṣṇa-prema* te bereiken door zijn toevlucht te nemen tot de lotusvoeten van *guru* en

bhajana uit te voeren, die is begiftigd met kennis over zijn relatie (*sambandha-jñāna*) met Śrī Kṛṣṇa.

*veda-sāstre kahe sambandha, abhidheya, prayojana
kṛṣṇa, kṛṣṇa-bhakti, prema—tina mahā-dhana*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 20.143)

In de vedische geschriften zijn drie juwelen beschreven geworden: Śrī Kṛṣṇa als *sambandha-tattva*, *kṛṣṇa-bhakti* als *abhidheya-tattva* en *kṛṣṇa-prema* als *prayojana-tattva*.

Śrī *Mādana-mohana* is de presiderende godheid van *sambandha* (relatie met Kṛṣṇa), Govinda van *abhidheya* (de methode om Kṛṣṇa te bereiken) en Gopinātha van *prayojana* (het doel, persoonlijke dienstverlening aan Kṛṣṇa).

De manier om deze *prayojana* te bereiken staat in *Śrī Caitanya-caritāmṛta*,

*gopī-ānugatya binā aiśvarya-jñāne
bhajilehō nāhi pāya vrajendra-nandane*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 8.229)

Men kan Vrajendra-nandana Śrī Kṛṣṇa niet bereiken zonder leiding van de *vraja-gopīs* of door *bhajana* uit te voeren met kennis van Zijn verhevenheid, vermogens en rijkdom.

Tenzij de toegewijde volgt in het voetspoor van de *gopīs*, kan hij de *prema* van Śrīmatī Rādhikā voor Gopinātha niet kennen. Dit wordt echter ook niet bereikt door een willekeurige *gopī* te volgen. Deze *prema* kan niet worden verkregen door Yaśodā Maiyā en ander *gopīs* van haar leeftijd te volgen, want hun *prema* voor Śrī Kṛṣṇa speelt zich af in *vātsalya-bhāva*. Candrāvalī's *prema* in *śṛṅgāra-rāsa* (amoureuze liefde) stijgt op tot *mahābhāva*, maar zelfs dan ontbreekt er nog iets aan.

Het hoogste niveau van *prema*, dat bekend is als *mādana-bhāva*, wordt uitsluitend aangetroffen in Śrīmatī Rādhikā. Deze *prema* kan alleen worden bereikt onder Haar leiding (*ānugatyā*). Volgens de gedachtengang van Śrīman Mahāprabhu kunnen we niet rechtstreeks dienen onder de *ānugatyā* van Śrīmatī Rādhikā en we kunnen ook Haar *sakhīs* Lalitā, Viśākhā, enzovoort niet imiteren. Wij kunnen alleen de *ānugatyā* van Śrī Rūpa Mañjarī, Śrī Rati Mañjarī en hun *sakhīs* aanvaarden.

Wij moeten ons vooral overgeven aan de leiding van Rūpa Mañjarī. Zij blijft voor altijd verzonken in de dienstverlening aan Śrīmatī Rādhikā. Śrī Rūpa Mañjarī is in haar hart volkomen één met de *bhāvas* van Śrīmatī Rādhikā en alle *bhāvas* van Śrīmatī Rādhikā manifesteren zich in Rūpa Mañjarī. De *jīva* kan deze topconditie van *prema* alleen bereiken, indien hij uitsluitend onder leiding van de *mañjarīs* blijft. Śrī Caitanya Mahāprabhu heeft Zelf gezegd, dat afgezien van deze methode er geen andere manier is om *rādhā-dāsyā* te krijgen en die zal er ook nooit komen.

Epiloog

Het verdriet van Śrīman Mahāprabhu in afgescheidenheid van Śrī Kṛṣṇa

D OOR MIDDEL VAN RATHA-YĀTRĀ SCHENKT Śrī Jagannātha-deva genade aan alle levende wezens van dit universum. Hij is afgedaald in het tijdperk van Kali in de gedaante van Śrī Caitanya Mahāprabhu en heeft de diepe betekenis van Ratha-yātrā gemanifesteerd. Het is dan ook alleen te danken van de grondeloze genade van Śrīman Mahāprabhu, de hoogste belichaming van edelmoe-digheid, dat de wereld te weten is gekomen, dat de essentie van God (*bhagavattā*) is gevestigd in bekoorlijke liefvalligheid (*mādhurya*).

Volgens het gezichtspunt van de Vaiṣṇava *ācāryas* uit vroeger tijden echter, is *aiśvarya* (verhevenheid) de enige essentie van de natuur van Bhagavān als de Allerhoogste Persoonlijkheid. Śrī Caitanya Mahāprabhu en de Gosvāmī's, die de voertuigen van Zijn genade zijn, hebben op basis van verzen uit *Śrīmad-Bhāgavatam*, het kroonjuweel van alle *sāstra* en de meest smetteloze, schriftuurlijke bewijsvoering, niettemin *mādhurya* vastgesteld als de ware fundering van Gods eigen Goddelijkheid. Ofschoon alle gedaanten van God qua *tattva* niet-verschillend zijn, is desondanks alleen Parabrahma Vrajendra-nandana Śrī Kṛṣṇa, die een menselijke gedaante

heeft, die de rechtstreekse belichaming van *mādhurya* vormt en die *rasika-śekhara* is, de enige proever van alle *rasas*. De vier *mādhurīs* – *līlā-mādhurī* (de bekoorlijke zoetheid van Zijn spel en vermaak), *prema-mādhurī* (de bekoorlijke zoetheid van Zijn liefde), *veṇu-mādhurī* (de bekoorlijke zoetheid van Zijn fluitspel) en *rūpa-mādhurī* (de bekoorlijke zoetheid van Zijn gedaante) – worden in hun totaliteit uitsluitend aangetroffen in Śrī Kṛṣṇa en niet in enige andere gedaante van God.

*ārādhya bhagavān vrajeṣa-tanayas-tad-dhāma vṛndāvanam
ramyā kācid-upāsanā vraja-vadhū vargeṇa yā kalpitā
śrīmad-bhāgavatam pramāṇam amalaṁ premā pumartho mahān
śrīcaitanya mahāprabhor matam idaṁ tatrādaro naḥ paraḥ
Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura*

Vrajendra-nandana Śrī Kṛṣṇa is mijn hoogste object van vereering evenals Zijn transcendente woonplaats, Śrī Vṛndāvana. De *bhāva*, waarin de *gopīs* Śrī Kṛṣṇa hebben vereerd, is de meest uitmuntende vorm van vereering van allemaal. Alleen *Śrīmad-Bhāgavatam* vormt hiervoor de smetteloze, schriftuurlijke bewijsvoering (*śabda-pramāṇa*) en *prema* is het hoogste doel van het leven (*parama puruṣārtha*). Dit is het denkbeeld van Śrī Caitanya Mahāprabhu. Ieder ander denkbeeld is het respect niet waardig.

Śrī Kṛṣṇa's hoogst uitmuntende beminnelijkheid (*mādhurī*) wordt alleen vertoond, wanneer Hij bij de *gopīs* is, die beschikken over *mahābhāva*. Alleen wanneer Hij voor de *gopīs* staat, manifesteert zich Zijn *manmatha-manmatha* gedaante, die miljoenen en miljoenen cupido's aantrekt. De *unnata-*

ujjvala-prema van de *gopīs* is de enige oorzaak van de manifestatie van deze *mādhurī* van Kṛṣṇa.

Śrīman Mahāprabhu heeft laten zien, dat het hoogtepunt van *prema* zich uitsluitend manifesteert in *vipralambha-bhāva* (het gevoel van afgescheidenheid). Nadat Uddhavaji de emoties van afgescheidenheid in de *gopīs* had gezien, boog hij zijn hoofd voor hun verheven *prema*. Gedurende de laatste twaalf jaar van het manifeste spel van Śrīman Mahāprabhu in Gambhira, raakte Hij verzonken in de *bhāvas* van Śrī Rādhā en proefde uitsluitend Haar gevoel van afgescheidenheid. Hij bleef dag en nacht rusteloos in afgescheidenheid. Dan riep Hij,

*“kāhā mora prāṇanātha muralī-vadana
kāhā karô, kāhā pāū’ vrajendra-nandana*

*kāhāre kahibô, kebā jāne mora duḥkha
vrajendra-nandana binā phāṭe mora buka”*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Madhya-līlā 2.15-16)

“Alas, alas! Waar is de Meester van Mijn leven, Mij Śyāmasundara, die met Zijn *muralī* (fluit) de geest bevangt? Wat moet Ik doen? Waar kan Ik naartoe? Waar kan Ik Mijn Vrajendra-nandana vinden? Aan wie kan Ik Mijn verdriet uiten? Wie kan Mijn verdriet begrijpen? In afzondering van Vrajendra-nandana breekt Mijn hart.”

*“hā hā sakhī, ki kôri upāya!
kyā karô, kāhā jāū’, kāhā gele kṛṣṇa pāū’,
kṛṣṇa binā prāṇa mora jāya”*

Śrī Caitanya-caritāmṛta (Antya-līlā 17.53)

“Alas, *sakhī*, welk middel moet Ik gebruiken? Wat moet Ik doen? Waar kan Ik naartoe? Waar kan Ik Kṛṣṇa vinden? Zonder Kṛṣṇa kan Ik niet in leven blijven.”

Śrī Svarūpa Dāmodara en Śrī Rāmānanda Rāya, die Lalitā en Viśākhā zijn in *kṛṣṇa-līlā*, probeerden Śrīman Mahāprabhu te troosten door *ślokas* te zingen uit *Śrīmad-Bhāgavatam* en *Śrī Kṛṣṇa-karṇāmṛta*, verzen uit *Gītā-govinda* en verzen geschreven door Vidyāpati, Caṇḍīdāsa en andere *rasika* dichters. In een waanzinnige staat van afgescheidenheid manifesteerden zich in het lichaam van Śrīman Mahāprabhu *aṣṭa-sāttvika* transformaties in de mate van *sudīpta* (laaiend). Soms werd Hij zo lang als twintig handbreedten. En soms gingen de gewrichten van Zijn botten open en trokken Zijn ledematen zich naar binnen, zoals die van een schildpad. In intense afgescheidenheid liep Hij tegen de muren op en soms rolde Hij over de grond. Op die manier liep het bloed uit Zijn lichaam.

Er zijn twee aspecten van *prema*: *milana* (ontmoeting) en *vīyoga*, of *vīpralambha* (scheiding). De *gopīs*, die over *mahābhāva* beschikken, vertonen *prema-vaicitṭya*. In *prema-vaicitṭya* ervaart men lijden, wanneer zelfs tijdens een ontmoeting met de minnaar gevoelens van afzondering manifest zijn. In voorgaande hoofdstukken is beschreven, dat Śrīmatī Rādhikā flauw valt vanwege de komende scheiding van Hem, ook al bevindt Ze zich in het gezelschap van Śrī Kṛṣṇa. Haar *prema* bevat een dermate verbazingwekkend aspect, dat het de ervaring van ontmoeting teweeg brengt in afgescheidenheid en afgescheidenheid in ontmoeting. Als Ze rusteloos wordt, omdat Ze Śrī Kṛṣṇa niet heeft gezien, omarmt Ze soms een *tamāla* boom en denkt dat Hij het is. Op een dergelijk mo-

ment raakt Ze verzonken in de zegenrijke oceaan van een ontmoeting met Hem. Nadat Śrī Kṛṣṇa dergelijke gevoelens van Śrī Rādhājī had gezien, nam Hij het besluit om naar Mathurā te verhuizen.

Śrīla Rūpa Gosvāmi en Śrīla Jīva Gosvāmi hebben op basis van de Purāṇa's aangetoond, dat Vrajendra-nandana Śrī Kṛṣṇa Vraja nimmer verlaat; alleen Zijn manifestatie van Vāsudeva-Kṛṣṇa gaat naar Mathurā en Dvārakā. Op dezelfde manier verlaat ook Rādhājī Vraja nooit om elders te gaan. In Vraja ontmoeten Śrī Śrī Rādhā-Kṛṣṇa elkaar eeuwigdurend.

Hier kan de volgende vraag worden gesteld, “Als dit waar is, hoe heeft Uddhavajī dan *darśana* van Śrī Rādhājī in Vraja gekregen, waar Ze Zich in een staat van afgescheidenheid bevond? En hoe is Ze naar Kurukṣetra gegaan?” Het antwoord hierop is als volgt. Zoals Śrī Kṛṣṇa diverse gedaanten van Zichzelf (*svarūpas*) manifesteert, zo manifesteert Śrī Rādhājī ook diverse *svarūpas*. De oorspronkelijke *svarūpa* van Śrī Kṛṣṇa is Vrajendra-nandana Śrī Kṛṣṇa en de oorspronkelijke *svarūpa* van Śrī Rādhājī is Vṛṣabhānu-nandinī Rādhā. Vṛṣabhānu-nandinī Rādhājī heeft nog twee andere gedaanten: *saṁyoginī* Rādhā (Rādhā verzonken in het gevoel van ontmoeting met Kṛṣṇa in Kurukṣetra) en *vīyoginī* Rādhā (Rādhā verzonken in een gevoel van afgescheidenheid van Hem). Nadat Uddhavajī naar Kadamba-Kyārī bij Nandagāon was gegaan, had hij *darśana* van *vīyoginī* Rādhājī gekregen. Alleen *saṁyoginī* Rādhājī had Śrī Kṛṣṇa ontmoet in Kurukṣetra en nadat Ze Hem op de wagen van Haar hart had gezet, bracht Ze Hem terug naar Vṛndāvana.

Ook tijdens Ratha-yātrā danste Śrīman Mahāprabhu vóór de kar van Śrī Jagannātha-deva, werd geabsorbeerd door de *bhāvas* van *viyoginī* Rādhā en *sāmyoginī* Rādhā en proefde deze verzen van Govinda dāsa en Caṇḍidāsa,

tuhū se rahili madhupura
vrajakula ākula, dukūla kalarava,
kānu kānu kôri jhura (1)

O Kṛṣṇa! Je bent ver weggegaan naar Mathurā. Wat is van Jouw Vṛndāvana terecht gekomen? Alle Vrajavāsī's zijn uiterst verdrietig. Ze roepen Jou, "Kānu, Kānu," maar alleen hun echo komt terug als antwoord. Zelfs de vogels roepen Jou, maar er komt geen antwoord. Allemaal huilen ze in afscheidenheid.

yaśomatī-nanda, andha sama baiṭhai,
sāhase uṭhāi nā pāra
sakhā-gaṇa dhenu, veṇu-rava nā suniye,
vichurala nagara bājāra (2)

O Yaśodā-nandana! Yaśodā Maiyā en Nanda Bābā huilen onophoudelijk. Ze lijken blind te zijn geworden en hebben eten en drinken opgegeven. Ze kunnen nergens meer naartoe; ze zitten maar op één plek en huilen voortdurend. De *sakhās* en de koeien horen de klank van de *vaṁśī* (fluit) niet meer en huilen ook zonder ophouden. Niemand gaat meer naar de markt in het dorp. Het is overal uitgestorven.

kusuma tyajiyā ali, kṣīti-tale luṭhata,
taru-gaṇa malina samāna
mayūri nā nācata, kapoṭi nā bolata,
kokilā nā karatahi gāṇa (3)

O Kānu! Toen Je in Vraja was, dronken de hommels de *rāsa* van de bloemen, maar dat doen ze niet meer. In afzondering van Jou rollen ze huilend over de grond. De bomen en heesters zijn melancholiek en drogen uit. De pauwen dansen niet meer, de vrouwtjesduiven fluiten niet meer en de koekoeks roepen geen ‘*Kuhū-kuhū*’ meer. Iedereen kronkelt en wentelt in afgescheidenheid.

virahiṇī rāi, viraha-jvare jarajara,
caudike viraha hutāsa
sahaje yamunā jala, āgi samāna bhelô
kahatahi govinda dāsa (4)

Rādhārāṇī brandt dag en nacht in het vuur van afgescheidenheid. In Vraja is in alle vier de richtingen alleen het geluid van verdriet te horen. Het water van Yamunā is onbeweeglijk geworden en is haar koelte kwijt geraakt, waardoor ze nu schroeiend heet als vuur is geworden. De dichter Govinda dāsa zegt, “O Kānu, als heel Vraja verdrinkt in de grote oceaan van afgescheidenheid van Jou, waarom woon Je dan in Mathurā?”

sukhera lāgiyā, e ghara bādhinu,
āgune puḍiyā gelô
amiyā-sāgare, sināna kôrite,
sakali garalô bhelô (1)

In de hoop geluk te vinden heb ik dit huis gebouwd, maar vuur heeft het in de as gelegd. In de hoop mijn hart te verkopen wilde ik in een oceaan van nectar zwemmen, maar het veranderde in een oceaan van vergif.

*sakhī, ki mora kapāle lekhi
śītala bōliyā, cāda sevinu,
bhānura kiraṇa dekhi (2)*

O *sakhī*, welk ongeluk staat in mijn noodlot geschreven? Ik dacht, dat de maan heel koel was en ging er naartoe, maar hij straalde de hitte van de zon uit en heeft me verbrand.

*ucala bōliyā, acale caḍinu,
paḍinu aḡādha-jale
lachamī cāhite, dāridrya beḍhalō
māṇika hārānu hele (3)*

Ik wist, dat de berg zeer hoog was en ik beklom de top, maar toen viel ik in een peilloos diep water. Ik verlangde naar rijkdom, maar alleen mijn armoede nam toe. Er lag zomaar een juweel in mijn hand, maar ik ben het kwijt geraakt.

*nagara basālām, sāgara bādhilām,
māṇika pābāra āše
sāgara śukālō, māṇika lukālō
abhāgī-karama-doṣe (4)*

Met het verlangen naar kostbare edelstenen heb ik een huis op het strand aan zee gebouwd en daarna de zee ingedamd. Maar wegens mijn noodlot liep het zeewater naar de andere kant van de dam en de edelstenen bleven voor mij verborgen.

*piyāsa lāgiyā, jalada sevinu,
bajara paḍiyā gelō
kahe caṇḍidāsa, śyāmera pirīti,
marame rahalō śelō (5)*

Om mijn dorst te lessen probeerde ik het water van een regenwolk te drinken, maar ik werd getroffen door een bliksem. Caṇḍidāsa zegt, nadat hij van Śyāma is gaan houden een drietand zijn hart heeft doorboord. “Ik hield van Śyāma in de

hoop op geluk. Ik heb Hem alles gegeven, maar Hij heeft me verlaten en ging er vandoor. Alas! Wat moet ik nu doen?”

Op deze manier heeft Śrīman Mahāprabhu de hoogste uitmuntendheid van de *prema* van Śrīmatī Rādhikā geopenbaard. Hij heeft laten zien, dat Śrī Kṛṣṇa alleen door de *prema* van Śrī Rādhā volkomen kan worden beheerst. Behalve voor Śrī Rādhā is het voor geen ander persoon mogelijk over dergelijke *prema* te beschikken. Dit is de reden, waarom *rādhā-dāsyam* voor de *jīvas* het enig allerhoogste doel is. De grootste edelmoedigheid van Śrīman Mahāprabhu jegens de *jīvas* was de manifestatie van juist deze gedachtengang. Hij heeft al deze waarheden (*tattvas*) verhelderd tijdens het Ratha-yātrā festival. We dienen van ons leven een succes te maken door ons met onwankelbare overtuiging al deze waarheden te herinneren en te volgen.

Glossarium

A

abhiṣeka – het baden van een godsbeeld in melk, yoghurt, water en andere ingrediënten.

ācārya – geestelijk voorganger; iemand die onderwijst door voorbeeld.

adhirūḍha-mahābhāva – de hoogste staat van *mahābhāva* alleen aangetroffen in de *gopīs* van Vraja. Zie *modana* en *mādana*.

aiśvarya – rijkdom, vermogen en verhevenheid.

anartha – (*an-artha* betekent ‘non-waarde’) ongewenste verlangens, activiteiten of gewoonten, die de vooruitgang van *bhakti* hinderen.

anurāga – (1) diepe gehechtheid en genegenheid; (2) het stadium van *prema* voorbij *rāga*.

aparādha – overtreding.

āratī – eredienst aan een godheid met artikelen, zoals wierook, boterlamp, bloemen en een waaier vergezeld van gezang en het rinkelen van een bel.

arcana – eredienst aan een godsbeeld.

aṣṭa-sāttvika-bhāvas – acht extatische lichaamstransformaties: aan de grond genageld staan, transpireren, kippenvol, breken van de stem, beven, verbleken, tranen plengen en flauw vallen.

B

bhajana – de werkwoordstam *bhaj* betekent ‘dienst verlenen’. *Bhajana* verwijst ook naar horen, chanten en mediteren op Śrī Kṛ-

ṣṇa's naam, gedaante, kwaliteiten, spel, woonplaats en metgezellen in het zuivere bewustzijn een dienaar van Kṛṣṇa te zijn.

bhakta – toegewijde.

bhakti – (ook **bhagavad-bhakti**) – zuivere, liefdevolle toegewijde dienst aan Śrī Kṛṣṇa.

bhakti-rasa – de transcendente zoete smaken van zuivere toewijding.

Bhagavān – de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods, die beschikt over de zes vermogens in hun volkomenheid: schoonheid, rijkdom, kracht, roem, kennis en verzaking.

bhāva – (1) spirituele emoties, stemmingen of sentimenten; (2) het stadium in de ontwikkeling van *bhakti* vlak vóór *prema*; (3) het stadium van *prema* voorbij *anurāga* gekenmerkt door constante absorbtie in extatisch transcendente emotie.

bhoga – voedsel voordat het is geofferd aan het godsbeeld.

brahmācārī – een lid van de eerste *āśrama* (levensfase) in het *varṇāśrama* stelsel: een celibatair student.

brāhmaṇa – de hoogste kaste van de vier *varṇas* (kasten) in het *varṇāśrama* stelsel; een priester of leraar.

C

cakra – discus, werpschijf, wiel.

candana – sandelhoutpasta.

D

darśana – het krijgen van audiëntie of het schouwen van het godsbeeld; een heilige plaats, of een verheven Vaiṣṇava.

dīkṣā – inwijding door een geestelijk leermeester.

dīkṣā-guru – de initiërend geestelijk leermeester.

G

gopa – (1) een koehedersjongen, die Kṛṣṇa dient met een gevoel van intieme vriendschap; (2) een oudere vriend van Nanda Mahārāja, die Kṛṣṇa dient met een gevoel van ouderlijke genegenheid.

gopī – (1) een van de jonge koehedersmeisjes van Vraja, die Kṛṣṇa dient met een gevoel van amoureuze liefde; (2) een oudere vriendin van Moeder Yaśodā, die Kṛṣṇa dient met een gevoel van moederlijke genegenheid.

grhastha – een lid van de tweede *āśrama* (levensfase) in het *varṇāśrama* stelsel; een gezinshoofd, huisvader.

guru-paramparā – de disciplinaire opvolging, die spirituele kennis overdraagt via bonafide geestelijk leermeesters.

H

hari-kathā – vertellingen over de glorie van de heilige naam, gedaante, kwaliteiten, spel, woonplaats en toegewijden van God.

harināma – de heilige namen van Śrī Kṛṣṇa.

J

jīva – het eeuwige, individueel levende wezen.

jñāna – (1) kennis; (2) kennis die leidt tot onpersoonlijke bevrijding.

K

kaniṣṭha-adhikāri (of *kaniṣṭha-bhakta*) – een toegewijde in het beginstadium van *bhakti*.

karma – (1) iedere activiteit uitgevoerd in de loop van het materiële bestaan; (2) vruchtzoekende activiteiten; vrome activiteiten die

leiden tot materieel voordeel in deze wereld of in de hemelse planeten na de dood.

kīrtana – het bezingen of verheerlijken van de naam, gedaante, kwaliteiten, spel, woonplaats en toegewijden van Śrī Bhagavān; het belangrijkste onderdeel van het gevierde negenvoudige systeem van toegewijde dienst.

kṣatriya – de tweede kaste van de vier *varṇas* (kasten) in het *varṇāśrama* stelsel; een bestuurder of krijger, soldaat.

kuñja – een afgelegen geheime loofhut, afgesloten prieel.

L

līlā – het goddelijk spel van God en Zijn eeuwige metgezellen.

M

mādana (ook **mādanākhyā-mahābhāva**) – de hoogste vorm van *adhirūḍha-mahābhāva*; *mādana-mahābhāva* is zelfs nog hoger dan *mohana-bhāva* en wekt ook meer verbazing. Het is de onveranderlijke essentie van het grote vermogen genaamd *hlādinī* (het transcendente pleziergevend vermogen) en het blijft altijd aanwezig alleen in Śrīmatī Rādhikā. Deze onbeschrijflijke en buitengewoon mooie *mādanākhyā-mahābhāva* ontwaakt alleen op het moment van de ontmoeting, niet in afgescheidenheid.

mādhurya – (1) bekoorlijke beminnelijkheid (vooral in relatie tot de stemming in Vraja); (2) de vijfde en hoogste primaire relatie met Śrī Kṛṣṇa – amoreuze liefde.

madhyama-adhikārī (ook **madhyama-bhakta** of **madhyama-bhāgavata**) – een toegewijde in het middenstadium van *bhakti*.

mahābhāva – het hoogste stadium van *prema*. Zie *rūḍha* en *adhirūḍha*.

mahā-prasāda – zie *prasāda*.

māna – (1) de jaloeuze woede van een geliefde gericht op de beminnende; (2) het stadium van *prema* voorbij *sneha*, waarin het gevoel van transcendente jaloezie of een tegendraadse houding de ongeremde ontmoeting met Śrī Kṛṣṇa voorkomt.

mandira – tempel.

modana – het eerste stadium van *adhirūḍha-mahābhāva*. Wanneer *modana-mahābhāva* zich manifesteert, ervaren zelfs Śrī Kṛṣṇa en Zijn dierbare *gopīs* grote verbijstering en onrust bij het zien van de resulterende acht transcendente transformaties, die zich tegelijkertijd manifesteren in hun volop laaiende conditie (*suddhīpta-sāttvika-vikāras*). Deze *modana* is alleen aanwezig in de groep van Śrīmatī Rādhikā, niet in andere.

māyā – illusie, begoocheling; dat wat niet is; het externe vermogen van Śrī Bhagavān, dat de levende wezens beïnvloedt om het valse egoïsme van onafhankelijke genietster van deze materiële wereld te aanvaarden, waardoor ze in de identificatie met het materiële lichaam worden gevangen.

N

nāma – de heilige naam van Kṛṣṇa, die door toegewijden wordt gechant als onderdeel van hun devotieele beoefening.

P

paramparā – zie guru-paramparā.

praṇāma – eerbiedige eerbetuiging.

praṇaya – het stadium van *prema* voorbij *māna* gekenmerkt door ongeremde intimiteit, *viśrambha* geheten.

prasāda – (letterlijk, ‘genade’) verwijst vooral naar de restanten van het voedsel, dat aan het godsbeeld is geofferd; ook gekend als *mahā-prasāda*.

prema – liefde voor Kṛṣṇa, die extreem geconcentreerd is, die het hart volkomen doet smelten en die aanleiding geeft tot een gevoel van bezit in relatie tot Śrī Kṛṣṇa. Wanneer *prema* sterker wordt, transformeert het zich geleidelijk in *sneha*, *māna*, *praṇaya*, *rāga*, *anurāga* en *bhāva*.

prema-bhakti – een stadium van *bhakti*, dat wordt gekenmerkt door het verschijnen van *prema*.

priyā-narma-sakhās – de meest intieme koeherdsvrienden van Kṛṣṇa.

pūjā – het aanbieden van eredienst.

pūjārī – priester, iemand die *pūjā* aanbiedt, of het godsbeeld in een tempel vereert.

purana – de achttien geschiedkundige bijlagen van de Veda's.

R

rāga – (1) gehechtheid en genegenheid; (2) het stadium van *prema* voorbij *praṇaya*, waarbij de genegenheid voor de geliefde ieder ongeluk als geluk doet ervaren.

rāsa – (1) de spirituele transformatie van het hart, die plaats vindt, wanneer de geperfectioneerde staat van liefde voor Śrī Kṛṣṇa, gekend als *rati*, wordt omgezet in 'vloeibare' emoties door een combinatie aan te gaan met verscheidene typen transcendentale extasen; (2) smaak, aroma.

rāsa-līlā – de dans van Śrī Kṛṣṇa met Zijn meest vertrouwelijke dienaressen, de *vraja-gopīs*, die een zuivere uitwisseling van spirituele liefde tussen hen tot uitdrukking brengt.

rasika – deskundig in het proeven van *rāsa*.

rūḍha-mahābhāva – het stadium van *mahābhāva*, waarin alle *aṣṭa-sāttvika-bhāvas* zich tegelijkertijd manifesteren in de helder brandende (*uddipta*) conditie.

S

sādhana – de methode om een specifiek doel te bereiken.

sakhā – een vriend, metgezel of assistent.

sakhī – een vriendin, megezellin of assistente.

sampradāya – school met een religieuze gedachtengang.

saṅkīrtana – gezamenlijk chanten van de heilige namen van Kṛṣṇa.

sannyāsa – de vierde *āśrama* (levensfase) in het *varṇāśrama* stelsel; ascetisch leven in de wereldverzakende levensorde.

sannyāsi – een lid van de wereldverzakende levensorde.

śāstra – de vedische geschriften.

satya-yuga – het eerste tijdperk van de cyclus van vier grote tijdperken (*mahā-yuga*) in de voortgang van universele tijd. Satya-yuga wordt gekenmerkt door deugdzaamheid, wijsheid en godbewustzijn. Het wordt de gouden eeuw genoemd, waarin mensen een levensduur hebben van honderdduizend jaar. Dit tijdperk heeft een duur van 1.728.000 aardse zonnjaren.

śikṣā-guru – de persoon van wie men instructies krijgt over de voortgang op het pad van *bhajana*; instructiegevend geestelijk leermeester.

śloka – een Sanskriet vers.

sneha – het stadium voorbij *prema* gekenmerkt door intense genegenheid, die het hart doet smelten.

Sudarśana cakra – het onoverwinnelijke discusswapen van God.

śuddha – zuiver, onbesmet.

svarūpa – gedaante, constitutionele natuur, inherente identiteit.

Svayam Bhagavān – die gedaante van God, die geen andere bron heeft dan Zichzelf.

T

tattva – waarheid, realiteit, filosofisch beginsel; de essentie of substantie van iets (bijv. de waarheden met betrekking tot *bhakti* worden gekend als *bhakti-tattva*).

tilaka – kleiteken door Vaiṣṇava's gedragen op het voorhoofd en andere lichaamsdelen als teken van hun devotie voor Śrī Kṛṣṇa of Viṣṇu en als de zegening van het lichaam als de tempel van God.

U

uttama-adhikārī (ook **uttama-bhakta** of **uttama-bhāgavata**) – een zuivere toegewijde op het hoogste niveau van *bhakti*.

V

vaijayanti-mālā – een bloemenslinger gemaakt van vijf verschillende soorten bosbloemen, die reikt tot aan de kniën.

Vaiṣṇava – letterlijk, iemand wiens natuur 'van Viṣṇu' is, met andere woorden, iemand in wiens hart en hoofd alleen Viṣṇu of Kṛṣṇa resideert. Een toegewijde van Śrī Kṛṣṇa of Viṣṇu.

Veda – de vier primaire boeken van kennis samengesteld door Śrīla Vyāsadeva, namelijk de *Ṛg Veda*, *Sāma Veda*, *Atharva Veda* en *Yajur Veda*.

vigraha – de gedaante van Śrī Kṛṣṇa's godsbeeld en van Zijn liefhebbende metgezellen.

Y

yoga – (1) eenwording, samenkomen, verbinding, of combinatie; (2) spirituele discipline om zich te verbinden met God; het stabiliseren van het verstand, zodat het niet door lustobjecten wordt afge-

leid. Er bestaan veel verschillen takken van *yoga*, zoals *karma-yoga* (*yoga* van het offeren van vrome daden aan God), *jñāna-yoga* (*yoga* van transcendente kennis) en *bhakti-yoga* (*yoga* van toewijding aan God). Tenzij anders gespecificeerd verwijst het woord *yoga* doorgaans naar het *aṣṭāṅga-yoga* systeem van Patañjali.

yogamāyā – het innerlijke vermogen van Bhagavān, dat al Zijn spel en vermaak arrangeert en versterkt.

yogī – iemand die het *yoga* systeem beoefent met het doel om de Superziel te realiseren of op te gaan in het lichaam van God.

Centra & Contacten Wereldwijd

www.purebhakti.com/contact-us/centers-mainmenu-60.html

INDIA

Mathura: *Shri Keshavaji Gaudiya Math* – Jawahar Hata, U.P. 281001 (Opp. Dist. Hospital), Email: mathuramath@gmail.com • **New Delhi:** *Shri Raman-vihari Gaudiya Math* – Block B-3, Janakpuri, New Delhi 110058 (Near musical fountain park), Tel: 9810192540; *Karol Bagh Centre:* Rohini-nandana dasa, 9A/39 Channa Market, WEA, Karol Bagh, Tel: 9810398406, 9810636370, Email: purebhakti.kb@gmail.com • **Vrindavan:** *Shri Rupa-Sanatana Gaudiya Math* – Dan Gali, U.P. Tel: 09760952435; *Gopinath Bhavan* – Parikrama Marga (next to Imli-tala), Seva Kunja, Vrindavan 281121, U.P., Email: vasantidasi@gmail.com • **Puri:** *Jay Shri Damodar Gaudiya Math* – *Sea Palace*, Chakratirtha Road. Tel: 06752-223375 • **Bangalore:** *Shri Madan Mohan Gaudiya Math* – 245/1 29th Cross, Kaggadasa pura Balaji layout, Bangalore-93, Tel: 089044277754, Email: bvvaikhana@gmail.com; *Shri Ranganath Gaudiya Math* – Hesaraghatta, Bangalore, Tel: 09379447895, 07829378386 • **Faridabad:** *Shri Radha Madhav Gaudiya Math* – 293, Sector-14, Hariyana, Tel: 09911283869 • **Navadvipa:** *Shri Shri Keshavaji Gaudiya Math* – Kolerdanga Lane, Nadiya, Bengal, Tel: 09153125442

AUSTRALIA

Garden Ashram – Akhileshvari dasi, Tel: 612 66795916, Email: akhileshvari.dasi@gmail.com • *Shri Gaura Narayan Gaudiya Math* – Brisbane, Queensland, Tel: +61 403 993 746, Email: bhaktibrisbane2010@gmail.com

CHINA / HONG KONG

15A, Hillview Court, 30 Hillwood Road, Tsing Sha Tsui, Kowloon, Tel: +85223774603

UNITED KINGDOM & IRELAND

Birmingham: *Shri Gour Govinda Gaudiya Math* – 9 Clarence Road, Handsworth, Birmingham, B21 0ED, U. K., Tel: (44) 121551-7729, Email: bvashram108@gmail.com • **London:** *Shri Gangamata Gaudiya Math* – 631 Forest Road, E17 4NE London, Tel: 02080578406, Email: gangamatas@hotmail.com • **Galway:** *Family Centre* – Tel: 353 85-1548200, Email: jagannathchild@gmail.com

USA

Gaudiya Vedanta Publications Offices – Tel: (800) 681-3040 ext. 108, Email: orders@bhaktiprojects.org • **Alachua:** *Shri Shri Radha-Govinda Mandir* – Tel: (1) 386-462-2682. Email: yourbvgi@gmail.com, Website: www.bvgi.org • **Houston:** *Shri Govindaji Gaudiya Math* – Tel: (1) 281-650-8689. Email: info@sggm.org, Website: www.sggm.org

Websites

Gauḍīya Vedānta Publications (GVP)

De GVP publiceert, conserveert en distribueert de boeken van Śrī Śrīmad Bhaktivedānta Nārāyaṇa Gosvami Mahārāja. Voor meer informatie over de inhoud van deze boeken kunt u de volgende websites bezoeken:

www.purebhakti.com – voor nieuws, updates en gratis downloaden van boeken, lezingen en *bhajans*.

www.purebhakti.tv – voor het kijken en luisteren naar lezingen online en voor links naar updates van live web-casts.

www.harikatha.com – voor het per email ontvangen van de lezingen en video's van Śrī Śrīmad Bhaktivedana Nārāyaṇa Mahārāja op zijn wereldreis.

Indien u meer wilt weten over boeken, lezingen, audio-opnamen, video's, lessen en de International Pure Bhakti Yoga Society (IP-BYS) van Śrī Śrīmad Bhaktivedana Nārāyaṇa Mahārāja kunt u contact opnemen met **connectwithussoon@gmail.com**

Voor het vinden van een centrum in uw buurt:

www.purebhakti.com/contact-us

Engelse publicaties van

ŚRĪ ŚRĪMAD

BHAKTIVEDĀNTA NĀRĀYAṆA GOŚVĀMĪ MAHĀRĀJA

<p><i>Arcana-dīpikā</i> <i>Śrī Bhajana-rahasya</i> <i>Śrī Bhakti-rasāmṛta-sindhu-bindu</i> <i>Bhakti-rasāyana</i> <i>Bhakti-tattva-viveka</i> <i>Śrī Brahma-saṁhītā</i> <i>Essence of the Bhagavad-gītā</i> <i>Five Essential Essays</i> <i>Going Beyond Vaikuṅṭha</i> <i>Harmony</i> <i>Jaiva-dharma</i> <i>Letters From America</i> <i>Śrī Manaḥ-sikṣā</i> <i>My Śikṣā-guru and Priya-bandhu</i> <i>Pinnacle of Devotion</i> <i>Śrī Prabandhāvalī</i> <i>Secret Truths of the Bhāgavatam</i> <i>Secrets of the Undiscovered Self</i> <i>Śiva-tattva</i> <i>Śrī Bṛhad-bhāgavatāmṛta</i> <i>Śrī Dāmodarāṣṭakam</i> <i>Śrī Gauḍīya Gīti-guccha</i> <i>Śrī Gīta-govinda</i> <i>Śrī Gopī-gīta</i> <i>Śrī Harināma Mahā-mantra</i> <i>Śrīmad Bhagavad-gītā</i></p>	<p><i>Śrī Navadvīpa-dhāma-māhātmya</i> <i>Śrī Navadvīpa-dhāma Parikramā</i> <i>Śrī Prema-sampuṭa</i> <i>Śrī Rādhā-kṛṣṇa-gaṇoddeśa-dīpikā</i> <i>Śrī Saṅkalpa-kalpadrumaḥ</i> <i>Śrī Sikṣāṣṭaka</i> <i>Śrī Upadeśāmṛta</i> <i>Śrī Vraja-maṅḍala Parikramā</i> <i>Śrī Rāya Rāmānanda Saṁvāda</i> <i>Śrīla Bhakti Prajñāna Keśava</i> <i>Gosvāmī – His Life and</i> <i>Teachings</i> <i>The Distinctive Contribution of</i> <i>Śrīla Rūpa Gosvāmī</i> <i>The Essence of All Advice</i> <i>The Gift of Śrī Caitanya Mahāprabhu</i> <i>The Journey of the Soul</i> <i>The Nectar of Govinda-līlā</i> <i>The Origin of Ratha-yātrā</i> <i>The Way of Love</i> <i>Utkalikā-vallarī</i> <i>Vaiṣṇava-siddhānta-mālā</i> <i>Veṅu-gīta</i> <i>Walking with a Saint</i> <i>Rays of the Harmonist (periodical)</i></p>
--	---

Nederlandse publicaties

van **Śrī Śrīmad Bhaktivedānta Nārāyaṇa Gosvāmī Mahārāja**

vertaald en uitgegeven door Pro Deo Uitgever Jaya Radhe

<https://purebhakti.com/jayaradhe.nl>

<i>Bhagavad-gītā</i>	<i>Prabandha Pañcakam</i>
<i>Bhāgavata-rahāsyā</i>	<i>Prabandhavalī</i>
<i>Bhajana-rahasyā</i>	<i>Prema-pradīpa</i>
<i>Bhakti-tattva-viveka</i>	<i>Prema-samṣṭa</i>
<i>Boterdief</i>	<i>Reis van de ziel</i>
<i>Camatkāra-candrikā</i>	<i>Rāga-vartma-candrikā</i>
<i>Essentie van Bhagavad-gītā</i>	<i>Rāmānanda Rāya Saṁvāda</i>
<i>Geheimen van Bhajana</i>	<i>Śikṣāṣṭaka</i>
<i>Geheimen van het onontdekte Zelf</i>	<i>Śiva-tattva</i>
<i>Geluk in het paradijs der dwazen</i>	<i>Śrī Rādhā</i>
<i>Gift van Śrī Caitanya Mahāprabhu</i>	<i>Śrī Rūpa Gosvāmī's bijdrage</i>
<i>Gīta-govinda</i>	<i>Summum van toewijding</i>
<i>Gopi-gīta</i>	<i>Ujjvala-nilāmaṇi-kiraṇa</i>
<i>Hari-kathāṁṛta</i>	<i>Upadeśamṛta</i>
<i>Jagannātha Ratha-yātrā</i>	<i>Utkalikā-vallarī</i>
<i>Jaiva-dharma</i>	<i>Veṇu Gīta</i>
<i>Mādhurya-kādambinī</i>	<i>Verborgen pad van devotie</i>
<i>Maharṣi Durvāsā</i>	<i>Voorbij Nirvāṇa</i>
<i>Manaḥ-śikṣā</i>	<i>Ware sentimenten van de ziel</i>
<i>Nitya-dharma</i>	<i>Wijze van Liefhebben</i>

